

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL DİLBİLİM ANABİLİM DALI
GENEL DİLBİLİM DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

TÜRKÇE ÖYKÜLERİN DEĞERLEME KURAMI
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

ESMA SÖNMEZ ÖZ

Danışman
Prof. Dr. Kamil İŞERİ

2024

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL DİLBİLİM ANABİLİM DALI
GENEL DİLBİLİM DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

TÜRKÇE ÖYKÜLERİN DEĞERLEME KURAMI
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

ESMA SÖNMEZ ÖZ

Danışman
Prof. Dr. Kamil İŞERİ

İZMİR-2024

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Türkçe Öykülerin Değerleme Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

13/03/2024

Esmâ SÖNMEZ ÖZ

ÖZET
Doktora Tezi
Türkçe Öykülerin Değerleme Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi
Esmâ SÖNMEZ ÖZ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Genel Dilbilim Anabilim Dalı
Genel Dilbilim Doktora Programı

Bu çalışmada dergilerde yer alan Türkçe öyküler Değerleme Kuramı çerçevesinde incelenmektedir. Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi'nin kişilerarası üstşlevinin uzantısı olan kuram, konuşucu ya da yazarın, dilin toplumsal kullanımıyla inşa ettiği kimliğine ve etkileşim içinde bulunduğu kişilere ya da olaylara karşı tutumuna odaklanmaktadır. Bu süreçte olumlu ve olumsuz anlam bağıntıları içeren bir yaklaşım sergilemektedir. Değerleme Kuramı, tutum, derecelendirme ve katılım olarak üç temel ulamdan oluşmaktadır.

Çalışmanın amacı Türkçe öykülerde, yazarın duygusal tepkilerini, davranışa yönelik yargılarını ve nesnelere yönelik görüşlerini ifade etmede başvurdukları dilsel kaynakları Değerleme Kuramı'nın Tutum ve Derecelendirme ulamları çerçevesinde çözümlemektir. Bu amaçla, 2019-2021 yılları arasında *NOTOS*, *Türk Dili*, *Post Öykü*, *Dil ve Edebiyat*, *Türk Edebiyatı ve Olağan Hikâye* dergilerinde yayımlanmış toplam 252 öykü metni incelenmiştir.

Veri tabanını oluşturan Türkçe öykülerden elde edilen veriler, Martin ve White'ın geliştirdiği Değerleme Kuramı'nın Tutum ve Derecelendirme ulamları ve alt ulamlarına göre çözümlenmiştir. Tutum ve Derecelendirme ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynaklar belirlenmiş ve bu dilsel kaynakların hangi ulamda sıklıkla kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen sayısal verilere istatistiksel çözümleme yapılarak yorumlanmıştır. Veri tabanını oluşturan öykülerde, öykü yazarlarının kullandığı dilsel kaynakların kullanım yoğunlukları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için Ki-kare testi uygulanmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre tutum ulamının alt dizgeleri

olan yargı ve duygulanım alt dizgelerinin öykülerde sıklıkla kullanıldığı gözlenmiştir. Derecelendirme ulamında ise genel olarak takdirin derecelendirilme sıklığının fazla olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, altı farklı dergide Tutum ve Derecelendirme ulamlarının farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Değerleme Kuramı, Öykü, Dergi, Tutum, Derecelendirme.

ABSTRACT
Doctoral Thesis
Doctor of Philosophy (PhD)
Analysis of the Turkish Short Stories Within The Framework of Appraisal
Theory
Esmâ SÖNMEZ ÖZ

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of General Linguistics
General Linguistics Program

In this study, Turkish short stories in magazines are examined within the framework of Appraisal Theory. Appraisal Theory, an extension of the interpersonal metafunction of Systemic Functional Linguistics, focuses on the speaker's or writer's identity as constructed through the social use of language and their attitudes towards the people or events they interact with. This approach displays positive and negative meaning relations throughout the process. Appraisal Theory consists of three main components: attitude, graduation, and engagement.

The aim of the study is to analyze the linguistic resources that authors use to express their emotional responses, judgments towards behaviors, and opinions on objects in Turkish stories, within the framework of the Attitude and Graduation components of Appraisal Theory. For this purpose, a total of 252 story stories published between 2019 and 2021 in *NOTOS*, *Türk Dili*, *Post Öykü*, *Dil ve Edebiyat*, *Türk Edebiyatı*, and *Olağan Hikâye* were analyzed.

The data obtained from the Turkish short stories constituting the database were analyzed according to the Attitude and Graduation components of the Appraisal Theory developed by Martin and White. The linguistic resources used in the Attitude and Graduation components and their sub-components were identified, and it was revealed how frequently these linguistic resources are utilized in each component. The obtained numerical data were statistically

analyzed and interpreted. The Chi-square test was applied to determine whether there was a significant difference between the usage intensities of Attitude and Graduation and their sub-components in the stories included in the database. According to the findings of this study, it has been observed that the sub-systems of judgment and affect, which are sub-components of the Attitude dimension, are frequently used in stories. In Graduation category, it was found that the frequency of rating appreciation was high in general. As a result, it was concluded that Attitude and Graduation categories differed in six different magazines.

Keywords: Appraisal Theory, Story, Magazine, Attitude, Graduation

TÜRKÇE ÖYKÜLERİN DEĞERLEME KURAMI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xviii
EKLER LİSTESİ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM METİN VE ÖYKÜ METİN TÜRÜ

1.1. METİN KAVRAMI	7
1.2. METİN TÜRÜ	10
1.3. METİN TÜRÜ SINIFLAMASI	14
1.3.1. Öykü Metin Türü	18
1.3.1.1. Dergilerde Yer Alan Öykülerin Özellikleri	22

İKİNCİ BÖLÜM DEĞERLEME KURAMI

2.1. DEĞERLEME KURAMI VE ULAMLARI	24
2.1.1. Katılım	36
2.1.1.1. Tek ses	40
2.1.1.2. Çok ses	41

2.1 2. Derecelendirme	43
2.1.2.1. Odak	50
2.1.2.2. Güç	54
2.1. 3. Tutum	58
2.1.3.1. Duygulanım	62
2.1.3.2. Takdir	68
2.1.3.3. Yargı	73
2.2. TÜRKÇE ALANYAZINDA DEĞERLEME KURAMI	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİ TABANI ve YÖNTEM

3.1. VERİ TABANI	84
3.2. YÖNTEM	86

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. NOTOS DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR	95
4.1.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Uamlarına İlişkin Bulgular	95
4.1.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	97
4.1.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	100
4.1.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	103
4.1.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Uamlarına İlişkin Bulgular	108
4.1.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	110
4.1.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	112
4.2. TÜRK DİLİ DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR	116
4.2.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Uamlarına İlişkin Bulgular	116
4.2.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	118

4.2.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	122
4.2.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	124
4.2.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular	130
4.2.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	131
4.2.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	133
4.3. POST ÖYKÜ DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR	136
4.3.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular	136
4.3.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	138
4.3.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	140
4.3.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	143
4.3.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular	148
4.3.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	149
4.3.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	151
4.4. DİL VE EDEBİYAT DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR	153
4.4.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular	153
4.4.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	155
4.4.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	157
4.4.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	158
4.4.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular	162
4.4.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	163
4.4.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	164
4.5. TÜRK EDEBİYATI DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR	165
4.5.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular	165
4.5.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	166
4.5.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	168
4.5.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	170

4.5.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin	
Bulgular	175
4.5.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	176
4.5.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	177
4.6. OLAĞAN HİKÂYE DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN	
BULGULAR	178
4.6.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular	178
4.6.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	180
4.6.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	181
4.6.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	183
4.6.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin	
Bulgular	185
4.6.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	186
4.6.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar	187
TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	189
KAYNAKÇA	194
EKLER	205

KISALTMALAR

DİD	Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi
DK	Değerleme Kuramı

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 : Duygulanım Ulamı ve Alt Uamları.....	64
Tablo 2: Takdir Ulamı ve Alt Uamları ile ilgili Örnekler	72
Tablo 3: Toplumsal Saygınlık ve Toplumsal Onay Yargıları	79
Tablo 4: Çalışmanın Veri Tabanını Oluşturan Dergilerdeki Öykü Sayıları.....	89
Tablo 5: Dergilerde Yer Alan Öykü Metinlerinin Ağırlıklı Oranlandırılması ...	90
Tablo 6: Dergilerde İncelenen Öykü Metin Sayılarının Hesaplanması	91
Tablo 7: NOTOS Dergisi Dilsel Kaynaklar	96
Tablo 8: NOTOS Dergisi Duygulanım Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	98
Tablo 9: NOTOS Dergisi Takdir Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	101
Tablo 10: NOTOS Dergisi Yargı Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)....	103
Tablo 11: NOTOS Dergisi Duygulanım ve Takdir Uamlarının Ki-Kare Testi Bulguları.....	106
Tablo 12: NOTOS Dergisi Yargı Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	107
Tablo 13: NOTOS Dergisi Derecelendirme Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	108
Tablo 14: NOTOS Dergisi Odak Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	110
Tablo 15: NOTOS Dergisi Güç Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	112
Tablo 16: NOTOS Dergisi Derecelendirme Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	115
Tablo 17: NOTOS Dergisi Odak Ulamı ve Alt Uamlarının Ki-Kare Testi Bulguları.....	115
Tablo 18: Türk Dili Dergisi Dilsel Kaynaklar	117
Tablo 19: Türk Dili Dergisi Duygulanım Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	119
Tablo 20: Türk Dili Dergisi Takdir Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede).	122
Tablo 21: Türk Dili Dergisi Yargı Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede) ..	125
Tablo 22: Türk Dili Dergisi Duygulanım Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu ...	128
Tablo 23: Türk Dili Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	129
Tablo 24: Türk Dili Dergisi Yargı Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu.....	130
Tablo 25: Türk Dili Dergisi Derecelendirme Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	131

Tablo 26: Türk Dili Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)...	132
Tablo 27: Türk Dili Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)....	133
Tablo 28: Türk Dili Dergisi Odak Ulamı ve Alt Uamlarının Ki-Kare Testi	
Bulguları.....	135
Tablo 29: Türk Dili Dergisi Güç Ulamı ve Alt Uamlarının Ki-Kare Testi	
Bulguları.....	135
Tablo 30: Post Öykü Dergisi Dilsel Kaynaklar	137
Tablo 31: Post Öykü Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000	
Tümcede)	139
Tablo 32: Post Öykü Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)	141
Tablo 33: Post Öykü Dergisi Yargı Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede).	143
Tablo 34: Post Öykü Dergisi Duygulanım Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu .	146
Tablo 35: Post Öykü Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	146
Tablo 36: Post Öykü Dergisi Yargı Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	147
Tablo 37: Post Öykü Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000	
Tümcede)	148
Tablo 38: Post Öykü Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede) .	149
Tablo 39: Post Öykü Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)...	151
Tablo 40: Post Öykü Dergisi Odak Ulamı ve Alt Uamlarının Ki-Kare Testi	
Bulguları.....	153
Tablo 41: Dil ve Edebiyat Dergisi Dilsel Kaynaklar	154
Tablo 42: Dil ve Edebiyat Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000	
Tümcede)	155
Tablo 43: Dil ve Edebiyat Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000	
Tümcede)	157
Tablo 44: Dil ve Edebiyat Dergisi Yargı Ulamı Görülme Sıklığı (1000	
Tümcede)	159
Tablo 45: Dil ve Edebiyat Dergisi Duygulanım Ulamının Ki-Kare Testi	
Bulgusu	161
Tablo 46: Dil ve Edebiyat Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu ..	161
Tablo 47: Dil ve Edebiyat Dergisi Yargı Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	162

Tablo 48: Dil ve Edebiyat Dergisi Derecelendirme Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	163
Tablo 49: Dil ve Edebiyat Dergisi Odak Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	164
Tablo 50: Dil ve Edebiyat Dergisi Güç Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	164
Tablo 51: Türk Edebiyatı Dergisi Dilsel Kaynaklar	166
Tablo 52: Türk Edebiyatı Dergisi Duygulanım Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	167
Tablo 53: Türk Edebiyatı Dergisi Takdir Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	168
Tablo 54: Türk Edebiyatı Dergisi Yargı Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	170
Tablo 55: Türk Edebiyatı Dergisi Duygulanım Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	173
Tablo 56: Türk Edebiyatı Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu ...	173
Tablo 57: Türk Edebiyatı Dergisi Yargı Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	174
Tablo 58: Türk Edebiyatı Dergisi Derecelendirme Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	175
Tablo 59: Türk Edebiyatı Dergisi Odak Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	176
Tablo 60: Türk Edebiyatı Dergisi Güç Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	177
Tablo 61: Olağan Hikâye Dergisi Dilsel Kaynaklar	179
Tablo 62: Olağan Hikâye Dergisi Duygulanım Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	180
Tablo 63: Olağan Hikâye Dergisi Takdir Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	181
Tablo 64: Olağan Hikâye Dergisi Yargı Ulamı Görölme Sıklığı (1000 Tümcede)	183
Tablo 65: Olağan Hikâye Dergisi Duygulanım Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu	184

Tablo 66: Olağan Hikâye Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu ...	185
Tablo 67: Olağan Hikâye Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)	186
Tablo 68: Olağan Hikâye Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)	186
Tablo 69: Olağan Hikâye Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)	187

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Martin ve White (2005) Tarafından Geliştirilen Değerleme Kuramı ve Alt Uamları.....	32
Şekil 2: Katılım Ulamı ve Alt Uamları.....	39
Şekil 3: Derecelendirme Ulamı ve Alt Uamları.....	46
Şekil 4: Odak Ulamı ve Alt Uamları	50
Şekil 5: Güç Ulamı ve Alt Uamları	55
Şekil 6: Tutum Ulamı ve Alt Uamları	59
Şekil 7: Duygulanım Ulamı ve Alt Uamları	62
Şekil 8: Takdir Ulamı ve Alt Uamları	69
Şekil 9: Yargı Ulamı ve Alt Uamları.....	74

EKLER LİSTESİ

EK 1: Türkçe-İngilizce Sözlükçe	ek s1
EK 2: İngilizce-Türkçe Sözlükçe	ek s6
EK 3: Veri Tabanında Yer Alan Öykülerin Künyeleri	ek s12
EK 4: NOTOS Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi	ek s26
EK 5: Türk Dili Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi	ek s26
EK 6: Post Öykü Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi...	ek s27
EK 7: Dil ve Edebiyat Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi	ek s27
EK 8: Türk Edebiyatı Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi	ek s28
EK 9: Olağan Hikâye Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi	ek s28

GİRİŞ

Ses ve anlam birlikteliğinin kodlanmasıyla oluşan dil, toplumsal bir olgudur ve iletişim amacı taşımaktadır. Düşünceler dil aracılığıyla aktarılmaktadır. Başka bir deyişle, düşüncede tasarlananlar kime, hangi amaçla ve hangi koşullarda söylenirse söylenir dil yani sözceler aracılığıyla eyleme dökülmekte ve somut bir biçime gelmektedir. Buna karşın, dilin yapısal kurallarına uygun biçimde üretilen sözcükler ve tümceler genellikle anlatmak istenilenden farklı bir anlama sahip olabilir. Dilin farklı anlama sahip olması aslında dilin esnek ve çoklu anlam potansiyeline dayandığını göstermektedir. Bu durum da dilin zenginliği ve işlevselliği ile ilgilidir. Bu bağlamda, dil hem yapısal bir olgu hem de bireylerin tercihlerine göre çeşitli biçimlerde kullanılan bir araç olmaktadır. Dilin anlam kazanması, kullanıldığı bağlam ve yapı içerisinde gerçekleşmektedir. Bir sözcüğün birden fazla anlamının olması kullanıldığı bağlama ve iletişim amacına bağlı olarak anlamının değişebildiğini gösterir.

Yaşamın her döneminde ve her alanında devamlı bir değişim ve dönüşüm süreci söz konusudur. Yaşanan bu değişim ve dönüşüm, kullanılan dile ve ifadelere başka bir deyişle söylemlere de etki etmektedir. Aslında bu süreç, bireylerin kendilerini, toplumu ve çevreyi nasıl algıladıkları, tanımladıkları ve düşüncelerini nasıl ifade ettikleri noktasında önemli değişiklikler ve evrimlerin yaşandığı bir zamanı temsil etmektedir. Bu bağlamda, “dil toplumla, kültürle, bireyle ilgisi olduğu gibi düşünceyle de ilişkisi bulunmaktadır. Dil düşüncenin yaratıcısı olduğu gibi, düşünce de dilin yaratıcısıdır” (İşeri, 2018:3). Dilin insanların düşüncelerini ifade etmelerinde, diğer insanlarla iletişim kurma noktasında ve aynı zamanda da toplumla güçlü bağlantıları sağlamasında bir araç olduğu görülmektedir (Zeyrek, 2009). İnsanların dili yazılı ya da sözlü kullanmadaki amaçlarından biri bilgi, duygu, düşünce veya görüş aktarmak olmasının yanı sıra belli bir amaca ulaşmak üzere dinleyicileri ya da okuyucuları bir sava inandırmak ve onları ikna etmektir. Bu noktada metinlerin önemi ortaya çıkmaktadır.

Dilin farklı boyutlarıyla ilişkisini inceleyen metinler, çeşitli türlerde sınıflandırılmaktadır. Bu türden biri olan öyküler, tarihsel süreç içerisinde sürekli olarak kendini yenileyen ve geliştiren bir yazın alanı olmuştur. Aynı zamanda

bireylerin yeni anlamlar arayışının bir sonucu olarak öyküler sürekli evrim geçirir ve değişir. Farklı coğrafyalarda yaşayan yazarlar, öyküye yeni anlayışlar ve bakış açıları getirerek öykücülük geleneğine zenginlik katmışlardır. Bu durum, öykülerin sürekli evrim geçirerek kaynaklarının zenginleştiğini de göstermektedir (Tosun, 2018). Türk edebiyatının gelişimi içinde öykünün önemli bir yeri vardır. Tanzimat döneminden itibaren, öyküler diğer yazınsal türlerle birlikte varlığını sürdürmüş ve okurlarla farklı şekillerde buluşmuştur. Özellikle bu dönemde, öyküler sıklıkla dergilerde ve gazetelerde yer alarak geniş bir kitleye ulaşmıştır. Bu, öykü yazarları için önemli bir alan olmuş ve öykülerin kitap olarak yayımlanmadan önce bu tür yerlerde kendilerini göstermelerini sağlamıştır. Bu dönemin dergileri, Türk edebiyatının öykü geleneğinin gelişmesine katkıda bulunmuş ve bu alanda yeni öykü yazarlarının keşfedilmesine olanak tanımıştır. Bu bakış açısıyla bakıldığında, öykülerin dergilerdeki gelişimi Türk edebiyatının önemli bir parçasını oluşturur.

Öykü metinleri, yazarın deneyiminin, yaşamının ve düşüncesinin derinliklerinin yansıması olarak dilin gücünü etkili biçimde kullandığı bir yazınsal türdür. Her bir öykü, yazarın dünyayı nasıl gördüğünü, hissettiğini ve anladığını yansıtan bir dizi dilbilimsel seçim içerir. Başka bir deyişle, metin yazarlarının görüşlerini metinde yansıtmaya ve okuyucularını metne dahil etme biçimi tutum ve ses kavramıyla açıklanmaktadır (Hyland, 2008; Martin ve White, 2005). Bu nedenle, metinler, yalnızca gerçekliklerle örülü yapılar, uzman görüşleri ya da başka metinlerden çıkarılan sonuçları değil, metni oluşturan yazarın tutumunu ve kimliğini yansıtan dilsel birimlerdir (Hyland, 2002). Başka bir deyişle, öykü yazarı, metnini üretirken toplumsal ve kültürel bağlamı göz önünde bulundurarak dilsel seçimini yapmaktadır.

Bireyler ve topluluklar arasındaki etkileşimin temel aracı olan dil, çeşitli yapılardan oluşmaktadır. Bu yapılar aracılığıyla, insanlar ve topluluklar, duygularını, düşüncelerini, dileklerini ve tepkilerini dile getirmekte ve böylelikle kendilerine özgü söylemlerini şekillendirmektedir (Ercan, 2008). Dilin hem sözlü hem de yazılı kullanımından doğan söylem, toplumsal varlıklar ile ilişkileri yansıtmaya, temsil etme, kurgulama ve yapılandırma işlevi görmektedir. Söylem, toplum yapılarını ve ilişkilerini yansıtan, temsil eden, şekillendiren ve düzenleyen bir araç olarak, Halliday (1985) tarafından geliştirilen *Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi* (Systemic-Functional

Grammar) (DİD) kuramında, toplumsal bir ürün ve toplumsal bir kılğı olarak nitelendirilmektedir (Halliday, 1985; Eggins, 1994; Martin ve Rose, 2003). Bu kuramda, tümcelerin oluşumunda ve metinlerin düzenlenmesinde, dil ile yerine getirilen işlevleri ve bağlamsal özellikleri anlamsal, edimsel ve sözdizimsel boyutlarıyla incelenmektedir. “DİD’e göre, insanlar dili birbirleriyle anlam oluşturmak amacıyla kullanır; yani, dilin temel amacı anlambilimsel işlevdir” (Ercan, 2008: 9). İnsanların dil kullanımının temelinde yatan anlam oluşturma çabası, dilin çok yönlü işlevselliğini açıklamaya yardımcı olmaktadır. DİD’e göre, insanlar dil aracılığıyla yalnızca bilgi aktarmaz; aynı zamanda toplumsal ilişkiler kurar, kimliklerini ifade eder ve duygularını paylaşırlar. Böylelikle, dil sadece anlambilimsel bir işlevi yerine getirmekle kalmaz bireyler arasındaki ilişkilerin yapılandırılmasında da önemli bir role sahiptir.

DİD’e göre anlam, bir dizge olarak dilde; *düşünsel, kişilerarası ve metinsel* olarak üç temel üstişlev aracılığıyla düzenlenmektedir. Bu üstişlevler, sözlük-dilbilgisi katmanından yapılan seçimlerle anlamsal boyutta gerçekleşmektedir (Halliday ve Matthiessen, 2004). Dilin kişilerarası boyutu, konuşucunun ya da yazarın, metindeki öznel varlığıyla ilişkilidir (Martin ve White, 2005). DİD’in, konuşucu ile dinleyici arasındaki etkileşimini değerlendiren kişilerarası üstişlevin bir uzantısı olarak ortaya çıkan *Değerleme Kuramı* (DK) (İng. Appraisal Theory), tutumun değerlendirilmesi, duruş alma, yazar kimliğinin inşa edilmesi, kişilerarası konumlandırma ve ilişkilerin dil aracılığıyla nasıl kodlandığını inceleyen bir dizge bir yaklaşımdır (Oktar, 2011). Bu işlev, konuşucunun ya da yazarın, dilin toplumsal kullanımları aracılığıyla oluşturduğu kimlikle ve etkileşimde olduğu kişilere ve/veya olaylara karşı *duruşuna* (stance) odaklanmakta ve olumlu ve olumsuz anlam ilişkileri içeren ve birbiriyle etkileşim halinde olan *tutum* (attitude), *derecelendirme* (graduation) ve *katılım* (engagement) olarak üç temel ulamdan oluşmaktadır (Martin ve White, 2005).

Bu çalışmada Türkçe öyküler, Martin ve White (2005) tarafından sunulan DK’nın *Tutum ve Derecelendirme* ulamları ve alt ulamları çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmanın veri tabanını oluşturan NOTOS, *Türk Dili, Post Öykü, Dil ve Edebiyat, Türk Edebiyatı ve Olağan Hikâyede* yer alan Türkçe öykülerin çözümlenmesiyle, yazarın duygusal tepkilerini içeren duyguları, davranışa yönelik yargı ve nesneleri değerlendirmede ve bu duyguların gücünün artışını aşamalandırmada kullandığı dilsel

kaynakların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışmada, benzer yayın politikalarına sahip dergilerde yer alan öykülerde kişilerin, olayların, olguların nasıl değerlendirildiği, yazarın öyküyü ele alırken nasıl bir tutum sergilediği, hangi dilse kaynaklarla tutumu ifade ettiği ve bu tutumların nasıl derecelendirildiği incelenmiştir. Çalışmanın varsayımı ise, yazarın *tutumu* ve *tutumun derecelendirilmesinin* kurgusal metin olan öykülerde de olduğudur. Buna karşın çalışmada öyküler, DK'nın *Katılım* ulamı çerçevesinde incelenmemiştir; çünkü yazınsal metinlerde ses kavramı çok katmanlıdır ve yazar, anlatıcı ve karakterler arasında ayrım yapmak zor olabilir. Bu belirsizlik, *Katılım* ulamının çözümlenmesini karmaşıktırabilir. *Katılım*, metindeki sesin kim olduğunu belirlemeyi gerektirmektedir. Bu sesin, metnin anlamını ve okuyucunun metni nasıl yorumladığını etkileyen önemli bir unsur olduğu düşünüldüğünde, bu ayrımın net bir biçimde yapılamaması, *Katılım* ulamının çözümüne katkısının sınırlı olacağı anlamına gelebilir.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle metin kavramının farklı tanımlamaları açıklanmıştır. Ardından metin türü ve öykü metin türü hakkında alanyazında yapılan çalışmalara ilişkin bilgiler verilerek bu kavramlar ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Çalışmanın kapsamında olan dergilerde yer alan öykü metinlerinden yola çıkarak dergilerde yer alan öykülerin özellikleri ile ilgili bilgiler detaylı biçimde açıklanmıştır.

İkinci bölümde çalışmanın içeriğini ve çerçevesini oluşturan DK ve kuramın alt ulamları ayrıntılı biçimde ele alınmakta ve her ulam için Türkçeden örnekler verilerek betimlenmiştir. Türkçe alanyazında DK'ya ilişkin çalışmalar özetlenmiş ve bu çalışmalarda DK'nın ulamları ve alt ulamların hangi temel ölçütlerle tanımlandığı listelenmiştir. Alanyazında yapılan bu çalışmalardaki ortak ve farklı ölçütlerden yola çıkarak DK'nın *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları ve alt ulamlarının çerçevesi oluşturulmuş ve inceleme nesnesinde bulunan Türkçe öyküler bu ölçütler çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmanın yöntem, veri tabanı ve çözümleme yönteminin ele alındığı üçüncü bölümde öncelikle neden öykü metinlerinin ele alındığı aktarılmış ve ardından da çalışmanın veri tabanını oluşturan benzer yayın politikasına sahip altı dergi tanıtılmıştır. Ardından örneklemin hangi dergilerden ve hangi öykülerden oluşturulduğu ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Veri tabanını oluşturan dergilerde yer alan

öykülerin belirlenmesinde temel alınan ölçütler, veri toplama aşamaları ve verilerin çözümlemesinde başvurulacak ölçütlere yönelik açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümde ise elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Çalışmanın araştırma sorularına göre sırasıyla altı dergide yer alan ve örnekleme oluşturan her bir öyküde öykü yazarlarının kullandığı dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların kullanım sıklıklarıyla ortaya çıkarılan bulgular DK'nın *Tutum* ve *Derecelendirme* ve bu iki ulamın alt ulamları çerçevesinde incelenmiştir.

a. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, benzer yayın politikalarına sahip altı farklı dergide yer alan Türkçe öykülerin Değerleme Kuramının *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları ve bu ulamların alt ulamlarına göre ele alıp incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Tutum ulamı ve alt ulamları öykü metin türünde hangi dilsel kaynaklarla kodlanmakta ve bu dilsel kaynaklar hangi alt ulamda daha sık kullanılmaktadır?
2. Derecelendirme ulamı ve alt ulamları öykü metin türünde hangi dilsel kaynaklarla kodlanmakta ve bu dilsel kaynaklar hangi alt ulamda daha sık kullanılmaktadır?
3. Çalışmanın veri tabanı kapsamında belirlenen dergilerde yayımlanan öykülerde Tutum ve Derecelendirme ulamlarından hangisi ya da hangileri daha sık kullanılmaktadır?

b. Çalışmanın Önemi

Türkçe alanyazında öyküler üzerine kapsamlı çalışmalar bulunmasına rağmen öykü metinlerinin DK çerçevesinde değerlendirildiğine ilişkin bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Türkçede DK açısından yapılan çalışmalar incelendiğinde ise genellikle *Katılım* ve *Tutum* ulamlarının alt ulamlarından yalnızca biri ele alınarak çalışmanın yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda DK ile ilgili çalışmalarda, öykü

metinlerinde kuramın ulamları ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların incelenmesi ve öykülerde kullanılan dilsel kaynakların yorumlanması konusunda bir boşluk olduğu söylenebilir. Bu durum, çalışmamızı önemli kılmakta ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, öykülerin *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları ve bu ulamların alt ulamları açısından ele alınması, yazarın öyküleri ele alırken tutumu, yazarın konumlandırması ve tutumun derecelendirilmesi gibi değerlendirme içeren kaynakların saptanması için bir bakış açısı sunmaktadır. Aynı zamanda benzer yayın politikalarına sahip altı dergide yer alan farklı öykü yazarlarının farklı bakış açılarının inşa edilmesi amacıyla yapılan dilsel kaynaklarının seçimlerinin çözümlenmesi, yazarların öyküleri nasıl biçimlendirdiği üzerine bir inceleme örneği sunması açısından önem kazanmaktadır.

c. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın veri tabanını oluşturan Türkçe öykülerin bulunması için Türkiye’de yayın yapan Türkçe dergiler incelenmiştir. Bununla birlikte, veri tabanında yer alan dergilerin ve öykülerin seçilmesinde ise bazı ölçütler dikkate alınmıştır. Dil, kültür ve edebiyat dergisi olarak tanımlanan, benzer yayın politikalarına sahip, yalnızca yetişkinliklere yönelik ve 2019-2021 yılları arasında yayın yapmış dergilerle sınırlı tutulmuştur. Küçük yaş grupları için yayımlanan dergiler ve bu dergilerde yer alan öyküler çalışma kapsamının dışında tutulmuştur; çünkü öyküleri çözümlerken, hedeflenen okur kitlelerinin benzer özellikler göstermesi önemli bir unsurdur. Bazı dergiler dil ve edebiyat dergisi olmasına rağmen ideolojik görüşe sahip olduğu için çalışmaya dahil edilmemiştir. Bunun nedeni, çalışmanın, yazarın tutumunu ideolojik açıdan ele almamasıdır. Çalışmada çeviri öyküler veri tabanına dahil edilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

METİN VE ÖYKÜ METİN TÜRÜ

Çalışmanın bu bölümünde metin ve metin türü kavramına, alanyazındaki metin türleri sınıflandırmalarına, öykü metin türüne, dergilerde yer alan öykülerin özelliklerine ilişkin kuramsal bilgiler verilmektedir.

1.1. METİN KAVRAMI

İnsanlar arasındaki konuşmalar veya yazarların okuyucularla iletişimleri sırasında ayırık tümceler yerine birbirleriyle ilişkili ve bütünleşmiş tümcelerden oluşan sözlü ya da yazılı metinler meydana getirilmektedir. İletişimin temel bir ögesi olan metinler duyguları, ihtiyaçları ve kültürel değerleri belirtmek için kullanılmaktadır. Kültürlerin aktarımı ve bilginin oluşturulması ve paylaşılması metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. En önemlisi de metinlerin temel amacı iletişim kurma ve bilgiyi aktarma işlevini yerine getirmektedir. Yazılı ya da sözlü metin olmasına bakılmadan metinlerin birincil görevi bilgiyi taşımak ve paylaşmaktır (Hunston ve Thompson, 2000). Bu nedenle metinlerin derinlemesine anlaşılması ve etkili kullanımı, yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda toplumsal bağların güçlendirilmesi ve kültürel mirasın korunup aktarılması açısından da önem taşımaktadır.

1960’lardan beri dilbilimcilerin araştırmalarına konu olan metin, alandaki ilerlemelere koşut olarak çeşitli araştırmacılar tarafından farklı yönleriyle incelenmiştir. Bu bağlamda metnin çeşitli yönleri temel alınarak ve değişik bakış açılarıyla yorumlanarak birçok farklı metin tanımı ortaya çıkmıştır. Bakhtin (2017:313-314)’e göre

“Metin (ister yazılı ister sözlü olsun) tüm bu disiplinlerin ve genelde beşerî bilimler ve felsefedeki tüm düşüncelerin (kaynaklarındaki teolojik ve felsefî düşünce de dahil olmak üzere) başlıca verisidir. Dolayumsuz gerçekliktir metin (düşünce ve deneyimin gerçekliğidir), söz konusu disiplinlerin ve düşüncenin hasıl olabileceği yegâne gerçekliktir. Metnin olmadığı yerde, hiçbir inceleme nesnesi, hiçbir düşünce nesnesi de olamaz.”

Halliday ve Hasan (1976:2)’a göre metni yalnızca tümcelerin birlikteliğiyle değerlendirmemek; metni dil kullanımının bir parçası olarak görmek ve bunu basit bir

dilsel birim olan tümce ya da tümcecik gibi ögelerle tanımlamamak gerekmektedir. Buna göre metin Buna göre metin biçimsel büyüklüğü ile değil anlamsal uyumla tanımlanmaktadır. Metnin tümcelerden oluşmadığını tümceler tarafından ifade edildiğini ya da tümceler aracılığıyla kodlandığını vurgulamaktadırlar. Bu bakış açısına göre, metin yalnızca tümcelerin bir araya gelmesi değil bu tümcelerin birbiriyle ve genel bağlamla kurduğu anlamsal ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, metnin yapısal bir olgu olmadığını aynı zamanda derin ve karmaşık anlamlar taşıyan dinamik bir süreç olduğunu göstermektedir.

Metin kavramı Aksan (1993:257)’a göre “bir iletişim sırasında gerçekleşen birbirleriyle ve dil dışı etkenlerle bağlantılı bir sözcükler bütünü” olarak tanımlarken İmer, Kocaman ve Özsoy (2013:19)’a göre ise metin, “betimleme ve çözümleme amaçlı, yazılı veya sözlü dil bütüncesi” olarak tanımlanmaktadır. Güneş (2013)’e göre metin; “bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, ifade ve noktalamalarla düzenlendiği yapılar”dır. Bu yapılara yerleştirme işlemi arka arkaya sıralama biçiminde değil, mantıklı bir düzen içerisinde yapılmaktadır. Metin oluşturulurken sesten paragrafa kadar bütün dil birimleri kullanılmakta ve bir paragraftan diğer paragrafa geçerken dil, düşünce ve anlam birliği sağlanmaktadır. Süner (2018:24)’in de belirttiği gibi nasıl tümceler birbiri ardına rastgele sıralanmış sözcüklerden oluşmuyorsa, metin de tümcelerin gelişigüzel bir şekilde sıralanmasından oluşmamaktadır. Hem tümceyi oluşturan sözcüklerin hem de metni oluşturan tümcelerin biçimsel ve anlamsal bağlantılarının olması çok önemlidir. Metin üzerine yapılan araştırmalar, genellikle bu kavramı iki temel boyutta ele almaktadır. İlk dönem metin çalışmaları metni çoğunlukla yüzey yapıda dilbilgisel özellikler bakımından yapısal bir çerçevede değerlendirirken sonraki çalışmalar ise dil düzeneklerini derin yapıdaki bağlantıları açısından iletişim düzleminde inceleme yoluna gitmiştir (Aksan ve Aksan, 1991). Bu değişim, metin çözümlemesindeki paradigmaların zaman içinde nasıl genişlediğini ve dilin yalnızca biçim değil aynı zamanda işlev ve anlam bakımından da nasıl kapsamlı bir biçimde incelendiğini göstermektedir.

Metin yalnızca dilsel bir birim değildir; iletişimsel, etkileşimsel ve bilişsel bir olaydır (Beaugrande ve Dressler, 1981). Bir metnin, rastgele bir araya gelen tümcelerden oluşmadığı, anlamsal, iletişimsel ve biçimsel açıdan türlü bileşenlerden oluşan çoklu bir yapı olduğu ifade edilebilir. “Buna göre metin tümcelerle oluşan,

mantıksal, anlamsal ve dilbilgisel açıdan bütünlük ilişkisi gösteren devingen yapıya sahip bir birimdir” (Çapan Tekin, 2023:8). Bu nedenle metin içerisindeki her bir tümce ve sözcük bu bütünlüğü destekleyecek biçimde bağlantılı ve birbirini tamamlayıcı bir düzende sıralanmaktadır.

Güneş (2014), dille farklı düzeylerde iletişim kurma ve dili somutlaştırma aracı olarak gördüğü metni “bilgi, duygu ve düşüncelerin yerleştirildiği yapılar” olarak tanımlamaktadır. Harf, hece, sözcük, tümce, paragraf gibi unsurlar rastlantısal değil, belirli bir düzen içinde bir araya gelerek metni oluşturur. Ancak metin, bunların oluşturduğu yapıdan daha fazla ve kendine özgü bir bütündür. Başka bir deyişle, metin, yalnızca ses ve sözcüklerin, hatta tümcelerin inceleneceği mekanik bir nesne değil bölümlerin her birinin bütün içinde vazgeçilmez bir önem taşıdığı bütünlüğe ait bir boyuttur (Lüleci, 2010). Bu bakış açısı, metinlerin derinlemesine anlamını ve işlevini kavramak için, onları bir bütün olarak ele almanın ve tüm parçalarının nasıl bir araya gelerek anlamın oluşturulduğunu ve alıcı tarafından nasıl algılandığını anlamının önemini vurgulamaktadır.

Metin kavramını Onursal (2004:6) ise, tümcelerin birbirleriyle bağlaşıklık ve bağdaşıklık ölçütlerine göre birleşerek anlam bütünlüğü sağlaması, belirli bir iletişim hedefi doğrultusunda oluşturulması ve açıkça tanımlanmış bir başlangıç ve bitişe sahip olmasıyla ortaya çıkan yazılı ya da sözlü olarak ifade edilen en kapsamlı dil birimi olarak belirtmektedir. Genel bir bakış açısıyla, metin, kültürel dönüşümün bir parçası olarak belirli bir konu, olay ve bilginin, dil aracılığıyla yazılı ya da sözlü biçimde ifade edilmesiyle oluşan sözlüklerin birleşimidir. Dile özgü olarak, metin, başlangıcı ve sonu belirli, ardışık, düzenli ve anlam yüklü tümcelerden oluşan, kendi içinde bütünlük oluşturan bir yapı olarak tanımlanmaktadır.

Tanımlarda vurgulanan noktalara bakıldığında metin, bir amaç doğrultusunda oluşturulduğu, yazılı veya sözlü olabileceği, iletişim değeri taşıdığı, tümcelerin ölçütlerle birbirine bağlandığı, metnin bütün olarak tümcelerden farklı bir anlam taşıdığı, başı sonu belli olan bir yapı olduğu gibi sonuçlara ulaşılmaktadır. Tanımlar farklı açılardan ele alınarak yapılmaktadır. Bu sebeple de kimi tanımlarda metnin iletişim işlevine vurgu yapılırken kimi tanımlarda ise metnin dilbilgisel yönüne dikkat çekilmektedir.

1.2. METİN TÜRÜ

Metin kavramına ilişkin çeşitli betimlemelerin olduğu önceki bölümde değinilmiştir. Metin üzerine yapılan çalışmalar, metinlerin daha detaylı biçimde incelenmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda da çalışmalarda ortaya çıkan başka bir tartışma konusu ise metin türü kavramıdır. Metin türü kavramına ilişkin çeşitli tanımlamalar ve açıklamalar söz konusudur.

Metinler çeşitli özelliklerine göre türlere ayrılmaktadır. Bir metni türlere ayırırken belli ölçütlere göre sınıflandırma dikkate alınmaktadır. Metnin sözlü ya da yazılı olması, metni oluşturan birimin satır ya da tümce olması, metinde kullanılan anlatım biçimleri, metinlerin amacı, aralarındaki ilişkiler, metnin gerçekliği ve dilin metinde kullanıldığı işlev bu ölçütler arasındadır. Edebiyatta ilk ürünler şiir biçiminde olduğundan, başlangıçta dil ürünleri şiire göre gruplandırılıp adlandırıldığı görülmektedir (Özdemir, 1995). Şiirden sonra belli ölçütlere göre sınıflandırılan mensur eserlere yer verilerek türler ayrılmıştır.

Metin düzenleme, metin yapılarının fiziksel temsilini içermektedir. Bir metin türünü tanımlayan dilsel işaretler aracılığıyla oluşturulan bir metnin fiziksel temsili, aynı zamanda türün bir dizi iletişimsel hedefi paylaşan üyelerden oluşan temel mantıksal yapısını da ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle metin yapısı, metnin iletişimsel işlevinin kullanıcılar için öngörülebilir hale getirilmesinde etkin rol oynamaktadır. İletişimsel amaçlar metnin türünü, metnin türü ise belirli bir metin için kullanılan dilin türünü belirtmektedir (Bozkurt, 2009: 141-142). Bu çerçevede, metin ve dil kullanımı arasındaki bu karşılıklı ilişki, belirli bir iletişimi başarılı bir biçimde gerçekleştirmek için dilin nasıl şekillendirildiğinin ve kullanıldığının anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu durum, dilin ve metnin, iletişimsel amaçları karşılamak ve toplumsal etkileşim içinde anlamın inşa edilmesine katkıda bulunmak üzere nasıl uyum sağladığının göstermektedir.

Metin türleri insan topluluklarının iletişim ihtiyacını karşılamak amacıyla oluşturulan, tarihsel süreç içerisinde gelişen ve içerisinde doğduğu topluma ait unsurlar bulunduran yapısal ve işlevsel metin oluşturma örneğidir (Şenöz Ayata, 2003). İletişim kurmak amacıyla oluşturulan metinlerin toplum içerisinde kullanılması ve çeşitli ortak yönler kazanmasıyla metin türleri oluşmuştur (Dilidüzgün,2017).

Başka bir deyişle iletişim kurma amacı güden metinlerin toplumsal kullanımı ve ortak özellikler kazanması sonucunda metin türleri meydana gelmiştir.

Swales (1990) “metin türü, üyelerinin bir dizi iletişimsel amacı paylaştığı bir iletişimsel olaylar sınıfıdır” der. Ortak hedefler uzman üyeler tarafından algılanıp kabul edilmekte ve böylece türün temel mantıksal yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu bilişsel yapı aynı zamanda söylemin tutarlı düzenini de oluşturmakta ve söylemin içeriğine ve tarzına ilişkin dilsel tercihleri de etkilemektedir. Başka bir deyişle türler belirli sosyal durumlarda ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda belirli bir amacı güden, bir veya daha fazla katılımcıyla gerçekleştirilen, kendine has özellikleri ve yapısı olan bir etkinlik olarak betimlenmektedir. Kress (1985)’e göre “geleneksel metin türleri, bu tür geleneksel ve tekrarlanan durumların çeşitli biçimlerinden ortaya çıkmaktadır” (aktaran Özyıldırım, 2001: 68). Bu bakış açısı, metin türlerinin sosyal ve iletişim ihtiyaçlarından ortaya çıktığını ve bu türlerin toplumsal ve kültürler içinde nasıl kök saldığını göstermektedir. Böylelikle metinlerin ve dilin yaşayan, dinamik sistemler olduğu vurgulanmaktadır.

Dilin kullanımı belirli iletişim durumlarına bağlı olarak oluşturulan metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Metindilbilimsel yaklaşıma göre bir dilsel yapının metin olarak adlandırılabilmesi için metinselliğin çeşitli ölçütlerini (tutarlılık, amaçlılık, geçerlilik, bilgilendiricilik, durumsallık, metinlerarasılık) karşılaması gerekmektedir. Herhangi bir dilsel yapıyı “metin” yapan şey, onun metinsellik kriterlerine uygun olarak oluşturulmuş olmasıdır. Ancak üretilen bir metnin şiir, mektup, haber metni olarak algılanmasını sağlayan şey ise, söz konusu metin türlerinin karakteristik özelliklerini taşımasıdır. Böylece oluşturulan her metin aynı zamanda belirli bir metin türünün örneğidir. Dolayısıyla metni üretmemiz ve algılamamız belirli metin türleri içerisinde gerçekleşmektedir (Şenöz Ayata, 2000: 143).

En temel biçimiyle tür (İng. genre), bir metne veya söyleme özgü olan ve ayırt edici yazım geleneklerini belirten bir kavramdır (Coffin’den aktaran Ercan, 2008:43-44). Aynı zamanda türler, bireylerin ilişkiler kurmalarını, topluluklar meydana getirmelerini ve dil aracılığıyla eylemler gerçekleştirmelerini sağlayan, geleneksel metin yapılarını tekrar eden kullanımlar olarak tanımlanmaktadır (Hyland, 2011: 175). Tür kavramı, Uzun (2013:165)’a göre ise “bütün bilim alanları içinde söz konusu nesne ya da olgunun diğerleriyle olan benzerlik veya farklılıklarını dolayısıyla da

kendine özgü niteliklerini betimlemek için insan zihninin yaptığı soyutlamayı gösteren bir kavramdır”. Bu nedenle, tür kavramı, yalnızca dilbilim alanyazınında değil disiplinlerarası bir işlev görmektedir.

Metnin iletişimle ilgili hedefleri ve görevleri, onun içinde yer aldığı tür içerisinde netleşmektedir. Bu iletişimsel hedefler, metnin türünü tanımlamakta ve bu tür de metne özgü olan söylem düzenini ve dil kullanım biçimlerini şekillendirmektedir. Swales (1990)’ın vurguladığı üzere, tür, özel iletişim amaçlarına hizmet eden belirli bir olaylar sınıfını temsil etmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda da hareket eden başka bir deyişle bir söylem topluluğunda yer alan bireylerini içermektedir. Türün oluşturduğu beklentiler, o türü benimseyen söylem topluluğunun bireylerinin hedefleriyle şekillenmektedir (Özsoy vd., 2013). Dolayısıyla, tür kavramını anlamak, metnin nasıl oluşturulduğunu, nasıl algılandığını ve toplum içinde nasıl işlev gördüğünü anlamak için olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda da Swales (1985:13) tür kavramının özelliklerini şöyle belirtmektedir:

- a) Türler geleneksel olarak kabul görmüş ve herkes tarafından paylaşılan ortak bir amacı olan iletişimsel olaylardır.
- b) Bir tür belirli bir özgürlük sınırları içerisinde yapılaşarak standartlaşan bir olaydır ve amaç ve yapı olarak sınırlamaları yoktur.
- c) Bir türün geleneksel bilgisi bu işin içinde olan uzmanlarda diğerlerine göre daha fazladır.
- d) Toplular sürekli tekrarladığını düşündükleri iletişimsel olaylara tür adını verirler.
- e) Aynı şekilde alt türlerin ortaya çıkması da tekrarlayan ve dikkat çekici ortak özellikler üzerine kurulmuştur.

(Swales’ten aktaran Özyıldırım, 2001: 69)

Metin türünün tanımlanabilmesi için Ercan’a (2008: 43) göre “o metin türüne özgü gelenekleri ve dilsel araçları anlayabilmek gereklidir”. Metin türlerine kuramsal bir bakış açısı katmaya çalışırken, sınıflandırmaların ve hiyerarşik düzenlemelerin nesnel olmadığını, üstelik bazı metin türlerinin tanımlanmasında kuramsal olarak uyumsuzluk olduğunu da dile getirmektedir (Chandler’den aktaran Ercan, 2008:44).

Oomen (1979:272)’a göre iletişimsel bir işlevi olan metin, sabit bir olgu olmaktan çok, sürekli gelişen ve değişen bir süreç olarak değerlendirilmekte ve metnin iletişimle ilgili niteliği, dilbilgisi öğelerinin basit bir birleşiminden daha fazlasını ifade etmektedir. Başka bir deyişle, sürekli evrilen sürecin içerisinde metin, iletişim

bağlamında ve amacında çeşitli boyutlar ve derinlikler kazanmaktadır. Dolayısıyla, metnin iletişimsel özellikleri, yalnızca yüzeydeki dilbilgisi yapılarının ötesine geçerek anlamın, bağlamın ve etkileşimin daha geniş bir ağına işaret etmektedir. Metin bu şekilde hem içsel yapısı hem de dışsal kullanımı açısından çok katmanlı ve karmaşık bir iletişim aracı haline gelmektedir.

Metin türü kavramı, öncelikle metnin taşıdığı iletişim amaçlarına uygun olarak metinde doğal olarak bulunan dilsel özelliklerin kullanımıyla meydana gelen değişimler olarak belirtilmektedir. Bu durum, hem iletiyi gönderenin bu farklılıkların farkında olmasını sağlamak hem de iletiyi alan kişinin paylaşılan bağlamda bu tür değişiklikleri beklemesine neden olmaktadır. Bu bakış açısına göre, dil kullanıcıları arasından ve bağlamın ortaklaşa oluşturulduğu durumlarda genellikle sözsüz bir fikir birliği söz konusudur (Keçik ve Uzun, 2001: 17).

Metin türünü tanımlamak için bazı ölçütlerin gerekli olduğunu ileri süren Johnstone (2002), bu ölçütleri şu biçimde açıklamaktadır:

- a) *Metin türüne özgü metin biçimleri;*
- b) *Metin türünün uygun olduğu, katılımcıların söz konusu metin türünü neyi niçin yaptıklarını açıklayabilmek için kullanabilecekleri bağlamlar;*
- c) *türde metin üretebilmeleri için kişilerin bilgi yaratıp paylaşabilecekleri etkinlikler;*
- d) *metin türünün etkileşim ortamında nasıl işlediği; başka bir ifadeyle, kişilerin yeni bir metin yaratmada tür geleneklerini nasıl sürdürdükleri, durumları/bağlamları ulamlaştırmada belli bir türü nasıl kullandıkları, metin türünün şimdiki durumu sürdürme ve/veya değişiklik yapma olanağını nasıl sağladığı*

(Johnstone'dan aktaran Ercan, 2008:43-44)

Johnstone'un (2002) yukarıda belirtilen ölçütlerde görüldüğü üzere yazınsal metinler ve bağlam arasında bir ilişki vardır. Bu noktada da bu çalışmada ele alınan öykü metin türlerinin ele alınma başka bir deyişle üretilmesi ve yorumlanması süreçlerinde çeşitli durumlardan etkilenmektedir. Erden (2002:68)'e göre "kısa öykünün söylemi söz konusu olduğunda, inceleme alanına öykünün metninin ve durumsal bağlamının birlikte incelenip değerlendirilmesi söz konusu olmaktadır. Öykünün metni bilindiği üzere yazınsal bir metindir. Bağlam kavramı yazınsal bir metnin oluşturulup üretilmesinde etkin olan insan davranışlarının tümünü kapsayan

bir terim olarak alınabilir”. Dolayısıyla öykünün derinlemesine incelenmesi için, yalnızca metinle sınırlı kalmayıp, yazarın ve yapının içinde bulunduğu daha geniş bir bağlamı da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu, öykünün anlamının ve etkisinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmakta ve metnin nasıl ve neden bu biçimde oluştuğuna ilişkin bir anlayış sağlamaktadır.

1.3. METİN TÜRÜ SINIFLAMASI

Metin türlerini sınıflandırma yöntemleri, araştırmacıların metinlere ve onların işlevlerine ilişkin bakış açılarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Metin türlerinin ve özelliklerinin kesin sınırlarla tanımlanmasının mümkün olmadığı ve metnin sunum şekline bağlı olarak türler arasındaki farklılıkların belirginleştiği şeklinde ifade edilmektedir (Dilidüzgün,2017:37). Bu bağlamda, Kantar (2004:16)’a göre tür ulamlamasında ana sorunun, kapsamlı ve düzenli bir tür sınıflandırması oluşturma hedefiyle yürütülen çalışmaların ortak bir noktada buluşamaması olduğunu belirtmektedir. Araştırmacının belirttiği üzere, bir okuyucunun metnin türünü tanımlayamaması, metni anlamlandırmasını da zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda da dünya bilgisini düzenlemek için kullanılan türsel özelliklerin önemi vurgulanarak, türlerin tanımlanmasının gerekliliği söylemektedir. Her metin belirli bir iletişim amacının ürünüdür ve zamanla bu amaç çerçevesinde metinlerde ortak yönler ortaya çıkmaya başlamakta ve metinlerdeki bu ortak yönler zamanla metin türlerinin ve o metne özgü dil yapılarının oluşmasına neden olur (Bozkurt,2009).Bu süreç, metin türlerinin ve dil yapılarının, toplumların ve bireylerin değişen gereksinimlerine yanıt olarak nasıl sürekli evrimleştiğinin ve çeşitlendiğinin altını çizmekte, böylece iletişim amaçlarının zaman içinde nasıl derinleştiğini göstermektedir.

Metin türlerini netleştiren ve birbirinden ayıran temel nokta, metnin yazılı ya da sözlü oluşu değil, metne biçilen iletişimsel hedeftir. Swales (2014)’e göre, dilsel nitelikler metin türünü tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu dilsel nitelikler, metinlerin amaçlarının belirlenmesinde öncülük etmektedir. Örneğin, Biber (1989: 8)’ın belirttiği üzere, bağlam tarafından netleştirilen belirli iletişimsel amaçlar bulunmaktadır. Bu amaçlarla birlikte Biber (1989) metin türlerini sınıflandırmakta ve aşağıda belirtilen şekillerde kullanılmasını savlamaktadır:

- a) *Yakın kişisel iletişim (doğrudan diyalog, arkadaşlar arası telefon sohbeti, sevdiklerinize yazılan mektuplar gibi).*
- b) *Bilgilendirici etkileşim (karşılıklı konuşmalar, mülakatlar, iş ilişkilerindeki telefon görüşmeleri, ani gelişen sohbetler, iş mektupları gibi).*
- c) *Bilimsel betimleme (araştırma makaleleri, bilimsel incelemeler vb.)*
- d) *Eğitici ifadeler (eğitim amaçlı bilimsel makaleler, talimatlar, resmî belgeler vb.), kurgusal hikayeler (mitler, dinsel öyküler vb.).*
- e) *Genel betimsel anlatım (gazete makaleleri, köşe yazıları, biyografiler, komedi, spor bültenleri vb.).*

(Biber,1989)

Yukarıda görüldüğü gibi, iletişimdeki gönderici ve alıcı arasındaki etkileşimde, metin ve türü önemli bir rol üstlenmektedir. Aslında, türü ayırt eden biçimsel farklılıklar, metnin hangi iletişimsel hedefleri desteklediğini de ortaya koymaktadır (Keçik ve Uzun, 2001: 18).

Metinleri türlere ayırmanın yazarlara ve metinlerden yararlananlara çeşitli yararları vardır. Yazarlar metin oluştururken belli bir türü seçip o türün kurallarına ve sınırlarına uyarak metinlerini oluşturabilmektedir. Bu durumda yazarlar hangi kurallara uymaları gerektiğini, hangi üslupla yazmaları gerektiğini, hangi fikir geliştirme yollarını ve ifade biçimlerini kullanmaları gerektiğini kolaylıkla belirleyebilmektedir. Aynı şekilde metni okuyan veya dinleyen kişiler de metin türünün özelliklerine göre metinden nasıl yararlanabilecekleri konusunda stratejiler geliştirebilmektedirler (Çetişli, 2006). Metin türü yapısının öğretilmesi, okuyucunun metinle ilgili beklentiler oluşturmaya ve okuduklarını daha kolay anlamasına yardımcı olabilir. Örneğin bir haber metnini okuyan kişi ile öykü okuyan kişinin metinden beklentileri farklıdır (Coşkun, 2007).

Metin türlerini sınıflandırmaya yönelik çalışmalar Dilbilim ve Eğitim alanında pek çok bilim insanı tarafından çalışılmaktadır. Günümüzde tür sınıflandırmasının en önde gelen kuramcılarından biri John Swales'tir. Swales, "bir türün aşağıdaki beş kriteri karşılaması gerektiğini belirtmektedir" (aktaran İşeri, 2018: 163).

1. Türler, geleneksel olarak herkes tarafından kabul edilen ve paylaşılan, ortak bir amacı olan iletişimsel etkinliklerdir.

2. *Belirli özgürlük sınırları içerisinde yapılandırılan ve standartlaştırılan bir olaydır. Amaç ve yapı bakımından sınırlamaları vardır.*
3. *Bir türe ilişkin geleneksel bilgi, alandaki uzmanlar arasında diğerlerine göre daha fazladır.*
4. *Toplumlar, kendilerine göre sürekli tekrarlanan türlere iletişimsel olaylar adını verir.*
5. *Aynı şekilde alt türlerin ortaya çıkışı da tekrarlanan ve çarpıcı ortak özelliklere dayanmaktadır.*

Metin türlerini, bir kez oluşan ve sonradan değişmeyen kalıplaşmış yapılar olarak görmek doğru değildir. Zamanla toplumların ihtiyaçları değişerek yazıya geçirilmeye başlanır, bu da yeni metin türlerinin ortaya çıkmasına ya da mevcut türlerin değişmesine neden olabilir (Kavcar ve Oğuzkan, 1999).

Metinlerin ortak yönleri, birbirine benzeyen dil yapıları ve iletişim işlevleri doğrultusunda çeşitli metin türü sınıflamaları yapılmaktadır (İşeri, 2018). Bu sınıflama çalışmaları metin türlerinin öğretimi konusunda da fayda sağlamaktadır. Sınıflamalar benzer metin türlerinin aynı grup içerisinde değerlendirilmesini ve birbirine benzeyen metin türlerinin daha kolay kavranmasını sağlamaktadır. Araştırmacılar farklı bakış açılarıyla metin türlerini birçok farklı şekilde sınıflandırmışlardır. Alanyazında yer alan metin türü sınıflamalarına şu biçimde yer verilmektedir:

Metin türlerini ayırt eden asıl öge, metinlerin yazılı ya da sözlü olarak sunulma şekli değil, onlara atfedilen iletişimsel hedeflerdir (Keçik ve Uzun, 2001:18). Bu yaklaşım, iletişimsel hedeflerin, metin türlerinin temelini oluşturduğu ve metinlerin nasıl algılandığı, işlendiği ve değerlendirildiği üzerinde derin bir etkiye sahip olduğu anlayışını pekiştirmektedir. Metinlerin amacı, onların hem yapısını hem de kullanımını şekillendirmekte ve bu, dilin ve metnin, belirli bir amaç doğrultusunda nasıl uyum sağladığını ve buna göre nasıl biçimlendiğini göstermektedir.

Metinlerin ortak yönleri, birbirine benzeyen dil yapıları ve iletişim işlevleri doğrultusunda çeşitli metin türü sınıflamaları yapılmaktadır (İşeri, 2018). Bu sınıflama çalışmaları metin türlerinin öğretimi konusunda da fayda sağlamaktadır. Sınıflamalar benzer metin türlerinin aynı grup içerisinde değerlendirilmesini ve birbirine benzeyen metin türlerinin daha kolay kavranmasını sağlamaktadır. Araştırmacılar farklı bakış açılarıyla metin türlerini birçok farklı şekilde sınıflandırmaktadır. Cemiloğlu (2003) metin türlerini; olaya dayalı türler, düşünceye dayalı türler ve duyguya dayalı türler

olarak üçe ayırmaktadır. İşeri (2018) ise metin türlerini bilgilendirici metinler ve anlatısal metinler olarak belirtmektedir. Anlatısal metinlerin dilin anlatma amacına dönük olduğunu, bilgilendirici metinlerinse dilin bilgi verme amacına dönük olarak kullanılan genellikle bilimsel metinler olduğunu vurgulamaktadır. En son olarak Dilidüzgün (2017) metin türlerini yapı ve işlevleri yönüyle beşe ayırmaktadır. Bunlar betimsel metinler, anlatısal metinler, açıklayıcı metinler, öğretici metinler ve kanıtlayıcı metinlerdir.

Bhatia (2002) ise metin türlerini sınıflandırmanın hedeflerini ve amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamıştır (aktaran İşeri, 2018: 165).

- 1. Dünyanın karmaşık gerçeklerini aktarmak ve açıklamak,*
- 2. Yazarın kişisel hedeflerinin yanı sıra sosyal olarak kabul edilebilir iletişim hedeflerini de anlayıp açıklayabilmelidir.*
- 3. Toplumsal açıdan eleştirel bir bağlamda dilin nasıl kullanıldığını ve şekillendiğini açıklamak,*
- 4. Eğitimsel ve uygulamalı dil sorunlarını çözmek için etkili çözümler sunar.*

Yukarıda görüldüğü gibi Bhatia (2002)'ın belirttiği bu hedefler metin türlerinin yalnızca dilbilimsel yapılar olmadığını aynı zamanda sosyal, kültürel ve eğitimsel işlevlere sahip olduğunu göstermektedir. Böylelikle, metin türleri çözümünün, toplumun dil kullanımındaki derinlemesine değişimleri ve etkileşimleri anlamak için önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır.

Metin türleri konusunda araştırmalar yürüten Bhatia (2013)'a göre tür kavramı profesyonel veya akademik bir topluluğun bireyleri tarafından belirlenen, üzerinde fikir birliğine varılan ve o belirli türle düzenli olarak ilişkilendirilen bir dizi iletişim hedefine yönelik iletişim faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (aktaran İnce Özyıldırım, 2010:27-28). Metin türleri, bireylerin ve grupların belirli iletişim ihtiyaçlarını karşılamak için nasıl bir araya geldiğini, bu süreçte ortak anlayış ve hedefler doğrultusunda nasıl hareket ettiklerini göstermektedir.

Sonuç olarak, metin türü sınıflandırmalarının, dilin ve iletişimin çok katmanlı doğasını göstermektedir. Dilin yalnızca bireysel bir ifade aracı olmadığı, aynı zamanda toplulukların iletişimlerini, kültürel değerlerini ve sosyal normlarını şekillendiren ve

yansıtan bir sosyal etken olduğu vurgulanmaktadır. Metin türleri üzerine yapılan derinlemesine çalışmalar aracılığıyla, dilin hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçlara nasıl hizmet ettiği ve bu süreçte nasıl evrildiği ortaya konulmaktadır. Bu şekilde, metin türlerinin incelenmesi, dilin dinamik yapısının ve sosyal işlevselliğinin kavranmasını sağlamakta, böylece iletişimin daha bilinçli ve etkili bir şekilde yönlendirilmesine olanak tanımaktadır.

1.3.1. Öykü Metin Türü

Alanyazın incelendiğinde öykü tanımına ilişkin çeşitli tanımlamalar görülmektedir. Cuddon (2013:653)'a göre öykü, uzunluğu belirsiz, kurguya dayalı anlatı; ancak roman ve novella gibi tek başına basılmayan yazınsal türdür. Öykü, en geniş anlamıyla, anlatılan herhangi bir şey olarak ifade edilebilir. Aytaç (2019:10)'a göre ise "kısa düzyazı kurmaca türünde, 20. Yüzyılın gözdesi küçük öyküdür" diye belirtmektedir.

Öyküler, doğru olup olmadığı önemli olmayan, nedensel olarak bağlantılı bir dizi şeklinde anlatılan şeylerdir (Denning, 2011). Öykü, dinleyicilerin hayal güçlerinin bir şeyi gerçekmiş gibi deneyimlemesine neden olacak kadar ayrıntılı ve duyguyla anlatılan, yeniden tasarlanmış bir deneyimdir (Simmons, 2007). Öyküler, insanlara nasıl yaşayacaklarını ve nasıl davranacaklarını öğretmektedir. İnsanlar arasındaki örtük iletişim ve bilginin hayata geçirilmesini sağlamaktadır. Kurum kültürünü oluşturmakta ve bireyleri ve grupları etkilemektedir (Bolat, 2012). Bu etkileşimler, sosyal kimliklerin ve topluluk içi ilişkilerin şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamakta, ortak değerlerin ve normların benimsenmesini teşvik ederek kurumların ve toplulukların daha bütünleşik ve uyumlu bir yapıya kavuşmasına yardımcı olmaktadır.

Öykü ve olay örgüsü iyi olduğu durumda, dinleyici öykünün içine çekilmekte ve bir kahramanın yerine geçmektedir. Karakterin seyahatine öncülük eden kahraman, izleyicinin karşılaştığı zorlukları halleder ve engelleri yener. Sonuçta, izleyici öykünün kahramanı ile birlikte zafer kazanır ya da yenilgiye uğrar. İzleyici, bu kurgusal serüven süresince gerçek dünyada olduğu gibi dersler alır. Bir öyküde, olayların ve eylemlerin oluşturduğu bir konu bulunmaktadır. Konu, dinleyiciye öykünün ne hakkında olduğu

ve karakterleri hakkında bilgi vermektedir. Bununla birlikte, öyküdeki olayları yapılandırmak ve öykünün ilerlemesini sürdürmeye yardımcı olması için, öyküde açıkça tanımlanmış birkaç olay örgüsüne ihtiyaç duyulmaktadır (Erden, 2002). Dinleyicilerin ilgisini canlı tutmak için öyküde, giriş, gelişme, doruk noktası, çözülme ve sonuç bölümlerinden oluşan öğeler bulunmaktadır (Erden,2009:13). Öykünün giriş bölümünde, karakterlere, olayın geçtiği yere, olayların arka planına dair bilgiler verilmektedir. Gelişme bölümünde, olaylar ve karakterler hakkında daha ayrıntılı bilgi verilirken olay örgüsü doruk noktasına doğru ilerlemektedir. Doruk noktası, dinleyicide merak uyandıran, karakterlerin bir tercih yapacağı, zaferle ya da yenilgiyle sonuçlanabilecek kararlar vermesinin beklendiği bölümdür. Çözülme bölümünde, ana çatışma çözülmeye başlar ve sonuç bölümünde öyküde akılda kalan tüm sorular cevaplanır. Bazen de bir öykünün sonucu, başka bir öykünün başlangıcı olabilir (Birkenkrahe, 2014:2-3).

Öyküler, hayatın dokusunu oluşturmakta ve insanlar, eylemlerini kendilerine ve başkalarına anlatmak istediklerinde öyküleri kullanmaktadırlar (Örgen, 2015: 9-10). Öyküler, bireylerin kim olduklarının, nereden geldiklerinin ve ne olmak istediklerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal psikoloji, karmaşık fikirleri iletmek için öykülerin ikna edici bir yol olduğu ileri sürülmektedir (Barnes ve Harris, 2006).

İnsanoğlu, çok eski zamanlardan beri öykülere ilgi duymuş ve kurgusal içeriği gerçek hayatla ilişkilendirmesine yardımcı olan öyküleri dinlemekten zevk almıştır; çünkü bilgi, öykü anlatımıyla aktarıldığında öğrenme daha kalıcı hale gelir (Simmons, 2006). Anlatıcı, dinleyicinin profilini ve ruh halini iyi çözümlemelidir. İçeriği bağlama göre ifade etme yeteneğine sahip olmalı ve mesajı uygun bir şekilde ileterek dinleyicilere ilham vermelidir. Ready (2002)'e göre öykü anlatımı, liderlikte etkili iletişimin önemli bir bileşenidir ve liderlik bir öğrenme becerisi olduğu için öykü anlatımı güçlü bir liderlik geliştirme aracıdır. Başka bir deyişle, her metin türünün amacı ikna olduğu gibi öykünün de temel amacı iknaya dayanmaktadır. Sözbilimsel bakış açısına göre biçimlenen ve temelinde Aristo'nun Retorik Kuramı'na dayanan ikna kavramı (Faigley ve Meyer, 1983: 306) öykü yazarlarının kullandığı bir araçtır. Bu bakış açısıyla ele alındığında ise liderler, izleyicilerini etkilemek için öykülerden kapsamlı bir şekilde yararlanırlar ve izleyicileriyle hızlı bir şekilde bağlantı kurmak

için birkaç anlatı paylaşırlar. Ayrıca, eğretilmeler ve benzerlikler kullanarak izleyicilerini etkilerler (Rao, 2019).

Öyküler; bireysel kişiler, çeşitli gruplar, toplumlar, kültürler ve ulusal kimlikler tarafından meydana getirilir. İnsanlar öyküleri, masallarını, efsanelerini, mitlerini toplumsal hafızaya depolamak için bir araç olarak görürler (Doğruyol,2020). Öyküler dinamiktir, zamanla gelişirler, zamanla kabul edilmeyen öyküler ya da bir süre kullanılmayan öyküler kaybolurlar ve yerine yenileri oluşturulur (Andaç, 2017:29-32). Zaferler ve gerçekleşen dilekleri anlatan olumlu öyküler, insanların vizyon ve hedefler oluşturmaya ve paylaşmaya yardımcı olurlar. Olumlu öyküler insanların, başkalarının bakış açılarını anlamalarına olanak sağlarlar. Olumsuz öyküler de insanların, hatalarını, cehalet anlarını ve üstesinden gelmek zorunda oldukları zorlukları anlamalarını sağlarlar. Her iki tür öykü de öykü gelişimine katkıda bulunur (Denning, 2004).

Karmaşık ve örtük bilgileri paylaşma gücüne sahip olan öyküler, insanların gerçeği nasıl algıladıklarını değiştirebilirler. Anlatılanlar bilgi ve belgeye dayanmaz, gerçek olup olmadığı sorgulanmamaktadır. Öyküde insanların zihninde bir şeyi gerçek kılmak, canlandırmak anlamına anlamlandırma (Weick, 2001), anlatım yoluyla gerçekleşmektedir. Öykü anlatımı, gerçek ya da hayali bir olayı sözel olarak anlatma sanatıdır. Böylelikle, zihninde imgeler uyandırmak için dili, sesi ve hareketi kullanarak insanların ilgisini çekecek öyküler anlatılmaktadır (Simmons, 2006:36). Öykü anlatımı, insanlığın doğuşundan bu yana insanların deneyimi, kültürü ve tarihindeki merkezi rolü nedeniyle önemlidir.

Ortak değerlere ve kutsal inançlara canlılık getirmekle birlikte öyküler; tarihi, değerleri ve grup kimliğini de aktarmaktadır (Yivli, 2019:17-43). Öyküler aynı zamanda canlı ve ikna edici bir biçimde bilgiler, değerler, kurallar ve deneyimler aktarır. Öyküler, değerleri ve ilkeleri ölümsüzleştirmekte ve kahramanların izini yeni kuşaklara aktarmaktadır (Denning, 2011).

Öyküler binlerce yıldır resimler, görüntüler, şiirler, oyunlar, filmler, şarkılar gibi çeşitli biçimlerde insan hayatında yer almaktadır. İnsanoğlu, yazının icadından önce mağara duvarlarına yaptığı resimlerle de öykülerini oluşturmuştur ve yazının icadıyla oluşturulan bu öyküler toplumun hafızasına kaydedilip kalıcı hale gelmiştir

(Ready, 2002). Böylelikle,  yk ler, değerlerin, ahlakın, inançların ve ilkelerin nesilden nesile tek bir kaynaktan aktarılmasını sağlamaktadır (Ohara ve Cherniss, 2010: 32-35).

Günümüzün modern toplumunda öyküler, bu geleneksel araçlar vasıtasıyla ve film, video, internet gibi farklı ortamlar kullanarak öyküleri anlatmaktadır.  yk  anlatımı çeşitli kültürlerde, çocukları eğlendirmek için anlatılan basit öykülerden, organizasyonda değişimi iletmek ve yeniliği teşvik etmeye kadar sayısız sebeplerden dolayı kullanılmaktadır (Shedlock, 2004:82-90).  yk  anlatma süreci iki bileşenden oluşur: keşif ve yaratıcılık.  yk  anlatımı için keşif süreci her sanatsal ortam için aynıdır, yaratıcı süreç ise her sanatsal ortam için farklıdır (Marchesani, 2018). Bu  eşitlilik, öykü anlatımının evrensel bir olgu olmasının yanı sıra, bireysel ve toplumsal düzeyde derinlemesine etkileşim ve iletişim kurmanın bir aracı olarak özgünlüğünü vurgulamaktadır. Her kültür ve toplum, kendine özgü değerlerini, inançlarını ve tarihini yansıtan öyküler aracılığıyla kendini ifade ederken, aynı zamanda bu öyküler, farklı bakış a ıların ve deneyimlerin paylaşılmasına olanak tanıyarak, kültürlerarası anlayış ve empatinin gelişimine katkıda bulunmaktadır.

İnsanlar yüzyıllar boyu farklı yöntem ve tekniklerle öyküler anlatmaya çalışmışlardır. İlk  yk  anlatma yöntemi, kayalar üzerine resim yapmaktı çünkü fikirleri iletmek için diller ya da alfabeler yoktu. Dolayısıyla,  yk  anlatıcıları çamur ve kömür kullanarak taşların üzerine semboller, insanlar ve hayvanlar çizerek öykülerini anlatırlardı. Alfabenin icadından sonra, öykü anlatıcıları öyküleri ezberlemeyi seçmişlerdir ve insanlara sözlü olarak aktarmaya başlamışlardır (Issa, 2016).  yk  anlatımı, karmaşık fikirleri daha akılda kalıcı hale getirir; çünkü dinleyici öykünün olay örgüsünü, karakterini ve olaylarını bilecek ve bu bilgileri anlamlandırmak için zihni sürekli işleyecektir. Fikirleri canlandırmaya yardımcı olan yorumlama, i ğ r  ve bağlam, iyi öykü anlatımının ayrılmaz parçalarıdır (Shedlock, 2004).  yk  anlatımı bir duygu oyunudur, bu nedenle iyi bir öykü anlatımı dinleyicilerin duygularına hitap etmelidir ve dinleyiciler öykünün kahramanıyla kendilerini  zdeşleştirmelidirler. Dinleyiciler genellikle bu temel seviyeyi ararlar ve öykünün gerçekte onlar için ne ifade ettiği sorusunu bulmaya çalışırlar.  yk  anlatma aracılığıyla dinleyicileri etkilemenin veya ikna etmenin anahtarı, öyküleri duygusal bir tepki uyandırmak için kullanmaktır.

Öykü, gerçek ya da gerçek olabilecek olayları okuyucuya keyif verecek biçimde sunan, insanlık ve yaşama ilişkin kısa bir anlatı olarak tanımlanmaktadır. Bu yazınsal tür, yaşamın tam bir yansımısını sunma veya insan ve yaşam hakkında kapsamlı bir anlatım sunma amacı taşımamaktadır. Bunun yerine, genellikle, gözden kaçan, görölse bile anlamı tam olarak kavranamayan anları, durumları, olayları ve yaşamın belirli kesitlerini ele alan bir kurgusal yapı oluşturmaktadır. Bu biçimde öykü, yaşamın derinliklerine dair bir bakış açısını sunmakta ve okuyucuya düşündürücü, duygusal bir deneyim sağlamaktadır. Öykü yazarları, yapıtlarında gerçekleri doğrudan yansıtmak yerine, yaratıcılıklarını kullanarak olayları yeniden şekillendirmekte ve bu yeniden kurgulanan öyküleri okuyucuya sunmaktadır. Bu süreçte, yazarların kişisel düşünceleri, toplumsal olaylara verdiği tepkiler ve yazınsal dil kullanım biçimleri hakkında bilgi edinilmektedir. Bir öykü yazarının dünya görüşü, ait olduğu toplumun inançları ve düşünce yapısından büyük ölçüde etkilenmektedir. Sonuç olarak, yazarın oluşturduğu öykü, onun değerlerini, yaşama bakış açısını yansıtmaktadır. Öyküler, okuyucuyu düşündüren, çeşitli duygular uyandıran ve toplum, politika, tarih gibi konularda mesajlar sunabilen; aynı zamanda da kendi toplumlarının tarihi ve kültürel yapısında da önemli bir yere sahip olan etkileyici yazınsal türlerdir.

1.3.1.1. Dergilerde Yer Alan Öykülerin Özellikleri

Dergicilik, yazılı veya dijital olarak yayımlanan dergilerin üretimi, yönetimi ve dağıtımıyla ilgili olan bir kavramdır. Dergiler genellikle belirli bir konu, alan veya ilgi alanına odaklanarak okuyucularına bilgi, çözümleme, yorum ve eğlence sunmaktadır (Yeniceler, 2019). Dergicilik, yazılı medyanın önemli bir bileşeni olup, geniş bir yelpazede konuları ele almakta, bilimsel araştırmalardan sanat ve kültüre, popüler kültürden moda ve yaşam tarzına kadar çeşitli konuları kapsamaktadır. Dergicilik faaliyetleri genellikle editöryel süreçler, yayımcılık, dağıtım, pazarlama ve finansal yönetim gibi farklı alanları içermektedir (Toprak,1984). Bu kapsamlı faaliyetler, dergilerin başarılı bir şekilde okuyuculara ulaşması ve sürdürülebilir bir iş modeli oluşturması için gerekli olan çok boyutlu bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Dergicilik, toplumda bilgi ve fikir alışverişine önemli bir katkı sağlamaktadır. Özellikle uzmanlık gerektiren konularda derinlemesine çözümler sunan akademik

dergiler, bilimsel ilerlemenin ve araştırmanın önemli bir aracıdır. Bunun yanı sıra, popüler dergiler ve yaşam tarzı yayınları da okuyuculara eğlence, moda, seyahat, yemek ve benzeri konularda rehberlik etmektedir. Dolayısıyla, dergicilik kültürel, entelektüel ve ticari birçok açıdan önemli bir role sahiptir (Yapar,2000).

Dergiler, genellikle yazınsal metinlere yer vermekte ve öykü metinleri bu yazınsal içeriğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Öykü metinleri, dergilerin yazınsal içeriğini zenginleştirir ve geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilmektedir. Dergilerde yer alan öykü metinleri genellikle kısa öyküler veya novellalar şeklinde olabilmektedir. Bu öykü metinleri genellikle çeşitli türlerde olabilmektedir:

- Kısa Öyküler: Kısa öyküler, genellikle belirli bir olayı veya anıyı anlatmaktadır. Karakter gelişimi ve olay örgüsü kısa sürede tamamlanmaktadır. Dergilerde sıklıkla yer alır; çünkü okuyucuların kısa sürede bitirebileceği, etkileyici ve sürükleyici metinler sunmaktadır.
- Novellalar: Daha uzun öykü türleri olarak nitelendirilebilmektedir. Kısa roman ile kısa öykü arasında bir uzunluğa sahip olabilmektedirler. Derinlikli karakter gelişimi ve karmaşık olay örgüleriyle dikkat çekmektedir. Bazı dergiler, uzun öykülerin yer aldığı sayılar veya özel bölümlerle okuyuculara sunmaktadır.

Dergilerde yayımlanan öyküler genellikle farklı türlerden ve biçimlerden gelmektedir. Polisiye, bilim kurgu, gerilim, aşk, macera gibi çeşitli konuları içerebilmektedir. Öykü metinleri, dergilerin okuyucu kitlesini genişletmek ve farklı izler sunmak için önemli bir unsurdur. Bu metinler, yazınsal değeriyle okuyucuları etkilemeye çalışırken aynı zamanda derginin çeşitli yönlerini zenginleştirmektedir (Tellan ve Güngör, 2009). Bu çeşitlilik, dergilerin yalnızca bilgi ve eğlence sunmanın ötesinde, kültürel ve sanatsal bir alan olarak önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Öyküler aracılığıyla, dergiler toplumsal olaylara, insani duygulara ve evrensel temalara değinerek, okuyucuları düşündürmeyi, sorgulamayı ve hatta hayal kurmayı teşvik eder. Bu şekilde, dergiler, yazınsal eserlerin yayılmasında ve çeşitli yazarların yapıtlarının tanıtımında önemli bir köprü görevi görür, böylece hem yazarlar hem de okuyucular için değerli bir kaynak haline gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLEME KURAMI

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın temel inceleme nesnesi olan DK'nın *Tutum ve Derecelendirme* (Martin ve White, 2005) ulamlarının da bulunduğu kuramsal çerçeveden söz edilmektedir. Bu bağlamda, DK'yı ve alt ulamlarının doğasını anlamak için DİD'den kısaca söz etmek gerekmekte ve daha sonra DK ayrıntılı biçimde açıklanmaktadır. DK'nın üç ulamı *katılım, tutum ve derecelendirme* ile bu üç ulamın alt dizgeleri örneklerle ele alınmaktadır. Daha sonra, DK ile ilgili Türkçe alanyazında yapılmış çalışmaların genel bir görünümü sunulmuştur.

2.1. DEĞERLEME KURAMI VE ULAMLARI

DİD, metin yazarlarınca farklı bakış açılarının inşa edilmesi amacıyla yapılan sözcük-dilbilgisel seçimlerin dizgesel biçimde çözümlenmesini sağlayan bir kuramdır (Martin ve White, 2005). DİD söylemde yer alan ifadeler, duruş, tutum ve konumlandırma gibi değerlendirme içeren kaynakların saptanması için kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Başka bir deyişle, "DİD toplumsal etkileşimin özgün ürünleri olan ve kullanıldıkları toplumsal ve kültürel bağlamla ilişkili olduğu düşünülen metinlerin incelenmesine odaklanmaktadır" (Ercan, 2008:9). Toplumsal bağlam, kültürel bağlamı ve durum bağlamını içermesi nedeniyle dilsel üretimde önemli bir rol oynamaktadır (Bloor ve Bloor, 2013: 2). Toplumsal bağlamın dil üzerindeki etkisine odaklanan ve Halliday (1985) tarafından geliştirilen DİD, dilin işlevsel boyutuna odaklanarak dili toplum ile birlikte ele almakta ve bir göstergeler dizgesi olarak yorumlamaktadır (Halliday ve Matthiessen, 2004). Aynı zamanda dil kullanımının, öznelerin toplumsal koşullara göre yaptıkları seçeneklerden oluşan bir dizge olduğu savından hareket ettiğini ifade edilmektedir (Yağcıoğlu, 2002).

DİD, dilin yorumlanması amacıyla araştırmacılara tamamlayıcı araçlar sunan çoklu bakış açısına sahip bir kuramdır. Bu tamamlayıcı araçlardan en önemlisi, düşünsel, kişilerarası ve metinsel anlamın her türlü iletişimsel eylemin ortaya çıkarılması için bir kaynak olarak kullanılabileceğini öngören anlam türleridir. Başka bir deyişle, dilin üç işlevinden söz edilmektedir. Düşünsel üstişlev, deneyimlerin

anlamlandırılması ile ilgilidir. Kimin, kime, nerede, ne zaman, neden, nasıl, ne yaptığı ve bir olayın diğer olayla ilişkisinin mantıksal bağlantısı düşünsel işlevlerle açıklanmaktadır. Kişilerarası üstişlev, toplumsal ilişkilerin sürdürülmesi ile ilgilidir. İnsanların nasıl etkileşim kurdukları ve paylaşmaya çalıştıkları duygularla ilgilenmektedir. Son olarak metinsel üstişlev ise bilgi akışıyla ilgilidir. Düşünsel ve kişilerarası anlamların dil ve eylem, görsel, müzik vb. gibi yardımcı biçimler arasındaki iç bağlantıları içerecek biçimde dağıtılması ile ilgilenmektedir (Martin ve White, 2005).

Kişilerarası üstişlev, toplumsal yaşamda bireysel ve toplumsal ilişkilerin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Kişilerarası üstişlev, konuşucu ve dinleyicinin arasındaki etkileşimi belirtmektedir. Bu etkileşim içinde, rollerin üstlenilmesi, duyguların, tutumların, bakış açılarının aktarılması ve dile getirilmesi, yargıların ve görüşlerin anlaşılması gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, “insanlarla iletişimsel bir amaç için kullanılmaktadır” (Martin, 2004: 325).

Değerleme, söylem anlambilim düzeyinde kişilerarası dizge olarak konumlandırılmaktadır. Bu düzeyde, değerleme *uzlaşım* (negotiation) ve *dahil olma* (involvement) olmak üzere iki ayrı dizge ile anlamı oluşturmaktadır. Uzlaşım, söylemin etkileşimli yönleri, konuşma işlevi ve değiş-tokuş yapısına odaklanarak değerlemeyi tamamlamaktadır. Dahil olma ise özellikle dayanışma olmak üzere uzlaşımı için ölçeklendirilemeyen kaynaklara odaklanarak değerlemeyi tamamlamaktadır. Hitap biçimleri ve ünlemler bu kapsamda incelenmektedir. Argo gibi grup aidiyeti gösteren sözcüksel kaynaklar, teknik ve uzmanlık sözcükleri de bu kapsamda ele alınmaktadır. Bu bağlamda, dil kullanıcıları, tümceler ile en genel anlamda dilin işlevlerini oluşturan çeşitli anlamlar düzgülemektedir (Ercan,2018). DİD, bu anlamlar yoluyla yerine getirilen işlevlerin tümcedeki yansımalarını *temsil olarak tümce*, *değiş-tokuş olarak tümce* ve *ileti olarak tümce* biçiminde adlandırmaktadır. Temsil olarak tümce, deneyimin bir örneğini oluşturmakta; değiş-tokuş olarak tümce toplumsal ilişkileri sahnelemekte, ileti olarak tümce ise bağlama yönelik bağıntıyı ve metnin mantıksal ilişkilerini oluşturmaktadır (Halliday ve Matthiessen, 2004: 61). *Değiş-tokuş olarak tümce*, DİD’in, dil yoluyla toplumsal ilişkileri gerçekleştirme işlevi olan kişilerarası üstişlev boyutuyla ilişkilidir (Halliday, 1994: 36).

Bir konuşma eylemi sırasında konuşucu ve dinleyici birlikte aktif bir rol oynamaktadır. Her ikisi de içeriğe bağlı olarak çeşitli rolleri benimsemektedir. Konuşucu dinleyiciden bağımsız olarak hareket etmemekte, dinleyicinin verdiği tepkilere göre konuşmasını biçimlendirmektedir. Bir öneride bulunulduğunda ya da uyarı yapıldığında konuşucu ve dinleyici arasındaki etkileşim bir tür değiş-tokuş olarak işlev görmektedir. Bu nedenle, dil hem bireysel kullanımda hem de etkileşimin bir sonucu olarak var olmaktadır (Ercan, 2008). Bu bağlamda bir tümcenin yapısı, yalnızca dilsel bir biçim ortaya koymamakta, aynı zamanda farklı türden katılımcıların ve durumların bulunduğu bir sürecin dilsel boyuttaki temsilcisi olma işlevini de yerine getirmektedir. Başka bir deyişle, “kişilerarası üstişlev, tümce düzleminde bir değiş-tokuş olarak nitelendirilmektedir” (Özmen,2019:11).

Konuşucu ve dinleyici arasındaki ilişki, değiş-tokuş sürecinde birbirlerine bir şeyler verme ve alma üzerine inşa edilmektedir. Kişilerarası üstişlev, konuşma sırasında alınıp verilen ürünler, hizmetler ve bilgiler gibi çeşitli unsurları kapsamaktadır (Ercan, 2018). Değiş-tokuş tümcesinde dilsel yapı bir önerme ya da bir öneri olabilmektedir; ancak bu yapı aynı zamanda bilgi verme, soru sorma, buyrumda bulunma, öneri ileri sürme gibi işlevler yerine getirmektedir. Bunlar da tümcelerin konuşma işlevini göstermektedir: “öneri, buyrum, bildirim ve sorudur” (Özmen,2019:11). Aynı zamanda dil ile gönderimde bulunulan olguya ilişkin bir tutum belirtilebilmekte ve değerlendirme yapılabilir (Halliday ve Matthiessen, 2014:30). Konuşucu ve alıcı arasındaki kişilerarası ilişkiler başka bir deyişle toplumsal ilişkiler, tümcesel düzeyde özne, çekimli eylem ve eklenti bileşenleriyle gösterilmektedir. Bu anlamda etkileşim sürecinde bildirim, soru ya da buyrum kipi gibi kiplerden yararlanılır (Halliday, 1994).

Bir bildirimin kabul edilmesi, buyrumun yerine getirilmesi ya da bir bildirimin onaylanması ve sorulara yanıt verilmesi süreci, dinleyicinin farklı tepkiler verme gücüne sahip olduğu bir iletişim eylemidir. Bu süreç, bilgi alışverişi olarak kullanıldığında bir önerme olarak işlev görürken, ürün ve hizmet alışverişi bağlamında ise bir teklif olarak değerlendirilebilmektedir.

Önerme süreci, kip ve olay bağlamı ile ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Kip, tümce içinde kişilerarası ilişkileri kodlayan unsurlardan oluşmakta ve özne ile çekimden meydana gelmektedir. Bu noktada kipi içerdiği çekim, tümcenin kapsamını

daha açık hale getirmekte ve onu belirli bir nesne biçimine getirerek ifadenin anlam bütünlüğünü sağlamaktadır. Bu netleşme süreci, yer ve zaman belirlemeleri ile desteklenmektedir. Başka bir deyişle, çekim, konuşma bağlamına göre biçimlenmekte ve özne tarafından belirlenen bu önerme, kişiye özel bir kodlama içermektedir (Ercan,2018:186). Bu işlev kapsamında konuşma eylemi bir değiş-tokuş olarak nitelendirilmekte ve sözcükdilbilgisel olarak kip incelenmektedir” (Ercan, 2008). Bu aşamada, bir metinde insanların, yerlerin ve nesnelerin nasıl yer aldığı, olayların ve olay durumlarının birbirleriyle zaman, neden, karşıtlık ve benzerlik bakımından nasıl bağlantılı olduğu, katılımcıların bir bütünün parçası ya da bir sınıfın alt sınıfı olarak nasıl ilişkilendirildiği, bilgi, hizmet ve bilginin değiş-tokuşunda söz sırasının nasıl düzenlendiği ve değerlendirmenin nasıl oluşturulduğu, genişletildiği, hedeflendiği ve elde edildiği gibi soruları içeren çeşitli söylemsel düzenlemeler ele alınmaktadır. Burada sözü edilen değerlendirme ise, Değerleme Kuramına karşılık gelmektedir (Martin ve White,2005: 8). Bu bağlamda da kişilerarası üstişlev dilde etkileşimi düzgülemek ve DK’nin ise bu düzgüyü çözümlediği söylenmektedir.

DK, DİD’in kişilerarası üstişlevine odaklanmaktadır. Martin ve Rose (2003) tarafından DK ve ulamları ile ilgili verilen bilgilere ek olarak Martin ve White’ın (2005) çalışmalarında açıklama kolaylığı sağlaması noktasında yazılı söyleme odaklanılmaktadır. Bu bakımdan Martin ve White’ın (2005) çalışmaları, sözlü dili ele alan Eggins ve Slade (1997) çalışmasını tamamlayıcı nitelikte olduğu görülmektedir.

Eggins ve Slade (1997), geliştirilen çözümleme araçlarının hem yazılı hem sözlü dile uygulanabileceğini çalışmalarında ortaya koymaktadır. DK, anlambilime göre bazı dizgelerin aşamalı/ölçekli olarak yorumlanabileceğini ve bunun da kişilerarası anlambilimsel dizgelerin genel bir özelliği olduğu görüşüne şüpheli biçimde yaklaşmaktadır. Değer kavramının düşükten yükseğe doğru uzanan bir doğru üzerinde ele alınabileceği ve bu doğrunun iki ucu arasında bazı ara noktaların bulunabileceği düşünülmektedir.

1990’lara kadar DİD çerçevesinde kişilerarası anlam, duygular yerine etkileşimi merkeze almaktadır. Bu durumun sebebi ise Halliday’in(1994) kip ve kiplik üzerine gerçekleştirdiği araştırmalardır. 1990’lardan itibaren ise daha sözcük-temelli bir yaklaşıma yönelim gözlenmektedir. *Tek ses* (monologic) metinlerde kişilerarası anlamı derinlemesine kavramak adına sözcük-temelli bir yaklaşımın gerekliliği ortaya

çıkıştır. Başlangıçta anlatı metinlerinde kullanılan değerlendirme daha sonralarda ise yazınsal eleştiri, basın yayın, sanat yorumu ve tarih söyleminde incelenmeye ve çözümlenmeye başlanmıştır (Iedema, Feez ve Martin, 1994).

DİD'in kişilerarası anlam boyutundan ortaya çıkan ve Martin ve White (2005) tarafından geliştirilen DK, Türkçe alanyazına bakıldığında, *Değerleme*, *Değerlendirme* ve *Değer Biçme* olarak adlandırılmaktadır.

Bu çalışmada ise söz konusu terim için *Değerleme* ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir. DK, bireylerin diğer insanlarla birlikte iletişimsel eylemlerde yer almasına, roller üstlenmesine ve duyguların, tutumların ve yargıların ifade edilmesine olanak sağlamakla ilişkili olan kişilerarası üst-işlevden geliştirilmiş olan konuşmada ve yazıda yer alan tutum ve duruşları çözümleyen taksonomik bir çerçevedir (Bloor ve Bloor, 2013:173). Böylelikle DK, söylem anlambilim çalışmalarında da yer almaktadır. DK'nın söylem anlambilimde incelenmesi 3 nedendendir (Martin ve White, 2005:10):

a) Bir tutumun meydana gelmesi ya da gerçekleşmesi, dilbilgisel kısıtlamaları gözetmeksizin bir *söylem aşaması* (phase of discourse) meydana getirmektedir. Başka bir deyişle, bir tutum ya da düşüncenin, yazı veya konuşmanın belirli bir kesiminde dilbilgisel sınırları aşarak geniş bir alana yayılabileceğini belirtmektedir. Bu durum, söz konusu duygu ya da düşünce güçlendirildiğinde daha da belirginleşmektedir. Örnek verilecek olursa Stevie Ray Vaughan hayranının Amazon'daki coşkulu yorumuna yapılan gönderme, bireysel tümcelerin ötesinde daha büyük bir olumlu değerlendirme oluşturduğunu açıklamaktadır.

(1)awesome! awesome! awesome! awesome! It's worth buying. Oh did I say that it's awesome! thank you. steve ray!

harika! harika! harika! harika! Almaya değer. Ah harika olduğunu söyledim! teşekkürler. steve ray!

(Martin ve White, 2005:10)

Örnek (1)'de Amazon.com'daki kullanıcı yorumlarından alınan örnekte olumlu değerlendirme tümceye dayalı kısımların ötesine geçmektedir.

b) İkincisi ise bir tutum çok çeşitli dilbilgisel ulamlarla gerçekleştirilebilir.

(2) a) An interesting contrast in style (adj)

Tarzda ilginç bir zıtlık (sıfat)

b)The contrast in styles interested me (verb)

Tarzlardaki zıtlık ilgimi çekti (fiil)

c)Interestingly, there's a contrast in styles (adverb)

İlginç bir biçimde tarzlarda zıtlık var (belirteç)

(Martin ve White, 2005:10)

Örnek (2)'de görüldüğü gibi bu tür dağılımla ilişkili değerlendirmelerin ortak anlamını belirlemek için sözcük bilgisine ve dilbilgisinin ötesine geçilmesi gerekmektedir. Örnek (2)'de yer alan a tümcesinde verilen İngilizce örnekte *interesting contrast (ilginç bir zıtlık)* Türkçe çevirisine bakıldığında ise *ilginç* olma durumu *interest* eyleminin ad biçimidir. B tümcesinde ise *ilgi çekme* durumu fiil olarak kullanılmıştır. C tümcesinde ise *ilginç* sözcüğü belirteç olarak kullanılıp tarzlarda olab zıtlığın biçimini açıklamıştır.

c) Son olarak dilbilgisel eğretilme söz konusudur (Halliday, 1994; Halliday ve Matthiessen,1999). Dilbilgisel eğretilme için de bir yanıt bulunması gerekmektedir. Anlam ve sözcük arasında bir dereceye kadar gerilim olarak açıklanan dilbilgisel eğretilmede tutumu adlaştıran dilbilgisel bir öge oluşturmak olası bir durumdur.

(3)The contrast in styles is of considerable interest.

Tarzlar arasındaki karşıtlık oldukça ilgi çekicidir.

(Martin ve White, 2005:10)

Örnek (3)'de ise bir kavramın veya durumun anlamının dilbilgisi yapısına dönüştürülerek nasıl ifade edildiği açıklanmaktadır. Başka bir deyişle, bir durumun ilgi çekici olması gibi soyut bir süreç, belirli bir çekim türünü tanımlayan somut bir dilbilgisel yapı ile gösterilmektedir. Bu durum, anlamla ilgili süreçlerin dilbilgisi yapılarında nasıl gösterildiğine ilişkin bir örnektir.

Dilbilgisel eğretilme, *alıntılama* (attributing) ve *derecelendirme* (grading) bağlamında genellikle gözlenmektedir. Dilbilgisel açıdan bakıldığında ise, kiplik

belirteçleri ya da kiplik eylemleri ile gerçekleştirilen kipleştirmeyi (modality) içermektedir. Martin ve White (2005, 11) bu durumu aşağıdaki örneklerle açıklar:

(4) a) Perhaps his playing style might be different.

Belki onun çalma tarzı farklı olabilir.

b) Probably his playing style would be different.

Muhtemelen onun çalma tarzı farklı olacaktır.

c) Certainly his playing style must be different.

Kesinlikle onun çalma tarzı farklı olmalıdır.

(Martin ve White, 2005:11)

Örnek (4)'de görüldüğü gibi a, b ve c tümcelerinde kullanılan *belki*, *muhtemelen* ve *kesinlikle* kiplik belirteçleri söz konusudur. Türkçe ve İngilizce örneklere bakıldığında kullanılan kiplik belirteçleri gerçekleştirilen kipleştirme durumunu açıklamaktadır. Yukarıda verilen a, b ve c örneklerinde Halliday'ın dilbilgisel eğretileme olarak belirttiği, söylem anlambilim ve sözcükbilgisi arasındaki ilişki DK'nın önemli bir inceleme nesnesini oluşturmaktadır (Halliday 1994). Bu durum, Halliday'ın, dilbilgisi kuramlarına en büyük katkısının, anlamın dilbilgisel olarak kodlanabildiği bir kuram olduğunu göstermektedir. Hem sözcük dilbilgisi hem de söylem anlambilimin metne anlam düzeylerine katkıda bulunduğu ve katmanlı bir içerik düzleminde ise dilin işlediği anlamına gelmektedir (Martin ve White, 2005: 12).

Dilin kişilerarası boyutu ile ilgilenen DK, konuşucunun ya da yazarın sundukları metne yönelik ve iletişimde bulundukları kişilere yönelik tutum geliştirmektedir. Kuramda yazar ya da konuşucuların dilsel kaynakları kullanarak onaylama, onaylamama, övme, hor görme, alkışlama, eleştirme biçimlerini ve okuyucu ya da dinleyicileri benzer davranışlara yönlendirme biçimleri ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra, ortak duygu ve değerlere sahip topluluklarca metinlerin üretilmesi ve duyguların, zevklerin ve normatif değerlendirmelerin paylaşılması amacıyla dilsel düzeneklerin kullanılması incelenmektedir.

Konuşucu ya da yazarın kendileri için bir yazar kimliği ya da kişiliği oluşturma biçimleri, kendilerini gerçek ya da potansiyel alıcılar ile uyumlu ya da uyumsuz kılma biçimleri ve ürettikleri metinler için istenilen ya da ideal bir alıcı kitle olarak metinleri üretme biçimlerine değinilmektedir (Martin ve White, 2005:2). DK'nın kapsamına

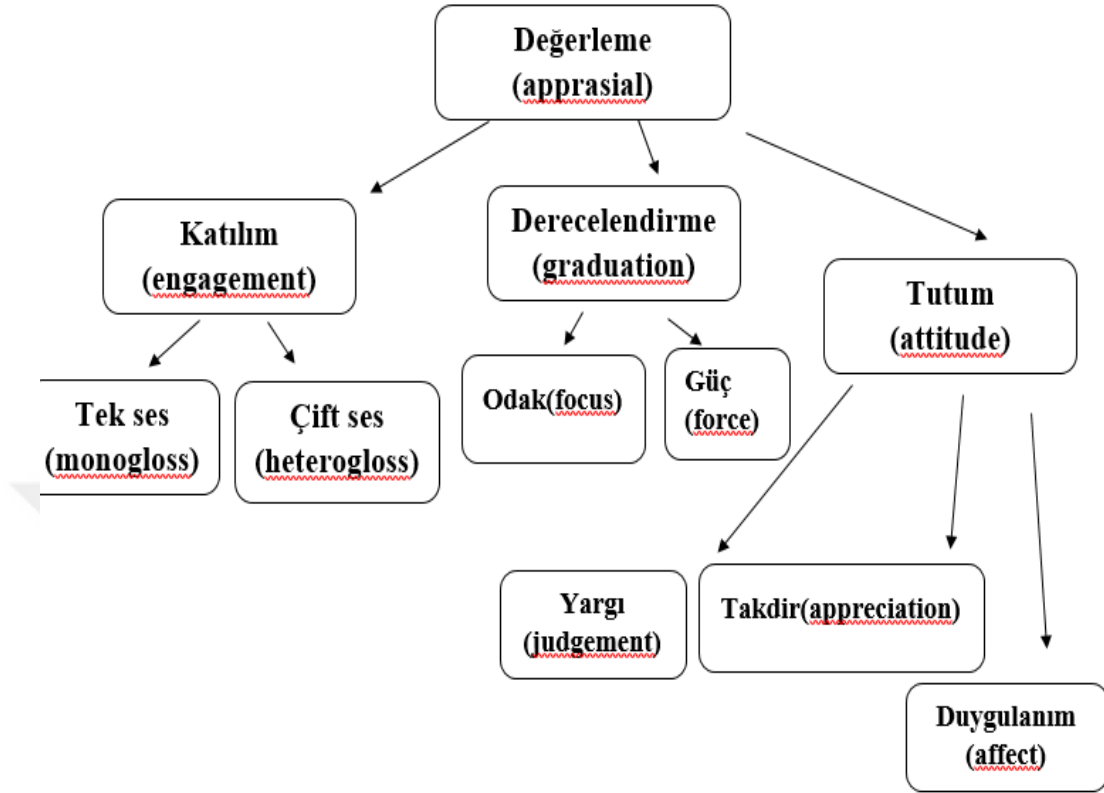
giren bu konular, işlevci ve göstergebilim odaklı çalışmalarda, söylem, sözbilim ve iletişimsel etki ile ilgilenen 20.yy dilbilim çalışmalarından kendine yer bulmuştur. DK'da bu konulara yönelik olarak temelleri DİD'e dayanan yeni bir yaklaşım ortaya konmaktadır. Martin ve White'ın (2005) geliştirdiği bu kuramın amacı, konuşucu ya da yazarın kişilerarası tutumunun değişiklik gösterebileceği üç eksene odaklanarak DİD'in kişilerarası boyutunun geliştirmektir.

DK, duyguların, yargıların ve değerlendirmelerin ortaya konması, genişletilmesi ve derinleştirilmesi amacıyla kullanılan anlambilimsel kaynaklar olarak tanımlanmaktadır (Martin, 2000: 145). Martin ve White(2005)tarafından başlangıçta kişilerarası duruşun çözümlenmesi ve izlenmesi amacıyla geliştirilen kuram, söylem çözümlemesinde dizgesel olarak kullanılabilecek değerlendirme içeren dilsel kaynakların saptanması için kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır. Bu yol haritası, değerlendirme içeren sözcüklerin sözbilimsel etkisinin anlaşılmasını sağlamanın yanı sıra, kişilerarası anlam ve toplumsal ilişkiler arasındaki ilişkinin de anlaşılması için yardımcı olmaktadır. DK'nın sağladığı bu bakış açısı, dil aracılığıyla özellikle dayanışmanın kurgulanma biçimine ilişkin de bir öngörü sağlamaktadır (Martin, 2000: 148).

DK, toplumsal ilişkilerin çevremizdeki olaylar ya da kişilere ilişkin düşüncelerin ve tutumların okuyucu ya da dinleyicilere aktarılmasıyla düzenlendiğini varsaymaktadır. Dil kullanıcıları, bu aktarımı yapmak, diğer bir deyişle olay ve kişilere yönelik tutumlarını ifade etmek amacıyla değerlendirme içeren dilsel araçlar kullanmaktadır (Martin ve Rose, 2003:19).

DK, konuşucunun ya da yazarın, seslendiği bireyin ya da kitlenin tepkisine göre metin içinde varlığını göstermesidir (Martin ve White, 2005:1). DİD'in kişilerarası boyutunun uzantısı olan DK, bu açıdan konuşucu ve yazarın kişilerarası tutumunun değişiklik gösterebileceği üç ulamın bulunduğunu ileri sürmektedir: *katılım* (engagement), *derecelendirme* (graduation) ve *tutum* (attitude). DK, olumlu ve olumsuz anlam ilişkileri içeren ve birbiriyle etkileşim halinde olan bu ulamlar ve her bir ulamın alt dizgesi aşağıdaki gibidir:

Şekil 1: Martin ve White (2005) Tarafından Geliştirilen Değerleme Kuramı ve Alt Ulamları

Kaynak: Ercan ve Dizdarıcı, 2016.

Yukarıda görüldüğü gibi şekil 1’de Değerleme, kişilerarası anlamı oluşturan üç söylem-anlambilimsel ögeden biridir ve kendi içinde *tutum*, *derecelendirme* ve *katılım* olmak üzere üç etkileşimsel alana ayrılmaktadır. DK, konuşucuların ya da yazarların, duyguları, değerleri ve düzgüsel değerlendirmeleri metinler yoluyla aktarmalarıyla ilgilenmekte; bu doğrultuda, söz konusu konuşucular ya da yazarlar tarafından sunulan gereçlerle olumlu ya da olumsuz duyguların seslenilen kesime nasıl aktarıldığına ve bu aktarım yoluyla kitlenin nasıl konumlandırıldığına odaklanılmaktadır (Martin ve White, 2005: 1). Coffin (2000) DK’nin, toplumsal değerlendirmeyi, tutumu ve yazarın sesini anlamak için dilde bulunan *kiplik* (modality), *dolaylı anlatım* (reported speech), *belirli kip eklentileri* (certain modal adjuncts) ve *değerlendirici sözcüksel öğeler* (evaluative lexical items) gibi erişilebilir kaynakları sistemli bir duruma getiren bir yapı olduğunu belirtmektedir. Çalışmanın temelini oluşturan DK’nın ulamları ve alt ulamları daha sonraki bölümlerde ayrıntılı biçimde açıklanmaktadır.

DK kapsamında *katılım*, tutumların kaynağının belirlenmesi ve söylemde yer alan düşünceleri çevreleyen *sesler* (voice) arasındaki karşılıklı ilişkilerle ilgilidir. *Tutum*, duygusal tepkiler, davranışlara ilişkin yargılar, nesnelere ilişkin değerlendirmelerle ilgilidir. *Derecelendirme* ise, duyguların derinleştirildiği ve ulamların silikleştiği derecelendirme olgusu ile ilgilidir (Martin ve White, 2005; Ercan ve Dizdarcı, 2016).

DK'nın ulamlarının söylemde kullanılan dil bileşenlerinin incelenmesine ve dil araçlarının detaylı bir biçimde çözümlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu dilsel araçları Oktar (2011:43-44) altı madde ile açıklamaktadır:

1. *Konuşucu veya yazarın kullanmış olduğu farklı dilsel biçimleri çözümlemektedir.*
2. *Konuşucu veya yazarın metin içine yansıttıkları farklı sesleri incelemektedir.*
3. *Söylem türleri içinde olan kültürel yapı farklılığını incelemektedir.*
4. *Konuşucu veya yazarın söylem içerisinde vermiş oldukları örtük değerleri incelemektedir.*
5. *Konuşucu ve yazar ile dinleyici veya okuyucu arasındaki değerleri incelemektedir.*
6. *Bazı söylem türleri içinde yer alan yansızlığın nasıl yansıtıldığını incelemektedir.*

(Oktar, 2011:43-44)

Martin ve White (2005), tutum ulamının alt dizgesi olan *duygulanımı*, yazar ya da konuşucunun metinlerinde yer alan varlıkları, olayları ve olay durumlarını olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirme yollarından biri olarak tanımlamaktadır. *Duygulanım* açısından DK'nın geleneksel çalışmalardan farkına bakıldığında, bu kuramda yazar ya da konuşucunun kendi tutumları olarak sundukları görüş ya da bakış açılarının açık biçimde kodlama biçimlerinin yanı sıra, değerlendirme içeren tutumlarının dolaylı olarak ortaya koyma ve alıcı kitleyi kendi değerlendirmelerine katılacak biçimde konumlandırma biçimlerinin de incelendiği görülmektedir. Bu değerlendirmeler yazar ya da konuşucunun duygu ve değerlerini yansıtmalarının yanı sıra yazarın ya da konuşucunun metin tarafından oluşturulan statü ya da otoritesi ile de ilişkilidir. Buna ek olarak, tutumla ilgili değerlendirmeler, yazar ya da konuşucu ile gerçek ya da potansiyel alıcılar arasında *uyum* (alignment) ve *anlaşma* (rapport) ilişkilerinin kurulmasında sözbilimsel rol oynamaktadır (Martin ve White, 2005: 2). Geleneksel çalışmalarda bunlar, kiplik, bilgisellik kipi ve tanıtısal başlıkları altında

ele alınan konulardır. Bu kuramda ise, yazar ya da konuşucunun *kesinlik derecesi* (certainty), *kararlılık* (commitment) düzeyinin yanı sıra, *metinsel sesin* (textual voice) başka seslere göre nasıl konumlandırıldığına odaklanılmaktadır. Kuramın bakış açısına göre yazar ya da konuşucular kendilerini gerçek ya da potansiyel alıcılara bu araçları kullanarak sunmakta ve bu araçlar sayesinde kendilerini alıcıları tanıyan, alıcılara yanıt veren, alıcıları göz ardı eden, alıcılara meydan okuyan, alıcıları geri çeviren, uzaklaştıran, öngören ya da uyumlulaştıran kişiler olarak sunabilmektedir (Martin ve Rose:2003). Bununla birlikte Martin ve White (2005) DK'da *yoğunlaştırma* (intensification) ve *bulanık dil* (vague language) kavramlarına da ayrıntılı biçimde değinmektedir. Bu kavramlar *derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *gücün* alt dizgelerinde yer almaktadır. Bu kavramlar, yazar ya da konuşucuların bildirimlerinin gücünü nasıl artırıp azalttığı, işledikleri anlambilimsel ulamlamaları nasıl keskinleştirdiği ya da silikleştirdiğinin açıklanması için bir çerçeve sağlamaktadır. Martin ve White (2005) bu durumu aşağıdaki metin ile açıklamaktadır:

(5)Mood-Altering Substance

I had to write and say what a brilliant magazine *Empire* is. I was sitting on my bed on the morning of September 1, the first day I had to go back to school, and I was naturally very depressed. I heard the letter box open and the latest edition of *Empire* was lying on the carpet. Even better was the discovery that once hastily torn open, I saw there was an article on the *Lord of the Rings: The Return of the King*. My bad mood immediately lifted and I was no longer dreading the return to school. Keep up the good work.

[name of letter-writer], via email

Ruh Halini Değiştiren Madde

Empire'in ne kadar harika bir dergi olduğunu yazmak ve söylemek zorundayım. Okula dönmem gereken ilk gün olan 1 Eylül sabahı yatağımda oturuyordum ve doğal olarak çok depresiftim. Posta kutusunun açıldığını duydum ve Empire'in son sayısı halının üzerinde duruyordu. Daha da iyisi, aceleyle açtığımda Yüzüklerin Efendisi hakkında bir makale olduğunu gördüm: Kralın Dönüşü. Kötü ruh halim hemen düzeldi ve artık okula dönmekten korkmuyordum. İyi çalışmaya devam edin.

[mektup yazarın adı], e posta yoluyla

(Martin ve White,2005:2-3)

Yukarıda görüldüğü gibi örnek (5)'te, bir abone tarafından yazılan memnuniyet düzeyi yüksek bir metin olduğu anlaşılmaktadır. İlk bakışta önemsiz bir metin gibi görünmesine karşın, çözümleme yapıldığında değerlendirme ve tutum açısından dikkate

değer önemli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Çözümleme sonucunda ulaşılan bulgular şu biçimde açıklanmaktadır (Martin ve White, 2005:3-6):

Yazarın dergi ile ilgili onay ve istekliliğini kamuya açık olarak paylaşma nedeni net değildir. Metin o kadar olumlu ki derginin kendi çalışanları tarafından yazıldığına dair kuşkuları tetikleyici niteliktedir. Sanat eleştirilerinde, yandaş gazetecilerin yorumlarında, ölüm ilanlarında, belli bir yaşam tarzını dayatan televizyon programlarında bu türden herkese açık olumlu değerlendirmelere rastlanmaktadır; ancak, bu metinde önemli olan değerlendirmenin nasıl gerçekleştiği ve neyi amaçladığıdır (Martin ve White, 2005:4-6). Yazar derginin nitelikleri ve kalitesi hakkında gerçek bir yorumda ve eleştiride bulunmamakta ve derginin olumlu yönlerine değinmemektedir. Yazar, derginin yalnızca *Yüzüklerin Efendisi* filmi ile ilgili birtakım yazılara yer verdiğine vurgu yapmaktadır. Yazar, okulun ilk günüyle ilişkili üzüntüsünü anlatırken dergide ilgisini çeken bir yazıya rastlamasının getirdiği huzuru ve sakinlikten bahsederek aslında derginin okuyucuları için önemli olan bir değerlendirme yapmaktadır.

Yazar, dergi ile ilgili onaylama duygusunu değerlendirme yerine kendi duyguları üzerinden yansıtarak kendisini uzman konumuna değil, derginin hayran konumuna yerleştirmektedir. Bu nedenle kendisi ile dergi çalışanları arasında bir eşitsizlik ortaya çıkarmaktadır. Aslında, derginin yazarlarını överek, yazar bu ekiple kendisi arasında bir bağ kurma arayışındadır. Derginin bu derece övülmesine neden olan ise net olarak belirtilmemekle birlikte, diğer dergi hayranları ise tamamen konu dışı bırakılmaktadır. Derginin ya da filmin hayranı olunmadığında bu türden bir yazının gereksiz ve sahte olduğu izlenimi ortaya çıkmaktadır.

Örtük ve karmaşık kişilerarası ilişkiler açısından ise metin derginin düzenli okuyucuları arasında bir ortak duygu paylaşımının söz konusu olduğunu; bu okuyucu ya da hayran grubunun yazarın isteklilik ve bağlılığını paylaştığını göstermektedir.

Yazarın hayran kimliği çeşitli sözcük-dilbilgisel işaretleyiciler ile kodlanmaktadır. *Yazmak ve söylemek zorundayım (I had to write and say)* ifadesi ile yazar sanki dışsal bir gücün kendisini bu metni yazmaya ittiğini belirtmektedir. İlgi tümcesinin öznenin önünde kullanan yazar belirtili bir kullanım tercih etmekte ve *ünlemlik* (exclamative) yapılar önelemektedir: *Empire'in ne kadar harika bir dergi (what a brilliant magazine Empire is), Daha da iyisi, aceleyle açtığımda (Even better*

was the discovery that) gibi. Bu açıdan bakıldığında ise *harika(brilliant)* ve *daha da (even better)* gibi değerlendirme içeren terimlerin öncelendiği görülmektedir.

Okula dönmem gereken ... ve doğal olarak çok depresifim (I had to go back to school, and I was naturally very depressed) tümcesinde ise *doğal olarak (naturally)* belirteci kullanılarak okuyucu ile ortak değerler ve tutumlar paylaşıldığı gösterilmektedir. Okula gitmek insan psikolojisinde stres ve üzüntü tetikleyicisi olarak görülerek okuyucu ile yazar arasında uyum yaratılmak istenmektedir.

Yukarıda verilen örnek (5) incelendiğinde metin oldukça kısa olmasına karşın değerlendirme içeren ifadelerin oldukça fazla olduğu görülür. Bu metnin yazarının pek çok seçenek arasından belli bir tutum durumunu seçtiği görülmektedir. Bu sayede yazar belli bir söylemsel kimlik oluşturmakta ve çeşitli kişilerarası kaynakları sergileyerek dergi ve diğer okuyucular arasında uzlaşma ve uyum ilişkileri inşa etmektedir.

DK'nın metin türlerinin ele alınma biçimine bakıldığında ise, türlerin amaçlarına ulaşmak ve kullandığı değerlendirmelere ve bunların türler arasındaki farklılıklarına bakıldığı görülmektedir. Bilindiği gibi tanışma, alışveriş, gündelik konuşma, tartışma, şakalar, talimatlar gibi farklı sözlü türler farklı özelliklere sahiptir. Dedikodudan anlatı metinlerine kadar farklılaşan sözlü türleri inceleyen Eggings ve Slade (1997) değerlendirmeci bakış açısı kullanılmıştır. Yazılı metinlerin genel yapısı incelenirken “türlerde okuyucularla güç ve dayanışma nasıl kurulmaktadır?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılmaktadır (Martin ve White, 2005).

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde DK'nın katılım, tutum ve derecelendirme ulamları ve alt ulamları ayrıntılı bir biçimde anlatılmaktadır.

2.1.1. Katılım

Dil, farklı seslerin bir bileşimi olarak değerlendirilmektedir. Konuşucunun ya da yazarın, herhangi bir dışsal konumu ötelemesi (benzer ses ya da tek ses) ya da kabul etmesi (farklı ses ya da çok ses) ile ilgili olan *katılım* dizgesi, düşüncelerin etrafında bulunan seslerin rolüyle ilişkilendirilmektedir (Martin ve White, 2005:35). Başka bir deyişle *katılım*, bir metindeki öznelerin konumlandırılmasına ilişkin dilsel öğeleri içermekte ve metindeki konuşucunun yanı sıra diğer sesleri de öne çıkarmayı

amaçlamaktadır. Kısaca bu dizge, yazarın metindeki varlığı ve var olmaması ile ilgilenmekte ele alınan düşünceler ile konuşmanın dizilimi üzerine odaklanmaktadır (Ercan ve Dizdarcı, 2016).

Geniş anlamda *katılım* dizgesi; dilbilgisel biçimlerden çok bir bağlam içindeki anlamı ve sözbilimsel etkileri içermektedir. Bu bağlamda da *yansıtma*, *kiplik*, *kutupluluk*, *kanıtsallık*, *yoğunlaştırma*, *alıntılama*, *ödünleme* ve çeşitli *yorum belirteçleri* gibi kaynaklar konuşucuyu ya da yazarı geliştirilmektedir. Bu konuma yönelik olan yanıtlara göre konumlandırılan *alıntılama* (entertain) ya da *aktarma* (attribute), *bir olasılığı kabul etme*, *reddetme*, *karşı koyma*, *onaylama* vb. gibi öğeleri içeren DK dizgesidir. DK'daki bu çerçeve, yazara ait sesin diğer sesler ve konumlara göre konumlanmasını sağlayan tüm bu düzsöz/ifade tarzlarını *katılım* (engagement) başlığı altında toplamaktadır (Martin ve Rose, 2005).

Katılım dizgesi, yazar ya da konuşucunun metni biçimlendirirken kendi bakış açılarını yansıtmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu süreçte, yazar ya da konuşuşunun metne kendi sesini bilinçli bir biçimde aktardığı vurgulanmaktadır (Martin ve White, 2005:92). *Katılım* kapsamında tüm sözel iletişimin diğer seslerin *çok sesli temeline* (heteroglossic backdrop) ve alternatif bakış açılarına karşı olarak ortaya çıktığı görüşü benimsendiği için bunun yerine *tek seslilik* (monoglossic) ve *çok seslilik* (heteroglossic) ulamları öne sürülmüştür. Söyleşimsel *daraltma*, diğer seslerin alanının daraltılması, söyleşimsel *genişletme* ise alternatif seslere yer açma olarak tanımlanmaktadır.

Metin içerisinde verilen alıntılar, yazarın kaynağına ilişkin güvenilirliğinin artırılması, yazarın içerikle ilgili sorumluluğunun sınırlandırılması gibi amaçlarla kullanılmaktadır. DK açısından ise alıntılar, metin kaynağının örtük biçimde yüceltilmesi, ayıplanması, güvenilmez biri olarak gösterilmesi gibi işlevler taşıyabilmektedir (Bednarek,2009:150). Alıntılama önermeyi, yazara ait sestten dış kaynaklarla uzaklaştırmak olarak tanımlanmaktadır. Dolaylı ve dolaysız anlatım yoluyla gerçekleştirilebilir (Martin ve Rose, 2005). Metinlerinde yazarın metne başkalarının görüşlerini eklemesi sürecinde alıntılama yapmadı başka bir deyişle *ses katma* işlemi, yazarın söz konusu dış kaynaklara yönelik tutumuna bağlı olarak çoğunlukla yansız olmamaktadır (A`Beckett,2009:110).

Katılım, bir metinde yazarın bilginin içeriğini kendisi dışında bir kaynağa yönlendirmesi ya da kendi görüşünü kanıtlamak ve daha inandırıcı kılmak için bu yola başvurusu olarak açıklanabilmektedir. Örneğin “*Başkan neden söz ettiğinin farkında değil*” tümcesi doğrudan yazarın tutumunu ileten tek ses olan bir tümceyken, “*Demokratlar bu öneriyi eleştirdi*” tümcesinde ise önerinin eleştirilme durumu eylemi yazara değil demokratlara yöneltmektedir (Khoo, Nourbakhsh, ve Na, 2012). Buna göre, *katılım* yazarların kendi bakış açılarını açıkladıkları dilsel olguları *tek ses* (*monogloss*) olarak betimlemektedir. Bununla birlikte, diğer yazarların bakış açılarına karşı bir duruşu benimsemekte kullandıkları dilsel kaynaklar ise *çok ses* (*heterogloss*) olmaktadır.

Katılım dizgesi, yansıtma, kiplik, kutupsallık, ödünleme ve çeşitli yorum belirten belirteçler kullanılarak konuşucu/yazarın *değer konumuna* (value position) göre alıntı yapma, aktarımda bulunma, bir olasılığı kabul etme, karşı çıkma, doğrulama gibi yollarla kendi konumunu belirlemesi ile ilgilidir. Aşağıdaki örnekte yazar, ifadelerinin gerçekliğini vurgulayarak başlar (bunu uydurmuyorum), terörizm suçlamasını dikkatle ifade etmek için uzun bir yansıtma ve alıntı dizisi kullanmakta (bir yolcu bir adamın “Bosnalı terörist” dediğini duyduğunu belirtir) ve sonra parantez içinde gerçekte neler olduğunu açıklayarak okuyucunun beklentilerini bozmaktadır. Aşağıdaki örnekte bu durum ayrıntılı biçimde açıklanmaktadır:

- (6) Meanwhile (*and we're not making this up*), two Indian nationals on a flight from Singapore to Hong Kong were detained at Changi Airport after an American passenger said he heard one of the men calling himself a “Bosnian terrorist.” (The man in fact said he was a “bass guitarist.”) [Mourning 2001]

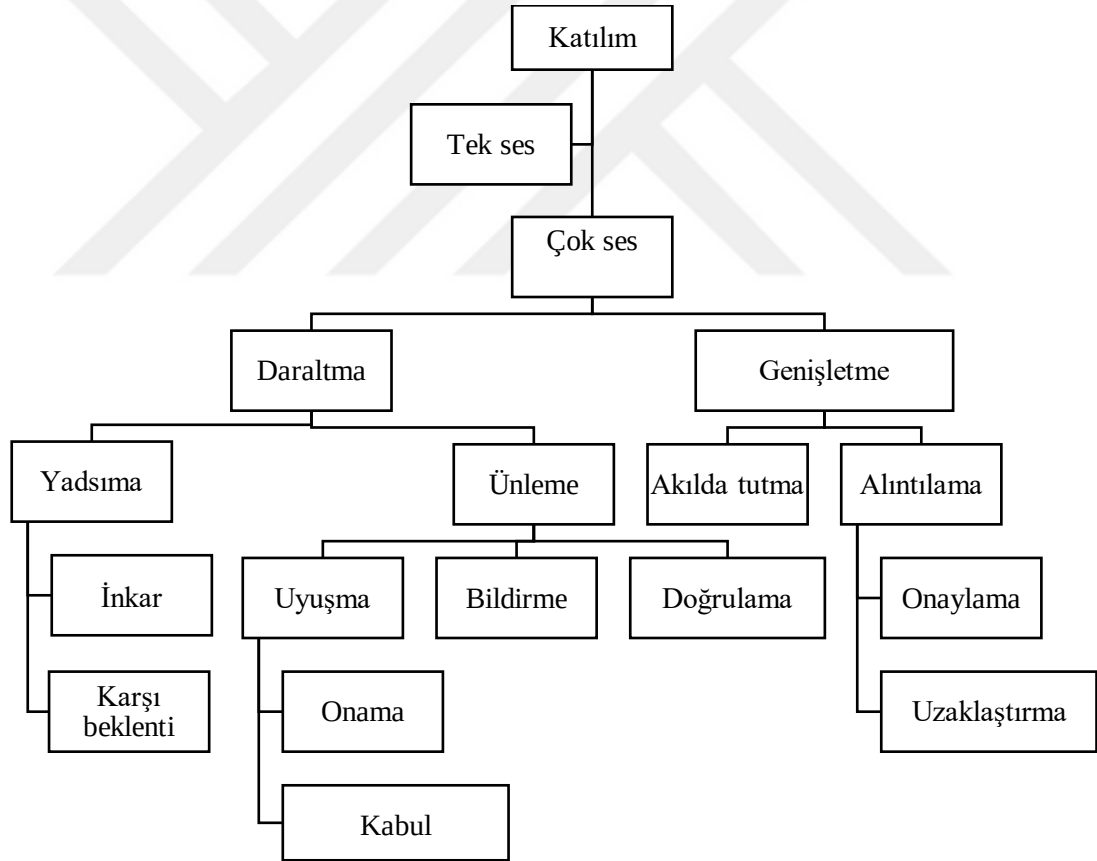
Bu arada (ve biz bunu uydurmuyoruz), bir Amerikalı yolcunun, adamlardan birinin kendisine “Bosnalı terörist” dediğini duymasının ardından, Singapur’dan Hong Kong’a uçmakta olan iki Hint vatandaşı, Changi Havaalanı’nda gözetim altına alındı (Adam aslında bir “bas gitarist” olduğunu söyledi). [Mourning 2001]

(Martin ve White, 2005:36)

Yukarıdaki görüldüğü gibi örnek (6)’da, yazar, söylediklerinin doğru olduğunu açıkça onaylayarak “*biz bunu uydurmuyoruz*” (*not making this up*) söze başlamakta; terörizm suçlamasını dikkatlice yöneltmek için uzun bir yansıtma zinciri ve aktarım belirtecileri kullanmakta “*adamlardan birinin kendisine “Bosnalı terörist” dediğini*

duymasının ardından” (a passenger said he heard a man call himself a “Bosnian terrorist”) ve gerçekte söylenenleri parantez içinde okuyucuya bırakarak oluşturduğu beklentilere karşı çıkmaktadır (Martin ve White, 2005:36). “*Biz bunu uydurmuyoruz*” (*We arent making this up*) ifadesiyle açık biçimde doğrulama yapmaktadır. “*Dediğini duymasının* (said, heard a man call himself) ifadesiyle de aktarım yapılmaktadır. Bu bağlamda DK, metnin ya da konuşmanın birincil kaynağının kim/ne olduğu ile ilgilenmekten çok konuşucunun ya da yazarın sesinin yerini belirlemeye öncelik vermektedir (Zagorcic, 2015: 31). Bu bağlamda *katılım*; *tek ses* (monogloss) ve *çok ses* (heterogloss) olarak betimlenen iki temel alt-ulam; *çok seslilik* ise *daraltma* (contract) ve *genişletme* (expand) olarak iki türe ayrılmaktadır.

Şekil 2: Katılım Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White, 2005:134

Katılım dizgesi Şekil 2’de belirtildiği üzere *tek ses* ve *çok ses* olarak ikiye ayrılmaktadır. Bununla birlikte *çok ses* alt ulamı da alt ulamlara bölünmektedir:

daraltma ve *genişletme*. Genişletme, *akılda tutma* ve *alıntılama* olarak iki alt başlığa ayrılırken; daraltma ise *yadsıma* ve *ünleme* olarak kendi içerisinde ayrılmaktadır.

Çok ses alt ulamında yer alan genişletmenin alt ulamları olan *akılda tutma* ve *alıntılama* farklı alt ulamlarla da ifade etmektedir. *Akılda tutma* alt dizgesi dört ana başlıkla metni çözümlenmektedir: *düz kiplik*, *kanıt*, *sözde soru* ve *fikirdir*. Düz kiplik alt dizgesi yazarın ifadesindeki bir olgunun olasılıklarını ve bu olguların gerçekliğine dair yazarın ifadesindeki kesinliğin derecesine işaret etmektedir (White, 2015). Kanıt, metinde konuşucu tarafından kullanılan kanıtsal kaynakların türüne odaklanır ve konuşucunun, söylediklerinin doğruluğuna inanarak ifade etmesiyle ilgili bir durumdur. Sözde sorular, iletişimin etkin olmadığı durumlarda, ilgeçler aracılığıyla olası bir fikri metafora ya da bir oyuna çevirmektedir. Öte yandan, düz kiplik doğru kabul edilen şeylerle ilgilenirken, fikir ise doğru olmayabilecek şeylerle ilgilenmektedir. Bu şekilde düz kiplikten ayrılmaktadır.

White (2015)'e göre, DK, tutum belirten dili yalnızca kendini ifade etmekten öte bir şey olarak görmekte bu nedenle de bir konuşucunun veya yazarın her türlü övgüsü, kınaması, takdiri veya eleştirisi yalnızca ifade etmekten daha fazlasını içermekte ve bu iletişimsel ve kişilerarası boyutlarla ilişkilidir.

Katılım ulamı tutumların kaynağının belirlenmesi ve söylemde yer alan düşünceleri çevreleyen sesler arasındaki karşılıklı ilişkilerin ortaya çıkarılmasıdır (Martin ve White, 2005). Bu alışmada DK katılım ulamının alt dizgeleri olan *tek ses* ve *ok ses* bir sonraki başlıkta ayrıntılı biçimde incelenmektedir.

2.1.1.1. Tek ses

Tek ses, metnin tutumuna ve önermenin varsayımsal olarak kabul edilip edilmediğine ya da bunun yerine, mevcut bir tartışma konusu veya görüşülmeye değer bir mesele olarak mı sunulduğuna dayanmaktadır. Kabul edilmişliğin nasıl algılandığı, metinde kullanılan çeşitli düzenlemelere bağlıdır. Bu düzenlemelerden biri, sıkça *varsayım* olarak tanımlanan ulamlamaya dahil olan yapılarla sağlanmaktadır. Bu varsayımsal kabul edilmişlik, aşağıdaki alıntıda örneklenmiştir ve metnin nasıl yorumlandığına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Metin, bu şekilde, okuyucuya

sunduğu bilgilerin kabul edilebilirliğini ve tartışma açıklığını etkileyerek, anlatının genel tonunu ve etkisini şekillendirmektedir (Martin ve White,2005: 100).

- (7) After nine years of the government's betrayal of the promised progressive agenda, Canadians have a gut feeling that their country is slipping away from them.

Hükümetin vaat ettiği ilerici gündeme dokuz yıl boyunca ihanet etmesinin ardından, Kanadalılar ülkelerinin ellerinden kayıp gittiğine dair içlerinde bir his var.

(Martin ve White,2005:100)

Yukarıda verilen örnek (7)'de hukuki kararın “*tehlikeli bir emsal teşkil ettiği*” önermesi tek sözcükle ifade edilse bile, bu kabul edilmiş değildir. Yazarın daha sonra değer pozisyonunu desteklemek için bir dizi tartışmaya sunmaya devam etmesi, bunu çok tartışmalı ve bir tartışmanın odağı olarak yorumlamaktadır. Metin, bir yazarın Maxine Carr hakkındaki görüşlerine odaklanmakta ve bu görüşlerin nasıl farklı okuyucular tarafından yorumlanabileceğini ele almaktadır. Burada, yazarın fikirlerini herkesin kabul etmek zorunda olmadığı, okuyucuların kendi düşünce süreçleri ve bilgi arayışlarına göre bu fikirleri değerlendirebileceği vurgulanmaktadır. Bazı okuyucular henüz bir karara varamamış olabilir ve daha fazla bilgi arayışında olabilirken, diğerleri yazarın görüşlerine eğilimli olabilmektedir. Buna karşın, yine de konuyu daha geniş bir tartışma çerçevesinde değerlendirmek istenebilmektedir.

Yazar, okuyucuların farklı görüşlere sahip olabileceğini ve kendi düşüncelerini reddedebileceğini kabul ediyorsa, bu durum onun düşüncelerini sunma şeklini etkileyebilmektedir. Yazar, karşıt görüşleri dikkate alarak ve okuyucuların potansiyel itirazlarına yanıtlar sunarak düşüncelerini daha ikna edici ve kapsamlı hale getirmeye çalışmaktadır. Bu şekilde, yazar hem farklı düşünen okuyuculara saygı göstermiş olur hem de kendi görüşlerini daha etkili bir şekilde savunmaktadır.

2.1.1.2. Çok ses

Çok sesli metinlerde diğer sesler ve alternatif bakış açıları metne genişletme ve daraltma ile dâhil edilmektedir. *Daraltma* alt ulamında, metin yazarları başka seslere sınırlı bir alan sağlarken, *Genişletme* alt ulamında metin yazarları alternatif seslerle açık biçimde söyleşimsel alan sağlamaktadır. *Daraltma*, metnin/konuşmanın

daraltılmasını sağlarken, *Genişletme* metin/konuşmanın başka olası bakış açılarını içerecek biçimde açılmasını sağlamaktadır (Martin ve White, 2005).

Konuşmak ya da yazmak, her zaman daha önce söylenen / yazılanların etkisini ortaya çıkarmak, bunlara gönderimde bulunmak ya da bunları bir şekilde ele almak ve aynı anda gerçek, olası ya da hayali okuyucuların / dinleyicilerin tepkilerini öngörmektir. Bu nedenle, yazılı ya da sözlü olmak üzere tüm iletişim, söyleşimsel ve çok sesli olma eğilimi göstermektedir. Bu nedenle tüm sözlü iletişimin, diğer seslerin *çok sesli* zeminine ve alternatif bakış açılarına karşı olarak ortaya çıktığı görüşü benimsenmekte; bu nedenle *tek seslilik* (monoglossic) ulamına karşı olarak *çok seslilik* (heteroglossic) ulamı öne sürülmektedir (White,2006). *Çok seslilik, söyleşimsel daraltma* (dialogic contract) ve *söyleşimsel genişletme* (dialogic expand) olarak iki alt ulamda gerçekleşmektedir. Söyleşimsel *daraltma*, diğer seslerin alanının daraltılması, söyleşimsel *genişletme* ise alternatif seslere yer açma olarak tanımlanabilir (Martin ve White, 2005: 92). *Çok seslilik* kavramı da *daraltma* ve *genişletme* olmak üzere iki temel alt ulamda incelenmektedir. *Daraltma*, diğer seslerin alanının daraltılması, *genişletme* ise alternatif seslere yer açma olarak tanımlanabilir (Martin ve White, 2005: 103):

- (8) Tickner said regardless of the result, the royal commission was a waste of money and he would proceed with a separate inquiry into the issue headed by Justice Jane Matthews. His attack came as the Aboriginal women involved in the case demanded a female minister examine the religious beliefs they claim are inherent in their fight against a bridge to the island near Goolwa in South Australia.

Tickner, sonuç ne olursa olsun kraliyet komisyonunun para israfı olduğunu ve konuyla ilgili olarak Yargıç Jane Matthews başkanlığında ayrı bir soruşturma yürüteceğini söyledi. Saldırı, davaya müdahil olan Aborijin kadınların, Güney Avustralya'da Goolwa yakınlarındaki adaya köprü yapılmasına karşı verdikleri mücadelenin doğasında olduğunu iddia ettikleri dini inançları bir kadın bakanın incelemesini talep ettikleri sırada geldi.

(Martin ve White, 2005: 102)

Yukarıda verilen örnek (8)'de metinde, yazının tonu ve yaklaşımı, önerilen tartışmaya veya iddiaya bir mesafe koymaktadır. Metini tartışmaya daha açık hale getirmektedir. Bu tutum, metnin ifadesini şüpheci veya sorgulayıcı yapmakta ve böylece diğer görüş ve karşılıklı konuşmalara olanak tanımaktadır. Bununla birlikte

bu görüşleri de teşvik etmektedir. Bu durum, diğer başka görüşler sunan kişiler için kişilerarası bir engeli azaltmaktadır; çünkü metin, farklı düşünceleri kabul edebilecek bir yapıda sunulmaktadır.

Bu tip ayrılmış ifadeler, mevcut düşünce ve tartışmalara alternatif bakış açıları ekleyerek karşılıklı konuşmanın zenginleşmesine ve genişlemesine katkı sağlamaktadır (Stenvall, 2008). Bununla birlikte, her “*iddia etmek*” ifadesinin doğrudan bu işlevi yerine getireceği varsayımından kaçınılmalıdır. “*İddia etmek*” sözcüğünün ikna ediciliği ve etkisi, yazının bağlamına, türüne ve bu sözcüğün kullanıldığı ortama bağlı olarak büyük çeşitlilik göstermektedir. Öyle ki, farklı durumlar ve koşullar altında bu sözcüğün anlam ve etkisi önemli ölçüde farklılık sunmaktadır. “*İddia etmek*” ifadesinin kendisi değil, daha çok, metinde örneklenen ve “mesafe koyma” olarak adlandırılan kişinin kendi pozisyonunu belirli bir önermeye karşı belirgin bir şekilde ayırdığı söyleşimsel konumlandırma (Swain, 2007:170-175). Bu tür bir mesafe koyma, karşılıklı konuşmanın daha geniş ve kapsayıcı bir tartışmaya evrilmesine olanak tanımaktadır. Böylece farklı seslerin ve görüşlerin ortaya çıkmasına ve mevcut düşüncelerin sorgulanmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (Martin ve White, 2005).

2.1 2. Derecelendirme

Dilbilim veya iletişim kuramında *derecelendirme (graduation)* kavramını ele alınmaktadır. *Derecelendirme*, bir konuşucu veya yazarın ifadelerinde *duygulanım, takdir ve yargı* gibi ifadeleri nasıl olumlu veya olumsuz olarak yoğunlaştırdığını veya hafiflettiğini inceleyen bir kavramdır. Metin çözümlemelerinde, bu derecelendirmenin *katılım* (engagement) ve *tutum* (attitude) gibi ulamların ortak özelliği olarak ele alınmaktadır (Martin ve White, 2005: 145). *Katılım*, yazarın veya konuşucunun ifadesindeki kişisel yatırımın veya ilginin derecesini ifade ederken, *tutum* ise ifadedeki duygusal yönelimi belirtmektedir.

Derecelendirme, aynı zamanda metnin veya konuşmanın etkisini ve ikna gücünü belirleyen önemli bir faktördür. Bir yazar veya konuşucu, kullandığı dil aracılığıyla okuyucu veya dinleyici üzerinde belirli bir etki yaratmayı hedeflemektedir. Bu etki, söz konusu ifadelerin duygusal yoğunluğu, takdir edilme derecesi ve

yargıların gücü ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin, bir konuşucu bir konuyu şiddetle eleştirirken veya överken, kullandığı dilin yoğunluğu ve seçilen sözcükler, dinleyicinin tepkisini ve o konuya olan tutumunu etkileyebilmektedir. Bu nedenle, *derecelendirme* sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda etkili bir ikna ve etki yöntemi olarak belirtilmektedir (Yalçın Çakmak, 2014: 33-35). Bu bağlamda, *derecelendirmenin* kullanımı, metnin veya konuşmanın amacına uygun şekilde duygusal derinlik ve retorik güç kazandırmaktadır. İletişimdeki bu stratejik boyut, konuşucunun veya yazarın, mesajının alıcı üzerindeki etkisini en üst seviyeye ulaştırmak amacıyla dilin tonunu ve şiddetini bilinçli olarak ayarlamasını gerektirmektedir. Böylece, *derecelendirme*, metinlerin ve konuşmaların yalnızca anlam taşıyan yapılar olmaktan çıkıp, alıcıların düşünce ve duygularını şekillendiren etkileşimli araçlara dönüşmesini sağlamaktadır.

Yazar veya konuşucunun *derecelendirme* stratejilerini bilinçli bir şekilde kullanması, iletişiminin daha etkili ve amaca yönelik olmasını sağlamaktadır. Özellikle siyasi konuşmalarda, reklamlarda veya ikna edici metinlerde, belirli bir duygusal tepki veya düşünce tarzı uyandırmak için *yoğun derecelendirme* kullanımı yaygındır. Bu, okuyucunun veya dinleyicinin algılarına ve duygularına doğrudan hitap eden güçlü bir retorik araçtır (White, 2004). Buna karşın, *aşırı veya yanıltıcı derecelendirme*, okuyucunun veya dinleyicinin güvenini kaybetme riski taşımakta ve bu nedenle dengeli ve doğru bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, *derecelendirme* hem iletişimin etkisini artıran hem de mesajın doğruluğunu ve güvenilirliğini koruyan dikkatli bir şekilde kullanılması gereken bir stratejidir (Holmgreen ve Vestergaard, 2009:590). Bu yaklaşım, iletişimin sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda etkileşim ve etki yaratma süreci olduğunu gözler önüne sermektedir. Böylelikle, *derecelendirmenin* etkin kullanımı, metinlerin ve söylemlerin sosyal ve kültürel bağlamlarda nasıl konumlandığını, bu bağlamlar içinde nasıl işlev gördüğünü ve alıcılar üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığını derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadır.

Derecelendirme, iletişimdeki anlam boyutlarıyla ve bunların nasıl ölçeklendirildiğiyle ilgili bir kavramdır. Bu, konuşucu veya yazarların mesajlarını, dinleyici veya okuyucularına daha açık ve etkili bir şekilde aktarmak için kullandıkları çeşitli dil yapılarını kapsar. *Derecelendirme*, dilin bu özelliklerinin ne kadar sıklıkla

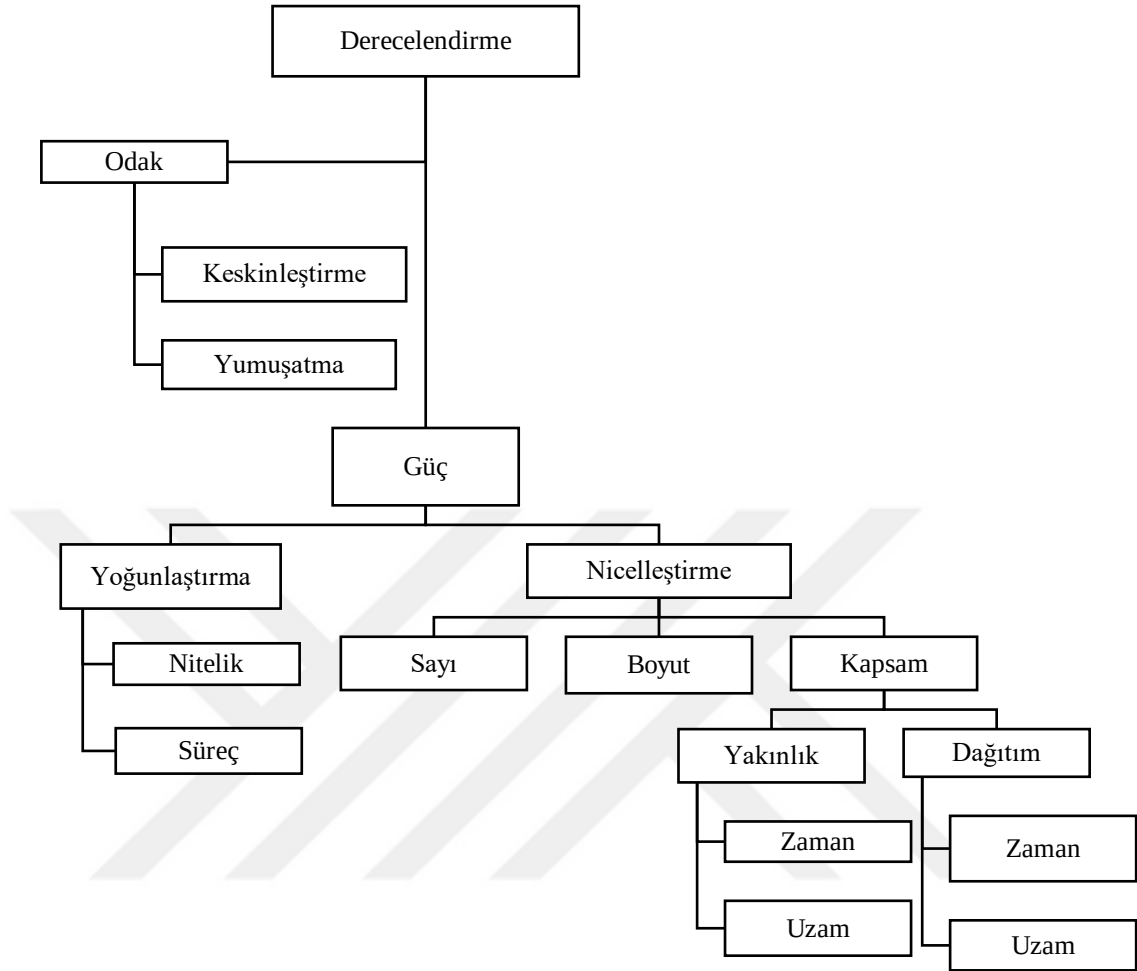
ve hangi durumlarda kullanıldığını inceleyerek, iletişimin ne kadar başarılı olduğunu değerlendirir (Oktar, 2011: 29-30). Özetle, *derecelendirme*, söz konusu iletişimin kalitesi ve etkinliği hakkında bize bilgi veren bir ölçüt olarak hizmet eder ve bu, dilbilim ve iletişim çalışmalarında kullanılan önemli bir çözümleme aracıdır. Bu açıklamada, *derecelendirmenin*, konuşucu veya yazarların iletişimdeki niyetlerini ve mesajlarının gücünü artırmak için kullandıkları dil yapılarını ölçeklendirme etkinliğiyle olan ilişkisine vurgu yapılmaktadır. Bu, dilbilim ve iletişim çalışmalarında kullanılan önemli bir çözümleme aracı olarak tanımlanmaktadır.

Derecelendirme, bir ifadenin anlam yoğunluğunu belirli bir sıra içinde gösteren anlambilimsel bir ölçüdür (Horarik, 2003: 290). Bu, ifadelerin güçlü veya zayıf anlam derecelerine göre sıralandığı bir sınıflandırma yaratmaktadır. Ölçek, ya en güçlü ifadelerden en zayıflarına doğru, ya da tam tersi, en zayıf ifadelerden en güçlülerine doğru düzenlenebilir. Bu yöntem, bir ifadenin bağlam içindeki göreceli gücünü veya zayıflığını belirlemek için kullanılır (Jullian, 2011: 766-770). Bu açıklamada, *derecelendirmenin* bir ifadenin göreceli anlam yoğunluğunu sıralı bir şekilde nasıl gösterdiğine vurgu yapılmıştır. Bu sıralama, ifadelerin bağlam içindeki gücünü veya zayıflığını belirlemek için kullanılan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. Bu sıralama, dilin inceliklerini ve nüanslarını anlamak için kullanılan önemli bir araçtır.

Çalışmanın bu kısmında *derecelendirme* ve *derecelendirmenin* alt ulamları olan *odak* ve *güç* ele alınmaktadır. *Odak* dizgesi, ifadelerin ne derece tam olduğunu veya temsil ettiği şeyin ne olduğunu değerlendirmektedir. *Güç* dizgesine gelince ise ifadelerin yoğunluk ve niteliklerine göre sıralanmasını incelemektedir (Kawamitsu, 2012: 20-43). *Odak*, kendi içinde *keskinleştirme* ve *yumuşatma* olarak daha da ayrıntılanırken, *güç* ise *yoğunluğun derecesi* ve *miktarın derecesi* olarak incelenmektedir. Başka bir deyişle *derecelendirme*, dilin ince farklarını anlamak ve ifadelerin bağlam içindeki etkilerini daha iyi değerlendirmek için *derecelendirme* ulamı bir araç olarak görülmektedir.

Çalışmanın diğer bölümünde, *odak* ve *güç* daha detaylı bir biçimde ele alınmaktadır. Bu çözümlemeler sayesinde, dilin nasıl çeşitli durumlarda ve bağlamlarda farklı anlamlar ve tonlar taşıyabildiği açıklanmaktadır. Aşağıda Şekil 3'te *derecelendirme* ulamına ve bu ulamın gerçekleşme biçimine yer verilmektedir:

Şekil 3: Derecelendirme Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White,2005:154

Derecelendirme, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmektedir (Martin ve White,2005: 37). Örneğin, bir hissin ne derece kuvvetli veya zayıf olduğunun belirlenmesi gibi derecelendirmenin göstergesidir. Bu tür derecelendirme *güç* olarak adlandırılmaktadır. Dilde *yoğunlaştırma* ifadeleri ise karşılaştırmalar, en üstün derece yapıları, tekrarlar ve sözcük seçimleriyle değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, *derecelendirme*, bir hissiyatın veya değerlendirmenin yoğunluğunu ayarlama işlemiyle ilgilidir. Genel olarak sesi yükseltmek için sesi kısmaktan daha fazla kaynak var gibi görünmektedir (Martin ve White, 2005:37-38). Bu açıklama ile ilgili örnek aşağıdaki gibidir:

(9) a) Why do you always *raise such touchy* subjects at family dinners?

Neden her zaman aile yemeklerinde bu kadar hassas konuları gündeme getiriyorsun?

b) His emotions were *infinitely more naked* than she had ever seen, revealing a vulnerability that was both surprising and touching.

Onun duyguları, daha önce hiç görmediği kadar açıkça ortadaydı hem şaşırtıcı hem de dokunaklı bir kırılganlık gösteriyordu.

c) The atmosphere in the room was *quite clinical*, with white walls and sterile equipment, lacking any personal touch.

Oda atmosferi oldukça klinikti, beyaz duvarlar ve steril ekipmanlarla herhangi bir kişisel dokunuşa sahip değildi.

d) The path through the mountains is considered *the most dangerous* due to its steep cliffs and unpredictable weather.

Dağlardan geçen yol, dik uçurumları ve tahmin edilemez hava koşulları nedeniyle en tehlikeli olarak kabul edilir.

Yukarıda verilen örnek (9)'da görüldüğü üzere *derecelendirme*, bir duygu veya değerlendirmenin yoğunluğunu veya odağını ayarlamakla ilgili olduğu görülmektedir. Örnek (9)'da a örneğinde yer alan *bu kadar hassas (raise such touchy)* sıfatı ile yoğunluğun derecesinden söz edilmiştir. “*Bu kadar hassas konuları gündeme getiriyorsun?*” ifadesinde konuların hassasiyetine odaklanılmıştır.

Örnek (9)'da b örneğinde *açıkça ortada (infinitely more naked)* ifadesinde ise odağın keskinleştirilmesidir. B örneğinde görüldüğü gibi derecelendirilen varlıklar anlambilimsel açıdan soyuttur. Örnek (9)'da c örneğinde ise b örneğinde görüldüğü gibi derecelendirilen varlık soyut olarak verilmektedir. C örneğinde verilen *oldukça klinikti (quite clinical)* fiilin niteliğinin yoğunlaştırılmasıdır.

Son olarak, Örnek (9)'da d örneğinde ise *en tehlikeli (the most dangerous)* derecelendirme yoğunluğun derecelendirmesidir. Özellikle, bir tutumun veya duygunun ne kadar güçlü veya zayıf olduğunun belirlenmesi gibi durumlarda derecelendirme kullanılmaktadır. Bu süreç *güç* olarak adlandırılmakta ve dilde çeşitli

yollarla ifade edilmektedir. Yukarıda örnek (9)'da a, b, c ve d örneklerinde kullanılan dilsel kaynaklar, bir ifadeyi daha güçlü veya zayıf hale getiren sözcükler, bir şeyleri karşılaştıran veya en üstün olanı belirten sözcükler, aynı sözcüğün tekrarlanması ve yazım ya da sesle ilgili özelliklerdir. Bu dilsel araçlar, bir ifadenin anlamını ve vurgusunu değiştirerek duygunun veya düşüncenin ne kadar kuvvetli hissedildiğini ayarlamaktadır (Martin ve White, 2005: 37).

Derecelendirme, ifadelerin anlam yoğunluğunun ve gücünün sıralı bir şekilde incelendiği anlambilimsel bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, dil kullanımında ifadelerin ne kadar güçlü veya zayıf olduğunun belirlenmesine olanak tanır ve ifadeleri, en etkili olanlardan en az etkili olanlara ya da tam tersi bir sıralama ile düzenlemektedir. Böylece, konuşma ya da yazıda kullanılan ifadelerin bağlamsal etkinliği ve anlam derinliği daha net bir şekilde çözümlenmektedir. Aşağıda verilen örnek (10)'da *yumuşatma* ulamının derecelendirilmesi, *yoğunluğun* derecelendirilmesi ve *keskinleştirmenin* derecelendirilmesi ulamlarının birlikte kullanıldığı görülmektedir.

(10)a) This mountain is *lower* than the one we climbed last year.

Bu dağ, geçen yıl tırmandığımız dağdan daha alçaktır.

b) She was *a little upset* because she missed the bus.

Otobüsü kaçırdığı için biraz üzgündü.

c) He was *somewhat upset* after receiving the news.

Haberi aldıktan sonra biraz üzgündü.

d) If we had *the least bit more information*, we could solve this puzzle.

Eğer biraz daha fazla bilgimiz olsaydı, bu bulmacayı çözebilirdik.

(Martin ve White,2005)

Yukarıda verilen örnek (10)'da görüldüğü üzere *derecelendirme*, bir duygu veya değerlendirmenin yoğunluğunu veya odağını ayarlamakla ilgili olduğu görülmektedir. Örnek (10)'da a örneğinde yer alan *daha alçak (lower)* sıfatı yüklem konumundadır. *Daha alçak* ifadesi kullanılarak *boyutun* derecelendirilmesi yapıldığı

görülmektedir. Aynı zamanda *daha* sözcüğü de keskinleştirmenin derecelendirilmesidir. Değerleme kuramında derecelendirme yapılırken, konuşucu değerlendirdiği nesnenin özgül türüne uygun olarak durumu hassas bir biçimde ayarlamaktadır. Başka bir deyişle, bu hassas ayarlama, net bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Keskinleştirme ulamı, diğer ulamlar gibi hem olumlu hem de olumsuz biçimde ifade edilmektedir. Keskinleştirme ulamında yapılar, kullanılan dilsel kaynaklar ile ayarlanmaktadır. "*Açıkça*", "*daha*", "*en*" gibi sözcükler keskinleştirmenin derecelendirme ulamında kullanılmaktadır. Bu sözcüklerin kullanımı keskinleştirme seviyesini de yükseltmektedir.

Örnek (10)'da b ve c örneklerinde kullanılan *biraz üzgündü* (*a little upset*) ve *biraz üzgündü* (*somewhat upset*) gibi sıfatlar kullanılarak yoğunluk dereceleri arasındaki farka işaret edilmektedir. Bu sözcükler, yoğunluğun azdan çoğa doğru artışını sağlayan tek bir unsur olarak yoğunluk derecelerini belirlemede kullanılmaktadır. B ve c örneklerinde verilen ifadeler, çeşitli fiiller kullanılarak üzgün olma durumunun yoğunluğunu göstermektedir. Aynı zamanda yoğunluğun derecesi düşükten yükseğe doğru anlambilimsel olarak sıralandığı görülmektedir.

Son olarak, Örnek (10)'da d örneğinde ise *biraz daha fazla bilginiz* (*the least bit more information*) ifadesinde ise *yoğunluğun* derecelendirilmesi ve *keskinleştirmenin* derecelendirilmesi ulamlarının birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu örneklerde yapılan süreç *güç* olarak adlandırılmakta ve dilde çeşitli yollarla ifade edilmektedir. Yukarıda örnek (10)'da a, b, c ve d örneklerinde kullanılan dilsel kaynaklar, bir ifadeyi daha güçlü veya zayıf hale getiren sözcükler, bir şeyleri karşılaştıran veya en üstün olanı belirten sözcükler, aynı sözcüğün tekrarlanması ve yazım ya da sesle ilgili özelliklerdir. Bu dilsel araçlar, bir ifadenin anlamını ve vurgusunu değiştirerek duygunun veya düşüncenin ne kadar kuvvetli hissedildiğini ayarlamaktadır (Martin ve White, 2005: 37).

Derecelendirme ulamında kullanılan dilsel araçların etkin kullanımı, iletişimdeki inceliklerin ve farkların aktarılmasını sağlamaktadır. Örneğin, bir yazar veya konuşmacı, belirli bir durumun ciddiyetini vurgulamak için "*çok*", "*son derece*" veya "*oldukça*" gibi sözcükleri kullanabilir. Buna karşın ise, "*biraz*", "*hafifçe*" veya "*nispeten*" gibi dilsel araçlar, ifade edilen duygu veya düşüncenin yoğunluğunu hafifletmek için tercih edilebilir. Bu yaklaşım, metnin etkileşimli yapısını

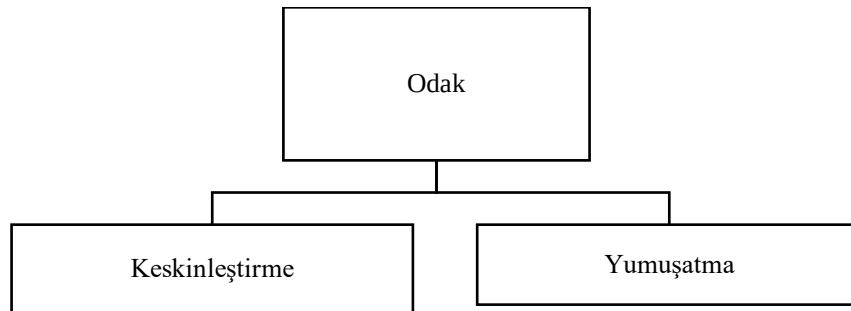
zenginleştirerek, alıcıların söylenenlerle daha etkili bir şekilde bağ kurmasına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, bu dilsel kaynakların bilinçli kullanımı, iletişimin sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda duygu ve düşüncelerin derinlemesine paylaşımı olduğu anlayışını ortaya çıkarmaktadır.

2.1.2.1. Odak

Derecelendirmenin bir ulamı olan *focus* sözcüğü Türkçe'ye çevrilirken farklı kaynaklar tarafından *ayar* ya da *odak* olarak ifade edilmektedir. Ancak, bu çalışmada incelenen DK sözlüğünde *focus* sözcüğü için *odak* sözcüğü tercih edilmiştir. Bu seçim, terimin orijinal anlamına sadık kalmayı ve kuramsal bütünlüğü korumayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte *odak* teriminin kullanılması, aynı zamanda alanyazındaki farklı terim kullanımlarının birleştirilmesi ve standart bir terminoloji oluşturulması yönünde bir adım olarak da görülebilir. İlerleyen bölümlerde özellikle bulgular kısmında, *odak* teriminin derecelendirme içinde nasıl bir rol oynadığı, hangi özellikleri barındırdığı ve bu kavramın DK'da yerinin ne biçimde olduğu detaylarıyla incelenecektir. Böylece, *odak* ulamının, dildeki anlam derinliğini ve iletişimdeki rolü daha net bir şekilde gözlemlenmektedir.

Şekil 4'te *odak* ulamı ve alt ulamları gösterilmektedir. *Odak* ulamının iki alt ulamı söz konusudur: *yumuşatma* ve *keskinleştirme*.

Şekil 4: Odak Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White, 2005:138

İngilizce alanyazında *odak* ulamı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde prototip kuramı ile yakından ilişkili olduğu ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Prototip

kuramını açıklamak gerekirse, herhangi bir ulamı en iyi temsil edecek örneklerin belirlenmesi ve bu örnekler arasında bağlantı kurulmasıyla anlamsal ve algısal ulamların temsil edilmesini sağlamaktadır. Örnek verilecek olursa, meyve terimi kullanıldığında, genellikle o ulama en yakın örneklerin ilk akla gelenler olduğu savunulmuştur. Ancak bu örnekler, toplumlar ve kültürler arasında değişiklik gösterebilmektedir.

Her toplumun kendine özgü coğrafi ve kültürel özellikleri, meyve ulamının prototipini belirlemede etkilidir ve bu da farklılıklara neden olmaktadır (Seferoğlu,1999:79-80). Böylelikle, dilin ve kavramların anlamlandırılması sürecinde, coğrafi konum ve kültürel etkileşimler önemli bir yer tutmaktadır. Bu çeşitlilik, dilin canlı ve dinamik yapısını yansıtırken, aynı zamanda farklı kültürler arasındaki zengin etkileşimi ve karşılıklı anlayışı da ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, dil ve kavramlar üzerine yapılan çalışmalar, sadece sözcüklerin anlamlarını değil, aynı zamanda bu anlamların nasıl ve neden farklılaştığını da incelemeyi gerektirmektedir.

Odak, prototip kuramına göre, bir türün en tanınmış örneğine dayalı olarak değerlendirme yapmaktadır. Örneğin, *gerçek arkadaş* ifadesi doğrudan bir derecelendirme için uygun değildir. Ancak *gerçek arkadaşlık* ifadesi, *odak* ulamı altında ele alındığında, prototip olan gerçek arkadaşlık kavramı temel alınarak bir değerlendirme skalasında yer alabilmektedir. Bu yaklaşım, *odak* başlığı altında, belirli bir kavramın prototipine dayanarak bir değerlendirme yapılmasını sağlamaktadır (Özmen, 2019:20).

Prototip açısından, bazı değerlendirmeler belirli ulamlara ayrılıp sınıflandırılmaktadır. Örneğin, *kendimi üzgün hissediyorum* ve *kendimi biraz üzgün hissediyorum* ifadeleri değerlendirilirken farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Bu sınıflandırma, konuşucunun üzüntü seviyesine göre değişiklik gösterebilmektedir (Mora, 2011: 16 -22).

Yukarıdaki örneklerde *odak* ulamı, oluşturulan dilsel kaynağı anlambilimsel açıdan incelemektedir. Dolayısıyla, değerlendirme, bir konuşucunun amacına bağlı olarak anlambilimsel olarak net veya esnek olabilmektedir. Bu netlik veya esneklik, *odak* ulamının alt ulamı olan *keskinleştirme* ve *yumuşatma* ulamlarını oluşturmaktadır.

Keskinleştirme ve *yumuşatma* ulamları aşağıda görüldüğü gibi açıklanmaktadır:

a) *Keskinleştirme*

Keskinleştirme değerlendirme sırasında konuşucunun belirli bir hedefe odaklanmasını sağlayacak biçimde ayarlanmaktadır. Bu ayarlama da değerlendirme sürecinde net bir odak sağlamaktadır. Böylelikle, derecelendirme sürecinde, olumlu veya olumsuz nitelikler en üst düzeyde ifade edilmektedir. Bu tercih edilen dilsel kaynaklar ise özenle seçilmiş sözcüklerle belirtilmektedir (Martin ve White,2005:138-139). Karşılaştırma yapıları, *belirgin biçimde, açıkça, daha fazla, en, daha, en üst seviyede* gibi sözcüklerle kesinliği artırırken, *tamamen, olağanüstü, mükemmel, kesinlikle* gibi sözcüklerle de kesinliği pekiştirmektedir (Mora, 2011: 16 -22).

(11) a) *Dürüst bir dost, zor zamanlarda değerini gösterir.*

b) *Güçlü bir darbe, kapıyı açmaya yetti.*

Yukarıda görüldüğü gibi örnek (11) a örneğinde *dost* sözcüğü *dürüst bir* ile keskinleştirme yapılarak belirtilmiştir. *Dost* ama sıradan bir dost değil *dürüst bir* dost olarak vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte örnek (11) b örneğinde ise *darbe* sözcüğü *güçlü bir* ifadesi kullanılarak keskinleştirilmiştir.

Bu *keskinleştirme* yöntemleri, konuşma ya da yazıda bir düşünceyi daha etkili bir şekilde iletmek için kullanılmaktadır. *Keskinleştirme*, bir nesne veya durum hakkındaki algıyı güçlendirerek, dinleyici veya okuyucunun zihninde daha net bir durum oluşturmaktadır (A`Beckett,2009). Bu süreç, sözcük seçimlerinin ötesine geçerek, metnin tonunu ve duygusal derinliğini de şekillendirmektedir (Martin ve White,2005). *Keskinleştirme* ulamında kullanılan dilsel kaynaklar, bir konuşmacının bir durumu değerlendirme amacına uygun olarak durumu titizlikle ayarlamasını içermektedir. Bu ayarlama, net bir şekilde yapılarak, değerlendirme ölçeğinde olumlu veya olumsuz *keskinleştirme* için kullanılan dilsel kaynaklar en üst düzeyde belirlenmektedir.

Keskinleştirme ulamında kullanılan dilsel araçlar, metni daha ikna edici ve hatırlanması kolay duruma getirmekte ve aynı zamanda belirli bir konuya veya özelliğe yönelik algıyı da yoğunlaştırmaktadır. Dilin bu stratejik kullanımı, dinleyici veya okuyucunun dikkatini çekmek ve belirli bir iletiyi daha etkili bir şekilde sunmak için önemli bir durum olmaktadır. Ayrıca, *keskinleştirme* ulamı, metnin anlam

katmanlarını zenginleştirmekte ve dilin esnekliğini göstermektedir (Bednarek,2009). Bu, yazarın veya konuşmacının niyetinin ötesinde, dilin gücünü ve ifade zenginliğini sergilemektedir.

Sonuç olarak, *keskinleştirme* ulamı, iletişimin sadece bilgi aktarımı olmadığını, aynı zamanda duyguları ve tutumları şekillendiren bir ulam olduğunu da göstermektedir.

b) *Yumuşatma*

Odak ulamının diğer bir alt ulamı ise *yumuşatmadır*. Bu ulamda ise derecelendirme yapılırken konuşucunun hedefi dış unsurlara uygun bir biçimde ayarlanarak *yumuşatma* gerçekleştirilmektedir. Başka bir deyişle, dış etkenlerin etkisiyle yumuşak bir düzenleme gerçekleştirilmektedir. Buna karşın değerlendirme olumsuz bir sözcük üzerinden yapılmışsa, konuşucu ve yazar arasındaki farklı görüşler göz önüne alınarak metin daha yumuşak bir şekilde düzenlenmektedir. Ancak, değerlendirme olumlu bir sözcük üzerinden yapıyorsa, bu değerlendirme yeni bir bakış açısının ortaya çıkmasına katkıda bulunmakta ve bu nedenle metin daha ılımlı ya da başka bir deyişle yumuşak bir biçimde sunulmaktadır (Martin ve White,2005:139-140; Mora, 2011: 16 -22).

Bu sürecin temel amacı, iletişimin daha kabul edilebilir ve etkileşimli hale gelmesini sağlamaktır. *Yumuşatma* ulamında kullanılan dilsel kaynaklar, özellikle hassas konuların tartışıldığı veya farklı görüşlerin nazıkçe ifade edilmesi gerektiği durumlarda önem kazanmaktadır. *Yumuşatma* ulamı, metnin veya konuşmanın tonunu ayarlayarak, alıcıların iletiye daha açık düşünceyle yaklaşmasını ve sunulan bilgilerin daha nesnel bir bakış açısıyla değerlendirmesini sağlamaktadır. Böylece, kullanılan dilsel araçlarla birlikte *yumuşatma* ulamı, iletişimin sadece anlaşılabilir olmasını değil, aynı zamanda daha etkili ve anlamlı olmasını da sağlamaktadır. Sonuç olarak, *yumuşatma* ulamı, fikirlerin ve görüşlerin daha nazik ve anlayışlı bir şekilde ifade edilmesine olanak tanıyarak, iletişimin genel kalitesini artırmakta ve karşılıklı saygı ile anlayışın gelişimine katkıda bulunmaktadır.

(12) Bu mektup, *bir tür tehdit* içeriyordu.

Örnek (12)'de görüldüğü gibi *tehdit* sözcüğü olumlu bir çağrışım yapmamaktadır ancak *bir tür* sıfatı kullanılarak ifade edildiğinde ise anlamsal olarak

olumlu bir duruma dönüştürülmektedir. Buna karşın bu ifadeye genel olarak bakıldığında ise anlamsal olarak olumsuz bir çağrışım yapmadığı görülmektedir. Örnek (12), dilin karmaşık yapısını ve sözcüklerin bağlama göre nasıl farklı anlamlar kazanabileceğini ortaya koymaktadır. "*Bir tür*" ifadesi kullanılarak "*tehdit*" sözcüğünün genelde taşıdığı olumsuz çağrışım yumuşatılmakta ve ifade daha belirsiz bir hale getirilmektedir. Bu durum, metnin alıcı üzerindeki etkisini değiştirerek, onları tehdidin durumu hakkında farklı bir bakış açısıyla düşündürmektedir.

Dilin bu esnek kullanımı, iletinin algılanma biçimini önemli ölçüde değiştirmekte ve yazarın veya konuşucunun niyetini daha farklı bir biçimde aktarmasını sağlamaktadır. Son olarak, dil ve anlam arasındaki bu etkileşim, iletişimin yalnızca bilgi aktarımını içermediğini aynı zamanda duyguları ve düşünceleri aktardığını da göstermektedir.

2.1.2.2. Güç

Derecelendirmenin *güç* ulamının iki ana alt ulamı söz konusudur: *yoğunlaştırma* ve *nicelleştirme*. Bu dizgelerden anlaşılacağı üzere *güç* aslında yoğunluk ve nicelik başka bir deyişle miktarın derecesi ile ilgili bir durumdur (Miller, 2004: 37-41). Yoğunluk derecesi, bir niteliğin veya sürecin ölçüsüdür ve yoğunluk bildiren dilsel kaynaklar aracılığıyla ifade edilmektedir. Örneğin, *zeki*, *aşırı zeki*, *az zeki* gibi sözcüklerle yoğunluk dereceleri belirtilmektedir. Bu derecelendirme, bir özelliği veya durumu belirli bir seviyede tarif etmeye yardımcı olmaktadır (Caldwell,2009: 10-12).

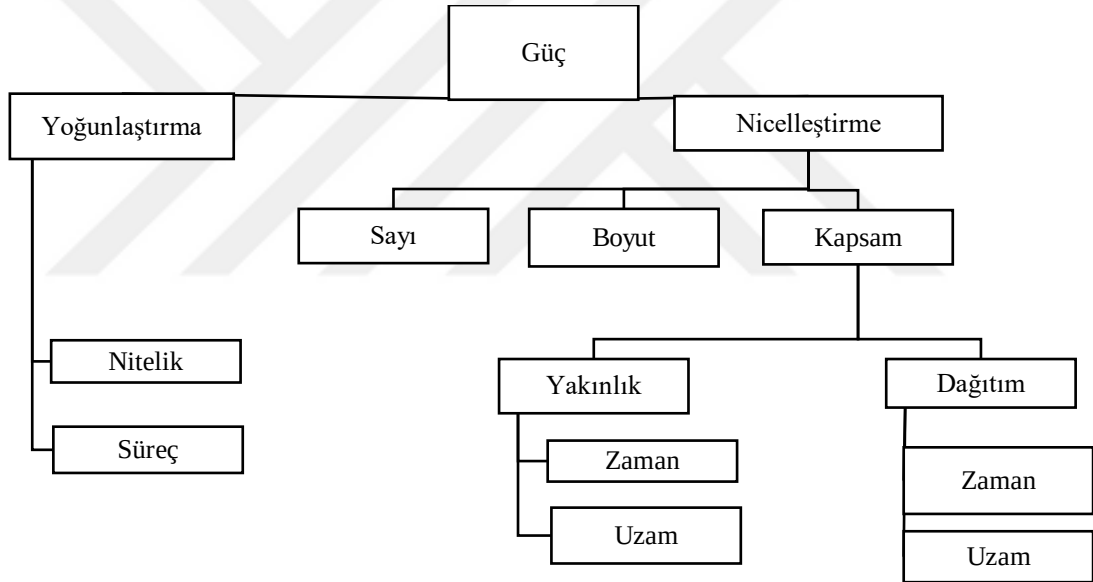
Bu yaklaşım, iletişimdeki farklılıkların ve derinliklerin daha etkili bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır. *Yoğunlaştırma*, belirli bir özelliğin veya sürecin varlık derecesini artırırken, *nicelleştirme*, bu özelliklerin veya süreçlerin ne kadarlık bir miktarını ifade etmektedir. Her iki dizge de iletmek istenen iletinin daha kesin ve anlamlı hale gelmesine olanak tanımakta, böylece okuyucu/dinleyici sunulan bilgileri daha net bir bağlamda değerlendirebilmektedir. Bu yöntemler, söz konusu durum veya niteliğin önemini ve etkisini vurgulamak için dilin gücünden yararlanmaktadır. Sonuç olarak, *yoğunlaştırma* ve *nicelleştirme*, metin veya konuşma içerisinde

kullanıldığında, iletişimin yalnızca daha açık ve anlaşılır olmasını değil, aynı zamanda daha etkileyici ve ikna edici olmasını da sağlamaktadır.

Nicelleştirme, bir durumun veya niteliğin miktarını ifade etmek için kullanılır ve genellikle sayılar, yüzdeler veya "biraz", "çok", "pek az" gibi miktar belirten ifadelerle gerçekleştirilmektedir. Bu iki dizge, bir ifadenin gücünü ve etkisini artırma veya azaltma yoluyla iletişimin doğruluğunu ve etkinliğini iyileştirmekte önemli rol oynamaktadır. *Yoğunlaştırma* ve *nicelleştirme*, metnin veya konuşmanın daha özel ve odaklı hale gelmesini sağlayarak, iletilmek istenen mesajın alıcı tarafından daha net bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Güç ulamı ve alt ulamları Şekil 5'te ayrıntılı biçimde gösterilmektedir.

Şekil 5: Güç Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White, 2005:154

a) *Yoğunlaştırma*

Güç ulamının alt ulamında yer alan *yoğunlaştırma*, bir özelliğin, durumun veya zorunluluğun ifadedeki gücünü ayarlama yöntemlerini tanımlamaktadır. Yukarıda

verilen örnekte görüldüğü üzere *zeki* sözcüğünün farklı çeşitli biçimlerini kullanarak bu sözcüğün kullanılan özelliklerinin gücünü belirlenmektedir. *Az zeki* ifadesi hafif bir ifadeyken *aşırı zeki* ise daha güçlü bir ifadeye gönderimde bulunmaktadır. Yoğunluğun derecesini belirlemek için kullanılan bu yöntemler *nitelik ve süreç* alt dizgelerinden oluşmakta ve bu gruplamalarla aslında inceleme nesnesi ele alınmaktadır.

Yoğunluk derecesi, niteliklerin ve süreçlerin seviyelerini belirtmek için kullanılan bir yöntemdir ve genellikle *nitelik ve süreç* olmak üzere iki ana ulam altında incelenmektedir. Ayrışma, tek bir öge aracılığıyla belirli bir niteliği veya süreci yukarı veya aşağı doğru ölçeklendirmeyle ifade edilmektedir. Örneğin, *çok mutlu, mutlu, mutsuz* gibi ifadeler ayrışma yoluyla yoğunluk derecelerini göstermektedir. *Süreç* ise, ayrı ayrı sözcükler veya ifadeler kullanılarak belirli bir niteliğin veya sürecin yoğunluğunu azaltma veya arttırma amacıyla gerçekleştirilmektedir. Örneğin, *oldukça mutlu, son derece mutlu, biraz mutlu* gibi ifadeler kaynaştırma yoluyla yoğunluk derecelerini belirtmektedir (Martin ve White,2005:146; Özmen,2019: 21; Mora, 2011: 16 -22). Bu şekilde, nitelik tek bir öge üzerinden yoğunluğu belirtirken, süreç ise ayrı ayrı sözcükler veya ifadeler aracılığıyla yoğunluğu değiştirme veya vurgulama yolunu benimsemektedir.

b) Nicelleştirme

Güç dizgesinin bir alt ulamı *nicelleştirmedir*. Bu ulamda ele alınan ise nicelin miktar olarak derecelenmesine gönderimde bulunmaktadır. *Nicelleştirmenin* alt dizgeleri ise *sayı, boyut ve kapsamdır* ve bunlar çözümleme yaparken nicel ifadelerle kullanılarak çözümleme yapılmaktadır.

Derecelendirmede kullanılan dilsel kaynaklar, anlambilimsel açıdan hem maddi (somut) hem de manevi (soyut) nitelikte olabilmektedir. Bu ifade, *derecelendirmenin* uygulama alanının genişliğine vurgu yapmakta ve hem fiziksel varlıkların (somut) hem de düşünceler, duygular gibi maddi olmayan kavramların (soyut) yoğunluk veya nicel açıdan derecelendirilebileceğini belirtmektedir. Bu, derecelendirmenin sadece fiziksel nesnelerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda soyut kavramları da kapsayabileceğini göstermektedir (Martin ve White, 2005: 149).

Güç, miktarın belirli bir seviyesini ifade etmekte ve genellikle nicelikle ölçülmektedir. Miktarın derecesi belirtilirken, boyut, ağırlık, uzunluk, sayı gibi nicel ifadeler kullanılmaktadır. Bu değerlendirme sürecinde kullanılan dilsel kaynaklar hem somut hem de soyut olabilmektedir. Bu varlıkların miktar dereceleri, başka bir deyişle alçak veya yüksek gibi, sayısal bir değerle nitelendirilerek belirlenmektedir (Martin ve White,2005:149; Özmen,2019:22).

(13) *Bir kedi pencereden dışarı bakıyordu, iki kedi bahçede oynuyordu ve yirmi kedi ise evin çevresinde merakla dolaşıyordu.*

Yukarıda görüldüğü gibi örnek (13)'te verilen kedi sayıları sayısal olarak derecelendirilmektedir. *Güç* ulamının alt ulamı olan *nicelleştirmenin* alt dizgesi olan *sayının* kullanıldığı görülmektedir. Örnek (13)'te sayının derecelendirilmesi için kullanılan dilsel kaynaklar *bir kedi, iki kedi ve yirmi kedidir*. Kedi sözcüğü, genellikle az sayıda ve belirli bir sayıda olan nesneleri belirtmek için kullanılmaktadır.

(14) *Araba çok hızlı gidiyordu, arkasındaki motosiklet oldukça hızlı, fakat bisikletli sadece biraz hızlı hareket ediyordu.*

Yukarıda görüldüğü gibi örnek (14)'te verilen dilsel kaynaklar, *çok hızlı, oldukça hızlı ve biraz hızlı* ifadeleridir. Örnekte kullanılan dilsel kaynaklar sayısal olarak derecelendirilmektedir. *Güç* ulamının alt ulamı olan *nicelleştirmenin* alt dizgesi olan *sayının* kullanıldığı görülmektedir. Örnek (14)'te kullanılan dilsel kaynakların yüksek ölçekten alçak ölçeğe doğru devam ettiği görülürken örnek (13)'te ise tam tersi bir durum söz konusudur. Örnek (13)'te sayısal olarak derecelendirilen dilsel kaynakların alçak ölçekten yüksek ölçeğe doğru ilerlediği görülmektedir. Her iki örnekte de görüldüğü gibi, kullanılan dilsel kaynaklar anlambilimsel açıdan hem soyut hem de somut olarak varlık göstermektedir. *Kedi* sözcüğü kullanılarak somut varlığa gönderimde bulunulurken *hızlı* sözcüğü kullanılarak soyut bir varlığa gönderimde bulunmaktadır.

2.1. 3. Tutum

Tutum ulamı, geleneksel olarak *duygu*, *etik* ve *estetik* olarak adlandırılan üç anlam alanını içermektedir (Martin ve White, 2005). Duygu, insanın doğduğu andan itibaren fizyolojik olarak somutlaştırdığı ve bir yandan da anlatımsal bir kaynak olması nedeniyle bu alt ulamın içerisinde yer almaktadır (Painter, 2003). Anlamın bu duygulu boyutu *duygulanım* (affect) olarak adlandırılmaktadır (Martin ve White, 2005). *Tutum* kendi içerisinde *duygulanım* (affect), *yargı* (judgement) ve *takdir* (appreciation) olmak üzere üç alt ulama ayrılmaktadır.

Tutum, bir ifadenin olumlu veya olumsuz değerlendirilmesini içeren çeşitli düşünce yapılarını içermekte ve konuşucuların duygusal tepkilerini ve değerlendirmelerini kapsamaktadır. Konuşucuların duygusal tepkileri ve değerlendirmeleri, genellikle *sev-*, *hoşlan-*, *nefret et-* gibi duygusal yargıları içermektedir. Bu yargılar, genellikle bir şeyin iyi veya kötü olduğunu değerlendirirken kullanılmaktadır. Bu ilişkiler genellikle farklı kutuplarda yer almakta ve her iki yönde de ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Bu karşıtlıklar, çözümlenirken dikkate alınmaktadır (Ercan, 2008: 552; Özmen, 2019:22; O'Donnel, 2011: 6).

O'Donnel (2011:6) 'a göre tutum başlığı incelenirken dikkate alınması gereken süreçler bulunmaktadır. Bu süreçler:

- Tutum alt başlığı, duygusal, ahlaki ve estetik değerleri içeren yönleri kapsamaktadır.
- Tutumsal hedeflerde, söylemin konusu olarak hangi konunun veya kimin seçildiği oldukça önemlidir.
- Tutum değerlendirmesinde, söylemin içinde yer alan konuşmalar açıkça ifade edilmiş veya daha örtük bir biçimde bulunabilir.
- Tutum değerlemesi, önvarsayımları veya öngörülerini incelemeyi içermektedir.
- Değerlendirme sürecinde, değerlendirme sorumluluğunun kime ait olduğu da önemli bir husustur.

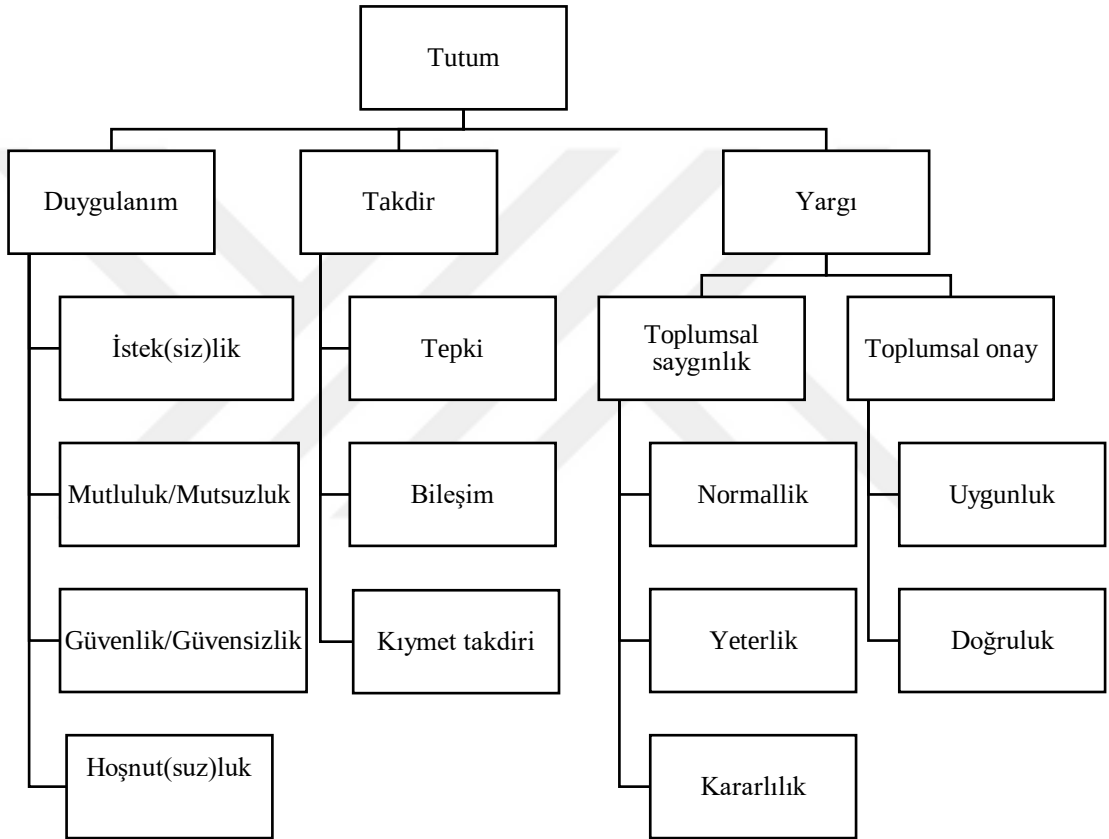
(O'Donnel, 2011: 6; Özmen,2019:22)

Yukarıda görüldüğü gibi *tutum*, kendi içinde üç temel alt ulama ayrılmaktadır: *duygulanım*, *takdir* ve *yargı*. *Duygulanım*, duyguları temel alarak bir durumu açıklamakta ve duygusal tepkilerin değerlendirilmesini içermektedir. *Takdir* ise nesnelerin, olayların ve süreçlerin estetik ilkeler ve değerler sistemiyle değerlendirilmesidir. Başka bir deyişle, bir şeyin veya bir olayın estetik yönlerini ve

değerlerini belirlemektedir. *Yargı* ise insan davranışlarını toplumsal kurallar açısından değerlendirmeyi içermektedir. Bu, belirli davranışların toplumun kabul ettiği normlara uygunluğunu veya uyumsuzluğunu değerlendirmeyi göstermektedir.

Martin ve White(2005)'ın geliştirdiği *tutum* ulamı ve alt ulamları aşağıda Şekil 6'da gösterilmektedir:

Şekil 6: Tutum Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White, 2005:42-91

Tutum, söylem-anlamsal bir dizge olarak gelişmesi nedeniyle, tutumun gerçekleşmesinin, bir dizi dilbilgisi yapısı içinde çeşitlenmesi beklemektedir. Bu durum, *duygulanım* alt ulamı için kesin olarak geçerli bir durumdur. Halliday (1994) açısından bu gerçekleştirmeler, katılımcıların-süreçlerin, *duygusal zihinsel* (affective

mental) ve davranışsal süreçler ile kip eklemelerinin nitelenmesini içermektedir (Martin ve White,2005:43). Aşağıda verilen örneklere bu durumu açıklamak gerekirse:

i. Nitelik olarak duygulanım (affect as quality)

1 a) katılımcıları betimleme

(15) *The sad captain* stood silently on the deck, staring into the distance.

(Epithet)

Üzgün kaptan, sessizce güvertede duruyor ve uzaklara bakıyordu. (Nitem)

(Martin ve White,2005:46)

Örnek (15)'te *üzgün kaptan (a sad captain)* tümcede betimleyici rolü üstlenmektedir.

2 a) katılımcılara yüklenen

(16) *The captain was sad.*(attribute)

Kaptan üzgündü. (niteleyici)

(Martin ve White,2005:46)

Örnek (16)'da *üzgündü (was said)* tümcede niteleyici rolü üstlenmektedir. *Üzgün* sıfatı örnekte yüklem konumundadır.

3 a) Süreçlerin biçimi

(17) *The captain left sadly.*

Kaptan üzgün bir biçimde ayrıldı.

(Martin ve White,2005:46)

Örnek (17)'de *üzgün* sıfatı belirteç konumunda kullanılarak durumun nasıl gerçekleştiğini betimlemektedir.

ii. Süreç olarak duygulanım (affect as process)

1 b) Duygusal zihinsel

(18) a) His departure *upset* him.

Onun ayrılışı onu üzdü.

b) He missed them.

Onları özledi.

(Martin ve White,2005:46)

Yukarıda verilen örnek (18)'de görüldüğü zihinsel süreçler duygu ifade eden dilsel kaynaklarla kodlanmaktadır. Örnek (18) a tümcesinde İngilizce tümcesinde eğik olarak gösterilen *upset (üzdü)* zihinsel süreçte hissedilen olgu olarak tanımlanmaktadır.

A tümcesinin algılayıcısı ise *O (him)* olarak değerlendirilmektedir. Örnek (18) a tümcesinde insan olmayan bir katılımcı söz konusudur. *Onun ayrılışı (his departure)* ifadesi zihinsel süreçte Algılayıcı katılımcı rolündedir. Bununla birlikte b tümcesinde duygusal zihinsel sürecin Algılayıcısıdır. B tümcesinde katılımcısı başka bir deyişle Algılayıcısı bilinçli bir varlıktır. Örnek (18)'de a ve b tümcelerinin her ikisi de zihinsel sürece gönderimde bulunmaktadır. Bu zihinsel süreç de duygusal zihinsel süreçtir ve duygu bildiren dilsel kaynaklarla gerçekleştirilmektedir.

2 b) Duygusal davranışsal

(19) The captain wept.

Kaptan ağladı.

(Martin ve White, 2005:46)

Yukarıda verilen örnek (19)'da görüldüğü gibi *Kaptan (the captain)* duygusal davranışın tek katılımcısıdır. Davranışsal süreç duygu bildiren dilsel kaynak ile kodlanmaktadır. Örnek (19)'da duygu bildiren dilsel kaynak *ağla-* bilinç durumunu gösteren bir fizyolojik süreçtir. Bu fizyolojik süreç de davranışsal süreç olarak kabul edilmekte ve yukarıda örnekte görüldüğü gibi duygusal davranış duygu bildiren dilsel araçlarla kodlanmaktadır.

3 b) Yorum olarak duygulanım (affect as comment)

(20) *Sadly*, he had to go. (desiderative)

Ne yazık ki, gitmek zorundaydı. (dilek kipi)

(Martin ve White, 2005:46)

Örnek (20)'de duygu içeren dilsel kaynak *kip eylemi* (modal adjunct) rolündedir. *Ne yazık ki (maalesef, üzgün bir biçimde de ifade edilebilir) (sadly)* belirteci yorum olarak duygulanım sürecindedir.

Martin ve White (2005)'ın *Tutum* ulamının alt ulamları olan *duygulanım, takdir ve yargı* ulamlarını çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı biçimde ele alınacak ve örneklerle açıklanacaktır.

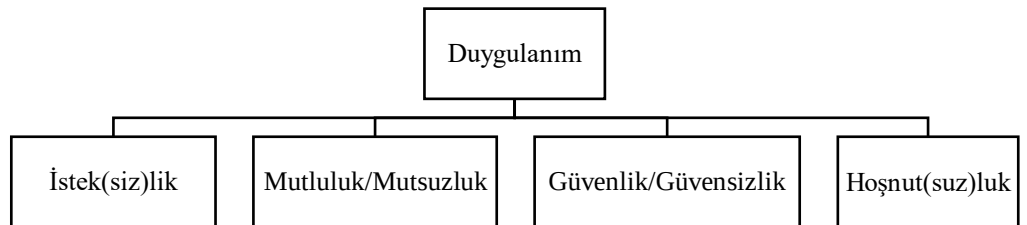
2.1.3.1. Duygulanım

Çalışmanın bu kısmında *tutum* ulamının alt dizgesi olan *duygulanım* ulamı ele alınmaktadır. *Duygulanımın*, duyguların nasıl değerlendirildiğiyle ilgili olduğunu vurgulanmaktadır. *Duygulanım*, insanların duygusal tepkilerini, bu tepkilerin diğer insanlar üzerinde yarattığı etkileri ve bu duygusal durumların metinlerde nasıl ifade edildiğini kapsamaktadır (Özmen, 2019:23). Yazarlar, duygusal ifadelerini kodlarken genellikle kişiselleştirilmiş bir dil kullanmaktadır. Bu da genellikle mutluluk, üzüntü, memnuniyet ve endişe gibi belirli duyguları veya bu duyguları çağrıştıran sözcükleri içermektedir.

Duygulanım ulamının değerlendirilmesi, bu tür duygusal ifadelerin nasıl ulamlandığı ve çözümlendiğiyle ilgili farklı yöntemleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle, metinlerdeki duygusal tonun çözümlenmesi için bu duygulanım dizgesi için önemli bir araçtır. Bu değerlemeler, yazarın kendi duygularını ne kadar etkili bir şekilde aktardığını, aynı zamanda okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığını anlamak için kullanılmaktadır (Ercan, 2012:553). Özetle, duygulanım kavramı, insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir.

Martin ve White(2005)'in geliştirdiği *tutum* ulamı ve alt ulamları aşağıda Şekil 7'de gösterilmektedir:

Şekil 7: Duygulanım Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White,2005

Duygusal ifadelerin doğru anlaşılması ve yorumlanması, iletişimin etkinliği için önemli bir duruma sahiptir. Metinlerdeki duygusal yansımaların derinlemesine incelenmesi, okuyucunun yazarın iletişiyle kurduğu bağlantıyı ve metnin genel etkisini anlamasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, *duygulanım* hem metnin yazarı hem de okuyucusu için duygusal açıdan zengin ve anlamlı bir iletişim deneyimi yaratma potansiyeline sahiptir.

Duygulanımın temelinde, duyguların nasıl algılandığı ve değerlendirildiği yatmaktadır. Yazılı ifadelerde duygular, genellikle yazarın kişisel dili aracılığıyla, özgül duyguları ya da bu duyguları tetikleyen belirli sözcük ve ifadeler kullanılarak kodlanmaktadır (Arfiyantama, 2012).

Bu kavramın çözümlenmesi, metinlerdeki duygusal bağlamın nasıl oluşturulduğu ve ne biçimde anlaşıldığı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu durum da yazarın duygularını okuyucuya ya da dinleyiciye ne derecede etkin bir şekilde iletebildiğinin ve okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığının değerlendirilmesi için büyük bir öneme sahiptir (Bednarek,2009:150-152). Duygusal ifadelerin kesin ve doğru bir şekilde yorumlanması, iletişimin başarısı için önemli durum oluşturmaktadır. Yazılı içeriklerde duygusal yansımaların kapsamlı bir şekilde araştırılması, okuyucunun yazarın mesajıyla olan ilişkisini ve metnin toplam üzerindeki etkisini derinlemesine kavramasına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, *duygulanım*, yazara ve okuyucuya, duygusal bakımdan zengin ve etkileyici bir iletişim tecrübesi sunma imkanı tanımaktadır (Martin ve White,2005) .

Duygulanım, farklı duygusal durumları tipolojik olarak düzenleme yollarını incelemektedir. Bu çalışmada ise *duygulanım* dört ana ulam altında incelenmektedir: mutluluk/mutsuzluk, istek/isteksizlik, güven/güvensizlik ve hoşnut/hoşnutsuzluk. Örneğin, mutluluk/mutsuzluk ulamında üzüntü ve aşk gibi kalbe dair duygular ele alınırken; güven/güvensizlik ulamında ise korku ve güven gibi toplumsal refahla ilgili duygular incelenmektedir. İstek/isteksizlik ulamına gelince ise merak ve saygı gibi amaçlara yönelik duyguları kapsamaktadır. Bu ulamlardan her biri, duyguların olumlu ve olumsuz yönlerini içerecek şekilde ikili zıtlıkları barındırmakta ve bu duyguların nasıl sınıflandırıldığı ve incelendiği hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır. Martin ve White (2005) tarafından *duygulanım* ulamı aşağıdaki biçimde gösterilmektedir:

Tablo 1 : Duygulanım Ulamı ve Alt Ulaımları

Duygulanım	Olumlu	Olumsuz
Mutluluk/Mutsuzluk	neşeli, sev- hayran ol- , çoşkuıu...	üzgün, melankolik, yaslı, morali bozuk...
Güven/Güvensizlik	birlikte, güvenli, kendinde n emin, rahat...	huzursuz, endişeli, şaşkın, korkmuş...
İstek/İsteksizlik	heyecanlı , ilgili, memnun, hoşnut	- öfkeli, bıkkın, bezgin...

Kaynak : Martin ve White'tan aktaran Ercan, 2012:554

Martin ve White (2005) tarafından yapılan bu sınıflandırma, duygusal gruplandırmaları hem davranışın gösteriliş biçimini hem de kişinin içsel duygularının durumunu göz önünde bulundurarak daha incelikli alt ulamlara bölmektedir. Bu sınıflandırmada duygulanım, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki temel eksen üzerinden değerlendirilmektedir ve her eksen içerisinde farklı duygusal durumlar incelenmektedir. Duyguların bu şekilde sınıflandırılması, duygusal durumların anlaşılması ve ifade edilmesi açısından önemli bir araç sunmaktadır. Ayrıca, bu sınıflandırma, duygusal ifadelerin metinlerde, günlük konuşmalarda veya psikolojik çözümlemelerde nasıl kullanılabileceğine ilişkin fikir vermektedir.

Duyguyu deneyimleyen bilinçli katılımcı *duygulanıcı* (emoter), bu duygudan sorumlu olgu ise *tetikleyici* (trigger) olarak adlandırılmaktadır (Martin ve White, 2005: 43-47). Duygulanımı sınıflandırmak için altı etkenden yararlanılır:

i.Kültür tarafından hisler, yaygın bir şekilde, olumlu olanlar (deneyimlemesi keyifli olan iyi hisler) ya da olumsuz olanlar (kaçınılması gereken kötü hisler) olarak mı yorumlanmaktadır? (Martin ve White,2005:46)

(21) The captain was *happy*.

Kaptan mutluydu.

- (22) The captain was *sad*.
Kaptan üzgündü.

(Martin ve White,2005:46)

Yukarıda verilen örnek (21) ve örnek (22) duygulanım bildiren dilsel kaynakların iyi his ve kötü his olarak yorumlandığı görülmektedir. Örnek (21)'de *mutluydu (happy)* olumlu duygulanıma gönderimde bulunurken örnek (22)'de *üzgündü (sad)* ifadesi ise olumsuz duygulanıma gönderimde bulunmaktadır. Her iki örnekte de görüldüğü gibi duygu bildiren dilsel kaynaklar yüklem konumundadır.

ii. Hisler, bir tür somutlaşmış dilötesi ya da dildışı dışavurumu içeren bir duygu dalgalanması olarak mı gerçekleşmekte yoksa daha içsel olarak bir tür duygusal durum ya da süregelen zihinsel süreç olarak mı deneyimlenmektedir? Dilbilgisi açısından bu ayrım, davranışsal bir süreç (örneğin, *She smiled at him*) ile zihinsel bir süreç (örneğin, *She liked him*) ya da ilişkisel bir süreç (örneğin, *She felt happy with him*) arasındaki karşıtlık olarak inşa edilir (Martin ve White, 2005: 45-47).

- (23) The captain wept
Kaptan ağladı.
- (24) The captain *disliked* leaving.
Kaptan ayrılmaktan hoşlanmadı.
- (25) The captain *felt sad*.
Kaptan üzgün hissetti.

(Martin ve White,2005:47)

Yukarıda verilen örnek(23), örnek (24) ve örnek (25)'te davranışsal ve zihinsel süreçlerin dilsel kaynaklarda nasıl kodlandığı gösterilmektedir. Örnek (23)'te kullanılan *ağla-* somutlaşmış dilötesi ya da dildışı dışavurum içeren bir duygu dalgalanmasını belirtmektedir. Örnek (24) ve örnek (25) ise bir tür duygusal durum ya da süregelen zihinsel süreç olarak adlandırılmaktadır.

iii. Hisler, belirli bir duygusal tetikleyiciye yönlendirilmiş ya da ona bir tepki olarak mı; yoksa “*Neden böyle hissediyorsun?*” (Why are you feeling that way?) sorusu ve “*Emin değilim*” yanıtıyla sonuçlanan, süregiden genel bir kip olarak mı inşa edilir?

Dilbilgisel olarak bu ayrım, *Ondan hoşlanıyor /ondan memnun (She likes him/he pleases her)* gibi zihinsel süreçler ile *O mutlu (she's happy)* gibi ilişkisel durumlar arasındaki karşıtlık olarak inşa edilmektedir. Zihinsel süreçlerle hem *duygulanıcı* hem de duygunun tetikleyicisi, süreç içinde doğrudan sezdirilen katılımcılardır (Algılayan ve Olgı); ilişkisel durumlarda ise *Onunla mutlu/ o şeyle mutlu (she's happy with him/about that)* ifadesinde olduğu gibi tetikleyici, seçimlik ve çevresel bir konuma itilmekte; duygulanıcı ve duygular, bu ilişkisel süreçteki katılımcılar konumunda yer almaktadır. (Taşıyıcı ve Nitelik) (Martin ve White, 2005: 47-48).

(26) The captain disliked leaving.

Kaptan ayrılmaktan hoşlanmadı.

(27) The captain leaving displeased.

Kaptanın ayrılması hoşnutsuzluk yarattı.

(28) The captain was sad.

Kaptan üzgündü.

(Martin ve White,2005:47)

Yukarıda verilen örnek (26), örnek (27) ve örnek (28)'te zihinsel ve davranışsal süreçlerin hangi duygu durumunu bildiren dilsel kaynaklarla kodlandığı gösterilmektedir. Örnek (26)'da *Kaptan* sürecin Algılayıcısı konumunda yer alırken, *ayrılmaktan* olarak verilen dilsel kaynak ise zihinsel süreçte düşünülen davranış başka bir deyişle Olgudur. Örnek (27)'de ise *kaptanın ayrılması* ifadesi insan olmayan bir katılımcı konumundadır ve bu ifadeye bilinçli varlık işlevi yüklenmiştir. Örnek (28)'de ise örnek (26)'da görüldüğü gibi *kaptan* Algılayıcı konumdadır. Örnek (26) ve örnek (28)'de *kaptan* bilinçli varlık işlevindedir.

iv. Bir yoğunluk ölçeğinin daha düşük değerli, daha yüksek değerli bölümü ya da ikisinin arasında yer alan bir bölüm söz konusu olduğunda, hisler nasıl derecelendirilmektedir (Martin ve White, 2005: 48). Martin ve White (2005), bu derecelendirmeyi yaparken duygu durumunu ifade eden *hoşlanma-* fizyolojik süreci ile ifade etmektedir. *Hoşlanma-* fizyolojik sürecinin düşük seviyeden yüksek seviyeye

doğru devam eden dilsel kaynakları derecelendirme *nefret et-*, *iğren-* olarak gösterilmektedir.

- (29) The captain *disliked* leaving (düşük seviye)
Kaptan ayrılmaktan hoşlanmadı (düşük seviye)
- (30) The captain *hated* leaving (orta seviye)
Kaptan ayrılmaktan nefret etti. (orta seviye)
- (31) The captain *detested* leaving (yüksek seviye)
Kaptan ayrılmaktan iğrendi. (yüksek seviye)

(Martin ve White,2005:48)

Yukarıda verilen örnek (29)'da görüldüğü gibi zihinsel duygu sürecinin düşük seviyesinde *hoşlanma-* fizyolojik süreci yer almaktadır. Örnek (30)'da ise orta seviye zihinsel duygu süreci olarak ifade edilen *nefret et-* yer alırken ; son olarak da örnek (31)'de ise *iğren-* fizyolojik süreci yüksek seviye zihinsel duygu durumunu belirten bir süreç olarak gösterilmektedir.

v.Hisler, gerçek dışı olan uyarana ilişkin olarak (tepki yerine), niyet içermektedir? Dilbilgisel açıdan bu ayrım, *I'd like to* ile *I like it* karşıtlığındaki gibi dilek kipi ile duygusal zihinsel süreçler arasındaki karşıtlık olarak inşa edilmektedir Martin ve White, 2005: 52)

vi. Duygulanım tipolojisindeki son değişken, *duyguları*, *mutluluk / mutsuzluk* (*un / happiness*), *güvenlilik / güvensizlik* (*in / security*) ve *hoşnutluk / hoşnutsuzluk* (*dis / satisfaction*) ile ilgili üç ana gruba ayırmaktadır. *Mutluluk / mutsuzluk* değişkeni, *üzüntü*, *nefret*, *mutluluk*, *aşk* gibi, *gönül işleriyle* ilgili duyguları; *güvenlilik / güvensizlik* değişkeni, *kaygı*, *korku*, *emniyet* ve *güven* gibi ekososyal refahla ilgili duyguları; *hoşnutluk / hoşnutsuzluk* ise *bıkkınlık*, *hoşnutsuzluk*, *merak*, *saygı* gibi hedeflerin peşinde koşma ile ilgili duyguları kapsar .

- (32) The captain felt sad/happy.
Kaptan üzgün/mutlu hissetti. (mutluluk/mutsuzluk)
- (33) The captain felt anxious/confident
Kaptan endişeli/kendinden emin hissetti. (güvenlilik / güvensizlik)

(34) The captain felt fed up/absorbed.

Kaptan bıkkın/hayran hissetti. (Hoşnutluk / hoşnutsuzluk)

(Martin ve White,2005:49)

Yukarıda verilen örnek (32), örnek (33) ve örnek (34)'te görüldüğü gibi *duyguları, mutluluk / mutsuzluk, güvenlilik / güvensizlik ve hoşnutluk / hoşnutsuzluk* dilsel kaynaklar kullanılarak ifade edilmektedir. Örnek (32)'de *Üzgün, mutlu* dilsel kaynakları *üzüntü, nefret, mutluluk, aşk* gibi, *gönül işleriyle* ilgili duyguları ifade ederken ; örnek (33)'te *endişeli, kendinden emin* dilsel kaynakları ise *güvenlilik / güvensizlik* değişkeni, *kaygı, korku, emniyet ve güven* gibi ekososyal refahla ilgili duygulara gönderimde bulunmaktadır. Son olarak da örnek (34)'te ise *bıkkın ve hayran hissetti* dilsel kaynaklar ise *hoşnutluk / hoşnutsuzluk* ise *bıkkınlık, hoşnutsuzluk, merak, saygı* gibi hedeflerin peşinde koşma ile ilgili duyguları kapsamaktadır.

Çalışmanın bu kısmında duygulanım ulamı ayrıntılı bir biçimde ele alınmış ve örneklerle duygulanım ulamı açıklanmıştır.

2.1.3.2. Takdir

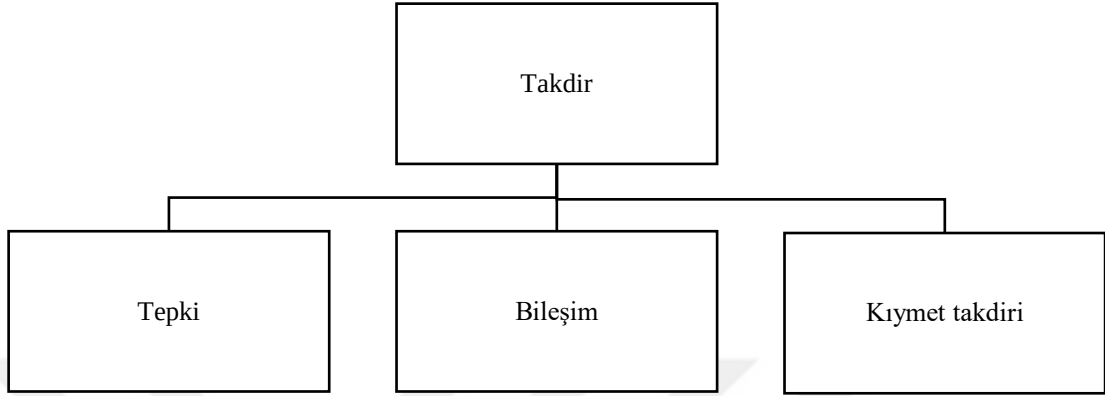
Martin ve White'ın 2005 yılındaki çalışmasına göre, *takdir* terimi, nesnelere ve olaylara yönelik değerlendirmeleri ifade eden anlamlarla ilişkilidir. Nesneler ya da şeyler burada hem insanların eylemleri hem de doğal olgular olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak, Martin ve White (2005) 'ın tanımına göre, takdir, bu nesnelere karşı verilen tepkileri ve değer yargılarını ifade etmektedir. *Takdir* ile ilişkili ifadeler ise, *tepki, bileşim ve kıymet takdiri* ve bu ulamların alt ulamlarını kapsamaktadır.

Takdir, Martin ve White (2005)'a göre, nesneler ve olaylar hakkındaki değerlendirmeleri belirtmektedir. Başka bir deyişle, nesneler, insan eylemleri ve doğal olguları içermektedir. *Takdir*, bu nesnelere yönelik duygusal ve değerlendirici yanıtları da başka bir alanda ulamlamaktadır. Başka bir deyişle, onlara olan ilgi düzeyi ve ne derece takdir edildiği ile ilişkili bir durumdur.

“Takdir, önermeler bağlamında, ürünlerin ve edimlerin/performansların nasıl takdir edildiğiyle ilgili kurallara ilişkin olarak, duygunun kurumsallaşması olarak düşünülebilir. Duygulanım ve yargı dizgelerinde olduğu gibi, metinler ve süreçlerin olumlu ve olumsuz boyutu bulunmaktadır; tepki, bileşim ve kıymet takdiri olmak üzere üç değişkeni bulunmaktadır”

(Martin ve Rose'tan aktaran Ercan,2012:556)

Şekil 8: Takdir Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White,2005:56

Yukarıda verilen alıntıdan anlaşılacağı üzere Martin ve White (2005) takdir ulamını incelerken üç ana değişken üzerinden metinleri incelemektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, *takdir* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte incelenecektir. Özellikle, farklı kültürler ve dillerde takdir anlayışının nasıl değişebileceği ve bu değişikliklerin iletişim üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Bu, takdirin sadece bir duygusal yanıt olmadığını, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağlamda önemli bir iletişim aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Takdir ulamında, yapılan işler, sergilenen performanslar ve doğal olaylar gibi çeşitli konulara yönelik değerlendirmelerin nasıl yorumlandığı ve bu unsurların değerinin nasıl belirlendiği açıklanmaktadır. Vurgulanmak istenen, insanların eylemlerine, başarılarına ve çevresindeki doğal olaylara yükledikleri önem ve değerdir (Yalçın Çakmak,2014). Bu değer hem somut eylemlerle ilgili hem de doğanın kendine has özellikleriyle ilgili değer yargılarını içermektedir. Takdir, bireylerin veya olayların sahip olduğu değeri tanıma ve ona göre bir değer atama sürecidir.

Genel olarak, takdirlerimiz, nesnelere ve olgulara verdiğimiz yanıtları (ilgimizi çekip çekmedikleri, bizi tatmin edip etmedikleri), yapılarını (uyum ve karmaşıklıkları) ve değerlerini (ne kadar yenilikçi, benzersiz, uygun zamanlı olduğu gibi özellikler) içermektedir. Bu değerlendirmeler, bir şeyin bıraktığı izlenim, onun yapısal özellikleri ve sunulan değer açısından önemlidir.

Bu süreçte, nesnelerin ve durumların okuyucuyu ya da dinleyiciyi ne derece ya da ne ölçüde etkilediği, onların içsel düzeni ve sundukları yenilik veya özgünlük gibi değerler ön plana çıkmaktadır (Martin ve White,2005:56-58).

Bu değişkenler arasında değer biçme özellikle alana duyarlıdır çünkü şeylerin değeri kurumsal odağımıza çok bağlıdır. Örneğin Stevie Ray Vaughan'ın blues'u, özgünlüğü nedeniyle hayranları tarafından çok takdir edilmektedir:

(35)real, definitive, true, pure, authentic, raw, hardcore, vintage, classic, this-is what- the-blues-are-all-about, essence ...

gerçek, kesin, doğru, saf, otantik, ham, sert, vintage, klasik, işte blues budur, öz..

(Martin ve White,2005: 57)

Yukarıda verilen örnek (35)'te kullanılan dilsel kaynaklar, genellikle bir şeyin en temel, değişmez ve saf halini vurgulamak için kullanılmaktadır. Özellikle müzik, özellikle de *blues* müziği bağlamında kullanıldığında, bu terimler müziğin köklerine, en temel ifade biçimlerine ve en saf duygusal ifadesine işaret etmektedir.

Bu sözcüklerin kullanımı, bir şeyin en gerçek, en ham haliyle, yani tüm süslemelerden ve modern etkilerden arınmış olarak sunulduğu anlamına gelmektedir. *Otantik* ve *ham* gibi dilsel kaynaklar, bir şeyin orijinal ve değiştirilmemiş biçimine; *sert* ve *vintage* dilsel kaynakları, bir şeyin zaman testinden geçmiş ve özgün değerini korumuş olmasına; *klasik* ve *işte blues budur* dilsel kaynakları ise, bir şeyin türünün en tipik ve en beğenilen örneklerine gönderimde bulunmaktadır (Martin ve White,2005:57-58).

Özellikle *işte blues budur* ifadesi, *blues* müziğinin özünü, yani bu müzik türünün en derin duygusal ve ifade biçimlerini temsil eden parçaları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu tür ifadeler, bir şeyin sadece yüzeysel olarak değil, aynı zamanda derinlemesine ve içten bir şekilde anlaşılmasını ve takdir edilmesini sağlamaktadır. Bu

terimlerin bir araya getirilmesi, bir şeyin veya bir müzik türünün, özellikle de *bluesun*, gerçek değerini, tarihini ve özünü anlamak ve takdir etmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu, dinleyicilere veya okuyuculara, bir şeyin veya bir müziğin en doğal ve etkileyici hallerini keşfetme fırsatı sunmaktadır.

Eggins (1997)'in yaklaşımına göre, *duygulanım*, *takdir* ve *yargı* kavramları, nesnelere ve olaylara yönelik algı ve değerlendirmelerle doğrudan ilişkilidir. Bu üçlü çerçeve, bir şeyin okuyucuya ya da dinleyiciye duygusal olarak nasıl hitap ettiği, o şeyin yapısal özelliklerine olan bakış açısını ve o şeyin okuyucu ya da dinleyicide ne anlam ifade ettiği arasındaki ilişkiyi açıklanmaktadır.

Eggins (1997)'e göre bu kavramlar, aynı zamanda, daha geniş bir bağlamda da değerlendirilebilmektedir. *Duygulanım*, bireyler arası ilişkiler ve duygusal etkileşimlerle bağlantılıdır; bu, bir nesne veya durumun bireyler arasında nasıl bir duygusal etkileşim yarattığını incelemektedir. *Takdir*, bir metnin veya durumun nasıl organize edildiği ve düzenlendiğiyle ilgili olup, bu da onun metinsel yapısını ve sunumunu kapsamaktadır. *Yargı*, bir nesnenin veya fikrin bireysel veya birlik açıdan değerini ve önemini inceleyerek, onun fikri katkısını ve anlamını değerlendirmektedir (Wilson,2011; Simmons,2006;Stenvall,2008).

Özetle Eggins'in yaklaşımı da, bir şeyin okuyucu ya da dinleyicide nasıl hissettirdiğini, okuyucu ya da dinleyicinin onu nasıl algıladığını ve ona nasıl bir değer yüklediğini anlaşılmasına yardımcı olan kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Bu durum, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, nesnelere ve olaylara nasıl yaklaşıldığını ve onları nasıl anlamlandırıldığını derinlemesine çözümlenmesine olanak tanımaktadır.

Bununla ilgili örnek verilecek olursa Tablo 2'de takdir ulamının değişkenlerini ve bu değişkenlerle ilgili örnekler verilmektedir. Tablo 2'da olay ya da duruma yönelik tepkiler, onun bileşimini ve değerini nasıl değerlendirildiği çeşitli açılardan incelenmektedir. Tablonun her bir ulamı, olumlu ve olumsuz boyutlarla ele alınmakta ve bu da okuyucu ya da dinleyiciye bir şeye nasıl tepki verildiğini, onu nasıl algıladığını ve ona ne kadar değer verdiğini daha detaylı bir şekilde düşünme imkânı sunmaktadır.

Tablo 2: Takdir Ulamı ve Alt Ulamları ile ilgili Örnekler

	Olumlu	Olumsuz
tepki: etki		
Beni sardı /kendine bağladı mı?	büyüleyici, heyecan verici, duygulandırıcı, dramatik	durağan, usandırıcı, sıkıcı, monoton, yavan... kötü, berbat, iğrenç, itici,
tepki: nitelik		
Hoşlandım mı?	güzel, hoş, iyi, sevimli, şahane, etkileyici...	yavan...
Bileştirme: denge		
Birbirini tutuyor muydu?	tutarlı, dengeli, bütün, uyumlu, simetrik, mantıklı, düzgün	Dengesiz, uyumsuz, düzensiz, çelişkili, dağınık, bozuk...
Bileştirme: karmaşıklık		
Takip etmesi zor muydu?	yalın, anlaşılır, açık, düzenli, yoğun, kapsamlı...	çok karışık, aşırı ayrıntılı, dar, belirsiz, bulanık, anlaşılması zor...
Kıymet takdiri		
(Zahmete/zaman harcamaya) Değer miydi?	yaratıcı, özgün, eşsiz, ilgi çekici, kayda değer, derin, çok derin, tatminkar, yararlı...	yüzeysel, geleneksel, basit, yararsız, etkisiz, yapmacık...

Kaynak: Martin ve Rose'tan aktaran Ercan,2012:556

Yukarıda verilen tablo 2'de görüldüğü üzere *tepki* ulamı iki açıdan ele alınmaktadır: *etki ve nitelik*. *Tepki* ulamında incelenen *etki* ulamında bir şeyin okuyucu ya da dinleyicide duygusal olarak nasıl bir etki yaptığını incelemektedir. Olumlu tepkiler, bir şeyin okuyucu ya da dinleyiciyi nasıl sardığını veya kendine nasıl bağladığını ifade ederken, olumsuz tepkiler, bir şeyin okuyucu ya da dinleyicide durağan veya usandırıcı gelip gelmediğini sorgulamaktadır. *Tepki* ulamında incelenen *nitelik* ulamı ise, bir şeyin okuyucu ya da dinleyiciye hoş gelip gelmediğini, ondan nasıl bir zevk aldığını ele almaktadır. Olumlu nitelikler, bir şeyin büyüleyici, heyecan verici veya duygulandırıcı olabileceğini belirtirken, olumsuz nitelikler, bir şeyin sıkıcı, monoton veya itici olabileceğini vurgulamaktadır.

Aynı zamanda tablo 2'den görüldüğü üzere *bileştirme* ulamı da denge ve karmaşıklık ulamları ile ele alınmaktadır. *Bileştirme denge* ulamında bir eserin veya durumun bileşimindeki dengeyi değerlendirmektedir. Olumlu açıdan, bir şeyin tutarlı, dengeli veya uyumlu olup olmadığına bakmakta; olumsuz açıdan ise, dengesiz veya uyumsuz olup olmadığını incelemektedir. Diğer bir ulam olan *karmaşıklıkta* ise bir

şeyin karmaşıklığına odaklanmaktadır. Olumlu yönler, bir şeyin yalın, anlaşılır veya düzenli olmasını içerirken, olumsuz yönler, çok karışık veya anlaşılması zor olabileceğini belirtmektedir.

Son olarak *kıymet takdirine* gelindiğinde ise bir şeyin değerine yönelik genel bir değerlendirme sunmaktadır. Olumlu değerlendirmeler, bir şeyin yaratıcı, özgün veya ilgi çekici olabileceğini ifade ederken, olumsuz değerlendirmeler, yüzeysel, geleneksel veya yararsız olabileceğini göstermektedir. Her ulam, bir şeye veya bir duruma yönelik algıları ve değerlendirmeleri daha derinlemesine çözümlemek için bir çerçeve sunmaktadır.

2.1.3.3. Yargı

Yargılama, insanlara karşı tutum ve onların davranış biçimlerini, karakterlerini ve istenilen ölçülere ne şekilde uygun olup olmadıklarını yorumlayan anlamsal bir bütün olarak kabul edilmektedir (Martin ve White, 2005). Başka bir deyişle, *yargı*, insanların davranışlarını, karakterlerini ve belirli standartlara ne derece uyduklarını değerlendiren anlamın bir bütünü olarak tanımlamaktadır. Genel olarak *yargılar*, Martin ve White (2005)'a göre *toplumsal saygınlık* ile ilgilenenler ve *toplumsal onaya* yönelik olanlar olarak sınıflandırmaktadır.

a) *Saygınlık yargıları* normallik (birisinin ne kadar sıra dışı olduğu), yeterlik (ne kadar yetenekli oldukları) ve azim (ne kadar kararlı oldukları) ile ilgilenmektedir.

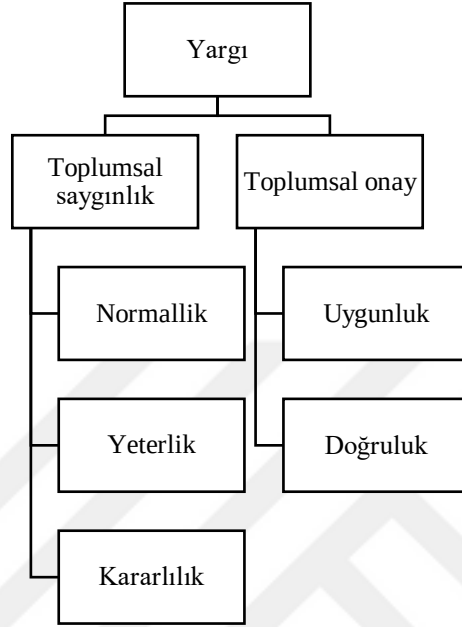
b) *Onay yargıları* doğruluk (birisinin ne kadar dürüst olduğu) ve uygunluk (birinin ne kadar etik olduğu) ile ilgilendiği olarak sınıflandırılmaktadır.

(Martin ve White, 2005).

Bu sınıflandırmanın ötesinde, yargıların nasıl yapıldığı, hangi ölçütlerin esas alındığı ve toplumun bu değerlendirmeleri nasıl şekillendirdiği üzerine daha detaylı bir inceleme yapılmaktadır. Özellikle farklı kültürel ve sosyal bağlamlarda yargı ölçütlerinin nasıl değiştiği ve bu değişimlerin bireylerin toplum içindeki algılarına nasıl etki ettiği önemli bir araştırma konusudur. Ayrıca, yargılama sürecinin bireylerin kendilik algısı ve toplumsal etkileşimleri üzerindeki etkileri, yargılamaların adil ve nesnel olup olmadığı ve toplumsal adalet algısını nasıl etkilediği gibi konular da bu kapsamda derinlemesine değerlendirilmektedir.

Martin ve White(2005)'ın yargı ulamı ve alt ulamlarına ilişkin sınıflandırması Şekil 9'da gösterilmektedir:

Şekil 9: Yargı Ulamı ve Alt Ulamları

Kaynak: Martin ve White,2005

Yargı ulamı iki alt ulamdan oluşmaktadır: *toplumsal saygınlık* ve *toplumsal onay* (Martin ve White, 2005).

a)Toplumsal Saygınlık

Toplumsal saygınlık, sözlü kültürde sohbet, dedikodu, şakalar ve çeşitli türden öyküler yoluyla olmaktadır (Page, 2003). Bu alanda değerlerin paylaşılması, aile, arkadaşlar, meslektaşlar vb. toplumsal ağların oluşumuyla gerçekleşme ve bununla birlikte önem taşımaktadır. *Toplumsal onay* ise daha çok yazılı biçimde, kilise ve devlet tarafından nasıl davranılacağına ilişkin kararnameler, kurallar, yönetmelikler ve kanunlar olarak sınıflandırılmaktadır. Bu alandaki değerleri paylaşmak, bir bakıma vatandaşlık görevinin ve dini geleneklerin temelini oluşturmaktadır. Duygulanımda olduğu gibi, olumlu ve olumsuz değerlendirmeler, başka bir deyişle eleştirilenlerin yanında hayranlık duyulan özellikler de söz konusu olduğu görülmektedir (Martin ve

White, 2005; Ercan:2012; Özmen 2019). Bu doğrultuda *normallik*, *yeterlik* ve *kararlılık* ulamlarına ilişkin toplumsal saygınlık gerçekleştirmeleri söz konusudur.

Bağlam içinde dil kullanımı söz konusu olduğunda, genellikle belirli bir sözcük ögesinin tutumsal anlamı bu bağlama göre değişmektedir. Bu nedenle, yavaş (*slow*) gibi bir sözcük, olumsuz bir *yeterlik* (*toplumsal saygınlık*) değeri olarak kodlansa da *yavaş yeme hareketi* (*slow food movement*) ifadesindeki gibi, (“fast food” a karşı koyan bir yemek hazırlama ve yeme yaklaşımına gönderimde bulunur) diğer bağlamlarda tamamen farklı ve olumlu bir değerlendirici anlam iletebilmektedir (Martin ve White,2005:52-54). Bu nedenle söz konusu listelere, bir metin çözümlemesinde mekanik olarak uygulanabilen bir yargı değeri sözlüğü olarak yaklaşılmamalıdır.

Yargıyı düzenlemeye ilişkin parametreler, kipleştirme dizgesindeki dilbilgisi ayrımlarını şu oranlarda yansıtmaktadır (Halliday 1994): *normallik olağanlıktır*, *yeterlik yetenektir*, *kararlılık yükümlülük ve doğruluk da olasılıktır*. Halliday’ın kip, kiplik ve kişilerarası eğretilme üzerine çalışması, bu bağlantıların temelini oluşturan kişilerarası dilbilgisi ve değerlendirme arasındaki köprüyü oluşturmaktadır (Halliday 1994). Önergeler ile başlayarak, olasılık, olağanlık ve yeterlik ulamlarına ilişkin benzer gerçekleştirmelerle başlayan ve sözcük düzlemine doğru iten bir dizi gerçekleştirme inşa edilebilmektedir. Bu şekilde, kip düzlemindeki olasılık kipleştirmeleri, sözcükselleştirilmiş *doğruluk yargılarıyla* ilişkilendirilebilir:

(36) He’s naughty.

O yaramaz.

(37)He’s certainly naughty.

O kesinlikle yaramaz.

(38) It’s certain he’s naughty.

O’nun yaramaz olduğu kesindir.

(39)It’s true he’s naughty.

Doğru, o yaramazdır.

(40)It’s true, honest, credible, bogus, etc. [judgement: veracity]

Doğru, dürüst, inanılır, sahte, vb. (Yargı: doğruluk)

(Martin ve White,2005:54)

Yukarıda verilen örnek (36), örnek (37), örnek (38), örnek (39) ve örnek (40)’ta kullanılan dilsel kaynaklar, bir kişinin davranışı hakkında yargıda bulunma şekillerini

çeşitlendirerek, onun yaramaz olduğu yönündeki görüşün doğruluğunu veya inanılabilirliğini farklı derecelerde göstermektedir. *He's naughty. (O yaramaz.)* ifadesi, doğrudan ve basit bir şekilde bir kişinin yaramaz olduğunu belirtmektedir. *He's certainly naughty. (O kesinlikle yaramaz.)* ifadesi ise bu yargının arkasında bir güven ve kesinlik olduğunu vurgulamaktadır. *It's certain he's naughty. (O yaramaz olduğu kesin.)* , yargının doğruluğuna dair bir kesinlik duygusu katarken, ifadeyi daha resmi bir hale getirmektedir. *It's true he's naughty. (Doğru, o yaramaz.)* ifadesi, yargının doğruluğunu teyit etmektedir. *It's true, honest, credible, bogus, etc. (Doğru, dürüst, inanılır, sahte, vb.)* ifadesiyle başlayan bölüm, söz konusu yargının doğruluğu, dürüstlüğü, inanılabilirliği veya sahteliği gibi çeşitli açılardan değerlendirilebileceğini göstermektedir. *Judgement: veracity (Yargı: doğruluk)* notu ise, bu ifadelerin bir kişinin davranışı hakkındaki yargının doğruluğu veya gerçekliği üzerine odaklandığını belirtmektedir. Bu ifadeler, bir kişinin davranışını değerlendirirken kullanılabilecek çeşitli farkları ve tonları göstermekte ve bu yargıların ne kadar güçlü, inanılır veya tartışmalı olabileceğine ilişkin ipuçları sunmaktadır.

Yargı, bireylerin eylemlerinin toplumsal ve ahlaki normlar doğrultusunda iyi veya kötü olarak nitelendirilmesi sürecidir. Başka bir deyişle, insanların davranışları, ahlak veya hukuk kuralları temelinde incelenip değerlendirilmektedir. Bu, bir davranışın toplumun kabul ettiği değer ve ilkeler çerçevesinde nasıl algılandığını ve bu algıların ahlaki veya yasal sonuçlarına odaklanmaktadır. Bu açıklamayla, bir bireyin hareketlerinin, genel kabul görmüş ahlaki standartlar ve yasalar ışığında olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilmesi süreci vurgulanmaktadır. Başka bir deyişle, bir eylemin toplumun genel ahlak anlayışına ve yasalara uygun olup olmadığına bakılarak bir yargıda bulunulur. Bu süreç, bireylerin eylemlerinin toplumun beklenti ve normlarına ne ölçüde uyduğunu belirlemekte ve bu uygunluk ya da uyumsuzluk temelinde bir değer yargısına varılmasını sağlamaktadır.

İnsanların nasıl hareket etmesi gerektiği veya etmemesi gerektiği konusunda belirli durumlar tarafından oluşturulan temeller üzerine kurulmuş değerlendirmelerdir. İnsan eylemleri, etik, ahlaksız, dürüst, dürüst olmayan, sıradan, sıra dışı gibi farklı ölçütlere göre sınıflandırılmaktadır. Tıpkı tutumlarda olduğu gibi, yargılar da olumlu veya olumsuz, açık veya gizli şekilde ifade edilmektedir.

Olumlu veya olumsuz oluşunun ayırt edici özelliği, bunların ahlaki veya bireysel temellere dayanmasıdır. Bireysel yargılar tercih veya eleştiri olarak, ahlaki yargılar ise takdir veya tenkit olarak ortaya çıkmaktadır. Yargıların çözümlenmesi ise iki ayrı ulama göre yapılmaktadır: *toplumsal saygınlık ve toplumsal onay* (Martin ve White,2005: 52-53; Ercan ve Dizdarcı, 2016: 101; Ercan, 2012: 555).

Yargı ulamının alt ulamlarından olan *toplumsal saygınlık* bir toplum içerisinde, bireylerin davranışlarının resmi olmayan veya yasal olmayan bir biçimde değerlendirilmesiyle ortaya çıkan, artan veya azalan toplumsal itibar olarak tanımlanmaktadır (Martin ve White, 2005:54). *Toplumsal saygınlık* çözümlenirken ya da değerlendirilirken üç ana alt ulam göz önünde bulundurulması gerekmektedir: *normallik, yeterlik ve kararlılık* (Ercan ve Dizdarcı,2016:102; Martin ve White,2005:53; Özmen,2019:41; Bednarek,2009:150).

Toplumsal saygınlık içerisinde yer alan ulamlardan *normallik* ulamı, bir bireyin toplum içindeki davranışlarının normallik açısından değerlendirilmesi, o toplumun kültürel normlarına dayanarak gerçekleştirilmektedir. Bu süreç, bireyin eylemlerinin o kültürün belirlediği kurallar çerçevesinde nasıl yer aldığının incelenmesini kapsamaktadır. Prestijli, şanssız, standart, garip, sıradışı, tipik gibi terimler, bir bireyin davranışlarının normallliğini tanımlamak için kullanılabilmektedir (Bednarek,2009: 148).

Yeterlik ulamı, bir bireyin güçlü veya yetkin olması, onun beceri ve yeteneklerine bağlıdır. Bu, bireyin denge, incelik ve koordinasyon gibi özelliklerle nasıl donatıldığını göstermektedir. Kuvvetli, akıllı, bilgili, mahir, zayıf, acemi, bilgisiz gibi terimler, bir kişinin durumunu tanımlamada kullanılabilmektedir (Martin ve White,2005:53-54; Özmen,2019:41).

Toplumsal saygınlık ulamının en son alt ulamı ise *kararlılıktır*. *Kararlılık* ulamı ise konuşan kişinin sorumluluk duygusu ve güvenilirliği, onun kararlılık seviyesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu, kişinin ne kadar cesaretli, adanmış, tutarlı ve güvenilir olduğunu ya da aksine ne kadar tembel, güvensiz, kararsız ve inatçı olduğunu belirlemektedir. Örneğin, cesaretli, örnek, azimli, itimat edilen; veya tembel, şüphe uyandıran, belirsiz, inatçı gibi ifadeler bu özellikleri yansıtabilmektedir (White,2015; Brata,2010;Ercan ve Dizdarcı,2016).

b)Toplumsal Onay

Yargı ulamının alt ulamlarından olan *toplumsal onay* ulamı ise bir bireyin doğruluğu (dürüstlük seviyesi) ve uygunluğu (bireyin ahlaki değerlerinin toplumun kültürel değerleriyle ne kadar uyumlu olduğu) ile ilgili özelliklerini vurgulamaktadır. Bir kişinin içtenliği ve ahlaki değerlerinin, o kültürün kabul ettiği normlarla ne derece örtüştüğü ele alınmaktadır. Bu, bireyin gerçekçiliği ve toplumun etik standartlarına ne kadar bağlı olduğunu inceler. Örneğin, bir kişinin samimiyeti ve onun toplumun ahlak anlayışıyla ne kadar uyumlu olduğu, bu iki temel özelliklerle değerlendirilmektedir. Toplumsal onay çözümlenirken ya da değerlendirilirken iki ana alt ulam göz bulundurulmaktadır: *doğruluk ve uygunluk* (Ercan ve Dizdarıcı,2016:102; Martin ve White,2005:53; Özmen,2019:41; Bednarek,2009:150).

Doğruluk ulamı, bir bireyin doğruluğu ve dürüstlüğü, onun ne kadar samimi ve içten davrandığıyla ilişkilidir. Bu, kişiye olan güven düzeyimizi belirleyen unsurlar arasındadır. Açık sözlü, dürüst, güvenilir, yanıltıcı, gerçek, sadık, sahte, hilebaz, çıkarıcı, fırsatçı gibi terimler bu durumu açıklamaya yardımcı olmakta ve bireyin karakteri ve davranışları üzerine yapılan değerlendirmelere derinlik katmaktadır (Cava,2010:24-28).

Uygunluk ulamında ise bir bireyin eylemlerinin ahlaki doğruluğu üzerine odaklanmaktadır. Bu, kişinin davranışlarının genel ahlaki standartlarla uyum içinde olup olmadığına bakmaktadır. Örneğin, dürüst, etik, adaletli, nazik, yanlış, haksız gibi ifadelerle tanımlanmakta, bireyin eylemleri ve ahlaki ilkeleri arasındaki uyum ya da çatışma değerlendirilmektedir (Ercan ve Dizdarıcı,2016:102; Martin ve White,2005:53; Özmen,2019:41; Bednarek,2009:150).

Aşağıda verilen Tablo 3'te görüldüğü gibi *toplumsal saygınlık ve toplumsal onay* ifadeleri kullanılırken hem olumlu hem de olumsuz yönlerle ele alınabileceği görülmektedir. *Toplumsal saygınlık* ulamında yer alan normallik alt ulamı bireyin davranışlarının topluma uygun ya da uygun olmaması olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin toplumsal beklentilerine ne derece de ve ne ölçüde uyduğunu ölçen ulam ise yeterlidir. Bununla birlikte kararlılık ulamı ise söz edilen bu yargıların hem olumlu hem de olumsuz oluşunu belirlemektedir. Bütün bu unsurlar birleştğinde ise toplumsal saygınlığın bireysel bir boyut kazandığı açıkça görülmektedir.

Tablo 3: Toplumsal Saygınlık ve Toplumsal Onay Yargıları

YARGI TÜRLERİ		Olumlu	Olumsuz
TOPLUMSAL SAYGINLIK	NORMALLİK	şanslı, normal,tılsımlı,ortalama	trajik, tuhaf,şanssız,garip
	YETERLİK	güçlü, zeki,bilgili,yetenekli	zayıf, beceriksiz,aptal,cahil,deli
	KARARLILIK	cesur, güvenilir, ısrarlı, azimli	kararsız, dik başlı, yumuşak, ümitsiz
TOPLUMSAL ONAY	DOĞRULUK	dürüt, gerçek, sadık	sahte, hilebaz, çıkarıcı
	UYGUNLUK	iyi, etik, adil, kibar, kanuna uyan	ahlaksız, kötü, yoz, acımasız, adaletsiz

Kaynak: Martin'den aktaran Ercan ve Dizdarcı,2016:102

Toplumsal onay ulamı yukarıda verilen tablo 3'te incelendiğinde verilen dilsel kaynaklardan anlaşılacağı üzere genellikle ahlaki değerlendirmeler çerçevesinde ele alınmaktadır. *Doğruluk* ulamında bir eylem ya da düşünce ahlaken olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilebilmektedir. *Uygunluk* ulamında ise bir davranışın ahlaki açıdan kabul edilebilir olup olmadığı kullanılan dilsel kaynaklarla belirlenmektedir. Özetle, bireylerin eylemleri ve söylemleri, nasıl davranmaları gerektiği veya kaçınmaları gereken davranışlar açısından değerlendirilmekte ve kullanılan dil aracılığıyla kişisel düşünceler ve ifadeler yargılanmaktadır (Ercan ve Dizdarcı, 2016: 101; Ercan, 2012: 555; Wilson, 2011: 99-102; Özmen,2019:30). *Toplumsal saygınlık* ve *toplumsal onay* ulamlarına örnek aşağıdaki gibidir:

(41) "...modern Türkiye'yi kuran büyük Atatürk'e sevgi ve teşekkür sunan mega ölçekli çiçek yığınları gibiydi. Böyle sevgi hangi lidere nasip olabilmıştır ki?"

(Ercan ve Dizdarcı,2016:107)

(42)"O sadece iyi bir asker, olanaksızlara imza atan başarılı bir devlet adamı değil; bugüne kadar ülkemizde hiçbir lidere nasip olmayan böyle bir ekonomik zaferi hayata geçiren başarılı bir siyasetçiydi!"

(Ercan ve Dizdarcı,2016:107)

Yukarıda verilen örnek (41) ve örnek (42)'de görüldüğü gibi italik olarak gösterilen *büyük, iyi bir asker, başarılı* dilsel kaynaklar yazarın *Toplumsal Saygınlık* ulamının alt ulamı olan *Olumlu Yeterlik* yargısını ifade etmek için kullandığı kaynaklar olarak görülmektedir.

(43) “İslam’ı içselleştirememiş dinci olarak nitelendirilen *şeklen Müslümanlar...*”

(44) “...cumhurbaşkanlığı seçimine kadar *sahte* bir barış süreci yaşıyor.”

(Ercan ve Dizdarcı,2016:111)

Yukarıda verilen örnek (43) ve örnek (44)'te görüldüğü üzere italik olarak gösterilen *şeklen Müslümanlar, sahte* dilsel kaynaklar yazarın *Toplumsal Onay* ulamının alt ulamı olan *Olumsuz Doğruluk* yargısını ifade etmek için kullandığı kaynaklar olarak görülmektedir.

Martin ve White(2005)'ın DK çerçevesinde *katılım, duygulanım ve tutum ulamları ve alt ulamları* çalışmanın bu bölümünde ayrıntılı bir biçimde ele alınmış; ulamlar örneklerle açıklanmıştır.

2.2. TÜRKÇE ALANYAZINDA DEĞERLEME KURAMI

DK ve ulamları ile ilgili araştırmalar incelendiğinde Türkçe alanyazının birkaç çalışma ile sınırlı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, Türkçe alanyazında yapılan çalışmalar başta Dilbilimde olmak üzere İngiliz Dili Eğitimi alanında da yapıldığı saptanmıştır. Bu bölümde söz konusu DK ile ilgili çalışmalar kısaca betimlenecektir.

Türkçe alanyazın incelendiğinde Ercan ve Dizdarcı (2016), Ercan (2012), Baykal (2016), Özmen (2019), Oktar (2011), Uçar ve Yalçın Çakmak (2013), Demirtaş (2017) ve Uçar ve Yalçın Çakmak (2014) çalışmalar olduğu saptanmıştır.

Ercan ve Dizdarcı (2016) çalışması “*Medyada Yargı: Gazete Köşe Yazıları Örneği*” adlı araştırma medya anlatımının bir dalı gazete köşe yazıları çerçevesinde incelenmiştir. 32 gazete köşe yazısından oluşan çalışmada yazarların söylemlerini oluştururken ele aldıkları ya da kullandıkları dilsel seçimler Değerleme Kuramının Tutum dizgesinin alt ulamı olan Yargı çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmanın amacına bakıldığında “Gazete köşe yazılarında yeğlenen yargı türü var mıdır?” ve “Gazetelerin politik ideolojisi yargı türünün seçilmesinde etkili midir?” olarak ifade edilmiştir. Çalışmanın araştırma nesnesini oluşturan gazeteler Laik, İslami ve Liberal ideolojilerin temsilcileri olduğu düşünülen gazetelerdir. Çalışmanın veri tabanında yargı ifadeleri saptanmıştır. Çalışmada yargı ulamının alt ulamı olan toplumsal onay ulamı toplumsal saygınlık ulamına göre sık rastlanmıştır. Bununla birlikte olumsuz yargı ifadeleri olumlu yargı ifadelerine göre fazladır. Ortaya çıkan bulgulara bakıldığında Liberal düşünce yapısına sahip kaynakların diğer kaynakların belirttiğine göre daha olumlu yargı görüşü kullanırken, Laik ve İslami politik ideolojiye sahip bu köşe yazıları ağırlıklı olarak okuyucuları ikna etmeye çalışmaktadır. Çalışmanın sonucuna bakıldığında ise politik ideolojilerin “yargı” üstünde etkili olduğu saptanmıştır.

Türkçe alanyazında yapılan diğer bir çalışma Ercan (2012)’nın “*Medyada Kadına Şiddet*” adlı çalışmasıdır. Ercan, bu araştırmasında günlük gazetelerdeki kadına yönelik şiddet içerikli haberlerini Değerleme Kuramı’nın alt ulamı olan tutum ulamı kapsamında incelemiştir. Çalışmada kadına şiddet haberleri “*şiddet mağduru kadın*” ve “*kadına şiddet uygulayan erkek*” olarak iki alt başlıkla ele alınmıştır. Çalışmanın bulguları sonucunda kadına karşı günlük gazetelerde yer alan haberlerde

“şiddet mağduru kadınların” olumlu duygulanım ve “kadına şiddet uygulayan erkeklerin” yargı ulamının olumsuz ve duygulanım ulamının olumsuzunu içeren dilsel kaynaklarla betimlendiği görülmüştür.

Baykal’ın (2016) “Değerleme Kuramı Açısından Türkler ve Türkçe” adlı çalışması Değerleme Kuramı çerçevesinde ele alınan diğer bir çalışmadır. Çalışmada, araştırmacı Türkiye’ye lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim almak amacıyla gelen derslerini Türkçe takip etmek zorunda olan yabancı öğrencilerin, üniversitelerin Türk dili Uygulama ve Araştırma Merkezleri’nde verilen Türkçe Hazırlık eğitimi ile ilgili değerlendirmelerini Değerlendirme Kuramı çerçevesinde ele alıp incelemiştir. Çalışmada, Değerlendirme Kuramının alt ulamı olan tutum ele alınmıştır. Aynı zamanda tutum ulamının alt dizgeleri olan duygulanım, takdir ve yargı da verilerin incelenmesinde ölçüt olarak kullanılmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerle yarı yapılandırılmış sözlü görüşmeler yapılmış ve veriler Değerleme Kuramının tutum ulamına göre çözümlenmiştir. Çalışmanın çözümlemesinde ortaya çıkan sonuç ise tutum ulamının takdir alt dizgesinin Türkçe hazırlık eğitimiyle ilintili değerlendirmeler yapılmış olmasıdır.

Özmen (2019), “Türkçe Günlük Gazetelerde Kadına Karşı Şiddet Haberlerinin Değerleme Kuramı Alt Dizgelerinden Yargı Çerçevesinde İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi de alanyazında yapılan çalışmalardandır. Özmen, çalışmasında, günlük gazete haberlerinde yer alan metinlerin incelenmesiyle toplumsal etkileşimleri, metinler aracılığıyla okuyucuya iletmek istenen hem doğrudan hem de dolaylı yargıları ortaya koymaktadır. Çalışmada yargı dizgesinin alt dizgelerinde yer alan toplumsal saygınlık ve toplumsal onay olarak ele alınmış ve her iki alt dizgenin de yine alt dizgeleri çalışmada incelenmiştir. Böylelikle çalışmanın bulguları araştırmacının kadına şiddet haberlerini toplumsal saygınlık dizgesinde normallik alt dizgesinin olumsuz, yeterlik ve kararlılık alt dizgelerinin de olumsuz incelenirken bununla birlikte toplumsal onay kapsamında ise doğruluk ve uygunluk ulamlarının olumsuz ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda ise kadına karşı şiddet haberlerinin çoğunlukla olumsuz yargılarla değerlendirildiği görüşü ifade edilmektedir.

Oktar (2011) “Eleştirel Söylem Çözümlemesi Çerçevesinde Değerlendirme Kuramı” adlı çalışma alanyazında yapılan çalışmalardandır. Bu incelemede araştırmacı kuramı “Değerlendirme Kuramı” konumunda çevirmiş ve kuram ile ilgili

alışmalarında böyle ifade etmiştir. Bununla birlikte çalışmada değerlendirme kuramı ve alt ulamları ayrıntı biçimde betimlenmektedir.

Yalçın akmak (2014) “Family in Politically Conservativevea Discourse: A Corpus Based Analysis in the Frame of Appraisal Theory” (Muhafazakârlık Söyleminde Aile: Değerlendirme Kuramıyla Derlem Temelli Bir İnceleme) başlıklı yüksek lisans tezi alanyazında yapılan tezlerden biridir. Araştırmacının çalışmada amacı AKP hkmetine mensup kişilerin aile hakkında bir konuşma ya da düşüncelerini ifade ederken kararlarını veya yargılarını ifade ederken başvurdukları eleştirel dil kullanımını Değerlendirme Kuramı çerçevesinde ele almaktır. Çalışmada varılan tüm sonuçlar Değerlendirme Kuramı ve kuramın alt ulamları bağlamında incelenip bu çerçevede betimlenmiştir. Araştırmacı çalışmanın sonucunda aileye ilişkin gazete metinlerinden elde edilenlerle Değerlendirme Kuramı kapsamında incelendiğini belirtmiştir.

Uçar ve Yalçın akmak (2013) “*Muhafazakarlık Söyleminde Aile: Değerleme Kuramıyla Derlem Temelli Bir İnceleme*” başlıklı bildirileri yukarıda belirttiğimiz Yalçın akmak 2014)’n yüksek lisans tezi ile ilintilidir. Çalışmanın sonucunda araştırmacı tutum dizgesinin alt ulamı olan duygulanım bir gazetede fazla çıkarken diğer bir gazetede ise olumlu, güven ve memnuniyetsizlik olarak çıktığını belirtmiştir.

Demirtaş (2017) “*Evaluation and construction of political reality in the speeches of Turkish political party leaders: “Judgement” and “engagement” analysis*”(Türk Liderlerin Parti Grup Konuşmalarında Değerlendirme ve Gerçekliğin Kurgulanışı: ‘Yargılama’ ve ‘Konumlanma’ İfadelerinin çözümlenmesi) adlı doktora tez çalışması da Değerleme Kuramı çerçevesinde alanyazında yapılan çalışmalardandır. Çalışmada araştırmacının amacı Değerlendirme Kuramı’ndan yola çıkılarak Türkçe politik parti grup konuşmalarında kullanılan Yargılama ve Konumlanma stratejilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın sonucunda grup parti liderlerinin dilsel yapıları daha fazla kullanmak için konumlanma gösteren dilsel yapılardan yararlandığını ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda çalışmanın sonucunda söyleşimsel açılım gösteren dilsel yapıların muhalefet liderleri tarafından daha çok tercih ettikleri vurgulanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİ TABANI ve YÖNTEM

DK ve ulamları kuramsal çerçeve bölümünde ayrıntılarıyla tanıtılmış ve Türkçe alanyazında DK üzerine yapılan çalışmalar betimlenmiştir. Çalışmanın araştırma yönteminin betimleneceği bu bölümde ise, araştırma sürecinin nasıl yürütüleceği konusunda bilgi verilecektir. Bu bölümde öncelikle veri tabanını belirleme yolu ve bu yolla seçilen öykü metinler sunulacak ve ardından da araştırmanın örneklem belirleme yöntemi tanıtılacaktır. Son olarak örnekleminden elde edilen dilsel kaynaklar, tutum ve derecelendirme ulamlarının ölçütleri temel alınarak ayrıntılı olarak açıklanacak ve çözümleme yöntemi tanıtılacaktır.

3.1. VERİ TABANI

Çalışmanın veri tabanını 2019-2021 yılları arasında yayın yapmış ve benzer yayın politikalarına sahip altı farklı dergi oluşturmaktadır. Veri tabanı oluşturulmadan önce *Belge Tarama Yoluyla* (Document Analysis) Türkiye’de yayımlanmış, sonrasında yayım yaşamına son veren ve günümüzde yayımına devam eden dergiler araştırılmıştır. Dergilerin yayımlanma yılları, türü, dili, hangi yaş grubuna ve hangi cinsiyete göre yayımlandığına bakılmaksızın toplam 564 dergi bulunmuştur. Buna karşın çalışmanın amacında Türkçe öyküler inceleneceği için Türkiye’de yayın yapan Türkçe dergiler incelenmiştir. Araştırmada, amacımıza yönelik olarak kullanışlılık ve ulaşılabilirlik göz önünde bulundurulduğunda kullanılan bir örneklem alma tekniği olarak (Patton,2014:242) *Uygun Durum Örneklemesi* ile 2019-2021 yıllarını kapsayan ve bu yıllar arasında yayımlanmış dergilerde öykülere yer veren dergiler ele alınmıştır.

Veri tabanını oluşturan *NOTOS*, *Türk Dili*, *Post Öykü*, *Dil ve Edebiyat*, *Türk Edebiyatı* ve *Olağan Hikâye* dergilerinin hangi ölçütlerle ele alındığı yöntem bölümünde ayrıntılı biçimde tanıtılmaktadır.

Dergilerde yayımlanan öykü metinlerinde yazar ile okuyucu arasında oluşan ve öykü metnine yansıyan *Tutum ve Derecelendirmeyi* belirlemek, öykü metinlerinde yazarın örtük biçimde yansıtılan duygularını, tutumlarını ve yükümlerini saptamak, incelenen tutumun hangi dilsel kaynaklarla derecelendirildiğini göstermek için temel

alınan Martin ve White'ın (2005) DK'sı, öykü metin yazarlarının metinleri ele alırken hangi dilsel kaynaklardan yararlandığı ortaya çıkarmak için temel alınmıştır.

Benzer yayın politikalarına sahip altı farklı dergide yer alan öykülerde kullanılan dilsel kaynaklar, DİD'in geliştirdiği DK'nın *Tutum ve Derecelendirme* ulamları ve alt ulamları açısından yorumlanmıştır. Belirtilen dergilerde, farklı öykü yazarlarının öykülerinde kullandıkları tutum ve derecelendirmelerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın veri tabanı yalnızca öykü metinlerinden oluşmaktadır.

Veri tabanında yer alan dergiler hakkında aşağıda kısaca bilgi verilmektedir:

Notos, iki ayda bir yayımlanan edebiyat kültür dergisidir. Semih Gümüş'ün genel yayın yönetmenliğini yaptığı *Adam Öykü* dergisinin 2005'te kapanmasından sonra Aralık 2006'dan itibaren Semih Gümüş önderliğinde *Notos Öykü* adıyla iki ayda bir çıkarılmaya başlamıştır. İlk 12 sayısı *Notos Öykü* adıyla bir öykü dergisi olarak yayımlandı. 13. sayıdan itibaren bir edebiyat kültürü dergisine dönüşerek *Notos* adını aldı ve logosu değişti. 15 yıl aralıksız yayımlandıktan sonra 90. sayısı olan Ocak-Şubat 2022 sayısını ekonomik sorunlar nedeniyle çıkaramamış; bir sayı ara verdikten sonra Mart-Nisan 2022'den itibaren yayına devam etmiştir (Notos, 2023).

Türk Dili, dilbilim, edebiyat, dil ve kültür üzerine yayın yapan bir dergidir. Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmakta ve dilin yapısı, tarihi, kullanımı ve gelişimi gibi konuları içermektedir. Türkçenin yapısı, dilbilgisi kuralları, dildeki değişimler ve dilin tarihsel gelişimi gibi konuları ele alırken aynı zamanda dilin güncel kullanımını da incelemektedir. Edebiyat alanında da Türkçe üzerine yazılmış eserleri ve dilin edebi kullanımını içeren makalelere yer vermektedir. Bu dergi, Türk diline ve kültürüne ilgi duyan okuyucular için kaynak niteliğinde bilgiler sunmaktadır (TDK, 2023).

Post Öykü Dergisi, kısa hikayelerin yayımlandığı bir edebiyat dergisidir. Türkiye'de yayımlanan dergi, genellikle edebiyatseverlere özgün ve çeşitli biçimlerde kısa öyküler sunmaktadır. Dergi, farklı yazarların eserlerine yer vererek edebiyat dünyasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Yeni ve yetenekli yazarları keşfetme ve onların eserlerini geniş bir okuyucu kitlesiyle buluşturma amacı taşımaktadır. *Post Öykü*, edebiyatseverler için yeni ve ilgi çekici öykülerle dolu bir alan olarak bilinmektedir (Post Öykü, 2023).

Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği'nin (TDDED) bünyesinde olan *Dil ve Edebiyat dergisi* aylık yayımlanmaktadır. Yayın yaşamına 2009 yılında başlamış ve 2023 yılı aralık ayı itibariyle de 180. Sayısına ulaşmıştır.

Türk Edebiyatı Vakfı, 1972'de Ahmet Kabaklı tarafından çıkarılmaya başlanan ve o günden bugüne kadar her ay düzenli biçimde yayımlanan *Türk Edebiyatı dergisinin* desteklenmesi ve Türk Edebiyatının önemli eserlerinin yayımlanması için faaliyete geçirilmiştir. Günümüzde adını duyurmuş birçok şair, romancı, fikir ve bilim insanına Türk Edebiyatı dergisi rehberlik etmekte, onların seslerini duyurmakta ve onları geniş kesimlere tanıtmaktadır (Türk Edebiyatı Vakfı, 2023).

Olağan Hikâye dergisi 2019 yılında kurulmuş ve 2023 yılı itibariyle 20. sayısına ulaşmış bulunmaktadır. Olağan Hikâye kendi yazar kadrosunu oluşturma başarısını göstermiştir.

3.2. YÖNTEM

Çalışma nitel ve nicel olarak yapılandırılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, belirlenen soruna yönelik güvenilir çözüm önerileri geliştirmek için verilerin düzenli ve yöntemsel bir biçimde toplanmasını, çözümlenmesini ve yorumlanmasını içermektedir. Bu yöntem, kavramların ve olguların nasıl ve ne sıklıkta ortaya çıktığını detaylı bir biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Nicel araştırma yöntemine gelince ise toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmelerle incelenerek sonuçların elde edilme sürecini ifade etmektedir. Bu yöntemle, araştırmanın kapsadığı topluluğun, incelenen konuya ilişkin görüşlerinin ne yönde olduğunu değerlendirilmektedir. Bir çalışmanın hem nicel hem de nitel yöntemleri barındırması, onun karma bir araştırma yöntemi olduğunu göstermektedir (Yıldırım ve Şimşek,2000).

Araştırmanın veri tabanını oluşturan olan dergilerin belirlenmesinde bazı ölçütlerden yararlanılmıştır:

1. İnceleme nesnesi olacak süreli yayın dergilerinin, 2019-2021 yılları arasında yayın yaşamının olması ve bu dergilerin basılı ya da elektronik sürümlerinin mevcut ve kolayca erişilebilir olması dikkate alınmıştır. Bazı dergilerin baskılarına ve elektronik

sürümlerine ulaşamadığından çalışma kapsamında ele alınmamıştır.

2. Değerlendirilecek süreli yayın kapsamındaki dergilerin bir kısmı öykücülük, öykülerin çözümlenmesi, öykü araştırmaları, öykü değerlendirmeleri gibi konulara yer verip öykü metinlerine yer vermediğinden bu kapsamda değerlendirilmemiştir.
3. Dil, kültür ve edebiyat dergisi olarak tanımlanan farklı yayın politikalarına sahip olduğu editörleri tarafından onaylanan, yalnızca yetişkinliklere yönelik dergiler ele alınmıştır.
4. Küçük yaş grupları için yayımlanan dergiler ve bu dergilerde yer alan öyküler çalışma kapsamının dışında tutulmuştur; çünkü öyküleri çözümlerken, hedeflenen okur kitlelerinin benzer özellikler göstermesi önemli bir unsurdur.
5. Bazı dergiler dil ve edebiyat dergisi olmasına rağmen farklı yayın politikasına sahip olduğu için çalışmaya dahil edilmemiştir.
6. Bu ölçütler çerçevesinde sınırlılıkları çizilen dergilerin sayısı 20 olarak belirlenmiştir.

Elde edilen bulgulara dayanarak, 20 adet dil, kültür ve edebiyat dergisi üzerinden istatistiksel olarak çalışmanın anlamlılığı ölçülmüştür. Bu anlamlılığı da ölçmek için *Basit Rassal Örnek Seçim Yöntemi (Simple Random Sampling Method)* (Scheaffer, Mendenhall ve Ott,2006: 99) kullanılarak örnek dergi sayısı aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır:

$$n = \frac{Npq}{(N-1) D+pq'}$$

Yukarıda verilen formülde N , 2019-2021 yılları arasında belirlenen dergilerin örneklemin oluşacağı büyük gruptur. n ise örneklem büyüklüğünü ifade etmektedir; başka bir deyişle n , genel topluluğu yansıtacak biçimde seçilen daha küçük alt grubu temsil etmektedir. p , örneklemdaki belirli bir özelliğe sahip öykülerin yüzdesini göstermekte, bu da istatistiksel olarak ilgi alanımıza giren özellik ile ilişkilidir. Diğer

yandan, q , aynı örneklemin geri kalanında bu özelliği taşımayan öykülerin oranını ifade etmekte ve bu değer de $q=1-p$ formülüyle hesaplanmaktadır. Bu, örneklemimizdeki ilgi çekici özelliğin olasılığının tamamlayıcısı olarak anlaşılmakta ve toplamda bir bütünü temsil etmektedir. p ise en üst hata payını göstermektedir; bu hata payı oranı da çözümlemenin ne kadar kesin olduğunu belirlemektedir. D ise p değerinin karesinin dörtte biri olarak tanımlanmakta ve örneklem büyüklüğü hesaplamalarında kullanılan bir ölçüdür. Bu formülde $N=20$, olasılık p ise 0,9 buna karşın q yani olasılığın tamamlayıcısı 0,1 ve hata payı p ise 0,2 olarak belirlenmiştir. Bu değerler, istatistiksel hesaplamanın parametlerini oluşturmakta ve sonuçların güvenilirliği için önemli bir unsur oluşturmaktadır. Bu formül ve değerlere göre $n=6.43$ olarak hesaplanmıştır. Bu değer genellikle en yakın tam sayıya yuvarlanmakta ve bu durumda $n=6$ olarak alınmaktadır. Başka bir deyişle, Türkçe öykü metinlerinde DK'nın *Tutum ve Derecelendirme* ulamlarında kullanılan dilsel kaynakları anlamlı bir biçimde genelleştirmek için incelenmesi gereken dergi sayısı yaklaşık 6 olarak hesaplanmıştır.

Çalışmanın veri tabanında kaç derginin inceleneceği hesaplandıktan sonra hangi dergilerin çalışmanın nesnesi olacağı MINITAB programına göre rastlantısal bir biçimde belirlenmiştir. Sonuç olarak, Türkçe öykülerin inceleneceği dergiler *NOTOS*, *Türk Dili*, *Post Öykü*, *Dil ve Edebiyat*, *Türk Edebiyatı* ve *Olağan Hikâyede* olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın veri tabanında yer alan bu altı derginin 2019-2021 yılları arasında yayımladıkları sayıların elektronik sürümlerine uygulamalar üzerinden ulaşılmıştır. Her bir dergide yer alan öyküler, o derginin adının altında ayrı ayrı numaralandırılarak listelenmiştir. Her bir dergide kaç öykünün olduğu belirlendikten sonra araştırmada ele alınacak öyküler için de bazı ölçütler kullanılmıştır. Bu ölçütler:

1. Farklı dillerden Türkçeye çevrilerek yayımlanan ya da uyarlanan öyküler çalışmaya dâhil edilmemiş yalnızca Türkçe anadil konuşucusu yazarların öyküleri ele alınmıştır.
2. Dergilerde yer alan öykü yazarlarının dergilerin diğer sayılarında da yazmış olması göz önünde bulundurulmamıştır.
3. Dergilerde yer alan öykülerin kısa ya da uzun öykü olması dikkate alınmamıştır.

2019-2021 yılları arasında çalışmanın veri tabanında yer alan dergilerde yer alan toplam öykü sayısı 839'dur. Ancak öyküleri için belirlenen ölçütler bağlamında, belirtilen tarihler arasında çalışmanın evrenini oluşturan Türkçe öykü sayısı 734'tür. Dergilerde yer alan çeviri ya da uyarlama öyküler çalışmanın kapsamında yer almamıştır. Tablo 4'te görüldüğü üzere altı farklı dergide yer alan çeviri ve uyarlama öykülerin sayısı 105'tir. Veri tabanında ele alınan dergilerde yer alan öykü sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4: Çalışmanın Veri Tabanını Oluşturan Dergilerdeki Öykü Sayıları

DERGİ ADI	Türkçe Öykü	Çeviri-Uyarlama	Toplam
NOTOS	174	18	192
Türk Dili	80	14	94
Post Öykü	166	12	178
Dil ve Edebiyat	114	23	137
Türk Edebiyatı	87	13	100
Olağan Hikâye	113	25	138
Toplam	734	105	839

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Veri tabanını oluşturan dergilerde yer alan Türkçe öykü metinlerinden örneklem sayısını bulabilmek için :

$$n = \frac{N \times t^2 \times p \times q}{d^2 \times (N-1) + t^2 \times p \times q}$$

İstatistiki formül kullanılmıştır (Baş, 2001:45). Bu formüle göre :

n : Örneklem büyüklüğü

N: Ana kütle büyüklüğü (evren)

p : İlgili olayın görülme olasılığı

q : İlgili olayın görülmemesi olasılığı (1-p)

d : Kabul edilen ± Örneklem hata oranı

t_(α, sd): α anlamlılık düzeyinde, serbestlik derecesine göre t tablosu kritik değeridir.

Çalışmanın evreninde yer alan öykülerin sayısı 734 olarak belirtilmiştir. Araştırmada göz önünde bulundurulanan olayın gerçekleşme veya gerçekleşmeme ihtimalinin açık olmaması sebebiyle her iki durum da eşit ağırlıkta değerlendirilmiştir. Aynı zamanda önem düzeyi olarak ifade edilen *d değeri* % 5 olarak kabul edilir. Sonuç olarak çalışmanın örneklem büyüklüğünün hesaplandığı formül aşağıdaki gibidir:

$$n = \frac{734 \times 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5}{0,05^2 \times 734 + 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5} = \frac{704,9336}{1,835 + 0,9604} = \frac{704,9336}{2,7954} = \sim 252,17629$$

$$= 252$$

İstatistiksel çözümlere dayanarak gerçekleştirilen bu araştırmanın genel bir temsil sağlayabilmesi adına 252 öykü metninin çözümlenmesi gerekmektedir. Ayrıca çalışmanın genellenebilmesi amacıyla altı farklı dergide yer alan öykü metnlerinin ağırlıklı oranları alınmıştır. Böylelikle altı farklı dergideki öykü metinleri ağırlıklı bir biçimde oranlandırılmıştır.

Tablo 5: Dergilerde Yer Alan Öykü Metnlerinin Ağırlıklı Oranlandırılması

Dergi Adı	Öykü Sayısı	Toplam Öykü Sayısı	Ağırlıklı Oran
NOTOS	174	734	%23,70
Türk Dili	80	734	%10,90
Post Öykü	166	734	%22,62
Dil ve Edebiyat	114	734	%15,53
Türk Edebiyatı	87	734	%11,85
Olağan Öykü	113	734	%15,40
Toplam	469	734	%100

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Veri tabanını oluşturan *NOTOS*, *Türk Dili*, *Post Öykü*, *Dil ve Edebiyat*, *Türk Edebiyatı* ve *Olağan Hikâye* dergilerinin ağırlıklı ortalaması hesaplanırken şu noktalara dikkat edilmiştir. Altı farklı dergide yer alan toplam öykü sayıları çalışmanın sınırlılıkları doğrultusunda hesaplanmıştır.

Bu hesaplamaadan sonra bütün dergilerde yer alan öyküler ile her dergide yer alan dergide yer alan öykü sayısı ile ağırlıklı ortalama birlikte hesaplanmıştır.

Dergilerde yer alan öykü sayıları ayrı ayrı toplam öykü sayısına bölünerek dergilerde yer alan öykülerin ağırlıklı ortalamaları hesaplanmıştır. Böylelikle NOTOS %23,70, Türk Dili %10,90, Post Öykü %22,62, Dil ve Edebiyat %15,53, Türk Edebiyatı %11,85 ve Olağan Öykü %15,40 olarak hesaplanmıştır.

Dergilerde yer alan öykü metninin ağırlıklı oranları hesaplandıktan sonra hangi dergiden kaç tane öykü metninin çalışmada inceleneceğini hesaplamak için ağırlıklı oran toplam öykü metin sayısı ile çarpılır. Tablo 6’da çalışmada incelenen öykü metin sayıları hesaplanmıştır.

Tablo 6: Dergilerde İncelenen Öykü Metin Sayılarının Hesaplanması

Dergi Adı	Ağırlıklı Oran	Örneklem Öykü Sayısı	İncelenecek Öykü Sayısı
NOTOS	%23,70	252	$\sim 59,72=60$
Türk Dili	%10,90	252	$\sim 27,46=27$
Post Öykü	%22,62	252	$\sim 57,00=57$
Dil ve Edebiyat	%15,53	252	$\sim 39,13=39$
Türk Edebiyatı	%11,85	252	$\sim 29,86=30$
Olağan Öykü	%15,40	252	$\sim 38,81=39$
Genel Toplam	%100	252	252

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Hangi dergiden kaç tane öykünün araştırmaya katılacağını hesaplamak için dergilerde yer alan öykü metninin temsil oranına bakılmıştır. Hesaplanan temsil oranı incelenen öykülerin sayısı ile çarpılmakta ve her bir dergide kaç adet öykünün araştırmada yer alacağı yaklaşık olarak belirlenmiştir. Böylelikle çalışmanın örneklemini oluşturan 252 öykü metninden NOTOS 60, Türk Dili 27, Post Öykü 57, Dil ve Edebiyat 39, Türk Edebiyatı 30 ve Olağan Öykü 39 öykünün inceleneceği ortaya çıkmıştır.

Her altı dergiden hangi öykü metninin seçileceğini RESEARCH RANDOMIZER programı ile basit rasgele örnekleme yapılarak elde edilmiştir. Altı farklı dergide yer alan öykü metinler belirtilen dergi adının altında ayrı ayrı numaralandırılmıştır. Daha sonra numaralandırılan öykülerin bilgileri Research Randomizer programına girilmiştir. Böylelikle basit rasgele örnekleme ile hangi

öykülerin inceleneceği elde edilmiştir. RESEARCH RANDOMIZER programı ile her bir dergide incelenen öyküler numaralandırılmış biçimde çalışmanın sonunda yer alan ekler kısmında tablo biçiminde gösterilmiştir.

NOTOS, Türk Dili, Post Öykü, Dil ve Edebiyat, Türk Edebiyatı ve Olağan Hikâyede yer alan öyküler aşamalı olarak çözümlenmiştir. Öncelikle, dergilerde öykü yazarlarının dil kullanımları üzerinden ve hangi dilsel kaynaklarla *Tutum ve Derecelendirme* ulamlarını gerçekleştirdiğini çözümlmek için Söylem Çözümleme yönteminden yararlanılmıştır.

Çalışmanın veri tabanı ve yöntem bölümü belirlendikten sonra, dergilerde yer alan öyküler belirlendikten sonra bütün öykü metinleri ayrı ayrı okunmuştur. DK'nın *Tutum ve Derecelendirme* ulamına göre çözümleme yaparken dergilerin öykü metin yazarlarının tutum ve derecelendirme yaparken hangi dilsel kaynaklardan yararlandığı çalışmanın önemli bir aşamasını oluşturmaktadır.

Öykü metinleri ayrı ayrı dergilerde yer almasına göre sınıflandırılmış ve okunup numaralandırılmıştır. Her bir öykü metni için iki farklı ana ulam olan tutum ve derecelendirme üzerinden ve bunların alt ulamları üzerinden ayrıntılı bir biçimde incelenerek değerlendirme için kullanılan dilsel kaynaklar tanımlanmıştır. Elde edilen dilsel kaynakları italik olarak belirtilmiştir. Bu sürecin ardından her öyküde hem tutum hem de derecelendirme ulamı ve alt ulamları için kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklığı belirlenmiştir. Tutum ve derecelendirme örnekleri kuramsal bir çerçevede sıralanmış ve bu kullanımların öykü metinlerinde ne kadar sık görüldüğü hesaplanmıştır.

Farklı uzunlukta olan öyküler söz konusu olduğu için başka bir deyişle her dergide farklı farklı sayfa uzunluğunda olan öyküler söz konusudur. Bazıları bir sayfadan oluşurken bazıları sekiz on sayfadan meydana gelmiştir. Bu nedenle tutum ve derecelendirmenin kullanım sıklığını incelerken her bin (1000) tümcede kullanım sıklığı hesaplanmıştır. Bu çalışmada bin tümcede çalışılma sebebi ise büyük verilerle çalışırken daha tutarlı ve karşılaştırmalı bir çözümleme sağlanmış olmasıdır. Verilerin çözümleme aşamasının sonunda bu sıklıkların karşılaştırmalı bir yorum yapılarak öykü metinlerinde kullanılan tutum ve derecelendirme için kullanılan dilsel kaynaklar ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın araştırma sorularını yanıtlamak için izlenilen bir sonraki basamak ise dilsel kaynakların kullanım sıklıkları sayısal olarak belirlendikten sonra veri tabanında yer alan öykülerde kullanılan tutum ve derecelendirme ve alt ulamlarının kullanım yoğunlukları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test ederek belirlemektir. Bu bağlamda elde edilen istatistiksel veriler Ki-kare testi uygulanarak ulamlar arasında kullanım oranları saptanmıştır. Ki-Kare Testi gerçekleştirilmiş ve anlamlılık seviyesi olarak 0.05 değeri kullanılmıştır. Eğer test sonucu olarak elde edilen p değeri (anlamlılık değeri) 0.05'ten az ise, bu, incelenen oranlar arasında istatistiksel olarak önemli bir fark olduğunu göstermektedir. Buna karşın p değeri (anlamlılık değeri) 0.05'den büyük ise, bu durumda incelenen ulamlar arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı kabul edilmektedir. Elde edilen bu istatistiksel veriler çalışmanın bulgular bölümünde sayısal verilerle ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde DK'nın ayrıntılarıyla betimlendiği ve çalışmanın da temel inceleme nesnesi olan Tutum ve Derecelendirme araştırma yöntemi bölümünde tanımlanan çözümleme yöntemine uygun olarak Türkçe öykü metinler belirlenmiştir. Veri tabanını oluşturan *NOTOS, Türk Dili, Post Öykü, Dil ve Edebiyat, Türk Edebiyatı ve Olağan Hikâye* dergilerinde belirlenen toplam 252 öykü çalışmada çözümlenmiştir.

Çalışmanın bu bölümde ise çözümlenen öyküler araştırma soruları çerçevesinde örneklemelerden elde edilen bulgularla örneklendirilip açıklanmıştır. Aynı zamanda öykülerde Tutum ve Derecelendirmede kullanılan dilsel kaynaklar ve bu kaynakların hangi sıklıkla görüldüğü bulgulanmıştır. Öykülerde kullanılan dilsel kaynakların hangi ulamlarda sıklıkla kullanıldığı ve kullanım yoğunlukları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için Ki-Kare testi uygulanmıştır. Sonuç ve tartışma bölümünde ise dergiler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Örneklemden elde edilen dilsel kaynakların Tutum ve Derecelendirme ulamları çerçevesinde incelendiği sonuçları ele almak ve çalışmanın bu bölümünde çözümlemeleri örnekleyerek açıklamak için çalışmanın araştırma sorularını hatırlayalım:

1. Tutum ulamı ve alt ulamları öykü metin türünde hangi dilsel kaynaklarla kodlanmakta ve bu dilsel kaynaklar hangi alt ulamda daha sık kullanılmaktadır?
2. Derecelendirme ulamı ve alt ulamları öykü metin türünde hangi dilsel kaynaklarla kodlanmakta ve bu dilsel kaynaklar hangi alt ulamda daha sık kullanılmaktadır?
3. Çalışmanın veri tabanı kapsamında belirlenen dergilerde yayımlanan öykülerde Tutum ve Derecelendirme ulamlarından hangisi ya da hangileri daha sık kullanılmaktadır?

4.1.NOTOS DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR

NOTOS dergisinde toplam 60 öykü metni incelenmiştir. Veri tabanını oluşturan öykülerde yer alan dilsel kaynaklar, *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları çerçevesinde ayrı ayrı saptanmıştır. Çalışma kapsamında *Tutum* ulamının alt ulamı olan *takdir*, *duygulanım* ve *yargı* ulamları da araştırma soruları bağlamında ayrı ayrı başlıklar altında tablolaştırılarak incelenmiştir. *Derecelendirme* ulamına gelince ise *güç* ve *odak* alt ulamları bağlamında *Tutum* ulamı ile ilişkilendirilerek dilsel kaynaklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Belirlenen 60 öyküde hem *Tutum* hem de *Derecelendirme* ulamlarındaki kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıkları 1000 tümce üzerinden değerlendirilerek tablolaştırılmıştır. Her bir ulamda kullanılan dilsel kaynakların anlamlılık değerlerini karşılaştırıp çözümlemek için Ki-kare testi uygulanarak çalışmanın anlam kazanması sağlanmıştır. Son olarak elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmıştır.

4.1.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde alınan 60 öykü *tutum* dizgesinin *takdir*, *duygulanım* ve *yargı* alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Tutum*, bir ifadenin *olumlu* veya *olumsuz* değerlendirilmesini içeren çeşitli düşünce yapılarını içermekte ve konuşucuların duygusal tepkilerini ve değerlendirmelerini kapsamaktadır. Konuşucuların duygusal tepkileri ve değerlendirmeleri, genellikle *sev-*, *hoşlan-*, *nefret et-* gibi duygusal yargıları içermektedir. *Duygulanım*, duyguları temel alarak bir durumu açıklamakta ve duygusal tepkilerin değerlendirilmesini içermektedir. *Takdir* ise nesnelerin, olayların ve süreçlerin estetik ilkeler ve değerler sistemiyle değerlendirilmesidir. Başka bir deyişle, bir şeyin veya bir olayın estetik yönlerini ve değerlerini belirlemektedir. *Yargı* ise insan davranışlarını toplumsal kurallar açısından değerlendirmeyi içermektedir. Bu, belirli davranışların toplumun kabul ettiği normlara uygunluğunu veya uyumsuzluğunu değerlendirmeyi göstermektedir. Bu çerçevede incelenen öykülerdeki dilsel kaynaklar saptanmıştır.

Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde ayrıntılarıyla açıklanan *duygulanım* ulamı süreçler bağlamında çözümlenmiştir. DK kapsamında *tutum*, metin içinde yer alan duygularla ve değerlerle; *derecelendirme*, söylemde tutumların derecesinin artırılması ya da azaltılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir.

NOTOS dergisinde Tutum ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(1)“Metronun merdivenini *hızlıca* yarıladi. Durdu, çantasındaki tabancayı kontrol etti. Oradaydı. *Aynı hızla* inmeye devam etti. Adam uzaktan görebiliyordu. *Yamuk kafası* aynıydı. “Dikkat etsenize biraz!”. *Şu kadın* ne diye yolunda dikiliyordu. Metro geldi. Adamın birkaç sıra arkasından içeri girdi. Adım atacak yer kalmayınca kapılar kapandı. *Göz ucuyla* takibe devam...”

(NOTOS,4)

Tablo 7: NOTOS Dergisi Dilsel Kaynaklar

METİN	ULAM	DEĞERLENEN
<i>Yamuk kafası</i> aynıydı	Tutum >duygulanım>(-)katılımcı betimleme	Adam
<i>Şu kadın</i> ne diye yolunda dikiliyordu	Tutum >duygulanım>(-)katılımcı betimleme	Kadın
<i>Göz ucuyla</i> takibe devam	Tutum >duygulanım>(+)yorum olarak duygulanım	-
Metronun merdivenini <i>hızlıca</i> yarıladi	Tutum >duygulanım>(+)sürecin biçimi	Adam

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Örnek (1)’de italik olarak belirtilen dilsel kaynaklar *yamuk kafası*, *şu kadın*, *göz ucuyla*, *hızlıca*’dır. *Tutum* ulamının alt ulamı olan *duygulanım* insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Tablo 7’de (-) katılımcı betimleme (+) sürecin biçiminde duygulanım ulamları gösterilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçeve kısmında belirtildiği üzere her ulamın ve her alt ulamın olum ve olumsuz durumları söz konusudur. Çalışmada olumlu ulam (+) olarak belirtilirken olumsuz ulam belirtilirken ise (-) olarak gösterilmiştir. Duygulanımın temelinde, duyguların nasıl algılandığı ve değerlendirildiği yatmaktadır. Tablo 7’de incelenen tümcelere

bakıldığında bu sınıflandırma, duygusal gruplandırmaları hem davranışın gösteriliş biçimini hem de kişinin içsel duygularının durumunu göz önünde bulundurarak daha incelikli alt ulamlara bölmektedir.

Takdir ulamına gelince, bu nesnelere yönelik duygusal ve değerlendirici yanıtları da başka bir alanda ulamlamaktadır. Başka bir deyişle, onlara olan ilgi düzeyi ve ne derece takdir edildiği ile ilişkili bir durumdur. Aşağıda verilen örnek (2)'de, takdir ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte gösterilmektedir:

(2) “O da tedirgin, yavaş yavaş açtı kapıyı. Kapı aralığından gördüğüm manzarayla başımdan kaynar sular indi. *Diğer bütün odalar kadar rutubetli, karanlık, süssüz.* Oda işte, bildiğimiz *karanlık* oda. Sedat Bey bana *ters bir bakış* atıp içeri girdi. Eğildi, yatağın altına baktı. Banyoya, perdelerin arkasına, *iki adımlık balkona*. Elleri arkasında geçti karşıma.”

(NOTOS,9)

Yukarıda verilen örnek (2)'de italik olarak belirtilen dilsel kaynaklar *rutubetli, karanlık, süssüz, ters bir bakış, iki adımlık balkon*'dur. *Tepki* ulamında incelenen *etki* ulamında bir şeyin okuyucu ya da dinleyicide duygusal olarak nasıl bir etki yaptığını incelemektedir. Örnek 2'de kullanılan dilsel kaynaklar da okuyucuda uyandırdığı tepkiler görülmektedir. Olumlu tepkiler, bir şeyin okuyucu ya da dinleyiciyi nasıl sardığını veya kendine nasıl bağladığını ifade ederken, olumsuz tepkiler, bir şeyin okuyucu ya da dinleyicide durağan veya usandırıcı gelip gelmediğini sorgulamaktadır. Bu bağlamda incelendiğinde ise *karanlık, süssüz, ters bir bakış* ifadeleri *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Olumsuz Tepki* olarak saptanmıştır. Bununla birlikte *iki adımlık* ifadesinde ise *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Olumsuz Değerlendirme* olarak çözümlenmiştir.

4.1.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan duygulanım ulamı incelenip yorumlanmıştır. *Duygulanım* ulamının değerlendirilmesi, bu tür duygusal ifadelerin nasıl ulamlandığı ve çözümlendiğiyle ilgili farklı yöntemleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle, metinlerdeki duygusal tonun çözümlenmesi için bu duygulanım dizgesi için önemli bir araçtır. Bu değerlemeler, yazarın kendi duygularını ne kadar

etkili bir şekilde aktardığını, aynı zamanda okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığını anlamak için kullanılmaktadır.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen NOTOS dergisinde yer alan 60 öykü duygulanım çerçevesinde çözümlenmiştir. *Duygulanım* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Duygulanım* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da Duygulanım ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: NOTOS Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı Duygulanım	Olumlu F	Olumsuz F	Olumlu G.S (1000 Tümcede)	Olumsuz G.S (1000 Tümcede)
Mutluluk/Mutsuzluk	15	23	113.64	174.24
Güven/Güvensizlik	13	17	98.48	128.79
İstek/İsteksizlik	9	21	68.18	159.09
Hoşnut/Hoşnutsuzluk	15	19	113.64	143.94
Toplam	52	80		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 8’de dört farklı Duygulanım ulamında (Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik, Hoşnut/Hoşnutsuzluk) *Olumlu* ve *Olumsuz* dilsel kaynakların frekansını 132 tümcelik bir veri seti üzerinden değerlendirip, bu frekansları 1000 tümceye ölçeklendirerek göstermektedir. Tablodan görülebileceği gibi, her bir Duygulanım ulamı için olumlu ve olumsuz ifadelerin sayıları verilmiş ve bu sayılar, daha büyük bir tümce seti olan 1000 tümceye oranlanarak genel bir frekans (F) hesaplaması yapılmıştır. Bu hesaplama, veri setindeki duygulanım ifadelerin yoğunluğunu ve dağılımını genişletilmiş bir ölçekte göstermek için kullanılmaktadır. Örneğin, *Mutluluk/Mutsuzluk* ulamında, 132 tümcedeki olumlu ifadelerin sayısı 15 iken, olumsuz ifadelerin sayısı 23’tür. Bu oran, 1000 tümceye ölçeklendiğinde, olumlu ifadelerin frekansı yaklaşık olarak 113.64, olumsuz ifadelerin frekansı ise 174,24

olarak hesaplanmıştır. Bu, veri setinde *Olumsuz Duygulanım* ifadelerin olumlu olanlara göre daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Benzer biçimde, *Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik ve Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamlarında da olumlu ve olumsuz ifadeler arasında bir dengesizlik görülmektedir. Bu dengesizlik, özellikle *İstek/İsteksizlik* ulamında belirginleşmekte, burada olumsuz ifadelerin frekansı (159.09) olumlu olanların yaklaşık iki katı olduğu saptanmıştır.

NOTOS dergisinde Duygulanım ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(3)“Çok eskilerden tanıdığım *bir tören havasıyla* sandığın başına gittik. Murat’ı seviyordum, *iyiydi, dürüsttü, zekiydi, komikti*. Onunla kim evlenmek istemezdi ki? Elimde değildi işte, çocukluğumun en *büyülü macerasını* onunla değil, Meltem’le paylaşmak istiyordum. Hikayemi anlatmak istediğim tek kişi Meltem’di. Onun tarafından görülme, duyulmak istiyordum. Birbirimize bile *itiraf etmediğimiz* bir şeyi birlikte, dikkatle taşıyorduk. Sanki düşürürsek hem bizi hem başkalarını kesecekti. İşte şimdi burada, bu evde, biri diğerine ilk kez yatıya gitmiş *iki kız çocuğunun mutluluğuyla*, ne yaparsak yapalım saklayamadığımız bir *sevinçle coşuyorduk*. Yazmalara, dantellere bakarken, Meltem kırmızı işli, mavi çiçekli bir yemeniyi eline aldı.”
(NOTOS 38)

Örnek (3)’te italik olarak verilen dilsel kaynaklar duygulanım ulamına gönderimde bulunmaktadır. *bir tören havasıyla, iyiydi, dürüsttü, zekiydi, komikti, itiraf etmediğimiz, büyülu macerasını, iki kız çocuğunun mutluluğuyla, sevinçle coşuyorduk* ifadeleri *Olumlu* ulamında yer almaktadır. Verilen metin, karmaşık duygulanım yapılarını içerisinde barındıran ve bu yapıların üzerine inşa edilmiş bir anlatıyı sunmaktadır. Metindeki anlatıcı, Murat’a olan duygusal bağını ve *onun iyi, dürüst, zeki ve komik yönlerini takdir ettiğini ifade ederken*, aynı zamanda Meltem ile paylaştığı, çocukluklarından gelen *derin ve büyülu bir bağa* da vurgu yapar.

Bu durum, *Mutluluk/Mutsuzluk* ulamında incelendiğinde *olumlu duyguların* varlığını göstermektedir. Ancak bu olumlu duygular, aynı zamanda bir seçim yapma ve bazı duygusal yatırımlardan vazgeçme zorunluluğu nedeniyle *olumsuz duygularla* da karışmıştır. Murat’a olan duyguları olumlu olmasına rağmen, anlatıcı Meltem ile olan bağını daha derin ve anlamlı bulur, bu da duygusal bir çatışma yaratır.

Güven/Güvensizlik ulamında da bu metin ele alınabilir. Anlatıcı, Meltem ile olan ilişkisinde derin bir güven duygusu hisseder. İkili arasında, dışarıya ifşa edilmemiş bir sırrı paylaşma ve bu sırrı birlikte koruma güveni vardır. Bu, her ikisinin de birbirine karşı hissettiği güveni ve bağlılığı temsil eder.

İstek/İsteksizlik ulamında ise, anlatıcı açıkça Murat ile değil, Meltem ile kendi *en büyüğü macerasını* paylaşmak istediğini belirtmektedir. Bu, anlatıcının Meltem'e olan güçlü isteğini ve Murat ile olası bir geleceğe dair *isteksizliğini* ortaya koyar.

Hoşnut/Hoşnutsuzluk ulamında, metinde açık bir hoşnutluk ifadesi bulunur. Anlatıcı, Meltem ile olan ilişkisinin saflığı ve masumiyeti içinde, iki kız çocuğunun ilk defa birbirlerinin evinde yatıya kaldıklarında *hissettikleri mutlulukla* kıyaslanabilecek *bir sevinç duyduğunu* belirtir. Bu, derin bir *memnuniyet ve mutluluk* hissini işaret eder.

Özetle, duygulanım kavramı, insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Bu kavramın çözümlenmesi, metinlerdeki duygusal bağlamın nasıl oluşturulduğu ve ne biçimde anlaşıldığı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu durum da yazarın duygularını okuyucuya ya da dinleyiciye ne derecede etkin bir şekilde iletebildiğinin ve okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığının değerlendirilmesi için büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

4.1.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan takdir ulamı incelenip yorumlanmıştır. Takdir ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Takdir ulamında, yapılan işler, sergilenen performanslar ve doğal olaylar gibi çeşitli konulara yönelik değerlendirmelerin nasıl yorumlandığı ve bu unsurların değerinin nasıl belirlendiği açıklanmıştır. Vurgulanmak istenen, insanların eylemlerine, başarılarına ve çevresindeki doğal olaylara yükledikleri önem ve değerdir. Bu bağlamda öyküler incelenmiştir.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen NOTOS dergisinde yer alan 60 öykü takdir çerçevesinde çözümlenmiştir. *Takdir* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Takdir* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Takdir* ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: NOTOS Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Takdir	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Tepki	19	45	206.52	489.13
Bileşim	9	4	97.83	43.48
Kıymet Takdiri	-	8	0.00	86.96
Toplam	28	57		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 9'da, çalışmanın veri tabanında bulunan öykünün farklı boyutlarını temsil eden ulamlara göre olumlu ve olumsuz ifadelerin frekansını 1000 tümce temelinde gösterir. Bu veriler, Takdir ulamının alt ulamları olan *tepki*, *bileşim* ve *kıymet takdirinin* nasıl algılandığını detaylı bir şekilde ortaya koymuştur.

Özellikle *Tepki* ulamında, *olumsuz* dilsel kaynakların *olumlu* dilsel kaynaklara göre önemli ölçüde kullanım sıklığı saptanmıştır. (489.13'e karşı 206.52). Bu durum, *Tepki* ulamında, *olumsuz* dilsel kaynakların daha yaygın olduğunu ve belki de ele alınan konunun veya durumun eleştiriye daha açık olduğunu gösterir. *Olumsuz* dilsel kaynakların bu derece fazla kullanılması ise konuya ilişkin genel bir memnuniyetsizliği ya da eleştirilerin daha dikkate alındığı bir durumu göstermiştir.

Tablo 9'da *Bileşim* ulamında ise *Olumlu* dilsel kaynakların kullanım sıklığının *Olumsuzlara* göre yüksek olduğu görülmüştür. (97.83'e karşı 43.48). Bu, genel olarak bileşimlerin olumlu yönde algılandığını, başka bir deyişle ele alınan özelliklerin, durumların ya da nesnelerin genel olarak beğenildiğini veya olumlu bir değerlendirme aldığını ortaya koyar.

Son olarak *Kıymet Takdiri* ulamında ise sadece *Olumsuz* dilsel kaynakları içeren bir kullanım sıklığının bulunduğu saptanmıştır. (0'a karşı 86.96). Burada herhangi bir olumlu dilsel kaynağın bulunmaması, *kıymet takdirinin* net bir şekilde *olumsuz* bir durum olarak algılandığını göstermiştir. Tablo 9'a bütün olarak bakıldığında ise toplamda, olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanım sıklıklarının genel dağılımı, çözümlenen durumun veya metnin daha çok olumsuz yönlerinin ön plana çıktığını göstermiştir.

NOTOS dergisinde Takdir ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(4)“Macit yan masadan top kaçıp ayaklarının dibine gelir diye kalkıp yeni bir kahve alıyor. Sonra da bir *izin kâğıdı*. *İşte budur*. *Rahatsız* olduğunu söylüyor. *Çıkışa yürürken* masalardan bakanlar oluyor. Hay Allah, neden böyle oldun Macit? Oluyorum bazen. *Siz hiç rahatsız olmuyor musunuz?* Şimdi yine sokakta. Minibüse yanaşmıyor bu kez. *Yerin altına da inemiyor*. Yürüyor eve kadar. Kapıcı Hasan apartmanın demir parmaklıklı kapısını açıp içeriye alıyor kendisini. Boş posta kutularının yanından geçip *dik merdivenden* ağır ağır çıkıyor”.

(NOTOS,91)

Örnek (4)'te italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *İşte budur*, *izin kâğıdı*, *rahatsız*, *Siz hiç rahatsız olmuyor musunuz?*, *dik merdivenden* ifadeleri bu öykü içerisinde değerlendirildiğinde takdir ulamının kullanım sıklığı saptanmıştır. *Rahatsız* dilsel kaynağının *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Etki* olarak nitelendirilebilir. Diğer bir dilsel kaynak olan *dik merdivenden* kullanımı da *Takdir* ulamının *Olumsuz Nitelik* ulamında çözümlenebilir. Bununla birlikte, “Oluyorum bazen. Siz hiç rahatsız olmuyor musunuz?” gibi ifadeler, Macit'in kendi davranışlarını ve hislerini sorgulamasını sağlar, bu da *Nitelik* ulamında duygusal tepkilere derinlik kazandırır. Özellikle *işte budur* ifadesi, en derin duygusal ve ifade biçimlerini temsil eden parçaları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu tür ifadeler, bir şeyin sadece yüzeysel olarak değil, aynı zamanda derinlemesine ve içten bir şekilde anlaşılmasını ve *takdir* edilmesini sağlamaktadır. Bu terimlerin bir bir şeyin, özellikle de *izin kâğıdının*, metin içerisinde gerçek değerini, tarihini ve özünü anlamak ve takdir etmek için kullanılan bir yöntemdir.

4.1.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında yargı ulamının alt dizgesi olan toplumsal saygınlık ve toplumsal onay ulamları incelenip yorumlanmıştır. *Yargı* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Yargı, insanların davranışlarını, karakterlerini ve belirli standartlara ne derece uyduklarını değerlendiren anlamın bir bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda öyküler incelenmiştir.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen NOTOS dergisinde yer alan 60 öykü *yargı* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Yargı* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Yargı* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Yargı* ulamının alt ulamlarından *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarının *Olumlu* ve *Olumsuz* biçimleri Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: NOTOS Dergisi Yargı Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt		Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı				G.S	G.S
Yargı				(1000	(1000
				Tümcede)	Tümcede)
Toplumsal	Normallik	8	5	67.23	42.02
	Yeterlik	10	4	84.03	33.61
	Kararlılık	2	1	16.81	8.40
Toplumsal	Doğruluk	0	5	0.00	42.02
Onay	Uygunluk	14	70	117.65	588.24

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 10'da, *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamları çerçevesinde, farklı yargı ulamlarındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların 1000 tümcedeki dağılımı ve kullanım sıklığı saptanmıştır. Her ulam, bireylerin veya toplumun bu ulamlara ilişkin tutumlarını ve değerlendirmelerini yansıtarak, sosyal normlar ve beklentilerle olan uyumunu göstermektedir.

Tablo 10’da Toplumsal Saygınlıkla ilgili ulamlar olan *Normallik*, *Yeterlik* ve *Kararlılık*, toplumun bireylere ve davranışlarına yönelik değerlendirmelerini yansıtan bir dizi *Olumlu* ve *Olumsuz* görüş saptanmıştır. Bununla birlikte, *Toplumsal Onayın* alt ulamları olan *Doğruluk* ve *Uygunluk* ise, bireylerin ve grupların toplumsal normlar ve beklentilerle ne ölçüde uyumlu olduklarına ilişkin bir bilgi sunmuştur.

Toplumsal Saygınlık ulamında yer alan *Normallik* ve *Yeterlik* ulamlarındaki *olumlu* dilsel kaynakların varlığı, toplumun belirli standartlara ve becerilere değer verdiğini gösterir. Özellikle, *Yeterlik* ulamında *olumlu* görüşlerin *olumsuz* dilsel kaynaklara göre daha fazla olması, bireylerin ve grupların yeteneklerinin ve başarılarının genellikle *olumlu* bir şekilde tanındığını ve takdir edildiğini ifade eder. Bu, bireylerin yeterliliklerinin, toplum içindeki saygınlığının önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koyar. *Kararlılık* ulamında ise *olumlu* dilsel kaynakların *olumsuz* dilsel kaynaklara oranla daha fazla olması, toplumun kararlı ve istikrarlı davranışları *olumlu* bir nitelik olarak gördüğünü, ancak bu ulamdaki düşük görüş sayısının, genel toplum yargısında kararlılığın daha az öne çıkan bir unsur olduğu saptanmıştır.

Toplumsal Onay ulamında yer alan *Doğruluk* ulamında herhangi bir *olumlu* dilsel kaynağın olmaması ve sadece *olumsuz* dilsel kaynakların bulunması, toplumun belirli durumlar veya davranışlar karşısında doğruluğu sorguladığını veya eleştirdiğini gösterir. Bu, bireylerin ve grupların doğruluk konusunda toplumsal beklentilere uyma konusunda zorluklar yaşadığını veya toplumun bu konudaki standartlarının katı olduğunu gösterebilir.

Toplumsal Onay ulamında yer alan diğer bir ulam *Uygunlukta*, oldukça yüksek oranda *olumsuz* dilsel kaynakların bulunması, toplumun bireylerin ve grupların davranışlarını ve tutumlarını geniş bir çerçevede sıkı bir şekilde değerlendirdiğini ve genellikle bu davranışların toplumsal normlar ve beklentilerle uyumsuz bulunduğu saptanmıştır. Bu durum, toplumsal uyum ve onay arayışının karmaşıklığını ve zorluklarını ortaya çıkarmıştır.

Genel olarak, tablo 10’da toplumun değer yargılarının, beklentilerinin ve normlarının çeşitliliğini ve bu yargıların bireylerin *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onayını* nasıl etkileyebileceğini göstermiştir. Aynı zamanda, bireylerin ve grupların bu toplumsal ölçütlere ne ölçüde uyduğunun, toplum içindeki konumlarını belirlemede önemli olduğunu da ortaya koymuştur.

NOTOS dergisinde Yargı ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(5) “Üçüncü hafta babamın öldüğünü, cenazeyle aynı evde yaşadığımızı hatırlayan kalmadı. Zaten buna kimsenin *ne akli ne de çapı* yeter. Her gün bahçeye kazma vurmaya deniyorum. Bu *müthiş cesaretli* davranışına şaşırıyorum. Toprak yumuşamadığı gibi gittikçe sertleşiyor. Amcam artık uğramıyor. Ona göre yaptığım iş zaten *abesle iştigal*. Geldiğinde de dondurucuda buz hazır. Gelip alırsın deyip gidiyor. Evlerine gittim, amcamın göl kenarına indiğini söyledi yengem. Sandala bakım yaptığını ve gölün yakında çözüldüğünü söyledi. Paramız bitmek üzere. *İş bulmalıyım*. Ama evde olmadığım da babamın bakımı sorun. Annemin *ruh hali bu işe uygun değil*. Selma *asla* kabul etmez. Amcamla yarızamanlı çalışırsam günün kalanında babama bakabilirim.”

(NOTOS,96)

Örnek (5)’te italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Ne akli ne çapı yeter*, *müthiş cesaretli*, *abesle iştigal*, *iş bulmalıyım*, *ruh hali bu işe uygun değil*, *asla* gibi dilsel kaynaklar *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarında yer alan hem *Olumlu* hem *Olumsuz* ulam içerisinde belirlenmiştir.

“*Müthiş cesaretli*” dilsel kullanımı *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumlu Kararlılık* yargısıdır. Bu durumla başa çıkma çabasını ve buna rağmen devam eden yaşam mücadelesini simgeler.

“Ona göre yaptığım iş zaten *abesle iştigal*.” tümcesinde yer alan *abesle iştigal* dilsel kaynak açısından ele alındığında *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Normallik* yargısı olarak saptanmıştır.

“Zaten buna kimsenin *ne akli ne de çapı* yeter.” tümcesinde yer alan *ne akli ne de çapı* dilsel kaynak açısından çözümlendiğinde *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Yeterlik* olarak belirlenmiştir.

“Selma *asla* kabul etmez” tümcesinde yer alan *asla* dilsel kaynak açısından incelendiğinde ise *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumlu Kararlılık* olarak saptanmıştır.

Toplumsal Saygınlık ve *Toplumsal Onay* çerçevesinde incelenen örnek 5’te bireyin aile içindeki ve toplum içindeki rollerinin karmaşıklığını, aynı zamanda bu

roller arasındaki zorlu dengeyi anlatma biçimi kullandığı dilsel kaynaklarla gösterilmiştir.

NOTOS dergisinde 60 öykü *Tutum* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 8, tablo 9 ve tablo 10'da veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Tutum* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümllemek amacıyla tablo 8, tablo 9 ve tablo 10'da yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmıştır.

İlk olarak tablo 8'de yer alan *Duygulanım* ulamı için Ki-kare testi uygulanmış, ikinci olarak da tablo 9'da yer alan *Takdir* ulamına Ki-kare testi uygulanmıştır. Son olarak da tablo 10'da yer alan *Yargı* ulamı için Ki-kare testi yapılmıştır. Bu testler, öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının rastgele dağılıp dağılmadığını ya da belirli bir anlamlılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

Tablo 8'de yer alan *Duygulanım* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.654'tür. Bu sonuç, 0.05 anlamlılık düzeyinde, *duygulanım* ulamındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir.

Tablo 9'da *Takdir* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.0013'tür. Bu sonuç, 0.05 anlamlılık düzeyinde, *Takdir* ulamındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu gösterir.

Duygulanım ve *Takdir* ulamlarına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 11: NOTOS Dergisi *Duygulanım* ve *Takdir* Ulamlarının Ki-Kare Testi Bulguları

	DF	Ki-kare	P-değeri
Duygulanım	3	1.622	0.654
Takdir	3	15.675	0.001

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 11'de, her iki ulama ait derece serbestliği (DF), ki-kare değeri ve p-değeri gösterilmiştir. Bu sonuçlar, *Takdir* ulamındaki dilsel kaynakların kullanımında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğunu ($p = 0.001$), *Duygulanım* ulamında ise anlamlı bir farklılığın bulunmadığını ($p = 0.654$) göstermektedir.

Derece serbestliği (DF) için yapılan hesaplama, *Duygulanım* ve *Takdir* ulamlarının her biri için 3 olarak doğrulanmıştır. Bu hesaplama, (satır sayısı - 1) * (sütun sayısı - 1) formülü kullanılarak yapılmıştır, burada satır sayısı dört ulamdan (Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik, Hoşnut/Hoşnutsuzluk veya Tepki, Bileşim ve Kıymet Takdiri) ve sütun sayısı iki durumu (Olumlu ve Olumsuz) temsil etmektedir. Bu durumda, formül $(4 - 1) * (2 - 1) = 3$ şeklinde hesaplanır, bu yüzden her iki durum için de Derece Serbestliği 3 olarak hesaplanmıştır.

Bu sonuçlara dayanarak, NOTOS dergisinde incelenen öykülerde *Takdir* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir farklılığın bulunduğu buna karşın *Duygulanım* ulamında böyle bir farklılığın tespit edilmediği sonucuna varılmıştır. *Takdir* ulamındaki bu anlamlı fark, ele alınan konu veya durumlar hakkında belirli bir tutum veya değerlendirme eğiliminin var olduğunu gösterirken, *Duygulanım* ulamındaki bulgular, incelenen öykülerdeki duygusal ifadelerin daha dengeli bir dağılıma sahip olduğunu göstermiştir.

Tablo 10’da yer alan *Yargı* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. p-değeri 0.05 anlamlılık düzeyinin oldukça altında olduğu için, *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların arasındaki farkların rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir eğilimi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre, NOTOS dergisinde incelenen öykülerde *Yargı* ulamında dilsel kaynakların kullanımının, bu öykülerde ele alınan toplumsal normlar, değerler ve beklentilere ilişkin belirgin bir tutum veya değerlendirme eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Bu bağlamda, *Yargı* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 12: NOTOS Dergisi *Yargı* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Yargı	4	29.49	0.000006

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 12’de *Yargı* ulamının olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. p-değeri 0.05

anlamlılık düzeyinin oldukça altında olduğu için, bu farkın rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir eğilimi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre, NOTOS dergisinde incelenen öykülerde yer alan Yargı ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir tutum veya değerlendirme eğiliminin olduğu saptanmıştır.

4.1.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *güç* ve *odak* ulamları incelenip yorumlanmıştır. *Derecelendirme* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Derecelendirme, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen NOTOS dergisinde yer alan 60 öykü *Derecelendirme* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Derecelendirme* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Derecelendirme* ulamının görülme sıklıkları Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13: NOTOS Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Güç	34	7	206.06	42.42
Odak	12	2	72.73	12.12
Toplam	46			

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 13'te, *Güç* ve *Odak* ulamlarının, bir metin veya veri setindeki frekanslarını ve bu frekansların 1000 tümce temelinde genel sıklık (G.S) oranlarını

gösterilmiştir. *Güç* ulamı için verilen frekans 34'tür. Başka bir deyişle çalışmanın inceleme nesnesinde veri setinde *Güç* ulamı ile ilgili dilsel kaynakların kullanım sıklığı 34'tür. Bununla birlikte, *Odak* ulamının kullanım sıklığı ise 12'dir. Bu veriler, incelenen metnin veya veri setinin hangi dilsel kaynaklara odaklandığını ve bu dilsel kaynakların ne kadar sıklıkla ele alındığını göstermiştir.

1000 tümceye ölçeklendirildiğinde ise, *Güç* ulamının *Olumlu* genel sıklığı 206,06 olarak hesaplanırken, *Odak* ulamının *Olumlu* genel sıklığı 72,73 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçeklendirme, her iki ulamın da genel metin içerisindeki görece ağırlığını ve önemini daha büyük bir bakış açısından değerlendirme fırsatı sunmuştur. *Güç* ulamının, *Odak* ulamına göre daha sık ele alındığı ve bu nedenle metnin genel yapısı içerisinde daha baskın bir yere sahip olduğu görülmüştür.

NOTOS dergisinde Derecelendirme ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

- (6) “Şehrin dışındaki tozlu mahallede bildik, sessiz bir gündü. Temmuz güneşi tepeye tırmanırken bir örnek yapılmış evlerin aralarında çocuklar koşturuyor, tavuklar *avare avare* dolaşıyordu. Arada bir maden kamyonları geçiyordu az ilerideki ana yoldan. Şehirden dağa doğru boş ve hızlı giden bu kamyonlar, *büyük bütçeli* madencilik faaliyetlerinin vazgeçilmez bir parçasıydı. *Birkaç saat sonra* geriye ağırlaşmış olarak dönüyordu ve kamyonun sarsıntılı gürültüsü geçip gittikten sonra yine sıcak sessizliğine bürünüyordu mahalle. Sessizliğe cırcır böcekleri eşlik ediyordu. Bu, mahallenin *en büyük şans*ıydı; *hiç şüphesiz*, doğanın ve insan yaşamının iç içe geçtiği bu denge, *oldukça önemli* bir hazineydi.”

(NOTOS,39)

Örnek (6)'da italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Avare avare*, *büyük bütçeli*, *birkaç saat sonra*, *hiç şüphesiz*, *en büyük*, *oldukça önemli* Derecelendirme ulamında kullanılan dilsel kaynaklardır.

Büyük bütçeli dilsel kaynak incelendiğinde derecelendirme ulamının *Güç* ulamının *Nicelleştirme* yargısı sonucuna ulaşılmıştır. *Derecelendirme* ulamı yalnız başına kullanılan bir ulam değildir. Çalışma kapsamında *Tutum* ulamı ile birlikte ele alınmıştır. Bu bağlamda da *Tutumun Derecelendirmesi* çözümlenmiştir.

*En büyük şans*ıydı tümcesinde yer alan *en büyük* dilsel kaynak da yine *Derecelendirme* ulamının *Güç* ulamı yargısıdır. Bununla birlikte burada belirtilen *şans*

dilsel kaynağı da yazarın *Tutum* ulamının *Takdir* ulamında yer alan *Nitelik* yargısıdır. Bu bağlamda ele alındığında ise *Tutumun Derecelendirmesi* yapıldığı saptanmıştır.

Hiç şüphesiz dilsel kaynağın da yine *Derecelendirme* yargısı olduğu saptanmıştır.

4.1.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *Odak* incelenip yorumlanmıştır. *Odak* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde öykülerde incelenmiştir. Derecelendirme, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen NOTOS dergisinde yer alan 60 öykü *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Odak* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Odak* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Odak* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 18’te gösterilmiştir.

Tablo 14: NOTOS Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı Odak	F	F	G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Yumuşatma	19	4	87.96	18.52
Keskinleştirme	16	7	74.07	32.41
Toplam	35	11		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 14’te saptanan verilere göre, *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının dilsel kaynaklar açısından NOTOS dergisinde yer alan öykülerde kullanım sıklığı, 216 tümce üzerinden değerlendirilmiş ve ardından bu frekanslar 1000 tümceye ölçeklendirilerek genel bir görünüm sunulmuştur. Yapılan ölçeklendirme, her iki dilsel

kaynağın kullanım yoğunluğunu daha geniş bir metin hacmi içinde nasıl temsil edebileceğini göstermiştir.

Yumuşatma ulamında kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklığı, 1000 tümceye ölçeklendirildiğinde yaklaşık 88 olarak belirlenmiştir. Bu, öykülerdeki dilin, okuyucuya veya dinleyiciye belirli bir yumuşaklık ya da hassasiyet katma amacı taşıyan dilsel kaynaklara görece sık kullanıldığını göstermiştir. *Yumuşatma* ulamında yer alan dilsel kaynaklar, metindeki tonu hafifletmek, durumu daha az şiddetli veya daha kabul edilebilir hale getirmek için kullanılabilir. Bu, yazarların okuyucunun algısını yönlendirme, belirli bir duygusal etki yaratma veya konuyu daha nazik bir şekilde ele alma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Bununla birlikte, *Keskinleştirme* ulamında kullanılan dilsel kaynaklarının kullanım sıklığı, 1000 tümceye ölçeklendirildiğinde yaklaşık 74 olarak hesaplanmıştır. Bu, yazarların ifadelerini güçlendirmek, vurgulamak veya belirli noktaları daha net ve keskin bir şekilde iletmek amacıyla keskinleştirme tekniklerine başvurdıklarını göstermektedir. *Keskinleştirme*, metnin etkisini artırma, belirli bir duruşu netleştirme veya okuyucuya açık ve güçlü bir mesaj verme niyetini yansıtır.

Tablo 14'e genel olarak bakıldığında ise hem *Yumuşatma* hem de *Keskinleştirme* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanım sıklığı 1000 tümcede 162 olarak ölçeklendirilmiştir. Bu, incelenen öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının, yazarların hem *yumuşatma* hem de *keskinleştirme* tekniklerini belirli bir dengede kullandıklarını göstermektedir. Bu dengeli kullanım, metnin genel tonunu ve etkisini şekillendirme konusunda yazarların stratejik tercihlerini ortaya çıkarmıştır.

NOTOS dergisinde *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

- (7) Anahtarla açtı kapıyı. O kadar teknolojiye rağmen hâlâ bundan güvenlisi yok, diye düşündü. *Her türlü yeniliğe* açık olmasına rağmen, bazı şeylerin eski usulde kalmış olmasının *kimseyi ilgilendirmemesi gerektiğini*, çünkü bazen geleneksel yöntemlerin *genel, tipik beklentilere* en iyi şekilde cevap verdiğini kabul etmek zorundaydı. Çalışma odasına geçip yeni aldığı cihazı kutudan çıkardı. Şarjını kontrol etti; çalışma masasının üstüne koydu. Az evvel gazetede ki masasına gelen küçük paketi açtı. Uzun süredir aradığı fotoğrafı bulmuştu sonunda. *Tartışmasız*, sandıkta sanıyordu ama orada değildi, beş yüz kilometre uzaktaki kız kardeşinin eski albümündeydi fotoğraf. Israrla isteyince kargo şirketi ile göndermişti. *Her zamanki gibi*, sandalyeye

oturup masa lambasını açtı; uzun uzun baktı fotoğrafa. Eski, Polaroid bir fotoğraftı. Arkasında, küçük bir Alman pulu ve el yazısıyla yazılmış bir tarih vardı sadece. Bu küçük detay, herkes için önemsiz olabilir ama onun için bütün bir dünyayı, geçmişte kalan *tipik anları* ve *genel beklentilerin* ötesinde bir değeri temsil ediyordu.”

(NOTOS,166)

Örnek (7)’de italik olarak verilen dilsel kaynaklar odak ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Her türlü yeniliğe, kimseyi ilgilendirmemesi gerektiğini, genel beklentilerin, tipik anları* Odak ulamının Yumuşatma ulamında kullanılan dilsel kaynaklardır. *Her zamanki gibi, tartışmasız* ifadelerinin kullanımı ise Odak ulamının Keskinleştirme yargısında yer almaktadır.

4.1.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *Güç* incelenip yorumlanmıştır.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen NOTOS dergisinde yer alan 60 öykü *Güç* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Güç* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Güç* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Güç* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 15: NOTOS Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt		F	G.S
Ulamı Güç			(1000 Tümcede)
Yoğunlaştırma	Nitelik	12	74.07
	Süreç	1	6.17
Nicelleştirme	Sayı	2	12.35
	Kapsam	4	24.69
	Boyut	3	18.52
Toplam		22	

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 15’te gösterilen *Güç* ulamına ait dilsel kaynakların 162 tümcede belirlenen frekanslarının 1000 tümcede nasıl olacağına dair ölçeklendirilmiş sıklıkları gösterilmiştir. Bu ölçeklendirme, *Yoğunlaştırma* ve *Nicelleştirme* alt ulamlarının kullanım yoğunluğunu geniş bir metin hacmi içinde temsil etmektedir.

Yoğunlaştırma ve *Nicelleştirme* alt ulamları, yazarların metin içinde özellikle hangi unsurları ön plana çıkarmak istediklerinin bir göstergesidir. *Yoğunlaştırma* ulamının *Nitelik* alt ulamında 1000 tümcede yaklaşık 74 kez kullanılması, yazarların belirli nitelikleri, yani özellikleri, durumları veya nesnelerin özelliklerini vurgulamada bu yöntemi sıklıkla kullandıklarını göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda, metindeki belirli bir konu veya konsept üzerinde durmak, okuyucunun dikkatini çekmek veya anlatılanın önemini artırmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir.

Nicelleştirme ulamının alt ulamı *Kapsamın* ise 1000 tümcede yaklaşık 25 kez kullanılması, yazarların bir durumun veya konunun genişliğini ve kapsamını vurgulamak için bu dilsel kaynaktan faydalandıklarını belirlenmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak, metnin daha geniş bir bağlam içinde değerlendirilmesi sağlamış ve okuyucuya konunun önemi veya etki alanı hakkında ipuçları sunmuştur. Buna karşın, "Yoğunlaştırma ulamının alt ulamı olan *Süreç*, daha az sıklıkta kullanılan ulam içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 15’te *Güç* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların, yazarların metin içinde belirli unsurları nasıl vurguladıklarını, hangi teknikleri öne çıkardıklarını ve bunların metnin genel yapısı ve okuyucu üzerindeki etkisiyle nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymuştur. *Yoğunlaştırma* ulamının alt ulamı olan *Nitelik* ulamı ve *Nicelleştirme* ulamının alt ulamı *Kapsamın* görece daha yüksek kullanım sıklığı tespit edilmiştir.

NOTOS dergisinde *Güç* ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(8)“Eski yazarları okumayı daha çok severim mesela. Zaman olarak Osmanlının son elli yılıyla Cumhuriyet’in ilk elli yılı arası, bilhassa. Daha bir özenli, üstünde daha çok düşünülmüş gibi geliyor onların cümleleri. *Dar görüşlü fikirlerin yıkacak güçteki, başarılı isimlerle dolu* bir dönemden söz ediyoruz. Yazdıkları hiçbir sözcük gereksiz değil sanki. *Her türlü sorunu* ele alabilen ve *oldukça güçlü* kalem sahiplerinin, yazdıklarının hepsini bir bir hissettiler belli ki. Hatta bu duygusal derinlik ve anlam yüklülük, *hiçbir zaman* modası geçmeyen bir değer katıyor eserlerine.”

(NOTOS, 123)

Örnek (8)'de italik olarak verilen dilsel kaynaklar güç ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Dar görüşlü fikirlerin yıkacak güçteki, başarılı isimlerle dolu, her türlü sorunu, oldukça güçlü, hiçbir zaman* ifadelerinin kullanımı Güç yargısıdır. Örnekte de görüldüğü üzere Güç ulamının hem nicelleştirme hem de yoğunlaştırma alt ulamlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dar görüşlü fikirler dilsel kaynak incelenecek olursa *Nicelleştirme* ulamının *Olumsuz Boyut* yargısıdır. *Yıkılacak güçteki* ifadesini yorumlamak gerekirse *Nicelleştirme* ulamının *Olumlu Nitelik* yargısı olarak belirlenmiştir.

Başarılı isimlerle dolu ifadesi ise *Nicelleştirme* ulamında saptanmıştır. *Her türlü sorunu* dilsel kullanımı ise *Nicelleştirme* ulamının alt ulamı olan *Sayı* yargısıdır. Son olarak, *hiçbir zaman* ifadesi *Nicelleştirme* ulamının *Kapsam* alt dizgesininin *Zaman* yargısında kullanıldığı tespit edilmiştir.

NOTOS dergisinde 60 öykü *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 13, tablo 14 ve tablo 15'te veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Derecelendirme* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümlmek amacıyla tablo 13 ve tablo 14 yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 13'te *Derecelendirme* ulamı için uygulanan Ki-kare testinin değeri 0.0 olarak çıkmıştır. Bu tablodan elde edilen bulgulara göre, Ki-kare testi, *Güç ve Odak* ulamları arasında ve aynı zamanda *Olumlu ve Olumsuz* ulamlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını değerlendirmek için kullanılmıştır.

Bu sonuçlar, *Güç ve Odak* ulamlarının olumlu ve olumsuz durumlar arasında NOTOS dergisindeki öykülerdeki kullanımları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Ki-kare istatistiği 0.0 ve p-değeri 1.0 olduğundan, gözlemlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu, öykülerde *Güç ve Odak* ulamlarının kullanımının, *olumlu ve olumsuz* durumlar arasında rastgele bir dağılım gösterdiğini ve bu kullanımların bağımsız olduğunu göstermiştir.

Bu bağlamda, *Derecelendirme* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 16: NOTOS Dergisi Derecelendirme Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Derecelendirme	1	0.0	1.0

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Derecelendirme ulamı ve alt ulamlarının kullanımı, bu öykü verilerinde, olumlu ve olumsuz durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ayrım oluşturmamaktadır. Bu, öykülerdeki dilsel kaynakların ve *Derecelendirme* ulamının kullanımının, bu iki durum arasında belirgin bir farklılık göstermediğini, yani yazarların bu ulamları olumlu ve olumsuz bağlamlarda benzer bir yoğunlukta kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. Tablo 17'ye uygulanan Ki-kare testinin sonucuna göre, gözlemlenen ve beklenen frekanslar arasında anlamlı bir fark olmadığını, dolayısıyla ulamların kullanımının olumlu ve olumsuz bağlamlar arasında fark yaratmadığını göstermiştir.

Tablo 14'de *Odak* ulamı ve alt ulamları olan *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının *olumlu* ve *olumsuz* durumlar arasındaki kullanım sıklıkları gösterilmiştir. Bu istatistiksel veriler doğrultusunda Ki-kare testi uygulanmıştır.

Ki-kare testinin sonuçları, bu iki ulamın kullanımındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını göstermiştir. *Odak* ulamı için uygulanan Ki-kare testinin değeri 0.478'dir. p-değeri ise 0.489 iken Serbestlik derecesi (dof) ise 1 olarak saptanmıştır. Ki-kare testi sonuçlarının incelenmesi, *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının NOTOS dergisindeki öykülerde kullanım sıklıkları arasında önemli bir farkın olmadığını göstermiştir. Bu bulgu, yazarların, öykülerinde duygusal tonu ayarlamak veya belirli bir durum yaratmak için bu iki dilsel kaynağı benzer oranlarda kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, *Odak* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 17: NOTOS Dergisi Odak Ulamı ve Alt Ulamlarının Ki-Kare Testi Bulguları

	DF	Ki-kare	P-değeri
Derecelendirme	1	0.0	1.0

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

4.2. TÜRK DİLİ DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR

Türk Dili dergisinde toplam 27 öykü metni incelenmiştir. Veri tabanını oluşturan öykülerde yer alan dilsel kaynaklar, *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları çerçevesinde ayrı ayrı saptanmıştır. Çalışma kapsamında *Tutum* ulamının alt ulamı olan *takdir*, *duygulanım* ve *yargı* ulamları da araştırma soruları bağlamında ayrı ayrı başlıklar altında tablolaştırılarak incelenmiştir. *Derecelendirme* ulamına gelince ise *güç* ve *odak* alt ulamları bağlamında *Tutum* ulamı ile ilişkilendirilerek dilsel kaynaklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Belirlenen 27 öyküde hem *Tutum* hem de *Derecelendirme* ulamlarındaki kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıkları 1000 tümce üzerinden değerlendirilerek tablolaştırılmıştır. Her bir ulamda kullanılan dilsel kaynakların anlamlılık değerlerini karşılaştırıp çözümlmek için Ki-kare testi uygulanarak çalışmanın anlam kazanması sağlanmıştır. Son olarak elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmıştır.

4.2.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde alınan 27 öykü *tutum* dizgesinin *takdir*, *duygulanım* ve *yargı* alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Tutum*, bir ifadenin *olumlu* veya *olumsuz* değerlendirilmesini içeren çeşitli düşünce yapılarını içermekte ve konuşucuların duygusal tepkilerini ve değerlendirmelerini kapsamaktadır. Konuşucuların duygusal tepkileri ve değerlendirmeleri, genellikle *sev-*, *hoşlan-*, *nefret et-* gibi duygusal yargıları içermektedir. *Duygulanım*, duyguları temel alarak bir durumu açıklamakta ve duygusal tepkilerin değerlendirilmesini içermektedir. *Takdir* ise nesnelerin, olayların ve süreçlerin estetik ilkeler ve değerler sistemiyle değerlendirilmesidir. Başka bir deyişle, bir şeyin veya bir olayın estetik yönlerini ve değerlerini belirlemektedir. *Yargı* ise insan davranışlarını toplumsal kurallar açısından değerlendirmeyi içermektedir. Bu, belirli davranışların toplumun kabul ettiği normlara uygunluğunu veya uyumsuzluğunu değerlendirmeyi göstermektedir. Bu çerçevede incelenen öykülerdeki dilsel kaynaklar saptanmıştır.

Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde ayrıntılarıyla açıklanan *duygulanım* ulamı süreçler bağlamında çözümlenmiştir. DK kapsamında *tutum*, metin içinde yer alan duygularla ve değerlerle; *derecelendirme*, söylemde tutumların derecesinin artırılması ya da azaltılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Türk Dili dergisinde yer alan örneklerden birini tutum ve derecelendirme ulamı noktasında tablo 18’de incelenmiştir:

(9)“Yalnızlıkla kol kola girip *sık sık* ayaklarımın götürdüğü yere giderim. Her gidişim görünüşte kalabalıklaştırırken beni, her dönüşümde *başka bir yalnızlık* girer koluma. Bilirim bunu, yine giderim. *Güvenirim*, ayaklarım bilmediğim diyarlara boş yere sürüklemeyi beni. Gittiğim yerlerden bir *örümcek ağı* örерim. *İnce teller* üzerinde dolana dolana dönerim. Bazısı kopar tellerin dönerken, ben onları ısrarla tamir ederim.”

(Türk Dili,13)

Tablo 18: Türk Dili Dergisi Dilsel Kaynaklar

METİN	ULAM	DEĞERLENEN
Yalnızlıkla kol kola girip sık sık ayaklarımın götürdüğü yere giderim.	Tutum >duygulanım >+güvenlilik Tutum >duygulanım>+hoşnutluk	Anlatıcı
Her gidişim görünüşte kalabalıklaştırırken beni, her dönüşümde başka bir yalnızlık girer koluma.	Tutum >duygulanım >+hoşnutluk Tutum >duygulanım>-mutluluk Tutum >duygulanım>-güvenlilik	Anlatıcının gidişi Anlatıcının dönüşü
Güvenirim, ayaklarım	Tutum >duygulanım >+güvenlilik	Anlatıcının ayakları

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Örnek (9)’da italik olarak belirtilen dilsel kaynaklar *sık sık*, *başka bir yalnızlık*, *güvenirim*, *ince teller*dir. *Tutum* ulamının alt ulamı olan *duygulanım* insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Tablo 18’de (-) güvenlik betimleme, (+) hoşnutluk biçiminde *duygulanım* ulamları gösterilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçeve kısmında belirtildiği üzere her ulamın ve her alt ulamın olum ve olumsuz durumları söz konusudur. Çalışmada olumlu ulam (+) olarak belirtilirken olumsuz ulam ise (-) olarak gösterilmiştir. *Duygulanım*ın temelinde, duyguların nasıl

algılandığı ve değerlendirildiği yatmaktadır. Tablo 18’de incelenen tümcelere bakıldığında bu sınıflandırma, duygusal gruplandırmaları hem davranışın gösteriliş biçimini hem de kişinin içsel duygularının durumunu göz önünde bulundurarak daha incelikli alt ulamlara bölmektedir. Takdir ulamına gelince, bu nesnelere yönelik duygusal ve değerlendirici yanıtları da başka bir alanda ulamlamaktadır. Başka bir deyişle, onlara olan ilgi düzeyi ve ne derece takdir edildiği ile ilişkili bir durumdur. Aşağıda verilen örnek (10)’da, takdir kavramının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte gösterilmektedir:

(10) “*Küçük, cılız bir çocuk* geçiyor şimdi gözümün önünden. Elindeki ipe bağlı oyuncak tankını çekip götürüyor her yere, şehrin dışındaki o tozlu mahallede. *Tank plastik, rengi koyu yeşil.* Keyfine diyecek yok çocuğun. Altmış evin önünden geçiyor umarsız bir neşe içinde. Yıllar sonra öğreniyor çocuk, tank kırık aslında. Üstündeki hareketli top kısmı yok. *Kim bilir* hangi zenginin artığı... Ancak ne fark eder? İpine asıldıkça geliyor ya çocuğun ardından, bir sürü tekerleğiyle gıcırdayarak. Tozu toprağa karıştırıp, taşların üstünden atlayarak... *Bu hâli bile yetiyor ona.* Hem tank dediğinin üstünde top mop olmamalı aslında. İnsan dediğin, insana kıymamalı aslında.”

(Türk Dili,9)

Yukarıda verilen örnek (10)’da italik olarak belirtilen dilsel kaynaklar *tank plastik, rengi koyu yeşil, kim bilir, bu hâli bile yetiyor ona.*’dır. *Tepki* ulamında incelenen *etki* ulamında bir şeyin okuyucu ya da dinleyicide duygusal olarak nasıl bir etki yaptığını incelemektedir. Örnek 10’da kullanılan dilsel kaynaklar da okuyucuda uyandırdığı tepkiler görülmektedir. Olumlu tepkiler, bir şeyin okuyucu ya da dinleyiciyi nasıl sardığını veya kendine nasıl bağladığını ifade ederken, olumsuz tepkiler, bir şeyin okuyucu ya da dinleyicide durağan veya usandırıcı gelip gelmediğini sorgulamaktadır. Bu bağlamda incelendiğinde ise *bu hâli bile yetiyor* ifadesi *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Olumlu Tepki* olarak saptanmıştır. Bununla birlikte *kim bilir* ifadesinde ise *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Olumlu Değerlendirme* olarak çözümlenmiştir.

4.2.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan duygulanım ulamı incelenip yorumlanmıştır. *Duygulanım* ulamının değerlendirilmesi, bu tür duygusal

ifadelerin nasıl ulamlandığı ve çözümlendiğiyle ilgili farklı yöntemleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle, metinlerdeki duygusal tonun çözümlenmesi için bu duygulanım dizgesi için önemli bir araçtır. Bu değerlemeler, yazarın kendi duygularını ne kadar etkili bir şekilde aktardığını, aynı zamanda okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığını anlamak için kullanılmaktadır.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen *Türk Dili* dergisinde yer alan 27 öykü duygulanım çerçevesinde çözümlenmiştir. *Duygulanım* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Duygulanım* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da Duygulanım ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19: Türk Dili Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Duygulanım	F	F	G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Mutluluk/Mutsuzluk	23	4	93.88	16.33
Güven/Güvensizlik	6	2	24.49	8.16
İstek/İsteksizlik	26	4	106.12	16.33
Hoşnut/Hoşnutsuzluk	8	6	32.65	24.49
Toplam	63	16		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 19’da elde edilen veriler ayrıntılı biçimde incelendiğinde Duygulanım ulamının Olumlu ulamlarının fazlalığı saptanmıştır.

Mutluluk/mutsuzluk ulamında, 1000 tümce üzerinden yapılan hesaplamada, *olumlu* dilsel kaynakların (mutluluk) yaklaşık 94 kez, *olumsuz* dilsel kaynakların (mutsuzluk) ise yaklaşık 16 kez kullanıldığı görülmüştür. Bu oran, metinde mutluluk ifadelerinin mutsuzluk ifadelerine göre altı kat daha fazla olduğunu ve dolayısıyla genel bir mutluluk eğilimi olduğunu göstermiştir.

Güven/güvensizlik ulamında da benzer bir durum söz konusudur. Güven ulamında kullanılan dilsel kaynaklar 24.5 kez, güvensizlik ulamında kullanılan dilsel kaynaklar ise 8.16 kez görüldüğü tespit edilmiştir. Bu durumda üç kat daha fazla

olduğu saptanmıştır. Bu, metindeki bireylerin veya durumların genellikle güven verdiğini ve okuyucuya bir güven duygusu aktarıldığını göstermektedir.

İstek/isteksizlik ulamında, en yüksek orana sahip olduğu saptanmıştır. İstek duygusunun olumlu ifadesi 106.12 kez kullanılırken isteksizlik ulamında kullanılan dilsel kaynaklar ise 16.33 kezdir. Bu, metinde istek ve motivasyonun güçlü bir şekilde ifade edildiğini ve isteksizlikten çok daha baskın olduğunu göstermiştir. Bu durum, metnin genel olarak harekete geçirici, motive edici bir ton taşıdığını ve okuyucuyu bir eyleme yönlendirme potansiyeline sahip olduğuna dikkat çeker.

Hoşnut/hoşnutsuzluk ulamında ise dilsel kaynakların kullanım oranları birbirine daha yakındır. *Hoşnutluk* ulamında kullanılan dilsel kaynakların kullanım oranı 32.65 kez iken, *hoşnutsuzluk* ulamında kullanılan dilsel kaynakların oranı ise 24.49 kez ifade edilmiştir. Bu, metinde hoşnutluk ifadelerinin hoşnutsuzluk ifadelerine göre biraz daha fazla olmasına rağmen, bu iki duygunun daha dengeli bir şekilde temsil edildiğini göstermiştir.

Genel olarak tablo 19'a bakıldığında, çözümlenen metinde olumlu duygular (mutluluk, güven, istek) olumsuz duygulara (mutsuzluk, güvensizlik, isteksizlik) oranla daha fazla kullanılmıştır. Bu durum, metnin okuyucu üzerinde olumlu bir etki bırakma durumuna gönderimde bulunmaktadır. Buna karşın, *hoşnutluk* ve *hoşnutsuzluk* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanım oranı daha dengeli dağılım, metnin belirli konular veya durumlar karşısında eleştirel veya dengeli bir tutum sergileyebileceğini de göstermiştir. Bu tür bir çözümleme, metnin genel duygusal yapısını ve muhtemel etkilerini anlamada önemli bir araçtır.

(11) “Yirmi bir yıl önce *arkasına bakmadan çekip* gidişinin nefretini bu şekilde soğutmaya çalışması midemi bulandırıyor. Benden haberi olduğunu dahi bilmiyordum. O biliyormuş. Kendisinden uzakta; belki bir deniz kıyısında, belki şehrin en ücra semtinde izbe bir evde, belki de genelinde beyaz yakalı *çekirdek ailelerin* oturduğu bir apartmanda bir kız çocuğu büyüyordu. Adımla seslendiklerinde dönüp yüzümü çevirmeyi öğrendiğimden beri hep onu aradım. *Bu meşakkatli yolun* yokuşlarında düşüp *dizlerimi kanattığım*, başımı yastığa koyup onunla karşılaşmayı beklediğim gecelerin sabahlarının sonucu, şimdi masamda duran ve *dörde katlanmış bu mektup*”

(Türk Dili,50)

Örnek (11)'de italik olarak verilen dilsel kaynaklar duygulanım ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Çekirdek ailelerin, dörde katlanmış bu mektup, bu meşakkatli yolun* ifadeleri *Olumlu* ve *Olumsuz* ulamlarda yer almaktadır. Verilen metin, karmaşık duygulanım yapılarını içerisinde barındıran ve bu yapıların üzerine inşa edilmiş bir anlatıyı sunmaktadır.

Bu metin, derin bir kişisel tarih ve duygusal karmaşıklık barındırmaktadır. Metinde ifade edilen duygular, örnek (11)'de çözümlenen *Duygulanım* ulamlarının alt ulamları olan *mutluluk/mutsuzluk*, *güven/güvensizlik*, *istek/isteksizlik* ve *hoşnut/hoşnutsuzluk* ile doğrudan ilişkilendirilebilmektedir.

Metnin ana konusu, yıllar önce bir ayrılık yaşanması ve bu ayrılığın yol açtığı uzun süreli bir duygusal boşluk etrafında dönmekte olan biri anlatılmaktadır. Metinde açık bir *mutluluk* ve *özlem* ile ilgili kullanılan dilsel kaynakların varlığı saptanmıştır. Bir kişinin yıllar sonra bile olsa, geçmişteki bir terk edilişi kabullenme çabası, mutluluk arayışına gölge düşüren bir mutsuzluk duygusu barındırdığıdır. Örnek (11)'de aynı zamanda *güven* ve *güvensizlik* ulamında kullanılan dilsel kaynakların da varlığı dikkat çekici bir durumdur. Bir baba figürünün yıllar sonra ortaya çıkması ve geçmişte bıraktığı boşluğu doldurma çabası, özellikle kendisinden habersiz büyüyen bir çocuk için güvensizlik hissini tetikleyebilir. Buna karşın, mektubun varlığı ve bu mektuba dair dilsel kullanımlar, bir tür iletişim kurma ve belki de güven inşa etme çabasının işareti olmuştur. *İstek* ulamına gelince ise, bu metinde güçlü bir şekilde ifade edildiği ve dilsel kaynakların da yoğun biçimde kullanıldığı tespit edilmiştir. Anlatıcı, bilinmeyeni, başka bir deyişle babasını arama ve onunla karşılaşma arzusunu ifade eder. *Bu uzun ve meşakkatli yol*, büyük bir istek ulamında kullanılan dilsel kaynaklara gönderimde bulunmaktadır. Buna karşın, bu isteğin karşılığında bir de isteksizlik veya umutsuzluk ulamının bulunduğu tespit edilmiştir. Çünkü *yılların verdiği mesafe ve sessizlik* bu ulamda kullanılan dilsel olarak saptanmıştır.

Metinde *Hoşnutsuzluk* ulamı ile ilişkili kullanılan dilsel kaynakların görece olduğu gözlemlenmiştir. *Yıllarca süren bir bekleyişin, arayışın ve hayal kırıklığının ardından*, bir bağlantı kurma çabası olarak görünen mektup, karmaşık duyguları tetiklerken bu ulamda kullanılan ifadeler olarak da belirlenmiştir.

Örnek (11)'e bir bütün olarak bakılıp incelendiğinde, *Duygulanım* ulamı çerçevesinde çok fazla dilsel kaynağın kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu örnekten

çıkarılan sonuca bakıldığında ise daha çok mutsuzluk, güvensizlik, istek ve hoşnutsuzluk duygularını barındırdığı görülmüştür. Metnin taşıdığı duygusal ağırlık, karakterlerin iç dünyasındaki çatışmaları ve insan ilişkilerindeki karmaşıklıkları vurgulamıştır.

4.2.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan takdir ulamı incelenip yorumlanmıştır. Takdir ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Vurgulanmak istenen, insanların eylemlerine, başarılarına ve çevresindeki doğal olaylara yükledikleri önem ve değerdir. Bu bağlamda öyküler incelenmiştir. Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Dili dergisinde yer alan 27 öykü takdir çerçevesinde çözümlenmiştir. *Takdir* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Takdir* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Takdir* ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20: Türk Dili Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Takdir	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Tepki	24	11	97.96	44.90
Bileşim	4	2	16.33	8.16
Kıymet Takdiri	3	1	12.24	4.08
Toplam	31	14		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 20’de, bir metnin duygusal ve değerlendirici unsurlarının 245 tümcede nasıl dağıldığını ve bu dağılımın 1000 tümceye orantılı olarak nasıl görüneceğini

göstermiştir. Bu değerlendirmede, beş farklı ulama ayrılmış Takdir ulamının alt ulamlarının olumlu ve olumsuz sıklıkları incelenmiştir.

Tepki ulamı, metinde en yoğun görülen ulam olup, hem olumlu (97.96) hem de olumsuz (44.90) ifadeler açısından yüksek frekanslara sahip olduğu saptanmıştır. Bu, metnin, kişilerin, olayların veya nesnelerin değerini ölçme ve bunlar hakkında yargılarda bulunma eğiliminde olduğunu gösterir. *Tepki*, metnin çözümlenen diğer ulamlarına göre daha fazla takdir ve görüş içerdiğini, bu takdirlerin büyük bir kısmının da olumlu yönde olduğunu belirlenmiştir.

Bileşim ulamı, metinde daha az sıklıkla karşılaşılan bir ulam olup, olumlu (16.33) ve olumsuz (8.16) ifadelerle metindeki durumların, eylemlerin veya olayların bıraktığı izlenimleri ve sonuçları ifade etmiştir. Daha düşük frekanslar, metnin etki yaratma konusunda daha dengeli olduğunu, ancak yine de olumlu etkilerin olumsuz etkilere göre iki kat daha sık olduğunu göstermiştir.

Kıymet Takdiri ulamı (olumlu 12.24, olumsuz 4.08) belirsizlik ve anlaşmazlık durumlarını ifade etmektedir. Bu ulamların daha düşük frekansları başka bir deyişle ulamlarda kullanılan dilsel kaynakların az kullanım oranı, metnin bu ulamlara daha az odaklandığını, ancak yine de ele alındığını göstermiştir.

Toplamda, 1000 tümcedeki olumlu ifadelerin (187.76) olumsuz ifadelere (77.55) göre daha fazla olduğu görülür. Tablodan anlaşıldığı üzere, metnin genel olarak olumlu bir ton taşıdığını, olumlu tepkilerin, bileşimlerin ve kıymet takdirlerinin olumsuzlara oranla daha baskın olduğunu göstermiştir. Buna karşın, olumsuz ifadelerin varlığı metnin eleştirel yönlerini ve olumsuz durumları da ele aldığını göstermiştir. Metnin karmaşıklığı, bu duygusal ifadeler arasındaki dinamiklerle daha iyi anlaşılabilir; olumlu ve olumsuz ifadelerin bu dengesi, metnin geniş bir duygusal ve değerlendirici çerçeveyi kapsadığını ve okuyucuya çeşitli bakış açıları sunduğu tespit edilmiştir.

Türk Dili dergisinde Takdir ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(12)*Turkuaz renkli suyun üstündeki sabah sisi yavaş yavaş dağılıyordu. Göl, çarşaf gibi dümdüzdü. Getirdiği çantasını karıştırıyordu Selman, teknenin arkasında şimdi. Askerlikte kullandığı valizi, eskidikten sonra olta ve bilumum alet edevat çantasına dönüşmüştü. Eliyle yokladı; iki takım olta ve yeni alınmış*

küçük bir nacak vardı bugün çantasının içinde. Kıydan üç yüz metre kadar uzaklaşmışlardı. Nacağı demir sapından kavradı; çok soğuktu. Titredi. Elinden sırtına doğru bir ürperme yürüdü Selman'ın, saç diplerine kadar ulaştı. Başını kaldırıp arkadaşına baktı. Derin bir nefes aldıktan sonra ayağa kalktı. *Mustafa'nın aksine kavruk* ama *kemikli yapısıyla* ona doğru yaklaşmaya başladı. Arkası dönüktü Mustafa'nın. Selman, elindeki nacağı tartarak ağır ağır yürüyordu. Yürüdükçe, beş metrelik teknenin boyu daha da uzuyordu sanki. Bir an o yol hiç bitmeyecek sanmıştı.

(Türk Dili,17)

Örnek (12)'de italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Göl, çarşaf gibi, yeni alınmış, Mustafa'nın aksine kavruk, kemikli yapısıyla* ifadeleri bu öykü içerisinde değerlendirildiğinde takdir ulamının kullanım sıklığı saptanmıştır.

Bu örnekte, yoğun ve belirgin *Takdir* ulamının kullanıldığı zengin dilsel kaynak söz konusudur. Metnin başlangıcında kullanılan *turkuaz renkli suyun üstündeki sabah sisi* ifadesi, okuyucuya *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Nitelik* yargısıdır. *Çarşaf gibi dümdüz* ifadesine gelince ise *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Değerlendirme* yargısı saptanmıştır. Selman'ın eylemleri ve çevresiyle olan etkileşimi, karakterin iç dünyasını ve mevcut duruma olan duygusal tepkisini yansıtır. *Eski asker valizinin yeni bir amaçla, olta ve alet edevat çantası olarak kullanılması* çıkarımı ise *Takdir* ulamının alt ulamı *Olumlu Denge* yargısıdır. *Çantasındaki malzemelerin detaylı tanımı* *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Değerlendirme* yargısına gönderimde bulunmaktadır.

4.2.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında yargı ulamının alt dizgesi olan toplumsal saygınlık ve toplumsal onay ulamları incelenip yorumlanmıştır. *Yargı* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Yargı, insanların davranışlarını, karakterlerini ve belirli standartlara ne derece uyduklarını değerlendiren anlamın bir bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda öyküler incelenmiştir.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Dili dergisinde yer alan 27 öykü *yargı* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Yargı* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Yargı* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Yargı* ulamının alt ulamlarından *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarının *Olumlu* ve *Olumsuz* biçimleri Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21: Türk Dili Dergisi *Yargı* Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt		Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı <i>Yargı</i>				G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
	Normallik	4	2	16.33	8.16
Toplumsal	Yeterlik	10	7	40.82	28.57
Saygınlık	Kararlılık	8	3	32.65	12.24
Toplumsal	Doğruluk	9	2	36.73	8.16
Onay	Uygunluk	23	8	93.88	32.65
Toplam		54	22		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 21’de, 1000 tümcede *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onayla* ilgili *olumlu* ve *olumsuz* ifadelerin tahmini dağılımını gösterilmiştir. *Toplumsal Saygınlık* ulamında, *Normallik*, *Yeterlik* ve *Kararlılık* alt ulamları arasında *olumlu* ifadelerin kullanımı öne çıkarken, *olumsuz* ifadeler de bu ulamlarda gözlemlenmiştir. Özellikle, *Yeterlik* alt ulamında *olumlu* ve *olumsuz* ifadeler arasındaki fark dikkat çeken bir durum olarak tespit edilmiştir.

Toplumsal Saygınlık altında, *Normallik*, *Yeterlik* ve *Kararlılık* gibi ulamlar ön plana çıkmıştır. Bu ulamda, *Normallik* Ve *Kararlılığın* *olumlu* yönleri öne çıksa da, *yeterlik* konusunda *olumlu* ve *olumsuz* ifadelerin yakın sıklıklarda kullanılması dikkat çekicidir. Bu bulgular sonucunda, metindeki karakterlerin veya durumların yeterlilikleri hakkında karmaşık bir değerlendirme yapıldığı tespit edilmiştir. *Yeterlikle* ilgili *olumlu* ifadelerin daha baskın olması, genel olarak karakterlerin veya

durumların beklentilere uygun davrandığını veya başarılı olduğunu belirtirken, olumsuz ifadeler de mükemmeliyetin her zaman ulaşamadığını göstermiştir.

Toplumsal Onay ulamının alt ulamları olan *Doğruluk* ve *Uygunluk* ulamlarına gelince ise bu ulamlarda kullanılan dilsel kaynakların olumlu yargı içerdiği saptanmıştır. *Doğruluk* ve *Uygunluk* alt ulamlarında olumlu ifadelerin kullanım sıklığı metnin genel olarak toplumsal norm ve değerlere uygun davranışları onayladığını göstermiştir. Özellikle, *Uygunluk* ulamında olumlu ifadelerin oldukça yüksek sıklıkta kullanılması *Toplumsal Onayın* büyük oranda bu uygunluk durumları üzerinden sağlandığını göstermiştir. Metnin, toplumsal beklentilere uyum sağlamanın önemini vurguladığı ve bireylerin toplum içindeki davranışlarının bu normlara ne kadar uyduğunu değerlendirdiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 21'e genel bir bakılacak olursa, olumlu ifadelerin olumsuzlara göre daha fazla olması, metnin genel olarak olumlu bir toplumsal değerlendirme yönünde durum gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Ancak, olumsuz ifadelerin de varlığı, metinde ele alınan karakterlerin veya durumların her zaman ideal toplumsal norm ve değerlere tam olarak uymadığını, bazen bu normlardan sapabileceğini veya toplumsal beklentileri karşılamakta zorlanabileceğini gösterebilmektedir.

Türk Dili dergisinde Yargı ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(13) “Meselelere çok yönlü bakacak, çeşitli cevaplar sunacaktık. *Beklenti* bu yöndeydi. Sorunların temelinden çözümünü arayacaktık. Artık kimsenin gramer konularıyla kafa yormasına gerek kalmayacaktı. Böylece doktorların ve hastanelerin yükünü hafifletecektik. Son zamanlarda, gramer meseleleri yüzünden hastanelerde yatak bulunamaz hale gelmişti. Özellikle başkentte, "Ali düşünerek cevap verdi." gibi cümlelerin yapısına karar verilememesi yüzünden hastaneler hasta dolmuştu. Ancak, *yerinde ve etkili çözümlerimizle* taburcu oranlarını artırmayı başarmıştık. Halide Düzeci'nin planı işlerse ve grameri sorunsuz hale getirirsek, işte o zaman *herkesin vicdanı rahatlayacak, ülkenin bütünlüğüne katkıda bulunmuş olacağız. Sahtekarlıklarına son verecek, baskıcı olmayan, ihtiyaçlara gerçekten cevap vermyen bir yaklaşımla, herkesin dil sorunlarını çözerek, toplumsal bütünlüğü ve barışı sağlamış olacağız.*”

(Türk Dili,36)

Örnek (13)'te italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Sahtekarlıklarına, yerinde ve etkili çözümlerimizle, baskıcı olmayan, ihtiyaçlara gerçekten cevap vermeyen* gibi dilsel kaynaklar *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarında yer alan hem *Olumlu* hem *Olumsuz* ulam içerisinde belirlenmiştir.

Sahtekarlıklarına dilsel kullanımı *Toplumsal Onay* ulamında yer alan *Olumsuz Doğruluk* yargısıdır. Bu durumla başa çıkma çabasını ve buna rağmen devam eden yaşam mücadelesini simgeler.

Baskıcı olmayan dilsel kullanımı *Toplumsal Onay* ulamında yer alan *Olumlu Uygunluk* yargısıdır. Bu tümcede kullanılan *baskıcı* sözcüğü tek başına kullanıldığında ise *Toplumsal Onay* ulamında yer alan *Olumsuz Uygunluk* yargısı olarak değerlendirilecektir.

Yerinde ve etkili çözümlerimizle dilsel kullanımı *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumlu Kararlılık* olarak saptanmıştır.

İhtiyaçlara gerçekten cevap vermeyen dilsel kullanımı *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Yeterlik* olarak belirlenmiştir.

Toplumsal Saygınlık ve *Toplumsal Onay* çerçevesinde incelenen örnek 13'te bireyin aile içindeki ve toplum içindeki rollerinin karmaşıklığını, aynı zamanda bu roller arasındaki zorlu dengeyi anlatma biçimi kullandığı dilsel kaynaklarla gösterilmiştir.

Türk Dili dergisinde 27 öykü *Tutum* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 23, tablo 24 ve tablo 25'te veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Tutum* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümlemek amacıyla tablo 19, tablo 20 ve tablo 21'de yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmıştır.

İlk olarak tablo 19'da yer alan *Duygulanım* ulamı için Ki-kare testi uygulanmış, ikinci olarak da tablo 20'de yer alan *Takdir* ulamına Ki-kare testi uygulanmıştır. Son olarak da tablo 21'de yer alan *Yargı* ulamı için Ki-kare testi yapılmıştır. Bu testler, öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının rastgele dağılıp dağılmadığını ya da belirli bir anlamlılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

İlk olarak tablo 19’da yer alan *Duygulanım* ulamı Ki-kare testi uygulanıp sonuçlar yorumlanmıştır. *Duygulanım* ulamı altında yer alan *Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik ve Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamları için olumlu ve olumsuz frekanslar verilmiştir. Bu ulamlardaki olumlu ve olumsuz ifadelerin kullanım sıklıkları karşılaştırılarak bu ulamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmiştir.

Ki-kare testi sonuçlarına göre χ^2 (ki-kare) değeri yaklaşık 5.92 ve p-değeri 0.115 ile hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, *Duygulanım* ulamının alt ulamları (*Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik, Hoşnut/Hoşnutsuzluk*) arasındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin kullanım sıklıkları açısından incelendiğinde, bu ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. p-değeri, genellikle istatistiksel anlamlılığı değerlendirmede kullanılan bir eşiktir; 0.05 veya %5 anlamlılık düzeyi altındaki p-değerleri, gözlemlendiğinde farkın rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Bu durumda p-değeri 0.115 olduğundan, elde edilen farkların rastgele varyasyonlardan kaynaklanabileceği ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Duygulanım ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 22: Türk Dili Dergisi *Duygulanım* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Duygulanım	3	5.924295	0.115352

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Türk Dili dergisinde incelenen 27 öykü metninde, *Duygulanım* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların dağılımı, ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ayrım olmadığını göstermektedir. Bu, yazarların farklı duygusal ifadeleri metinlerinde dengeli bir şekilde kullandıklarını ve bir ulamın diğerlerine göre çok kullanılmadığını göstermiştir. Başka bir deyişle, öykülerdeki duygusal ton ve değerlendirmeler, kapsayıcı bir şekilde ele alınmış ve bu dağılım istatistiksel olarak homojen bir yapı sergilemiştir. Bu bulgular, öykülerdeki duygusal ifadelerin çeşitliliğini ve zenginliğini, aynı zamanda bu ifadelerin metinler arasında nasıl benzer bir dağılım gösterdiğini vurgulamıştır.

Tablo 20’de verilen sayısal bilgiler ışığında anlamlılık değerinin ölçülmesi için Ki-kare testi uygulanmıştır. Ki-kare testi sonucunda, Takdir ulamı için χ^2 (ki-kare) değeri yaklaşık 0.457, p-değeri ise yaklaşık 0.978 olarak hesaplanmış ve serbestlik derecesi (DF) 4’tür. Bu sonuçlar, Takdir ulamı altında farklı ulamlardaki (Tepki, Bileşim ve Kıymet Takdiri) olumlu ve olumsuz dilsel kaynak kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. p-değeri 0.05’in (veya %5 anlamlılık düzeyi) çok üstünde olduğu için, bu farkların rastgele varyasyonlardan kaynaklanabileceği ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Yani, incelenen öykü metinlerinde Takdir ulamı altındaki ulamların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelir. Bu, yazarların farklı Takdir ulamlarını benzer oranlarda kullandıklarını ve bu ulamlar arasında belirgin bir ayrım yapmadıklarını gösterir.

Takdir ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 23: Türk Dili Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Takdir	4	0.457	0.978

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Türk Dili dergisinde incelenen 27 öykü metninde, *Takdir* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların dağılımı, ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ayrım olmadığını göstermektedir.

Tablo 21’de verilen sayısal bilgiler ışığında anlamlılık değerinin ölçülmesi için Ki-kare testi uygulanmıştır. Ki-kare testi sonucunda, Yargı ulamı için χ^2 (ki-kare) değeri yaklaşık 2.08, p-değeri ise yaklaşık 0.722 olarak hesaplanmış ve serbestlik derecesi (DF) 4’tür.

Bu sonuçlar, Yargı ulamı altındaki farklı ulamlardaki (Normallik, Yeterlik, Kararlılık, Doğruluk, Uygunluk) olumlu ve olumsuz dilsel kaynak kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir. p-değeri 0.05’in (veya %5 anlamlılık düzeyi) çok üstünde olduğu için, bu farkların rastgele varyasyonlardan kaynaklanabileceği ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılır.

Bu bulguların sonucunda, incelenen öykü metinlerinde Yargı ulamı altındaki ulamların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği

anlamına gelir. Başka bir deyişle, yazarların toplumsal saygınlık ve toplumsal onayla ilgili farklı ulamlardaki benzer oranlarda kullandıklarını ve bu ulamlar arasında belirgin bir ayrım yapmadıklarını gösterir.

Yargı ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 24: Türk Dili Dergisi *Yargı* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Yargı	4	2.08	0.722

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, bu bulguların sonucunda, incelenen öykü metinlerinde *Yargı* ulamı altındaki ulamların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelir.

4.2.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *güç* ve *odak* ulamları incelenip yorumlanmıştır. *Derecelendirme* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. *Derecelendirme*, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Dili dergisinde yer alan 27 öykü *Derecelendirme* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Derecelendirme* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Derecelendirme* ulamının görülme sıklıkları Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25: Türk Dili Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Güç	21	9	85.71	36.73
Odak	34	4	138.78	16.33
Toplam	55	13	224.49	53.06

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 25'te *Güç* ve *Odak* ulamlarındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin 1000 tümcede nasıl bir sıklıkla görülebileceği gösterilmiştir. *Güç* ulamında olumlu ifadelerin sıklığı yaklaşık 85.71, olumsuz ifadelerin sıklığı ise 36,73 olarak hesaplanmıştır. *Odak* ulamında ise olumlu ifadelerin sıklığı 138.78, olumsuz ifadelerin sıklığı 16.33 olarak hesaplanmıştır.

Toplamda, *Derecelendirme* ulamında olumlu ifadelerin 1000 tümcede yaklaşık 224.49 kez kullanılacağı, olumsuz ifadelerin ise 53.06 kez kullanılacağı tahmin edilmiştir. Bu bulguların sonucunda ise, incelenen öykü metinlerinde *Derecelendirme* ulamı kapsamında olumlu ifadelerin, olumsuz ifadelere göre daha sık kullanıldığı saptanmıştır. Bu, metinlerin genel olarak olumlu bir eğilim taşıdığını ve bu eğilimin özellikle *Odak* ulamında daha belirgin olduğu belirtilmiştir.

4.2.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *Odak* incelenip yorumlanmıştır. *Odak* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde öykülerde incelenmiştir. Derecelendirme, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Dili dergisinde yer alan 27 öykü *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Odak* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Odak* ulamı ayrı

ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Odak* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26: Türk Dili Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı Odak	F	F	G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Yumuşatma	32	8	130.61	32.65
Keskinleştirme	21	5	85.71	20.41
Toplam	53	13	216.33	53.06

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 26’da *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin 1000 tümcede nasıl bir sıklıkla görüleceği tahmin edilmiştir. *Yumuşatma* ulamında olumlu ifadelerin sıklığı yaklaşık 130.61, olumsuz ifadelerin sıklığı ise 32,65 olarak hesaplanmıştır. *Keskinleştirme* ulamında olumlu ifadelerin sıklığı 85.71, olumsuz ifadelerin sıklığı 20,41 olarak hesaplanmıştır. Toplamda, Odak ulamında olumlu ifadelerin 1000 tümcede yaklaşık 216.33 kez kullanılacağı, olumsuz ifadelerin ise 53.06 kez kullanılacağı tahmin edilmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, incelenen öykü metinlerinde *Odak* ulamı kapsamında olumlu ifadelerin, olumsuz ifadelere göre daha sık kullanıldığı gösterilmiştir. Bu veriler de, metinlerin genel olarak olumlu bir eğilim taşıdığını ve bu eğilimin özellikle *Yumuşatma* ulamında daha belirgin olduğunu göstermiştir. Türk Dili dergisinde *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(14) Köyden çıkıp Kızılkaya’ya gitmek için önce kıvrımlı, düşenin parçalarının bulunamayacağı, keçi yolu iken sonradan yaya yoluna çevrilen yoldan *yılan gibi kıvrıla kıvrıla* Derebağ’a ineceksin. Gıcırdayan tahta köprüden karşıya geçeceksin. Su Uçtuğu’nun önünden geçip Derebağ Beleni’nin başına, oradan da Kızılkaya’ya varacaksın. Mayıs, haziran aylarında bu *yolu zevkle yürürdük*. Havalarda ısınmış, karlar erimiş, Su Uçtuğu’nun suyu köpüklenmiş olurdu. Biz de önündeki böğette yanımızda büyüklerimiz varsa çimerdik. Bizden birkaç yaş büyük abilerimizse *her zaman* çimerdi. Bu böğet çocukların çimmesine uygun değildi. Öyle büyükçe bir böğet değildi ama *üç-dört adam boyu* serin olduğu söyleniyordu. Su Uçtuğu’nun suyu temmuz, ağustos aylarında kesilirdi.

(Türk Dili,5)

Yukarıda verilen örnek (14)'te üç-dört adam boyu, her zaman, yılan gibi kıvrıla kıvrıla Odak ulamının Yumuşatma ve Keskinleştirme ulamında kullanılan dilsel kaynaklardır.

4.2.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında Derecelendirme ulamının alt dizgesi olan Güç incelenip yorumlanmıştır. Güç ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde öykülerde incelenmiştir. Yoğunluk derecesi, niteliklerin ve süreçlerin seviyelerini belirtmek için kullanılan bir yöntemdir ve genellikle ayırma ve kaynaştırma olmak üzere iki ana ulam altında incelenmektedir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Dili dergisinde yer alan 27 öykü Güç ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. Güç ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde Güç ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da Güç ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27: Türk Dili Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt Ulamı		F	G.S
Güç			(1000 Tümcede)
Yoğunlaştırma	Nitelik	26	106.12
	Süreç	5	20.41
Nicelleştirme	Sayı	7	28.57
	Kapsam	3	12.24
	Boyut	12	48.98
Toplam		53	216.33

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 27'de Yoğunlaştırma ve Nicelleştirme ulamları altında sınıflandırılan Nitelik, Süreç, Sayı, Kapsam ve Boyut alt ulamlarındaki olumlu ifadelerin 1000 tümcede nasıl bir sıklıkla görüleceği tahmin edilmiştir. Nitelik alt ulamı en yüksek

frekansla (106.12), ardından *Boyut* (48.98), *Sayı* (28.57), *Süreç* (20.41) ve *Kapsam* (12.24) olarak sıralanmıştır. Toplamda, *Güç* ulamında olumlu ifadelerin 1000 tümcede yaklaşık 216.33 kez kullanılacağı tahmin edilmiştir. Bu verilerin sonucunda, incelenen öykü metinlerinde *Güç* ulamı kapsamında olumlu ifadelerin geniş bir kullanım spektrumuna sahip olduğu tespit edilmiş özellikle *Nitelik* ve *Boyut* alt ulamlarının daha fazla vurgulandığı tespit edilmiştir.

Türk Dili dergisinde *Güç* ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(15)“Öyle nahif bir tevazudan öte, artık *iyice yerleşen*, kabuk bağlayan, beni sarmalayan bir *kibre dönüşen* insanların hayatına dokunabilmek, onlara iyilik yapabilmek düşüncesi, zamanla baş edemeyeceğim bir hâl aldı. Öyle ki, buna kendimi adanmışlığım, insanlara yardım edebileceğime inancım hayattaki *tek amacım olmuş*, bunun ancak benim bakış açımıyla fark edilebilecek bir meziyet olduğu ve hayatın ancak böyle yaşanabileceği *en güçlü inançlarımdan* birisi hâline gelmişti. Peki, ya hayatı yanlış anladıysam?”

(Türk Dili,77)

Örnek (15)’de italik olarak verilen dilsel kaynaklar *güç* ulamına gönderimde bulunmaktadır. *İyice yerleşen*, *kibre dönüşen* dilsel kaynakları Yoğunlaştırma ulamının altında yer alan *Süreç* yargısıdır. Burada bir süreç söz konusudur. *İyice yerleşen* dilsel ifadenin *Olumlu Sürece* gönderimde bulunurken, *kibre dönüşen* dilsel kaynağın ise *Olumsuz Sürece* gönderimde bulunduğu tespit edilmiştir.

Türk Dili dergisinde 27 öykü *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 30 ve tablo 31’de veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Derecelendirme* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümllemek amacıyla tablo 30 ve tablo 31’de yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 26’da verilen sayısal veriler doğrultusunda Ki-kare testi uygulanmıştır. Ki-kare testi sonucunda, Odak ulamı için χ^2 (ki-kare) değeri 0.0, p-değeri 1.0 ve serbestlik derecesi (DF) 1 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamları arasında olumlu ve olumsuz dilsel kaynak kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. p-değeri, istatistiksel testlerde genellikle anlamlılığı belirlemek için kullanılan bir ölçüttür ve p-değeri 0.05’in (veya %5 anlamlılık düzeyi) altında olduğunda, farkın istatistiksel

olarak anlamlı olduğu kabul edilir. Bu durumda, p-değeri 1.0 olarak bulunmuş olup, bu değer son derece yüksektir ve istatistiksel olarak hiçbir anlamlılığın bulunmadığı saptanmıştır.

Tablo 28: Türk Dili Dergisi Odak Ulamı ve Alt Ulamlarının Ki-Kare Testi Bulguları

	DF	Ki-kare	P-değeri
Odak	1	0.0	1.0

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Bu verilerin sonucunda, incelenen öykü metinlerinde *Odak* ulamı altındaki *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının kullanımının, bu iki ulam arasında belirgin bir ayrım yapmadan, benzer bir dağılım gösterdiği anlamına geldiği ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, yazarlar *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarını olumlu ve olumsuz bağlamlarda neredeyse eşit bir oranda kullanmışlar ve bu kullanımlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Bu durum ise, öykülerdeki ifade biçimlerinin bu iki ulamı farklılaştırmadan dengeli bir şekilde ele alındığını gösterir.

Tablo 27’de verilen sayısal veriler doğrultusunda Ki-kare testi uygulanmıştır. Ki-kare testi sonucunda, Güç ulamı için χ^2 (ki-kare) değeri yaklaşık 3.89, p-değeri ise yaklaşık 0.143 ve serbestlik derecesi (DF) 2 olarak hesaplanmıştır.

Bu bağlamda, *Güç* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 29: Türk Dili Dergisi Güç Ulamı ve Alt Ulamlarının Ki-Kare Testi Bulguları

	DF	Ki-kare	P-değeri
Güç	2	3.89	0.143

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Bu sonuçlar, *Güç* ulamı altındaki ulamlar (Yoğunlaştırma: Nitelik ve Süreç, Nicelleştirme: Sayı, Kapsam ve Boyut) arasındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin kullanım sıklıkları açısından incelendiğinde, bu ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir. p-değeri 0.05’in (veya %5 anlamlılık düzeyi) üstünde olduğu için, bu farkların rastgele varyasyonlardan kaynaklanabileceği ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Başka bir deyişle, incelenen

öykü metinlerinde *Güç* ulamı altındaki ulamların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu çıkarılmıştır.

Bu bulgular, öykülerdeki *Güç* ile ilgili ifadelerin, *Yoğunlaştırma* ve *Nicelleştirme* ulamları arasında veya bu ulamların altında yer alan *Nitelik*, *Süreç*, *Sayı*, *Kapsam* ve *Boyut* gibi alt ulamlar arasında belirgin bir ayrım yapmadan dengeli bir şekilde kullanıldığını gösterir. Bu durum, yazarların bu ulamları metinlerinde çeşitli ama dengeli bir şekilde ele aldıklarını göstermektedir.

4.3. POST ÖYKÜ DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR

Post Öykü dergisinde toplam 57 öykü metni incelenmiştir. Veri tabanını oluşturan öykülerde yer alan dilsel kaynaklar, *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları çerçevesinde ayrı ayrı saptanmıştır. Çalışma kapsamında *Tutum* ulamının alt ulamı olan *takdir*, *duygulanım* ve *yargı ulamları* da araştırma soruları bağlamında ayrı ayrı başlıklar altında tablolastırılarak incelenmiştir. *Derecelendirme* ulamına gelince ise *güç* ve *odak* alt ulamları bağlamında *Tutum* ulamı ile ilişkilendirilerek dilsel kaynaklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Belirlenen 57 öyküde hem *Tutum* hem de *Derecelendirme* ulamlarındaki kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıkları 1000 tümce üzerinden değerlendirilerek tablolastırılmıştır. Her bir ulamda kullanılan dilsel kaynakların anlamlılık değerlerini karşılaştırıp çözümlemek için Ki-kare testi uygulanarak çalışmanın anlam kazanması sağlanmıştır. Son olarak elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmıştır.

4.3.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde alınan 57 öykü *tutum* dizgesinin *takdir*, *duygulanım* ve *yargı alt ulamları* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Tutum*, bir ifadenin *olumlu* veya *olumsuz* değerlendirilmesini içeren çeşitli düşünce yapılarını içermekte ve konuşucuların duygusal tepkilerini ve değerlendirmelerini kapsamaktadır. Konuşucuların duygusal tepkileri ve değerlendirmeleri, genellikle *sev-*, *hoşlan-*, *nefret et-* gibi duygusal yargıları içermektedir. *Duygulanım*, duyguları temel alarak bir

durumu açıklamakta ve duygusal tepkilerin değerlendirilmesini içermektedir. *Takdir* ise nesnelerin, olayların ve süreçlerin estetik ilkeler ve değerler sistemiyle değerlendirilmesidir. Başka bir deyişle, bir şeyin veya bir olayın estetik yönlerini ve değerlerini belirlemektedir. *Yargı* ise insan davranışlarını toplumsal kurallar açısından değerlendirmeyi içermektedir. Bu, belirli davranışların toplumun kabul ettiği normlara uygunluğunu veya uyumsuzluğunu değerlendirmeyi göstermektedir. Bu çerçevede incelenen öykülerdeki dilsel kaynaklar saptanmıştır.

Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde ayrıntılarıyla açıklanan *duygulanım* ulamı süreçler bağlamında çözümlenmiştir. DK kapsamında *tutum*, metin içinde yer alan duygularla ve değerlerle; *derecelendirme*, söylemde tutumların derecesinin artırılması ya da azaltılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir.

Post Öykü dergisinde Tutum ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(16)“Ben de onun gibi, meyhanelere sadece iş için gidiyorum. O *benden daha şanssız*; en az 14 saat çalışıyor. Öğlen 12 gibi gelip genel temizliğe başlıyor, sonra masaları düzenliyor, *kısa bir yemek molasının* ardından karides ayıklamaya geçiyor, şuan yaptığı gibi.”

(Post Öykü,15)

Tablo 30: Post Öykü Dergisi Dilsel Kaynaklar

METİN	ULAM	DEĞERLENEN
O benden daha şanssız; en az 14 saat çalışıyor.	Tutum >takdir>-değerlendirme	Diğer kişi
kısa bir yemek molasının	Tutum >takdir>-değerlendirme	Yemek molası

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Örnek (16)’da italik olarak belirtilen dilsel *benden daha şanssız*, *kısa bir yemek molası*’dır. *Tutum* ulamının alt ulamı olan *duygulanım* insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Tablo 30’da (-) katılımcı betimleme (+) sürecin biçiminde *duygulanım* ulamları gösterilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçeve kısmında

belirtildiği üzere her ulamın ve her alt ulamın olumlu ve olumsuz durumları söz konusudur. Çalışmada olumlu ulam (+) olarak belirtilirken olumsuz ulam belirtilirken ise (-) olarak gösterilmiştir. Duygulanımın temelinde, duyguların nasıl algılandığı ve değerlendirildiği yatmaktadır. Tablo 30’da incelenen tümcelere bakıldığında bu sınıflandırma, duygusal gruplandırmaları hem davranışın gösteriliş biçimini hem de kişinin içsel duygularının durumunu göz önünde bulundurarak daha incelikli alt ulamlara bölmektedir.

Takdir ulamına gelince, bu nesnelere yönelik duygusal ve değerlendirci yanıtları da başka bir alanda ulamlanmaktadır. Başka bir deyişle, onlara olan ilgi düzeyi ve ne derece takdir edildiği ile ilişkili bir durumdur. Aşağıda verilen örnek 17’de, takdir ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte gösterilmektedir:

4.3.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan duygulanım ulamı incelenip yorumlanmıştır. *Duygulanım* ulamının değerlendirilmesi, bu tür duygusal ifadelerin nasıl ulamlandığı ve çözümlendiğiyle ilgili farklı yöntemleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle, metinlerdeki duygusal tonun çözümlenmesi için bu duygulanım dizgesi için önemli bir araçtır. Bu değerlemeler, yazarın kendi duygularını ne kadar etkili bir şekilde aktardığını, aynı zamanda okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığını anlamak için kullanılmaktadır.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Post Öykü dergisinde yer alan 57 öykü duygulanım çerçevesinde çözümlenmiştir. *Duygulanım* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Duygulanım* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da Duygulanım ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31: Post Öykü Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Duygulanım	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Mutluluk/Mutsuzluk	15	23	113.64	174.24
Güven/Güvensizlik	13	17	98.48	128.79
İstek/İsteksizlik	9	21	68.18	159.09
Hoşnut/Hoşnutsuzluk	15	19	113.64	143.94
Toplam	52	80		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 31’de dört farklı Duygulanım ulamında (Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik, Hoşnut/Hoşnutsuzluk) *Olumlu* ve *Olumsuz* dilsel kaynakların frekansını 132 tümcelik bir veri seti üzerinden değerlendirip, bu frekansları 1000 tümceye ölçeklendirerek göstermektedir. Tablodan görülebileceği gibi, her bir Duygulanım ulamı için olumlu ve olumsuz ifadelerin sayıları verilmiş ve bu sayılar, daha büyük bir tümce seti olan 1000 tümceye oranlanarak genel bir frekans (F) hesaplaması yapılmıştır. Bu hesaplama, veri setindeki duygulanım ifadelerin yoğunluğunu ve dağılımını genişletilmiş bir ölçekte göstermek için kullanılmaktadır. Örneğin, *Mutluluk/Mutsuzluk* ulamında, 132 tümcedeki olumlu ifadelerin sayısı 15 iken, olumsuz ifadelerin sayısı 23’tür. Bu oran, 1000 tümceye ölçeklendiğinde, olumlu ifadelerin frekansı yaklaşık olarak 113.64, olumsuz ifadelerin frekansı ise 174,24 olarak hesaplanmıştır. Bu, veri setinde *Olumsuz Duygulanım* ifadelerin olumlu olanlara göre daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Benzer biçimde, *Güven/Güvensizlik*, *İstek/İsteksizlik* ve *Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamlarında da olumlu ve olumsuz ifadeler arasında bir dengesizlik görülmektedir. Bu dengesizlik, özellikle *İstek/İsteksizlik* ulamında belirginleşmekte, burada olumsuz ifadelerin frekansı (159.09) olumlu olanların yaklaşık iki katı olduğu saptanmıştır.

Post Öykü dergisinde Duygulanım ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(17)“ Şimdi çalılının dibinde akan sulara karışıyor kalbim. Uzun bir kavak dalından kendime at yaptım *bir tören havasıyla*. Öğlen yufka ekmek pekmez ve yoğurttan oluşan yemeğimi yer yemez hemen atımın yanına koşuyorum. *Bazı günler* atımla eşek arılarının

köferelerini düşürüyorum. Aynı anda *birkaç arı* tarafından sokuluyorum. Köyde kadınlar çeşmelerden su taşıyorlar. Doldurduğu suyun üstünden battım diye kafamı yarıyor bir kadın. "Şu taşı bir içirirsem kafayın pekmezini akıtırım" demesi boşuna değilmiş. *Kafam gerçekten bir pekmez gibi kanıyor.*"

(Post Öykü, 8)

Örnek (17)'de italik olarak verilen dilsel kaynaklar duygulanım ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Bir tören havasıyla, bazı günler, kafam gerçekten*, ifadeleri *Olumlu* ulamında yer almaktadır. Yukarıda verilen örnek (17)'de mutluluk ve güven duygularının incelenmesi, anlatıdaki çocuğun yaşadığı deneyimler ve etkileşimler üzerinden yapılmıştır. Bu örnek, çocukluğun masumiyetini, doğa ile kurulan güçlü bağları ve köy yaşamının basit ama derin mutluluklarını vurgular. Mutluluk ve güven duyguları, metnin çeşitli unsurları aracılığıyla ortaya çıkarılmıştır. "*Köyde kadınlar çeşmelerden su taşıyorlar*" ifadesi Duygulanım ulamının Mutluluk yargısına gönderimde bulunmaktadır.

Özetle, duygulanım kavramı, insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Bu kavramın çözümlenmesi, metinlerdeki duygusal bağlamın nasıl oluşturulduğu ve ne biçimde anlaşıldığı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu durum da yazarın duygularını okuyucuya ya da dinleyiciye ne derecede etkin bir şekilde iletebildiğinin ve okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığının değerlendirilmesi için büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

4.3.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan takdir ulamı incelenip yorumlanmıştır. Takdir ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Takdir ulamında, yapılan işler, sergilenen performanslar ve doğal olaylar gibi çeşitli konulara yönelik değerlendirmelerin nasıl yorumlandığı ve bu unsurların değerinin nasıl belirlendiği açıklanmıştır. Vurgulanmak istenen, insanların eylemlerine, başarılarına ve çevresindeki doğal olaylara yükledikleri önem ve değerdir. Bu bağlamda öyküler incelenmiştir.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Post Öykü dergisinde yer alan 57 öykü takdir çerçevesinde çözümlenmiştir. *Takdir* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Takdir* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Takdir* ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32: Post Öykü Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Takdir	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Tepki	5	2	54.35	21.74
Bileşim	9	4	97.83	43.48
Kıymet Takdiri	-	-	-	-
Toplam	14	6		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 32’de, çalışmanın veri tabanında bulunan öykünün farklı boyutlarını temsil eden ulamlara göre olumlu ve olumsuz ifadelerin frekansını 1000 tümce temelinde gösterir. Bu veriler, Takdir ulamının alt ulamları olan *tepkinin*, *bileşimin* ve *kıymet takdirinin* nasıl algılandığını detaylı bir şekilde ortaya koymuştur.

Tablo 32’de *Tepki* ulamında *Olumlu* dilsel kaynakların kullanım sıklığının *Olumsuz* dilsel kaynaklardan daha fazla frekansa sahip olduğu görülmüştür. (54.35’e karşı 21.74). Bu durum, *Tepki* ulamının genellikle *olumlu* olarak algılandığını, yani ele alınan durumun veya eylemin beklenen veya umulan bir etki yarattığını göstermektedir. *Olumlu* dilsel kaynakların bu alanda fazla kullanılması insanların olumlu etkilere daha çok değer verdiğini veya olumlu etkilerin daha sık ifade edildiğini düşündürülebilir.

Bileşim ulamında ise *Olumlu* dilsel kaynakların kullanım sıklığının *Olumsuzlara* göre yüksek olduğu görülmüştür. (97.83’e karşı 43.48). Bu, genel olarak niteliklerin olumlu yönde algılandığını, başka bir deyişle ele alınan özelliklerin, durumların ya da nesnelerin genel olarak beğenildiğini veya olumlu bir değerlendirme

aldığını ortaya koyar. Son olarak *Kıymet Takdiri* ulamına bakıldığında ise bu ulamda veriye rastlanmamıştır.

Post Öykü dergisinde Takdir ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(18) “Hürriyet, çocukluğun ta kendisidir, o saf ve sınırsız dünyada serbestçe dolaşmanın adı. Büyüdükçe, bedenimizin ve ruhumuzun özgürlüğü daralır, *ruhumuzun köşelerini törpüleriz*. Öz benliğimizin *en derin köşelerine bile* zincirler vurulur. Bu masalın hazin finaline yaklaşırken, bir zamanlar sonsuz gibi gelen çocukluğum, köyden yavaşça uzaklaşan eski bir BMC kamyonunun kasasında, bütün anılarımızla birlikte sessizce kayboluyor. İkimde, *kimliksiz ölülerin* sergilendiği kasvetli bir salonun hüznü var. Ağlamak istesem bile, gözyaşlarım *ateş topuna dönüşüp yüreğimi yakıyor*. Dünya, uzun zaman önce terk edilmiş ve kıyamet çoktan kopmuş gibi bir boşlukta asılı kalmış. Fakat bu hikâyeyi, *alışlagelmişin ötesinde, köşeleri yumuşatılmış bir pembe dünya penceresinden* yeniden kurgulayalım. Bu dünyada, her bir köşe, özgürlüğün ve yenilikçiliğin simgesi haline gelir. Hürriyetin çocuklukta bulunduğu saf mutluluk, büyüdükçe kaybolmaz; aksine, her birimizin içinde birer *yenilikçi ve özgür* ruh olarak yaşamaya devam eder.”

(Post Öykü,25)

Örnek (18)’de italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Alışlagelmişin ötesinde, pembe dünyada, yenilikçi ve özgür, ruhumuzun köşelerini törpüleriz, kimliksiz ölülerin, köşeleri yumuşatılmış* ifadeleri bu öykü içerisinde değerlendirildiğinde takdir ulamının kullanım sıklığı saptanmıştır. *Alışlagelmişin ötesinde* dilsel kaynağının *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Değerlendirme* olarak nitelendirilebilir. Diğer bir dilsel kaynak olan *pembe dünyada* kullanımı da *Takdir* ulamının *Olumlu Nitelik* ulamında çözümlenebilir. Bununla birlikte, *yenilikçi ve özgür* ifadesi *Takdir* ulamının *Olumsuz Nitelik* ulamında saptanmıştır. *Ruhumuzun köşelerini törpüleriz tümcesi* incelendiğinde ise *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Değerlendirme* yargısıdır. *Kimliksiz ölülerin* dilsel kaynağının ise *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Karmaşa* yargısı olarak saptanmıştır.

4.3.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında yargı ulamının alt dizgesi olan toplumsal saygınlık ve toplumsal onay ulamları incelenip yorumlanmıştır. *Yargı* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Yargı, insanların davranışlarını, karakterlerini ve belirli standartlara ne derece uyduklarını değerlendiren anlamın bir bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda öyküler incelenmiştir.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Post Öykü dergisinde yer alan 57 öykü *yargı* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Yargı* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Yargı* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Yargı* ulamının alt ulamlarından *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarının *Olumlu* ve *Olumsuz* biçimleri Tablo 33'te gösterilmiştir.

Tablo 33: Post Öykü Dergisi Yargı Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt		Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı Yargı				G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Toplumsal Saygınlık	Normallik	8	5	67.23	42.02
	Yeterlik	10	4	84.03	33.61
	Kararlılık	2	1	16.81	8.40
Toplumsal Onay	Doğruluk	0	5	0.00	42.02
	Uygunluk	14	70	117.65	588.24

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 33'te, *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamları çerçevesinde, farklı yargı ulamlarındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların 1000 tümcedeki dağılımı ve kullanım sıklığı saptanmıştır. Her ulam, bireylerin veya toplumun bu ulamlara ilişkin tutumlarını ve değerlendirmelerini yansıtarak, sosyal normlar ve beklentilerle olan uyumunu göstermektedir.

Tablo 33’te Toplumsal Saygınlıkla ilgili ulamlar olan *Normallik*, *Yeterlik* ve *Kararlılık*, toplumun bireylere ve davranışlarına yönelik değerlendirmelerini yansıtan bir dizi *Olumlu* ve *Olumsuz* görüş saptanmıştır. Bununla birlikte, *Toplumsal Onayın* alt ulamları olan *Doğruluk* ve *Uygunluk* ise, bireylerin ve grupların toplumsal normlar ve beklentilerle ne ölçüde uyumlu olduklarına ilişkin bir bilgi sunmuştur.

Toplumsal Saygınlık ulamında yer alan *Normallik* ve *Yeterlik* ulamlarındaki *olumlu* dilsel kaynakların varlığı, toplumun belirli standartlara ve becerilere değer verdiğini gösterir. Özellikle, *Yeterlik* ulamında *olumlu* görüşlerin *olumsuz* dilsel kaynaklara göre daha fazla olması, bireylerin ve grupların yeteneklerinin ve başarılarının genellikle *olumlu* bir şekilde tanındığını ve takdir edildiğini ifade eder. Bu, bireylerin yeterliliklerinin, toplum içindeki saygınlığının önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koyar. *Kararlılık* ulamında ise *olumlu* dilsel kaynakların *olumsuz* dilsel kaynaklara oranla daha fazla olması, toplumun kararlı ve istikrarlı davranışları *olumlu* bir nitelik olarak gördüğünü, ancak bu ulamdaki düşük görüş sayısının, genel toplum yargısında kararlılığın daha az öne çıkan bir unsur olduğu saptanmıştır.

Toplumsal Onay ulamında yer alan *Doğruluk* ulamında herhangi bir *olumlu* dilsel kaynağın olmaması ve sadece *olumsuz* dilsel kaynakların bulunması, toplumun belirli durumlar veya davranışlar karşısında doğruluğu sorguladığını veya eleştirdiğini gösterir. Bu, bireylerin ve grupların doğruluk konusunda toplumsal beklentilere uyma konusunda zorluklar yaşadığını veya toplumun bu konudaki standartlarının katı olduğunu gösterebilir.

Toplumsal Onay ulamında yer alan diğer bir ulam *Uygunlukta*, oldukça yüksek oranda *olumsuz* dilsel kaynakların bulunması, toplumun bireylerin ve grupların davranışlarını ve tutumlarını geniş bir çerçevede sıkı bir şekilde değerlendirdiğini ve genellikle bu davranışların toplumsal normlar ve beklentilerle uyumsuz bulunduğu saptanmıştır. Bu durum, toplumsal uyum ve onay arayışının karmaşıklığını ve zorluklarını ortaya çıkarmıştır.

Genel olarak, tablo 33’e toplumun değer yargılarının, beklentilerinin ve normlarının çeşitliliğini ve bu yargıların bireylerin *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onayını* nasıl etkileyebileceğini göstermiştir. Aynı zamanda, bireylerin ve grupların bu toplumsal ölçütlere ne ölçüde uyduğunun, toplum içindeki konumlarını belirlemede önemli olduğunu da ortaya koymuştur.

Post Öykü dergisinde Yargı ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(19) “Dilimde küflenmiş sözlerle ve gözlerimde *esrarlı bir olayın* sisiyle kendimi boş caddelere atıyorum. Hızla geçen taksiler, yanımdan uçuşan gençliğimin hayalleri ve ümitlerim, hepsi birer *yürek parçalayan* anıya dönüşüyor. Ayazın keskin dokunuşu, içimde bir yabancının şaşkınlığıyla üşüyorum. Gidecek hiçbir yerim olmadığının, *zihinsel bir engelli* karşı karşıya kalmış gibi bu karmaşık dünyada yolunu kaybetmiş biri olduğumun farkındayım. Günlerin anlamsızca akıp gittiği bu şehirde, varoluşumun nedenini sorguluyorum. Ve bu sorgulama içimi parçalayan. Ve *teşhisi koydum*: derin ve iyileşmeyen bir yara gibi kanıyor.”

(Post Öykü,69)

Örnek (19)’da italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Esrarlı bir olayın, yürek parçalayan, zihinsel bir engelli, teşhisi koydum* gibi dilsel kaynaklar *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarında yer alan hem *Olumlu* hem *Olumsuz* ulam içerisinde belirlenmiştir.

Esrarlı bir olayın, yürek parçalayan dilsel kaynak açısından ele alındığında *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Normallik* yargısı olarak saptanmıştır. *Zihinsel bir engelli* dilsel kaynak açısından çözümlendiğinde *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Yeterlik* olarak belirlenmiştir. *Teşhisi koydum* dilsel kaynak açısından incelendiğinde ise *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumlu Kararlılık* olarak saptanmıştır.

Post Öykü dergisinde 57 öykü *Tutum* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 35, tablo 36 ve tablo 37’de veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Tutum* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümlemek amacıyla tablo 31, tablo 32 ve tablo 33’te yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmıştır.

İlk olarak tablo 31’de yer alan *Duygulanım* ulamı için Ki-kare testi uygulanmış, ikinci olarak da tablo 32’de yer alan *Takdir* ulamı Ki-kare testi uygulanmıştır. Son olarak da tablo 33’te yer alan *Yargı* ulamı için Ki-kare testi yapılmıştır. Bu testler, öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının rastgele dağılıp dağılmadığını ya da belirli bir anlamlılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

Tablo 31’de yer alan *Duygulanım* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.654’tür. Bu sonuç, 0.05 anlamlılık düzeyinde, *duygulanım* ulamındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir.

Duygulanım ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 34: Post Öykü Dergisi *Duygulanım* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Duygulanım	3	1.622	0.654

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 34’te *Takdir* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.0013’tür. Bu sonuç, 0.05 anlamlılık düzeyinde, *Takdir* ulamındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu gösterir.

Takdir ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 35: Post Öykü Dergisi *Takdir* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Takdir	3	15.675	0.0013

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 34 ve Tablo 35’te her iki ulama ait derece serbestliği (DF), ki-kare değeri ve p-değeri gösterilmiştir. Bu sonuçlar, *Takdir* ulamındaki dilsel kaynakların kullanımında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğunu ($p = 0.001$), *Duygulanım* ulamında ise anlamlı bir farklılığın bulunmadığını ($p = 0.654$) göstermektedir. Derece serbestliği (DF) için yapılan hesaplama, *Duygulanım* ve *Takdir* ulamlarının her biri için 3 olarak doğrulanmıştır. Bu hesaplama, $(\text{sıra sayısı} - 1) * (\text{sütun sayısı} - 1)$ formülü kullanılarak yapılmıştır, burada sıra sayısı dört ulamdan (Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik, Hoşnut/Hoşnutsuzluk veya Tepki, Bileşim ve Kıymet Takdiri) ve sütun sayısı iki durumu (Olumlu ve

Olumsuz) temsil etmektedir. Bu durumda, formül $(4-1) * (2-1) = 3$ şeklinde hesaplanır, bu yüzden her iki durum için de Derece Serbestliği 3 olarak hesaplanmıştır.

Bu sonuçlara dayanarak, Post Öykü dergisinde incelenen öykülerde *Takdir* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir farklılığın bulunduğu buna karşın *Duygulanım* ulamında böyle bir farklılığın tespit edilmediği sonucuna varılmıştır. *Takdir* ulamındaki bu anlamlı fark, ele alınan konu veya durumlar hakkında belirli bir tutum veya değerlendirme eğiliminin var olduğunu gösterirken, *Duygulanım* ulamındaki bulgular, incelenen öykülerdeki duygusal ifadelerin daha dengeli bir dağılıma sahip olduğunu göstermiştir.

Tablo 33'te yer alan *Yargı* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. p-değeri 0.05 anlamlılık düzeyinin oldukça altında olduğu için, *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların arasındaki farkların rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir eğilimi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre, Post Öykü dergisinde incelenen öykülerde *Yargı* ulamında dilsel kaynakların kullanımının, bu öykülerde ele alınan toplumsal normlar, değerler ve beklentilere ilişkin belirgin bir tutum veya değerlendirme eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Bu bağlamda, *Yargı* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 36: Post Öykü Dergisi *Yargı* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Yargı	4	29.49	0.000006

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 36'da *Yargı* ulamının olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. p-değeri 0.05 anlamlılık düzeyinin oldukça altında olduğu için, bu farkın rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir eğilimi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre, Post Öykü dergisinde incelenen öykülerde yer alan *Yargı* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir tutum veya değerlendirme eğiliminin olduğu saptanmıştır.

4.3.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *güç* ve *odak* ulamları incelenip yorumlanmıştır. *Derecelendirme* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Derecelendirme, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Post Öykü dergisinde yer alan 57 öykü *Derecelendirme* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Derecelendirme* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Derecelendirme* ulamının görülme sıklıkları Tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37: Post Öykü Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme	Olumlu F	Olumsuz F	Olumlu G.S (1000 Tümcede)	Olumsuz G.S (1000 Tümcede)
Güç	21	9	85.71	36.73
Odak	34	4	138.78	16.33
Toplam	55	13	224.49	53.06

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 37’de *Güç* ve *Odak* ulamlarındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin 1000 tümcede nasıl bir sıklıkla görülebileceği gösterilmiştir. *Güç* ulamında olumlu ifadelerin sıklığı yaklaşık 85.71, olumsuz ifadelerin sıklığı ise 36,73 olarak hesaplanmıştır. *Odak* ulamında ise olumlu ifadelerin sıklığı 138.78, olumsuz ifadelerin sıklığı 16,33 olarak hesaplanmıştır.

Toplamda, *Derecelendirme* ulamında olumlu ifadelerin 1000 tümcede yaklaşık 224.49 kez kullanılacağı, olumsuz ifadelerin ise 53.06 kez kullanılacağı tahmin

edilmiştir. Bu bulguların sonucunda ise, incelenen öykü metinlerinde *Derecelendirme* ulamı kapsamında olumlu ifadelerin, olumsuz ifadelerle göre daha sık kullanıldığı saptanmıştır. Bu, metinlerin genel olarak olumlu bir eğilim taşıdığını ve bu eğilimin özellikle Odak ulamında daha belirgin olduğu belirtilmiştir.

4.3.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *Odak* incelenip yorumlanmıştır. *Odak* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde öykülerde incelenmiştir. Derecelendirme, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Post Öykü dergisinde yer alan 57 öykü *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Odak* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Odak* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Odak* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38: Post Öykü Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Odak	Olumlu F	Olumsuz F	Olumlu G.S (1000 Tümcede)	Olumsuz G.S (1000 Tümcede)
Yumuşatma	19	4	87.96	18.52
Keskinleştirme	16	7	74.07	32.41
Toplam	35	11		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 38’de saptanan verilere göre, *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının dilsel kaynaklar açısından NOTOS dergisinde yer alan öykülerde kullanım sıklığı, 216 tümce üzerinden değerlendirilmiş ve ardından bu frekanslar 1000 tümceye ölçeklendirilerek genel bir görünüm sunulmuştur. Yapılan ölçeklendirme, her iki dilsel

kaynağın kullanım yoğunluğunu daha geniş bir metin hacmi içinde nasıl temsil edebileceğini göstermiştir.

Yumuşatma ulamında kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklığı, 1000 tümceye ölçeklendirildiğinde yaklaşık 88 olarak belirlenmiştir. Bu, öykülerdeki dilin, okuyucuya veya dinleyiciye belirli bir yumuşaklık ya da hassasiyet katma amacı taşıyan dilsel kaynaklara görece sık kullanıldığını göstermiştir. *Yumuşatma* ulamında yer alan dilsel kaynaklar, metindeki tonu hafifletmek, durumu daha az şiddetli veya daha kabul edilebilir hale getirmek için kullanılabilir. Bu, yazarların okuyucunun algısını yönlendirme, belirli bir duygusal etki yaratma veya konuyu daha nazik bir şekilde ele alma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Bununla birlikte, *Keskinleştirme* ulamında kullanılan dilsel kaynaklarının kullanım sıklığı, 1000 tümceye ölçeklendirildiğinde yaklaşık 74 olarak hesaplanmıştır. Bu, yazarların ifadelerini güçlendirmek, vurgulamak veya belirli noktaları daha net ve keskin bir şekilde iletmek amacıyla keskinleştirme tekniklerine başvurdıklarını göstermektedir. *Keskinleştirme*, metnin etkisini artırma, belirli bir duruşu netleştirme veya okuyucuya açık ve güçlü bir mesaj verme niyetini yansıtır.

Tablo 38'e genel olarak bakıldığında ise hem *Yumuşatma* hem de *Keskinleştirme* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanım sıklığı 1000 tümcede 162 olarak ölçeklendirilmiştir. Bu, incelenen öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının, yazarların hem *yumuşatma* hem de *keskinleştirme* tekniklerini belirli bir dengede kullandıklarını göstermektedir. Bu dengeli kullanım, metnin genel tonunu ve etkisini şekillendirme konusunda yazarların stratejik tercihlerini ortaya çıkarmıştır.

Post Öykü dergisinde *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

- (20) “*Hicran yarasıyla dolu bir istasyonda, vagonların ağır ağır yüklendiği o nemli sabahın sisinde, gözleri uzaklara dalmış bir kadının elinden düşen mendil, kaybolan bir sırrın simgesidir. Bu sır, adeta kendi içinde bir savaş veren, kalbinin derinliklerinde sakladığı, tam anlamıyla dile getiremediği duyguların ta kendisidir. Arnavut kaldırımlarında neşeyle koşuşturan çocukların boynundaki haşarı teri, rüzgârın şefkatle alıp götürdüğü, annelerin gülüşlerine oyalı bir incelik eklediği mutluluğun izleridir. Ancak kadının yüreği, kaybedilen o mendil gibi, bir yandan geçmişin acılarıyla*

savaşırken, diğer yandan da ifade edilemeyen, derinlerde saklı kalan bir hüznün yükünü taşımaktadır.”

(Post Öykü,50)

Örnek (20)’de italik olarak verilen dilsel kaynaklar odak ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Hicran yarasıyla, kendi içinde bir savaş veren, mutluluğun izleridir, tam anlamıyla, ifade edilemeyen, hüznün yükünü taşımaktadır* dilsel kaynaklar Odak yargılarıdır. *Kendi içinde bir savaş veren ve tam anlamıyla ifadeleri Odak ulamının alt ulamı olan Olumlu Yumuşatma* yargısı olarak saptanmıştır. Bununla birlikte *mutluluğun izleridir, Hicran yarasıyla* ifadelerine gelince ise *Odak ulamının alt ulamı olan Olumlu Keskinleştirme* yargısıdır.

4.3.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *Güç* incelenip yorumlanmıştır. *Güç* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde öykülerde incelenmiştir. Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Post Öykü dergisinde yer alan 57 öykü *Güç* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Güç* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Güç* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Güç* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 39’da gösterilmiştir.

Tablo 39: Post Öykü Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt		F	G.S
Ulamı Güç			(1000 Tümcede)
Yoğunlaştırma	Nitelik	12	74.07
	Süreç	1	6.17
	Sayı	2	12.35
Nicelleştirme	Kapsam	4	24.69
	Boyut	3	18.52
Toplam		22	

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 39’da gösterilen *Güç* ulamının *Yoğunlaştırma* ve *Nicelleştirme* alt ulamları, yazarların metin içinde özellikle hangi unsurları ön plana çıkarmak istediklerinin bir göstergesidir. *Yoğunlaştırma* ulamının *Nitelik* alt ulamında 1000 tümcede yaklaşık 74 kez kullanılması, yazarların belirli nitelikleri, yani özellikleri, durumları veya nesnelerin özelliklerini vurgulamada bu yöntemi sıklıkla kullandıklarını göstermektedir. *Nicelleştirme* ulamının alt ulamı *Kapsamın* ise 1000 tümcede yaklaşık 25 kez kullanılması, yazarların bir durumun veya konunun genişliğini ve kapsamını vurgulamak için bu dilsel kaynaktan faydalandıklarını belirlenmiştir. Tablo 39’da *Güç* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların, yazarların metin içinde belirli unsurları nasıl vurguladıklarını, hangi teknikleri öne çıkardıklarını ve bunların metnin genel yapısı ve okuyucu üzerindeki etkisiyle nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymuştur. *Yoğunlaştırma* ulamının alt ulamı olan *Nitelik* ulamı ve *Nicelleştirme* ulamının alt ulamı *Kapsamın* görece daha yüksek kullanım sıklığı tespit edilmiştir.

Post Öykü dergisinde 57 öykü *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 38 ve tablo 39’da veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Derecelendirme* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümllemek amacıyla tablo 38 ve tablo 39’da yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 40’da *Odak* ulamı ve alt ulamları olan *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının *olumlu* ve *olumsuz* durumlar arasındaki kullanım sıklıkları gösterilmiştir. Bu istatistiksel veriler doğrultusunda Ki-kare testi uygulanmıştır. Ki-kare testi sonucunda, χ^2 (ki-kare) değeri 0.478 ve p-değeri 0.489 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, p-değerinin 0.05’ten büyük olması nedeniyle, odak türleri *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* arasında olumlu ve olumsuz frekanslar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, veriler arasındaki fark rastlantısal olabilir ve belirgin bir ilişkiyi işaret etmemektedir.

Bu bağlamda, *Odak* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 40: Post Öykü Dergisi Odak Ulamı ve Alt Ulamlarının Ki-Kare Testi Bulguları

	DF	Ki-kare	P-değeri
Derecelendirme	1	0.478	0.489

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

4.4. DİL VE EDEBİYAT DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR

Dil ve Edebiyat dergisinde toplam 39 öykü metni incelenmiştir. Veri tabanını oluşturan öykülerde yer alan dilsel kaynaklar, *Tutum ve Derecelendirme* ulamları çerçevesinde ayrı ayrı saptanmıştır. Çalışma kapsamında *Tutum* ulamının alt ulamı olan *takdir*, *duygulanım* ve *yargı ulamları* da araştırma soruları bağlamında ayrı ayrı başlıklar altında tablolastırılarak incelenmiştir. *Derecelendirme* ulamına gelince ise *güç ve odak* alt ulamları bağlamında *Tutum* ulamı ile ilişkilendirilerek dilsel kaynaklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Belirlenen 39 öyküde hem *Tutum* hem de *Derecelendirme* ulamlarındaki kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıkları 1000 tümce üzerinden değerlendirilerek tablolastırılmıştır. Her bir ulamda kullanılan dilsel kaynakların anlamlılık değerlerini karşılaştırıp çözümlemek için Ki-kare testi uygulanarak çalışmanın anlam kazanması sağlanmıştır. Son olarak elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmıştır.

4.4.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde alınan 39 öykü *tutum* dizgesinin *takdir*, *duygulanım* ve *yargı alt ulamları* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Tutum*, bir ifadenin *olumlu* veya *olumsuz* değerlendirilmesini içeren çeşitli düşünce yapılarını içermekte ve konuşucuların duygusal tepkilerini ve değerlendirmelerini kapsamaktadır. Konuşucuların duygusal tepkileri ve değerlendirmeleri, genellikle *sev-*, *hoşlan-*, *nefret et-* gibi duygusal yargıları içermektedir.

Duygulanım, duyguları temel alarak bir durumu açıklamakta ve duygusal tepkilerin değerlendirilmesini içermektedir. *Takdir* ise nesnelerin, olayların ve

süreçlerin estetik ilkeler ve değerler sistemiyle değerlendirilmesidir. Başka bir deyişle, bir şeyin veya bir olayın estetik yönlerini ve değerlerini belirlemektedir. *Yargı* ise insan davranışlarını toplumsal kurallar açısından değerlendirmeyi içermektedir. Bu, belirli davranışların toplumun kabul ettiği normlara uygunluğunu veya uyumsuzluğunu değerlendirmeyi göstermektedir. Bu çerçevede incelenen öykülerdeki dilsel kaynaklar saptanmıştır.

Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde ayrıntılarıyla açıklanan *duygulanım* ulamı süreçler bağlamında çözümlenmiştir. DK kapsamında *tutum*, metin içinde yer alan duygularla ve değerlerle; *derecelendirme*, söylemde tutumların derecesinin artırılması ya da azaltılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Dil ve Edebiyat dergisinde yer alan örneklerden birini tutum ve derecelendirme ulamı noktasında tablo 45'te incelenmiştir:

(21)“Okuldan geldikten sonra arkadaşlarıyla bilye oynayan çocuk televizyonda biraz çizgi film seyrederek sonra topun atıldığı yere giderdi. Topu atan *şişman belediye görevlisi* iftardan bir saat önce topu hazırlar ve iftar saati *fitili ateşlerdi*. Her akşamki gibi topun içine basılan paçavraları ve bunların küskü ile sıkıştırılmasını seyreden çocuk içinden bu akşam fitili ben ateşleyeceğim, dedi. *Koşa koşa giderek* evin mutfağından çakmağı alıp kimse görmeden cebine koydu.”

(Dil ve Edebiyat,57)

Tablo 41: Dil ve Edebiyat Dergisi Dilsel Kaynaklar

METİN	ULAM	DEĞERLENEN
Topu atan <i>şişman belediye görevlisi</i> iftardan bir saat önce topu hazırlar.	Tutum >takdir>-değerlendirme	adam
<i>Koşa koşa giderek</i> evin mutfağından çakmağı alıp	Tutum >duygulanım>-hoşnutluk	çocuk

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Örnek (21)'de italik olarak belirtilen dilsel kaynaklar *şişman belediye görevlisi*, *koşa koşa giderek* *Tutum* ulamının alt ulamı olan *duygulanım* insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Tablo 41'de (-) değerlendirme, (-) hoşnutluk biçiminde duygulanım ulamları gösterilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçeve

kısımında belirtildiği üzere her ulamın ve her alt ulamın olum ve olumsuz durumları söz konusudur. Çalışmada olumlu ulam (+) olarak belirtilirken olumsuz ulam ise (-) olarak gösterilmiştir. Duygulanımın temelinde, duyguların nasıl algılandığı ve değerlendirildiği yatmaktadır. Tablo 41’de incelenen tümcelere bakıldığında bu sınıflandırma, duygusal gruplandırmaları hem davranışın gösteriliş biçimini hem de kişinin içsel duygularının durumunu göz önünde bulundurarak daha incelikli alt ulamlara bölmektedir.

4.4.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan duygulanım ulamı incelenip yorumlanmıştır. Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen *Dil ve Edebiyat* dergisinde yer alan 39 öykü duygulanım çerçevesinde çözümlenmiştir. *Duygulanım* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Duygulanım* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da Duygulanım ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 42’de gösterilmiştir.

Tablo 42: Dil ve Edebiyat Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Duygulanım	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Mutluluk/Mutsuzluk	22	3	78.57	10.71
Güven/Güvensizlik	8	2	28.57	7.14
İstek/İsteksizlik	32	6	114.29	21.43
Hoşnut/Hoşnutsuzluk	27	11	96.43	39.29
Toplam	89	22		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 42’de farklı Duygulanım ulamlarında (Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik, Hoşnut/Hoşnutsuzluk) olumlu ve olumsuz

ifadelerin 1000 tümcelik bir veri setinde ne kadar sık kullanıldığını gösterilmiştir. Olumlu ifadelerin sıklığı (78.57) olumsuz ifadelere (10.71) göre oldukça yüksektir. Bu, veri setinde mutlulukla ilgili ifadelerin mutsuzlukla ilgili ifadelere göre daha yaygın olduğunu gösterir. Olumlu ifadeler (28.57) olumsuz ifadelere (7.14) göre daha sık görülür, bu durum da güven duygusunun bu veri setinde güvensizlik duygusundan daha sık ifade edildiği saptanmıştır. Olumlu ifadeler (96.43) olumsuz ifadelere (39.29) göre daha yaygın olmakla birlikte, bu ulam olumsuz ifadelerin en yüksek olduğu ulamdır. Bu, hoşnutluk duygularının ifade edilmesinin yaygın olduğunu ancak hoşnutsuzluk ifadelerinin de göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir yer tuttuğunu gösterir.

Genel olarak, bu tablo veri setindeki tümcelerde olumlu duygulanımların olumsuz duygulanımlara göre daha yaygın olduğunu göstermektedir. Özellikle, *İstek/İsteksizlik* ulamında yer alan olumlu ifadelerin sıklığı dikkat çekicidir. Bununla birlikte, *Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamındaki olumsuz ifadelerin yüksek oranda kullanım sıklığı, bu duygulanımın daha karmaşık ve çeşitli ifade edildiğini göstermiştir.

Dil ve Edebiyat dergisinde Duygulanım ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(22)“Çok eskilerden tanıdığım *bir tören havasıyla* sandığın başına gittik. Murat’ı seviyordum, *iyiydi, dürüsttü, zekiydi, komikti*. Onunla kim evlenmek istemezdi ki? Elimde değildi işte, çocukluğumun en *büyük macerasını* onunla değil, Meltem’le paylaşmak istiyordum. Hikayemi anlatmak istediğim tek kişi Meltem’di. Onun tarafından görülme, duyulmak istiyordum. Birbirimize bile *itiraf etmediğimiz* bir şeyi birlikte, dikkatle taşıyorduk. Sanki düşürsek hem bizi hem başkalarını kesecekti. İşte şimdi burada, bu evde, biri diğerine ilk kez yatıya gitmiş *iki kız çocuğunun mutluluğuyla*, ne yaparsak yapalım saklayamadığımız bir *sevinçle coşuyorduk*. Yazmalara, dantellere bakarken, Meltem kırmızı işli, mavi çiçekli bir yemeniyi eline aldı.”

(Dil ve Edebiyat, 95)

Örnek (22)’de italik olarak verilen dilsel kaynaklar duygulanım ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Bir tören havasıyla, iyiydi, dürüsttü, zekiydi, komikti, itiraf etmediğimiz, büyük macerasını, iki kız çocuğunun mutluluğuyla, sevinçle coşuyorduk* ifadeleri Olumlu ulamında yer almaktadır.

4.4.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan takdir ulamı incelenip yorumlanmıştır. Takdir ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Dil ve Edebiyat dergisinde yer alan 39 öykü takdir çerçevesinde çözümlenmiştir. *Takdir* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Takdir* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Takdir* ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 43'te gösterilmiştir.

Tablo 43: Dil ve Edebiyat Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Takdir	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Tepki	4	2	16.33	8.16
Bileşim	3	1	12.24	4.08
Kıymet Takdiri	2	1	8.16	4.08
Toplam	9	4		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 43'te, üç farklı ulama ayrılmış Takdir ulamının alt ulamlarının olumlu ve olumsuz sıklıkları incelenmiştir. *Tepki* ulamı, metinde daha fazla karşılaşılan bir ulam olup, olumlu (16.33) ve olumsuz (8.16) ifadelerle metindeki durumların, eylemlerin veya olayların bıraktığı izlenimleri ve sonuçları ifade etmiştir. *Bileşim* ve *Kıymet Takdiri* ulamlarında ise metinde daha az görülen takdir ifadelerini temsil ettiği saptanmıştır. *Bileşim* ulamı (olumlu 12.24, olumsuz 4.08) belirsizlik ve anlaşmazlık durumlarını, *Kıymet Takdiri* ulamı ise (olumlu 8.16, olumsuz 4.08) durumlar arası uyumu ve dengeyi ifade etmektedir. Toplamda, 1000 tümcedeki olumlu ifadelerin

(187.76) olumsuz ifadeler (77.55) göre daha fazla olduğu görülür. Tablodan anlaşıldığı üzere, metnin genel olarak olumlu bir ton taşıdığını, olumlu değerlendirmelerin, etkilerin ve niteliklerin olumsuzlara oranla daha baskın olduğunu göstermiştir. Buna karşın, olumsuz ifadelerin varlığı metnin eleştirel yönlerini ve olumsuz durumları da ele aldığını göstermiştir.

Dil ve Edebiyat dergisinde Takdir ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(23)“Hasan yan masadan top kaçıp ayaklarının dibine gelir diye kalkıp yeni bir kahve alıyor. Sonra da bir *izin kâğıdı*. *İşte budur*. *Rahatsız* olduğunu söylüyor. *Çıkışa yürürken* masalardan bakanlar oluyor. Hay Allah, neden böyle oldun Macit? Oluyorum bazen. *Siz hiç rahatsız olmuyor musunuz?* Şimdi yine sokakta. Minibüse yanaşmıyor bu kez. *Yerin altına da inemiyor*. Yürüyor eve kadar. Kapıcı Hasan apartmanın demir parmaklıklı kapısını açıp içeriye alıyor kendisini. Boş posta kutularının yanından geçip *dik merdivenden* ağır ağır çıkıyor”.

(Dil ve Edebiyat, 67)

Örnek (23)’te italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *İşte budur*, *izin kâğıdı*, *rahatsız*, *Siz hiç rahatsız olmuyor musunuz?* *dik merdivenden* ifadeleri bu öykü içerisinde değerlendirildiğinde takdir ulamının kullanım sıklığı saptanmıştır. *Rahatsız* dilsel kaynağının *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Etki* olarak nitelendirilebilir. Diğer bir dilsel kaynak olan *dik merdivenden* kullanımı da *Takdir* ulamının *Olumsuz Nitelik* ulamında çözümlenebilir. Bununla birlikte, “Oluyorum bazen. Siz hiç rahatsız olmuyor musunuz?” gibi ifadeler, Macit’in kendi davranışlarını ve hislerini sorgulamasını sağlar, bu da *Nitelik* ulamında duygusal tepkilere derinlik kazandırır.

4.4.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında yargı ulamının alt dizgesi olan toplumsal saygınlık ve toplumsal onay ulamları incelenip yorumlanmıştır. Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Dil ve Edebiyat dergisinde yer alan 39 öykü *yargı* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Yargı* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen

öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Yargı* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Yargı* ulamının alt ulamlarından *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarının *Olumlu* ve *Olumsuz* biçimleri Tablo 44'te gösterilmiştir.

Tablo 44: Dil ve Edebiyat Dergisi *Yargı* Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt		Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı <i>Yargı</i>				G.S	G.S
				(1000	(1000
				Tümcede)	Tümcede)
Toplumsal Saygınlık	Normallik	21	5	85.71	20.41
	Yeterlik	7	3	28.57	12.24
	Kararlılık	11	2	44.90	8.16
Toplumsal Onay	Doğruluk	14	6	57.14	24.49
	Uygunluk	21	70	85.71	285.71

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 44'te Toplumsal Saygınlık ulamının Normallik alt ulamında olumlu ifadelerin sıklığı (85.71), olumsuzlara göre (20.41) oldukça yüksektir. Toplumsal Saygınlık ulamının Normallik alt ulamında Yeterlik alt ulamında olumlu ifadelerin sıklığı (28.57) ile olumsuz ifadelerin sıklığı (12.24) arasında fark vardır, bu da yeterliliğin genel olarak olumlu bir nitelik olarak kabul edildiğini, ancak olumsuz yargıların da var olduğunu gösterir. Toplumsal Saygınlık ulamının Kararlılık alt ulamında olumlu ifadeler (44.90), olumsuz ifadelere (8.16) göre daha yaygındır. Bu, kararlılık özelliğinin toplumsal saygınlık açısından genellikle olumlu bir değer olduğunu belirtir.

Tablo 44'te Toplumsal Onay ulamının Doğruluk alt ulamında olumlu (57.14) ve olumsuz (24.49) ifadeler arasında fark oldukça yüksektir. Toplumsal Onay ulamının Uygunluk alt ulamında olumsuz ifadelerin sıklığının (285.71) olumlu ifadelere (85.71) göre çok daha yüksek olduğu tek ulamdır. Bu, toplumsal uygunluk konusunda toplumun oldukça eleştirel olduğunu ve uygun olmayan davranışların veya durumların sıkça vurgulandığını gösterir.

Dil ve Edebiyat dergisinde Yargı ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(24)“Meselelere çok yönlü bakacak, çeşitli cevaplar sunacaktık. *Beklenti* bu yöndeydi. Sorunların temelinden çözümünü arayacaktık. Ancak, *yerinde ve etkili çözümlerimizle akıl almaz bir biçimde* bunu başarmıştık. Bu plan işlerse ve *olağanüstü* hale getirirsek, işte o zaman *herkesin vicdanı rahatlayacak, ülkenin bütünlüğüne katkıda bulunmuş olacağız. Sahtekarlıklarına* son verecek, *baskıcı olmayan, ihtiyaçlara gerçekten cevap vermeyen* bir yaklaşımla, herkesin dil sorunlarını çözerek, toplumsal bütünlüğü ve barışı sağlamış olacağız.”

(Dil ve Edebiyat 24)

Örnek (24)’te italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Olağanüstü, akıl almaz, yerinde ve etkili çözümlerimizle, baskıcı olmayan, ihtiyaçlara gerçekten cevap vermeyen* gibi dilsel kaynaklar *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarında yer alan hem *Olumlu* hem *Olumsuz* ulam içerisinde belirlenmiştir. *Akıl almaz dilsel* kullanımı *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Normallik* olarak belirlenmiştir.

Dil ve Edebiyat dergisinde 39 öykü *Tutum* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 42, tablo 43 ve tablo 44’te veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Tutum* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümlemek amacıyla tablo 42, tablo 43 ve tablo 44’te yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmıştır. İlk olarak tablo 42’de yer alan *Duygulanım* ulamı için Ki-kare testi uygulanmış, ikinci olarak da tablo 43’te yer alan *Takdir* ulamına Ki-kare testi uygulanmıştır. Son olarak da tablo 44’te yer alan *Yargı* ulamı için Ki-kare testi yapılmıştır. Bu testler, öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının rastgele dağılıp dağılmadığını ya da belirli bir anlamlılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

İlk olarak tablo 42’de yer alan *Duygulanım* ulamı Ki-kare testi uygulanıp sonuçlar yorumlanmıştır. *Duygulanım* ulamı altında yer alan *Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik ve Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamları için olumlu ve olumsuz frekanslar verilmiştir. Bu ulamlardaki olumlu ve olumsuz ifadelerin kullanım sıklıkları karşılaştırılarak bu ulamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

olup olmadığı belirlenmiştir. Ki-kare testi sonucunda, χ^2 (ki-kare) değeri 3.343, p-değeri 0.342 ve dereceler serbestliği (df) 3 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, p-değerinin 0.05'ten büyük olması nedeniyle, farklı Duygulanım ulamları arasındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin frekansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir. Başka bir deyişle, veriler arasındaki farklar büyük olasılıkla rastlantısalıdır. Bu, incelenen Duygulanım ulamının kullanımındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin dağılımının genel olarak benzer olduğunu belirtir. *Duygulanım* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 45: Dil ve Edebiyat Dergisi Duygulanım Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Duygulanım	3	3.343	0.342

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 43'te verilen sayısal bilgiler ışığında anlamlılık değerinin ölçülmesi için Ki-kare testi uygulanmıştır. Ki-kare testi sonucunda, Takdir ulamı için χ^2 (ki-kare) değeri yaklaşık 0.457, p-değeri ise yaklaşık 0.978 olarak hesaplanmış ve serbestlik derecesi (DF) 4'tür. Bu sonuçlar, Takdir ulamı altında farklı ulamlardaki (Tepki, Bileşim ve Kıymet Takdiri) olumlu ve olumsuz dilsel kaynak kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. p-değeri 0.05'in (veya %5 anlamlılık düzeyi) çok üstünde olduğu için, bu farkların rastgele varyasyonlardan kaynaklanabileceği ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Başka bir deyişle, incelenen öykü metinlerinde Takdir ulamı altındaki ulamların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği anlamına gelmektedir. Bu, yazarların farklı Takdir ulamlarını benzer oranlarda kullandıklarını ve bu ulamlar arasında belirgin bir ayrım yapmadıklarını sonucuna varılmıştır. *Takdir* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 46: Dil ve Edebiyat Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Takdir	4	0.457	0.978

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 44’te verilen sayısal bilgiler ışığında anlamlılık değerin ölçülmesi için Ki-kare testi uygulanmıştır. Ki-kare testi sonucunda, χ^2 (ki-kare) değeri 46.62, p-değeri yaklaşık 0.00000000183 ve dereceler serbestliği 4 olarak hesaplanmıştır.

Bu sonuçlar, p-değerin 0.05’in çok altında olması nedeniyle, Toplumsal Saygınlık ve Toplumsal Onay alt ulamları arasındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin frekansları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Bu, incelenen ulamlardaki yargıların kullanımının rastgele dağılımdan ziyade belirgin bir desene sahip olduğunu gösterir.

Özellikle, *Toplumsal Onay- Uygunluk* ulamındaki olumsuz ifadelerin çok fazla yüksek frekansı, bu anlamlı farkın büyük bir kısmını açıklar. Sonuç olarak, bu ulamdaki yargıların dağılımı, toplumun değerlerine ve beklentilerine uyum sağlama konusunda bireyler üzerindeki baskıyı ve bu konudaki sosyal dinamikleri vurgular. *Yargı* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 47: Dil ve Edebiyat Dergisi Yargı Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Yargı	4	46.62	0.00000000183

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

4.4.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *güç* ve *odak* ulamları incelenip yorumlanmıştır. Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Dil ve Edebiyat dergisinde yer alan 39 öykü *Derecelendirme* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Derecelendirme* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Derecelendirme* ulamının görülme sıklıkları Tablo 48’de gösterilmiştir.

Tablo 48: Dil ve Edebiyat Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme	Olumlu F	Olumsuz F	Olumlu G.S (1000 Tümcede)	Olumsuz G.S (1000 Tümcede)
Güç	34	7	206.06	42.42
Odak	12	2	72.73	12.12
Toplam	46			

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 48’de, *Güç* ve *Odak* ulamlarının, bir metin veya veri setindeki frekanslarını ve bu frekansların 1000 tümce temelinde genel sıklık (G.S) oranlarını gösterilmiştir. *Güç* ulamı için verilen frekans 34’tür. Başka bir deyişle çalışmanın inceleme nesnesinde veri setinde *Güç* ulamı ile ilgili dilsel kaynakların kullanım sıklığı 34’tür. Bununla birlikte, *Odak* ulamının kullanım sıklığı ise 12’dir. Bu veriler, incelenen metnin veya veri setinin hangi dilsel kaynaklara odaklandığını ve bu dilsel kaynakların ne kadar sıklıkla ele alındığını göstermiştir. *Güç* ulamının *Olumlu* genel sıklığı 206,06 olarak hesaplanırken, *Odak* ulamının *Olumlu* genel sıklığı 72,73 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçeklendirme, her iki ulamın da genel metin içerisindeki göreceli ağırlığını ve önemini daha büyük bir bakış açısından değerlendirilmiştir.

4.4.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *Odak* incelenip yorumlanmıştır. *Odak* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde öykülerde incelenmiştir. Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Dil ve Edebiyat dergisinde yer alan 39 öykü *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. Öncelikle, öykülerde *Odak* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Odak* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 49’da gösterilmiştir.

Tablo 49: Dil ve Edebiyat Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt Ulamı Odak	Olumlu F	Olumsuz F	Olumlu G.S (1000 Tümcede)	Olumsuz G.S (1000 Tümcede)
Yumuşatma	19	4	87.96	18.52
Keskinleştirme	16	7	74.07	32.41
Toplam	35	11		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 49’da saptanan verilere göre, *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının dilsel kaynaklar açısından Dil ve Edebiyat dergisinde yer alan öykülerde kullanım sıklığı, 216 tümce üzerinden değerlendirilmiş ve ardından bu frekanslar 1000 tümceye ölçeklendirilerek genel bir görünüm sunulmuştur. Yapılan ölçeklendirme, her iki dilsel kaynağın kullanım yoğunluğunu daha geniş bir metin hacmi içinde nasıl temsil edebileceğini göstermiştir.

4.4.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Dil ve Edebiyat dergisinde yer alan 39 öykü *Güç* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Güç* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. *Güç* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 50’de gösterilmiştir.

Tablo 50: Dil ve Edebiyat Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Güç		F	G.S (1000 Tümcede)
Yoğunlaştırma	Nitelik	34	138.78
	Süreç	12	48.98
Nicelleştirme	Sayı	13	53.06
	Kapsam	15	61.22
	Boyut	6	24.49
Toplam		80	

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 50’de *Yoğunlaştırma* ulamının alt ulamı olan *Nitelik* ulamının yüksek sıklık değeri (138.78) olduğu belirlenmiştir. *Yoğunlaştırma* ulamının alt ulamı olan *Süreç* ulamının ise süreçlerin yoğunlaştırılması ile ilgili ifadelerin sıklığı (48.98) görece daha düşüktür. Genel olarak, bu ölçeklendirme sonucu, metinlerde yoğunlaştırma ve nicelleştirme ile ilgili dilsel yapıların kullanımının, belirli bir mesajı güçlendirmek, vurgulamak veya açıklığa kavuşturmak için önemli araçlar olduğunu ortaya koymuştur. Niteliklerin ve kapsamın özellikle sık vurgulandığı görülürken, sayısal bilgiler ve boyut/büyüklik gibi özelliklerin de belirli bağlamlarda önem taşıdığı gözlemlenmiştir.

4.5. TÜRK EDEBİYATI DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR

Türk Edebiyatı dergisinde toplam 30 öykü metni incelenmiştir. Veri tabanını oluşturan öykülerde yer alan dilsel kaynaklar, *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları çerçevesinde ayrı ayrı saptanmıştır. Belirlenen 30 öyküde hem *Tutum* hem de *Derecelendirme* ulamlarındaki kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıkları 1000 tümce üzerinden değerlendirilerek tablolastırılmıştır. Her bir ulamda kullanılan dilsel kaynakların anlamlılık değerlerini karşılaştırıp çözümlemek için Ki-kare testi uygulanarak çalışmanın anlam kazanması sağlanmıştır. Son olarak elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmıştır.

4.5.1.Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde alınan 30 öykü *tutum* dizgesinin *takdir*, *duygulanım* ve *yargı alt ulamları* çerçevesinde çözümlenmiştir. DK kapsamında *tutum*, metin içinde yer alan duygularla ve değerlerle; *derecelendirme*, söylemde tutumların derecesinin artırılması ya da azaltılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. *Türk Edebiyatı* dergisinde yer alan örneklerden birini *tutum* ve *derecelendirme* ulamı noktasında tablo 51’de incelenmiştir:

(25)“Okul yolunun üzerinde evleri vardı. *Küçük bir dolma ev. Çatı katı sıvasız tuğladan. Önüne ekili iki can erik, bir ayva ağacı geniş*

salon camını perdeler, içeriği göstermezdi. Abisi *kötü hastalıktan ölmüş* derlerdi. İnanmazdım ben. Ayten; sarı gür saçlı, kolları boğum boğum bir çocuktur. Gözleri! En çok gözleri anlatırdı içini. *Mavi bir su akardı* içinden ağır. Derin, parlak ama her daim *hüzün yumağı*. Babası, babamla aynı fabrikada işçiydi. Dört kardeşlerdi. Üç kalmışlardı. Mahalleye gelmeden ölmüştü en büyükleri. Öğretmen, hayat bilgisinden bir ödev vermişti bir gün. Ayten tamam edemedi diye kızmış, *şeddeli bir tokat* savurmuştu. Hiç unutmam, ağlamadı kız. Sıktı kendini.”

(Türk Edebiyatı,14)

Tablo 51: Türk Edebiyatı Dergisi Dilsel Kaynaklar

METİN	ULAM	DEĞERLENEN
Küçük bir dolma ev	Tutum >takdir >+nitelik	ev
kötü hastalıktan ölmüş	Tutum >takdir >-değerlendirme	adam
Mavi bir su akardı	Tutum >takdir >+nitelik	gözler

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Örnek (25)’te kullanılan dilsel kaynaklar *küçük bir dolma ev*, *iki can erik*, *bir ayva ağacı*, *hüzün yumağı*, *şeddeli bir tokattır*. Örnekte kullanılan ifadeler *Tutum* ulamının alt ulamlarından olan *Takdir* yargısıdır. Bu öyküde genellikle *Takdir* ulamının Olumlu Değerlendirme ve Olumlu Nitelik yargılarının kullanıldığı dikkat çekici bir durumdur.

4.5.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan duygulanım ulamı incelenip yorumlanmıştır. Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen *Türk Dili* dergisinde yer alan 30 öykü duygulanım çerçevesinde çözümlenmiştir. *Duygulanım* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Duygulanım* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Duygulanım* ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 52’de gösterilmiştir.

Tablo 52: Türk Edebiyatı Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Duygulanım	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Mutluluk/Mutsuzluk	23	4	93.88	16.33
Güven/Güvensizlik	6	2	24.49	8.16
İstek/İsteksizlik	26	4	106.12	16.33
Hoşnut/Hoşnutsuzluk	8	6	32.65	24.49
Toplam	63	16		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 52’den elde edilen veriler ayrıntılı biçimde incelendiğinde Duygulanım ulamının Olumlu ulamlarının fazlalığı saptanmıştır. *Mutluluk/mutsuzluk* ulamında, 1000 tümce üzerinden yapılan hesaplamada, *olumlu* dilsel kaynakların (mutluluk) yaklaşık 94 kez, olumsuz dilsel kaynakların (mutsuzluk) ise yaklaşık 16 kez kullanıldığı görülmüştür. Bu oran, metinde mutluluk ifadelerinin mutsuzluk ifadelerine göre altı kat daha fazla olduğunu ve dolayısıyla genel bir mutluluk eğilimi olduğunu göstermiştir. *Hoşnut/hoşnutsuzluk* ulamında ise dilsel kaynakların kullanım oranları birbirine daha yakındır. *Hoşnutluk* ulamında kullanılan dilsel kaynakların kullanım oranı 32.65 kez iken, *hoşnutsuzluk* ulamında kullanılan dilsel kaynakların oranı ise 24.49 kez ifade edilmiştir. Bu, metinde hoşnutluk ifadelerinin hoşnutsuzluk ifadelerine göre biraz daha fazla olmasına rağmen, bu iki duygunun daha dengeli bir şekilde temsil edildiğini göstermiştir.

(26) “Buraya geldiğim güzü takip eden kış, sokağın diğer tarafındaki dişbudak ağaçları, *zemheride yaprağını dökünce*, penceremin görüşüne denk gelen yolun alını da *tıraş olmuş oğlanlar gibi* açılmış, karşıdaki evler daha bir görünür olmuştu. Zamanı kemirmeye; yatak, masa, sandalye ve dolap dörtlüsünden başkaca hiçbir şeyin olmadığı *bu hiçlik ormanında*, gerçekten hareket eden insanlar görebilme umudu, fena fikir değildi aslında. *İnsanlar dediysem*, iki elin parmağını ya geçer ya geçmez.”

(Türk Edebiyatı,41)

Örnek (26)'da italik olarak verilen ifadelerin *Duygulanım* ulamında olduğu saptanmıştır. *Zemheride yaprağını dökünce* dilsel ifadenin *Mutsuzluk* alt ulamına gönderimde bulunduğu açık bir durumdur. Bununla birlikte, *Zamanı kemirmeye* dilsel ifadesi ise *Hoşnutsuzluk* ulamına gönderimde bulunmaktadır. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere *Duygulanım* ulamının sıklıkla *Olumsuz* yargılarından yararlanıldığı gözlemlenmiştir.

Özetle, duygulanım kavramı, insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Bu kavramın çözümlenmesi, metinlerdeki duygusal bağlamın nasıl oluşturulduğu ve ne biçimde anlaşıldığı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu durum da yazarın duygularını okuyucuya ya da dinleyiciye ne derecede etkin bir şekilde iletebildiğinin ve okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığının değerlendirilmesi için büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

4.5.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Post Öykü dergisinde yer alan 30 öykü takdir çerçevesinde çözümlenmiştir. Öncelikle, öykülerde *Takdir* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Takdir* ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 53'te gösterilmiştir.

Tablo 53: Türk Edebiyatı Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Takdir	F	F	G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Tepki	5	2	54.35	21.74
Bileşim	9	4	97.83	43.48
Kıymet Takdiri	-	8	0.00	86.96
Toplam	33	59		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 53'te, çalışmanın veri tabanında bulunan öykünün farklı boyutlarını temsil eden ulamlara göre olumlu ve olumsuz ifadelerin frekansını 1000 tümce temelinde gösterir. Bu veriler, Takdir ulamının alt ulamları olan *tepkinin*, *bileşimin* ve *kıymet takdirinin* nasıl algılandığını detaylı bir şekilde ortaya koymuştur.

Tepki ulamında *Olumlu* dilsel kaynakların kullanım sıklığının *Olumsuz* dilsel kaynaklardan daha fazla frekansa sahip olduğu görülmüştür. (54.35'e karşı 21.74). Bu, *Tepki* ulamının genellikle *olumlu* olarak algılandığını, yani ele alınan durumun veya eylemin beklenen veya umulan bir etki yarattığını göstermektedir. *Olumlu* dilsel kaynakların bu alanda fazla kullanılması insanların olumlu etkilere daha çok değer verdiğini veya olumlu etkilerin daha sık ifade edildiğini düşündürülebilir.

Bileşim ulamında ise *Olumlu* dilsel kaynakların kullanım sıklığının *Olumsuzlara* göre yüksek olduğu görülmüştür. (97.83'e karşı 43.48). Bu, genel olarak niteliklerin olumlu yönde algılandığını, başka bir deyişle ele alınan özelliklerin, durumların ya da nesnelerin genel olarak beğenildiğini veya olumlu bir değerlendirme aldığını ortaya koyar.

Son olarak *Kıymet Takdiri* ulamında ise sadece *Olumsuz* dilsel kaynakları içeren bir kullanım sıklığının bulunduğu saptanmıştır. (0'a karşı 86.96). Burada herhangi bir olumlu dilsel kaynağın bulunmaması, *kıymet takdirinin* net bir şekilde *olumsuz* bir durum olarak algılandığını göstermiştir. Tablo 53'e bütün olarak bakıldığında ise toplamda, olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanım sıklıklarının genel dağılımı, çözümlenen durumun veya metnin daha çok olumsuz yönlerinin ön plana çıktığını göstermiştir.

Türk Edebiyatı dergisinde Takdir ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(27) “Şimdi *on beş gün kadar* oluyor, bu hastalığın nasıl başladığını hatırlamaya çalışıyor hasta yatağında. İlk kez ne şekilde ortaya çıktı hastalık belirtileri, *hafızasını zorluyor*. Süreç, o kadar yıpratmış ki bedenini ve zihnini... Durup düşünüyor; *hangi aydı*, *hangi gün?* *Yanlış hatırlamıyorsa* şubat başları olmalı...Gökyüzü güneşli, açıldı ama ayaz vardı üşüten. Tramvayda karşılaştılar Hıfzı Tevfik öğretmenle, böyle hatırlıyor: “Nereye Ömer, mektebe mi?” diye sormuştu Hıfzı Tevfik; o da *zayıf, silik bir sesle*, “Evet!” diyebilmişti. Başka konuşma olmadan okula kadar birlikte gittiler.”

(Türk Edebiyatı,66)

Örnek (27)'de *on beş gün kadar, hafızasını zorluyor, zayıf, silik bir sesle, yanlış hatırlamıyorsa, hangi aydı* ifadeleri *Takdir* ulamına gönderimde bulunmaktadır. Ayrıntılı olarak kullanılan dilsel ifadelere bakıldığında ise *on beş gün kadar* ifadesi *Takdir* ulamının alt ulamı olan *Olumlu Değerlendirmeye* gönderimde bulunmaktadır. Bununla birlikte *hafızasını zorluyor* dilsel ifade incelendiğinde ise bu kullanım da yine *Takdir* ulamının *Olumsuz Değerlendirme* ulamında yer almaktadır.

4.5.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında yargı ulamının alt dizgesi olan toplumsal saygınlık ve toplumsal onay ulamları incelenip yorumlanmıştır. Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Edebiyatı dergisinde yer alan 30 öykü *yargı* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Yargı* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Yargı* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Yargı* ulamının alt ulamlarından *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarının *Olumlu* ve *Olumsuz* biçimleri Tablo 54'te gösterilmiştir.

Tablo 54: Türk Edebiyatı Dergisi Yargı Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt		Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı Yargı				G.S	G.S
				(1000	(1000
				Tümcede)	Tümcede)
Toplumsal Saygınlık	Normallik	8	5	67.23	42.02
	Yeterlik	10	4	84.03	33.61
	Kararlılık	2	1	16.81	8.40
Toplumsal Onay	Doğruluk	0	5	0.00	42.02
	Uygunluk	14	70	117.65	588.24

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 54'te Toplumsal Saygınlıkla ilgili ulamlar olan *Normallik*, *Yeterlik* ve *Kararlılık*, toplumun bireylere ve davranışlarına yönelik değerlendirmelerini yansıtan

bir dizi *Olumlu* ve *Olumsuz* görüş saptanmıştır. Bununla birlikte, *Toplumsal Onayın* alt ulamları olan *Doğruluk* ve Uygunluk ise, bireylerin ve grupların toplumsal normlar ve beklentilerle ne ölçüde uyumlu olduklarına ilişkin bir bilgi sunmuştur.

Toplumsal Saygınlık ulamında yer alan *Normallik* ve *Yeterlik* ulamlarındaki *olumlu* dilsel kaynakların varlığı, toplumun belirli standartlara ve becerilere değer verdiğini gösterir. Özellikle, *Yeterlik* ulamında *olumlu* görüşlerin *olumsuz* dilsel kaynaklara göre daha fazla olması, bireylerin ve grupların yeteneklerinin ve başarılarının genellikle *olumlu* bir şekilde tanındığını ve takdir edildiğini ifade eder. Bu, bireylerin yeterliliklerinin, toplum içindeki saygınlığının önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koyar. *Kararlılık* ulamında ise *olumlu* dilsel kaynakların *olumsuz* dilsel kaynaklara oranla daha fazla olması, toplumun kararlı ve istikrarlı davranışları *olumlu* bir nitelik olarak gördüğünü, ancak bu ulamdaki düşük görüş sayısının, genel toplum yargısında kararlılığın daha az öne çıkan bir unsur olduğu saptanmıştır.

Toplumsal Onay ulamında yer alan *Doğruluk* ulamında herhangi bir *olumlu* dilsel kaynağın olmaması ve sadece *olumsuz* dilsel kaynakların bulunması, toplumun belirli durumlar veya davranışlar karşısında doğruluğu sorguladığını veya eleştirdiğini gösterir. Bu, bireylerin ve grupların doğruluk konusunda toplumsal beklentilere uyma konusunda zorluklar yaşadığını veya toplumun bu konudaki standartlarının katı olduğunu gösterebilir.

Genel olarak, tablo 54'te toplumun değer yargılarının, beklentilerinin ve normlarının çeşitliliğini ve bu yargıların bireylerin *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onayını* nasıl etkileyebileceğini göstermiştir. Aynı zamanda, bireylerin ve grupların bu toplumsal ölçütlere ne ölçüde uyduğunun, toplum içindeki konumlarını belirlemede önemli olduğunu da ortaya koymuştur.

Türk Edebiyatı dergisinde Yargı ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(28) “Dilimde küflenmiş sözlerle ve gözlerimde *esrarlı bir olayın* sisiyle kendimi boş caddelere atıyorum. Hızla geçen taksiler, yanımdan uçuşan gençliğimin hayalleri ve ümitlerim, hepsi birer *yürek parçalayan* anıya dönüşüyor. Ayazın keskin dokunuşu, içimde bir yabancının şaşkınlığıyla üşüyorum. Gidecek hiçbir yerim olmadığının, *zihinsel bir engelli* karşı karşıya kalmış gibi bu karmaşık dünyada yolunu kaybetmiş biri olduğumun farkındayım. Günlerin anlamsızca akıp gittiği bu şehirde, varoluşumun nedenini

sorguluyorum. Ve bu sorgulama içimi parçalayan. Ve *teşhisi koydum*:
derin ve iyileşmeyen bir yara gibi kanıyor.”

(Türk Edebiyatı,33)

Örnek (28)’de italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Esrarlı bir olayın, yürek parçalayan, zihinsel bir engelli, teşhisi koydum* gibi dilsel kaynaklar *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarında yer alan hem *Olumlu* hem *Olumsuz* ulam içerisinde belirlenmiştir. *Esrarlı bir olayın, yürek parçalayan* dilsel kaynak açısından ele alındığında *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Normallik* yargısı olarak saptanmıştır. *Zihinsel bir engelli* dilsel kaynak açısından çözümlendiğinde *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumsuz Yeterlik* olarak belirlenmiştir. *Teşhisi koydum* dilsel kaynak açısından incelendiğinde ise *Toplumsal Saygınlık* ulamında yer alan *Olumlu Kararlılık* olarak saptanmıştır.

Türk Edebiyatı dergisinde 30 öykü *Tutum* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 52, tablo 53 ve tablo 54’te veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Tutum* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümlemek amacıyla tablo 52, tablo 53 ve tablo 54’te yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmıştır. İlk olarak tablo 52’de yer alan *Duygulanım* ulamı için Ki-kare testi uygulanmış, ikinci olarak da tablo 53’te yer alan *Takdir* ulamına Ki-kare testi uygulanmıştır. Son olarak da tablo 54’te yer alan *Yargı* ulamı için Ki-kare testi yapılmıştır. Bu testler, öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının rastgele dağılıp dağılmadığını ya da belirli bir anlamlılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

İlk olarak tablo 52’de yer alan *Duygulanım* ulamı Ki-kare testi uygulanıp sonuçlar yorumlanmıştır. *Duygulanım* ulamı altında yer alan *Mutluluk/Mutsuzluk*, *Güven/Güvensizlik*, *İstek/İsteksizlik* ve *Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamları için olumlu ve olumsuz frekanslar verilmiştir. Bu ulamlardaki olumlu ve olumsuz ifadelerin kullanım sıklıkları karşılaştırılarak bu ulamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmiştir. Ki-kare testi sonuçlarına göre χ^2 (ki-kare) değeri yaklaşık 5.92 ve p-değeri 0.115 ile hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, *Duygulanım* ulamının alt ulamları (*Mutluluk/Mutsuzluk*, *Güven/Güvensizlik*, *İstek/İsteksizlik*, *Hoşnut/Hoşnutsuzluk*) arasındaki olumlu ve olumsuz ifadelerin kullanım sıklıkları açısından incelendiğinde, bu ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. p-değeri, genellikle istatistiksel anlamlılığı değerlendirmede

kullanılan bir eşiktir; 0.05 veya %5 anlamlılık düzeyi altındaki p-değerleri, gözlemlendiğinde farkın rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Bu durumda p-değeri 0.115 olduğundan, elde edilen farkların rastgele varyasyonlardan kaynaklanabileceği ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Duygulanım ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 55: Türk Edebiyatı Dergisi Duygulanım Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Duygulanım	3	5.924295	0.115352

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Türk Edebiyatı dergisinde incelenen 30 öykü metninde, *Duygulanım* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların dağılımı, ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ayrım olmadığını göstermektedir. Bu, yazarların farklı duygusal ifadeleri metinlerinde dengeli bir şekilde kullandıklarını ve bir ulamın diğerlerine göre çok kullanılmadığını göstermiştir. Başka bir deyişle, öykülerdeki duygusal ton ve değerlendirmeler, kapsayıcı bir şekilde ele alınmış ve bu dağılım istatistiksel olarak homojen bir yapı sergilemiştir. Bu bulgular, öykülerdeki duygusal ifadelerin çeşitliliğini ve zenginliğini, aynı zamanda bu ifadelerin metinler arasında nasıl benzer bir dağılım gösterdiğini vurgulamıştır.

Tablo 56'da *Takdir* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.0013'tür. Bu sonuç, 0.05 anlamlılık düzeyinde, *Takdir* ulamındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu gösterir.

Takdir ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 56: Türk Edebiyatı Dergisi Takdir Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Takdir	3	1.622	0.0013

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 56’da *Takdir* ulamındaki dilsel kaynakların kullanımında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğunu ($p = 0.001$) ortaya çıkarmıştır. Bu sonuçlara dayanarak, Türk Edebiyatı dergisinde incelenen öykülerde *Takdir* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir farklılığın bulunduğu sonucuna varılmıştır. *Takdir* ulamındaki bu anlamlı fark, ele alınan konu veya durumlar hakkında belirli bir tutum veya değerlendirme eğiliminin var olduğunu göstermiştir.

Tablo 54’te yer alan *Yargı* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. p -değeri 0.05 anlamlılık düzeyinin oldukça altında olduğu için, *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* alt ulamalarında kullanılan dilsel kaynakların arasındaki farkların rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir eğilimi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre, Türk Edebiyatı dergisinde incelenen öykülerde *Yargı* ulamında dilsel kaynakların kullanımının, bu öykülerde ele alınan toplumsal normlar, değerler ve beklentilere ilişkin belirgin bir tutum veya değerlendirme eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Bu bağlamda, *Yargı* ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 57: Türk Edebiyatı Dergisi Yargı Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Yargı	4	29.49	0.000006

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 57’de *Yargı* ulamının olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. p -değeri 0.05 anlamlılık düzeyinin oldukça altında olduğu için, bu farkın rastgele bir çeşitlilikten çok anlamlı bir eğilimi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre, Türk Edebiyatı incelenen öykülerde yer alan *Yargı* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir tutum veya değerlendirme eğiliminin olduğu saptanmıştır.

4.5.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *güç* ve *odak* ulamları incelenip yorumlanmıştır. *Derecelendirme* ulamının nasıl çeşitli durumlarda farklı biçimlerde kullanıldığını ve bu kullanımların dil ve iletişimdeki rolünü daha detaylı bir biçimde alt ulamları ile birlikte belirlenen öykülerde incelenmiştir. Derecelendirme, bir değerlendirme veya bir duygunun şiddetinin ne kadar artırıldığı veya azaltıldığıyla ilgili bir ayarlama süreci olarak betimlenmiştir.

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Edebiyatı dergisinde yer alan 30 öykü *Derecelendirme* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Derecelendirme* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Derecelendirme* ulamının görülme sıklıkları Tablo 58’de gösterilmiştir.

Tablo 58: Türk Edebiyatı Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Güç	34	7	206.06	42.42
Odak	12	2	72.73	12.12
Toplam	46			

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 58’de, *Güç* ve *Odak* ulamlarının, bir metin veya veri setindeki frekanslarını ve bu frekansların 1000 tümce temelinde genel sıklık (G.S) oranlarını gösterilmiştir. *Güç* ulamı için verilen frekans 34’tür. Başka bir deyişle çalışmanın inceleme nesnesinde veri setinde *Güç* ulamı ile ilgili dilsel kaynakların kullanım sıklığı 34’tür. Bununla birlikte, *Odak* ulamının kullanım sıklığı ise 12’dir. Bu veriler, incelenen metnin veya veri setinin hangi dilsel kaynaklara odaklandığını ve bu dilsel kaynakların ne kadar sıklıkla ele alındığını göstermiştir.

4.5.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında *Derecelendirme* ulamının alt dizgesi olan *Odak* incelenip yorumlanmıştır. Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Edebiyatı dergisinde yer alan 30 öykü *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Odak* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Odak* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Odak* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 59’da gösterilmiştir.

Tablo 59: Türk Edebiyatı Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt Ulamı Odak	Olumlu F	Olumsuz F	Olumlu G.S (1000 Tümcede)	Olumsuz G.S (1000 Tümcede)
Yumuşatma	19	4	87.96	18.52
Keskinleştirme	16	7	74.07	32.41
Toplam	35	11		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 59’da saptanan verilere göre, *Yumuşatma* ve *Keskinleştirme* ulamlarının dilsel kaynaklar açısından Türk Edebiyatı dergisinde yer alan öykülerde kullanım sıklığı, 216 tümce üzerinden değerlendirilmiş ve ardından bu frekanslar 1000 tümceye ölçeklendirilerek genel bir görünüm sunulmuştur. Yapılan ölçeklendirme, her iki dilsel kaynağın kullanım yoğunluğunu daha geniş bir metin hacmi içinde nasıl temsil edebileceğini göstermiştir.

Yumuşatma ulamında kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklığı, 1000 tümceye ölçeklendirildiğinde yaklaşık 88 olarak belirlenmiştir. Bu, öykülerdeki dilin, okuyucuya veya dinleyiciye belirli bir yumuşaklık ya da hassasiyet katma amacı taşıyan dilsel kaynaklara görece sık kullanıldığını göstermiştir. *Yumuşatma* ulamında yer alan dilsel kaynaklar, metindeki tonu hafifletmek, durumu daha az şiddetli veya daha kabul edilebilir hale getirmek için kullanılabilir.

4.5.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Türk Edebiyatı dergisinde yer alan 60 öykü *Güç* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Güç* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Güç* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Güç* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 60'ta gösterilmiştir.

Tablo 60: Türk Edebiyatı Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt Ulamı	F	G.S
Güç		(1000 Tümcede)
Yoğunlaştırma	Nitelik	12
	Süreç	1
Nicelleştirme	Sayı	2
	Kapsam	4
	Boyut	3
Toplam	22	

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Yoğunlaştırma ve *Nicelleştirme* alt ulamları, yazarların metin içinde özellikle hangi unsurları ön plana çıkarmak istediklerinin bir göstergesidir. *Yoğunlaştırma* ulamının *Nitelik* alt ulamında 1000 tümcede yaklaşık 74 kez kullanılması, yazarların belirli nitelikleri, yani özellikleri, durumları veya nesnelerin özelliklerini vurgulamada bu yöntemi sıklıkla kullandıklarını göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda, metindeki belirli bir konu veya konsept üzerinde durmak, okuyucunun dikkatini çekmek veya anlatılanın önemini artırmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir.

Nicelleştirme ulamının alt ulamı *Kapsamın* ise 1000 tümcede yaklaşık 25 kez kullanılması, yazarların bir durumun veya konunun genişliğini ve kapsamını vurgulamak için bu dilsel kaynaktan faydalandıklarını belirlenmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak, metnin daha geniş bir bağlam içinde değerlendirilmesi sağlamış ve okuyucuya konunun önemi veya etki alanı hakkında ipuçları sunmuştur. Buna karşın, "Yoğunlaştırma ulamının alt ulamı olan Süreç, daha az sıklıkta kullanılan ulam

içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 19’da *Güç* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların, yazarların metin içinde belirli unsurları nasıl vurguladıklarını, hangi teknikleri öne çıkardıklarını ve bunların metnin genel yapısı ve okuyucu üzerindeki etkisiyle nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymuştur. *Yoğunlaştırma* ulamının alt ulamı olan *Nitelik* ulamı ve *Nicelleştirme* ulamının alt ulamı *Kapsamın* görece daha yüksek kullanım sıklığı tespit edilmiştir.

4.6. OLAĞAN HİKÂYE DERGİSİNDE YAYIMLANAN ÖYKÜLERE İLİŞKİN BULGULAR

Olağan Hikâye dergisinde toplam 39 öykü metni incelenmiştir. Veri tabanını oluşturan öykülerde yer alan dilsel kaynaklar, *Tutum* ve *Derecelendirme* ulamları çerçevesinde ayrı ayrı saptanmıştır. Çalışma kapsamında *Tutum* ulamının alt ulamı olan *takdir*, *duygulanım* ve *yargı* ulamları da araştırma soruları bağlamında ayrı ayrı başlıklar altında tablolaştırılarak incelenmiştir. *Derecelendirme* ulamına gelince ise *güç* ve *odak* alt ulamları bağlamında *Tutum* ulamı ile ilişkilendirilerek dilsel kaynaklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Belirlenen 39 öyküde hem *Tutum* hem de *Derecelendirme* ulamlarındaki kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıkları 1000 tümce üzerinden değerlendirilerek tablolaştırılmıştır. Her bir ulamda kullanılan dilsel kaynakların anlamlılık değerlerini karşılaştırıp çözümlmek için Ki-kare testi uygulanarak çalışmanın anlam kazanması sağlanmıştır. Son olarak elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmıştır.

4.6.1. Öykülerde Saptanan Tutum ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde alınan 39 öykü *tutum* dizgesinin *takdir*, *duygulanım* ve *yargı* alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde ayrıntılarıyla açıklanan *duygulanım* ulamı süreçler bağlamında çözümlenmiştir. DK kapsamında *tutum*, metin içinde yer alan duygularla ve değerlerle; *derecelendirme*, söylemde tutumların derecesinin artırılması ya da azaltılmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Türk Dili dergisinde yer alan örneklerden birini *tutum* ve *derecelendirme* ulamı noktasında tablo 61’de incelenmiştir:

(29) Metronun merdivenini *hızlıca* yarıladi. Durdu, çantasındaki tabancayı kontrol etti. Oradaydı. *Aynı hızla* inmeye devam etti. Adam uzaktan görebiliyordu. *Yamuk kafası* aynıydı. “Dikkat etsenize biraz!”. *Şu kadın* ne diye yolunda dikiliyordu. Metro geldi. Adamın birkaç sıra arkasından içeri girdi. Adım atacak yer kalmayınca kapılar kapandı. *Göz ucuyla* takibe devam...”
(Olağan Hikâye, 32)

Tablo 61: Olağan Hikâye Dergisi Dilsel Kaynaklar

METİN	ULAM	DEĞERLENEN
<i>Yamuk kafası</i> aynıydı	Tutum >duygulanım>(-)katılımcı betimleme	Adam
<i>Şu kadın</i> ne diye yolunda dikiliyordu	Tutum >duygulanım>(-)katılımcı betimleme	Kadın
<i>Göz ucuyla</i> takibe devam	Tutum >duygulanım>(+)yorum olarak duygulanım	-
Metronun merdivenini <i>hızlıca</i> yarıladi	Tutum >duygulanım>(+)sürecin biçimi	Adam

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Örnek (29)’da italik olarak belirtilen dilsel kaynaklar *yamuk kafası*, *şu kadın*, *göz ucuyla*, *hızlıca*’dır. *Tutum* ulamının alt ulamı olan *duygulanım* insanların duygusal yanıtlarını, bu yanıtların diğerleri üzerindeki etkilerini ve yazılı metinlerde bu duyguların nasıl temsil edildiğini incelemektedir.

Tablo 61’de (-) katılımcı betimleme (+) sürecin biçiminde duygulanım ulamları gösterilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçeve kısmında belirtildiği üzere her ulamın ve her alt ulamın olum ve olumsuz durumları söz konusudur.

Çalışmada olumlu ulam (+) olarak belirtilirken olumsuz ulam belirtilirken ise (-) olarak gösterilmiştir. Duygulanımın temelinde, duyguların nasıl algılandığı ve değerlendirildiği yatmaktadır. Tablo 61’de incelenen tümcelere bakıldığında bu sınıflandırma, duygusal gruplandırmaları hem davranışın gösteriliş biçimini hem de kişinin içsel duygularının durumunu göz önünde bulundurarak daha incelikli alt ulamlara bölmektedir.

4.6.1.1. Duygulanım Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında tutum ulamının alt dizgesi olan duygulanım ulamı incelenip yorumlanmıştır. *Duygulanım* ulamının değerlendirilmesi, bu tür duygusal ifadelerin nasıl ulamlandığı ve çözümlendiğiyle ilgili farklı yöntemleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle, metinlerdeki duygusal tonun çözümlenmesi için bu duygulanım dizgesi için önemli bir araçtır. Bu değerlemeler, yazarın kendi duygularını ne kadar etkili bir şekilde aktardığını, aynı zamanda okuyucunun bu duyguları nasıl algıladığını anlamak için kullanılmaktadır.

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Olağan Hikâye dergisinde yer alan 39 öykü duygulanım çerçevesinde çözümlenmiştir. *Duygulanım* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Duygulanım* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da Duygulanım ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 62’de gösterilmiştir.

Tablo 62: Olağan Hikâye Dergisi Duygulanım Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Duygulanım	F	F	G.S	G.S
			(1000	(1000
			Tümcede)	Tümcede)
Mutluluk/Mutsuzluk	15	23	113.64	174.24
Güven/Güvensizlik	13	17	98.48	128.79
İstek/İsteksizlik	9	21	68.18	159.09
Hoşnut/Hoşnutsuzluk	15	19	113.64	143.94
Toplam	52	80		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 62’de dört farklı Duygulanım ulamında (Mutluluk/Mutsuzluk, Güven/Güvensizlik, İstek/İsteksizlik, Hoşnut/Hoşnutsuzluk) *Olumlu* ve *Olumsuz* dilsel kaynakların frekansını 132 tümcelik bir veri seti üzerinden değerlendirip, bu frekansları 1000 tümceye ölçeklendirerek göstermektedir. Tablodan görülebileceği

gibi, her bir Duygulanım ulamı için olumlu ve olumsuz ifadelerin sayıları verilmiş ve bu sayılar, daha büyük bir tümce seti olan 1000 tümceye oranlanarak genel bir frekans (F) hesaplaması yapılmıştır. Bu hesaplama, veri setindeki duygulanım ifadelerin yoğunluğunu ve dağılımını genişletilmiş bir ölçekte göstermek için kullanılmaktadır. Örneğin, *Mutluluk/Mutsuzluk* ulamında, 132 tümcedeki olumlu ifadelerin sayısı 15 iken, olumsuz ifadelerin sayısı 23'tür. Bu oran, 1000 tümceye ölçeklendiğinde, olumlu ifadelerin frekansı yaklaşık olarak 113.64, olumsuz ifadelerin frekansı ise 174,24 olarak hesaplanmıştır. Bu, veri setinde *Olumsuz Duygulanım* ifadelerin olumlu olanlara göre daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Benzer biçimde, *Güven/Güvensizlik*, *İstek/İsteksizlik* ve *Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamlarında da olumlu ve olumsuz ifadeler arasında bir dengesizlik görülmektedir. Bu dengesizlik, özellikle *İstek/İsteksizlik* ulamında belirginleşmekte, burada olumsuz ifadelerin frekansı (159.09) olumlu olanların yaklaşık iki katı olduğu saptanmıştır.

4.6.1.2. Takdir Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Olağan Hikâye dergisinde yer alan 39 öykü takdir çerçevesinde çözümlenmiştir. *Takdir* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Takdir* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Takdir* ulamının alt ulamları *Olumlu* ve *Olumsuz* olarak Tablo 63'te gösterilmiştir.

Tablo 63: Olağan Hikâye Dergisi Takdir Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt Ulamı	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Takdir	F	F	G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Tepki	5	2	54.35	21.74
Bileşim	9	4	97.83	43.48
Kıymet Takdiri	-	8	0.00	86.96
Toplam	33	59		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tepki ulamında *Olumlu* dilsel kaynakların kullanım sıklığının *Olumsuz* dilsel kaynaklardan daha fazla frekansa sahip olduğu görülmüştür. (54.35'e karşı 21.74). *Bileşim* ulamında ise *Olumlu* dilsel kaynakların kullanım sıklığının *Olumsuzlara* göre yüksek olduğu görülmüştür. (97.83'e karşı 43.48). Son olarak *Kıymet Takdiri* ulamında ise sadece *Olumsuz* dilsel kaynakları içeren bir kullanım sıklığının bulunduğu saptanmıştır. (0'a karşı 86.96). Tablo 63'e bütün olarak bakıldığında ise toplamda, olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanım sıklıklarının genel dağılımı, çözümlenen durumun veya metnin daha çok olumsuz yönlerinin ön plana çıktığını göstermiştir.

Olağan Hikâye dergisinde Takdir ve alt ulamları çerçevesinde incelenen ve saptanan dilsel kaynaklara ilişkin örnek aşağıdaki gibidir:

(30)“Kıyıda, ağaç kümesinin altında iki âşığı gülüşüp sohbet ederlerken görmüştü, önce. Olağan dışı değildi gördükleri... Başka türlüüne ihtimal dahi vermiyordu. Ama dönüp bir daha bakınca, onu tanıdı. Sanki kendi mutluluklarını göstermek için bilerek gelmişlerdi evinin önüne ve Calibe öç duygusuyla, bir tür kadınca ihtirasla, son darbeyi vuruyordu eski kocasına! Ömer Bey, bu levhanın ağırlığına daha fazla dayanamadı, perdeyi çekti iyice. Gidip kendisini yatağa külçe gibi bıraktı. Ömer Bey'in cesedini incelemek üzere otopsi masasının çevresine toplanan tıp fakültesi öğrencileri onun vücudunda Calibe Hanım'dan kalan son yara izlerini çıplak gözle hiçbir zaman göremediler.”

(Olağan Hikâye, 81)

Örnek (30)'da italik olarak verilen dilsel kaynaklar takdir ulamına gönderimde bulunmaktadır. *Alışlagelmişin ötesinde, pembe dünyada, yenilikçi ve özgür, ruhumuzun köşelerini törpüleriz, kimliksiz ölülerin*, köşeleri yumuşatılmış ifadeleri bu öykü içerisinde değerlendirildiğinde takdir ulamının kullanım sıklığı saptanmıştır. *Alışlagelmişin ötesinde* dilsel kaynağının *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Değerlendirme* olarak nitelendirilebilir. Diğer bir dilsel kaynak olan *pembe dünyada* kullanımı da *Takdir* ulamının *Olumlu Nitelik* ulamında çözümlenebilir. Bununla birlikte, *yenilikçi ve özgür* ifadesi *Takdir* ulamının *Olumsuz Nitelik* ulamında saptanmıştır. *Ruhumuzun köşelerini törpüleriz tümcesi* incelendiğinde ise *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Değerlendirme* yargısıdır. *Kimliksiz ölülerin* dilsel

kaynağının ise *Takdir* ulamının alt dizgesi olan *Olumsuz Karmaşa* yargısı olarak saptanmıştır.

4.6.1.3. Yargı Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın bu kısmında yargı ulamının alt dizgesi olan toplumsal saygınlık ve toplumsal onay ulamları incelenip yorumlanmıştır. Çalışmanın ilk sorusu doğrultusunda çözümlenen Olağan Hikâye dergisinde yer alan 39 öykü *yargı* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Yargı* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Yargı* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Yargı* ulamının alt ulamlarından *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* ulamlarının *Olumlu* ve *Olumsuz* biçimleri Tablo 64'te gösterilmiştir.

Tablo 64: Olağan Hikâye Dergisi Yargı Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Tutum Alt		Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı Yargı				G.S	G.S
				(1000	(1000
				Tümcede)	Tümcede)
Toplumsal Saygınlık	Normallik	4	2	16.33	8.16
	Yeterlik	10	7	40.82	28.57
	Kararlılık	8	3	32.65	12.24
Toplumsal Onay	Doğruluk	9	2	36.73	8.16
	Uygunluk	23	8	93.88	32.65
Toplam		54	22		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur

Toplumsal Saygınlık altında, *Normallik*, *Yeterlik* ve *Kararlılık* gibi ulamlar ön plana çıkmıştır. Bu ulamda, *Normallik Ve Kararlılığın* olumlu yönleri öne çıksa da yeterlik konusunda olumlu ve olumsuz ifadelerin yakın sıklıklarda kullanılması dikkat çekicidir. Bu bulgular sonucunda, metindeki karakterlerin veya durumların yeterlilikleri hakkında karmaşık bir değerlendirme yapıldığı tespit edilmiştir.

*Yeterlik*le ilgili olumlu ifadelerin daha baskın olması, genel olarak karakterlerin veya durumların beklentilere uygun davrandığını veya başarılı olduğunu belirtirken, olumsuz ifadeler de mükemmeliyetin her zaman ulaşamadığını göstermiştir.

Toplumsal Onay ulamının alt ulamları olan *Doğruluk* ve *Uygunluk* ulamlarına gelince ise bu ulamlarda kullanılan dilsel kaynakların olumlu yargı içerdiği saptanmıştır. *Doğruluk* ve *Uygunluk* alt ulamlarında olumlu ifadelerin kullanım sıklığı metnin genel olarak toplumsal norm ve değerlere uygun davranışları onayladığını göstermiştir.

Olağan Hikâye dergisinde 39 öykü *Tutum* ulamı ve alt ulamları çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde incelenip çözümlenmiştir. Bu bağlamda tablo 62, tablo 63 ve tablo 64'te veriler sayısal olarak gösterilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek ve *Tutum* ulamının alt ulamlarının kullanım oranları açısından fark olup olmadığını çözümlemek amacıyla tablo 62, tablo 63 ve tablo 64'te yer alan verilere **Ki-kare testi** uygulanmıştır. İlk olarak tablo 62'de yer alan *Duygulanım* ulamı için Ki-kare testi uygulanmış, ikinci olarak da tablo 63'te yer alan *Takdir* ulamı Ki-kare testi uygulanmıştır. Son olarak da tablo 64'te yer alan *Yargı* ulamı için Ki-kare testi yapılmıştır. Bu testler, öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının rastgele dağılıp dağılmadığını ya da belirli bir anlamlılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

Tablo 65'te yer alan *Duygulanım* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.654'tür. Bu sonuç, 0.05 anlamlılık düzeyinde, *duygulanım* ulamındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir.

Duygulanım ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 65: Olağan Hikâye Dergisi *Duygulanım* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Duygulanım	3	1.622	0.654

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 66'da *Takdir* ulamı için yapılan Ki-kare testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.0013'tür. Bu sonuç, 0.05 anlamlılık düzeyinde, *Takdir* ulamındaki *olumlu* ve

olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu gösterir.

Takdir ulamına ilişkin Ki-kare testi sonuçlarını içeren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 66: Olağan Hikâye Dergisi *Takdir* Ulamının Ki-Kare Testi Bulgusu

	DF	Ki-kare	P-değeri
Takdir	3	1.344	0.0013

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 65 ve Tablo 66’da her iki ulama ait derece serbestliği (DF), ki-kare değeri ve p-değeri gösterilmiştir. Bu sonuçlar, *Takdir* ulamındaki dilsel kaynakların kullanımında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğunu ($p = 0.001$), *Duygulanım* ulamında ise anlamlı bir farklılığın bulunmadığını ($p = 0.654$) göstermektedir. Derece serbestliği (DF) için yapılan hesaplama, *Duygulanım* ve *Takdir* ulamlarının her biri için 3 olarak doğrulanmıştır.

Bu sonuçlara dayanarak, Olağan Hikâye dergisinde incelenen öykülerde *Takdir* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir farklılığın bulunduğu buna karşın *Duygulanım* ulamında böyle bir farklılığın tespit edilmediği sonucuna varılmıştır. *Takdir* ulamındaki bu anlamlı fark, ele alınan konu veya durumlar hakkında belirli bir tutum veya değerlendirme eğiliminin var olduğunu gösterirken, *Duygulanım* ulamındaki bulgular, incelenen öykülerdeki duygusal ifadelerin daha dengeli bir dağılıma sahip olduğunu göstermiştir.

4.6.2. Öykülerde Saptanan Derecelendirme ve Alt Ulamlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Olağan Hikâye dergisinde yer alan 39 öykü *Derecelendirme* çerçevesinde çözümlenmiştir. *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Derecelendirme* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Derecelendirme* ulamının görülme sıklıkları Tablo 67’de gösterilmiştir.

Tablo 67: Olağan Hikâye Dergisi Derecelendirme Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
	F	F	G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Güç	34	7	206.06	42.42
Odak	12	2	72.73	12.12
Toplam	46			

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 67’de, *Güç* ve *Odak* ulamlarının, bir metin veya veri setindeki frekanslarını ve bu frekansların 1000 tümce temelinde genel sıklık (G.S) oranlarını gösterilmiştir. *Güç* ulamı için verilen frekans 34’tür. Başka bir deyişle çalışmanın inceleme nesnesinde veri setinde *Güç* ulamı ile ilgili dilsel kaynakların kullanım sıklığı 34’tür. Bununla birlikte, *Odak* ulamının kullanım sıklığı ise 12’dir. Bu veriler, incelenen metnin veya veri setinin hangi dilsel kaynaklara odaklandığını ve bu dilsel kaynakların ne kadar sıklıkla ele alındığını göstermiştir.

4.6.2.1. Odak Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Olağan Hikâye dergisinde yer alan 39 öykü *Odak* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. Öncelikle, öykülerde *Odak* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Odak* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 68’de gösterilmiştir.

Tablo 68: Olağan Hikâye Dergisi Odak Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Ulamı Odak	F	F	G.S (1000 Tümcede)	G.S (1000 Tümcede)
Yumuşatma	19	4	87.96	18.52
Keskinleştirme	16	7	74.07	32.41
Toplam	35	11		

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Tablo 68'e genel olarak bakıldığında ise hem *Yumuşatma* hem de *Keskinleştirme* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanım sıklığı 1000 tümcede 162 olarak ölçeklendirilmiştir. Bu, incelenen öykülerdeki dilsel kaynakların kullanımının, yazarların hem *yumuşatma* hem de *keskinleştirme* tekniklerini belirli bir dengede kullandıklarını göstermektedir. Bu dengeli kullanım, metnin genel tonunu ve etkisini şekillendirme konusunda yazarların stratejik tercihlerini ortaya çıkarmıştır.

4.6.2.2. Güç Alt Ulamı ve Dilsel Kaynaklar

Çalışmanın ikinci sorusu doğrultusunda çözümlenen Olağan Hikâye dergisinde yer alan 39 öykü *Güç* ve alt ulamları çerçevesinde çözümlenmiştir. *Güç* ulamı ve alt ulamları açısından çözümlenen öykülerde yer alan dilsel kaynaklar ve bu dilsel kaynakların görülme sıklıkları tespit edilmiştir. Öncelikle, öykülerde *Güç* ulamı ayrı ayrı saptanıp listelenmiş ve elde edilen bilgiler doğrultusunda da *Güç* ulamı ve alt ulamlarının görülme sıklıkları Tablo 69'da gösterilmiştir.

Tablo 69: Olağan Hikâye Dergisi Güç Ulamı Görülme Sıklığı (1000 Tümcede)

Derecelendirme Alt Ulamı		F	G.S (1000 Tümcede)
Güç	Nitelik	12	74.07
	Süreç	1	6.17
Yoğunlaştırma	Sayı	2	12.35
	Kapsam	4	24.69
Nicelleştirme	Boyut	3	18.52
Toplam		22	

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Yoğunlaştırma ve *Nicelleştirme* alt ulamları, yazarların metin içinde özellikle hangi unsurları ön plana çıkarmak istediklerinin bir göstergesidir. *Yoğunlaştırma* ulamının *Nitelik* alt ulamında 1000 tümcede yaklaşık 74 kez kullanılması, yazarların belirli nitelikleri, yani özellikleri, durumları veya nesnelerin özelliklerini vurgulamada bu yöntemi sıklıkla kullandıklarını göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda,

metindeki belirli bir konu veya konsept üzerinde durmak, okuyucunun dikkatini çekmek veya anlatılanın önemini artırmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir.

Nicelleştirme ulamının alt ulamı *Kapsamın* ise 1000 tümcede yaklaşık 25 kez kullanılması, yazarların bir durumun veya konunun genişliğini ve kapsamını vurgulamak için bu dilsel kaynaktan faydalandıklarını belirlenmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak, metnin daha geniş bir bağlam içinde değerlendirilmesi sağlamış ve okuyucuya konunun önemi veya etki alanı hakkında ipuçları sunmuştur. Buna karşın, "Yoğunlaştırma ulamının alt ulamı olan Süreç, daha az sıklıkta kullanılan ulam içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Tablo 69'da *Güç* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların, yazarların metin içinde belirli unsurları nasıl vurguladıklarını, hangi teknikleri öne çıkardıklarını ve bunların metnin genel yapısı ve okuyucu üzerindeki etkisiyle nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymuştur. *Yoğunlaştırma* ulamının alt ulamı olan *Nitelik* ulamı ve *Nicelleştirme* ulamının alt ulamı *Kapsamın* görece daha yüksek kullanım sıklığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA , SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, dil, edebiyat ve kültür dergilerinde yer alan Türkçe öyküler, Martin ve White'ın (2005) geliştirdiği Değerleme Kuramının Tutum ve Derecelendirme ulamları çerçevesinde incelenmiş; öykü metinlerinde hangi dilsel kaynaklarla bu ulamların kodlandığı ve bu dilsel kaynakların da hangi ulam ve alt ulamlarda daha sık kullanıldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda öyküler, *Tutum ve Derecelendirmenin* alt ulamlarının da hangi dilsel kaynaklarla kodlandığı ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Çalışmada incelenen öykülerin bulguları kuram çerçevesinde tartışılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmanın birinci sorusu “*Tutum ulamı ve alt ulamları öykü metin türünde hangi dilsel kaynaklarla kodlanmakta ve bu dilsel kaynaklar hangi alt ulamda daha sık kullanılmaktadır?*” yönelik bulgular doğrultusunda Türkçe öykü metinlerinde Tutum ve alt dizgelerinde kullanılan dilsel kaynakların genel görünümüne ulaşılmış ve bu bağlamda ulamlarda kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıkları ve dağılımları ele alınmıştır. Buna göre çalışmada, dergilerde yer alan toplam 252 öykü metni incelenmiş ve her ulamın kullanım sıklığı açısından farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

NOTOS dergisinde incelenen 60 öyküde *Takdir* ulamında yer alan dilsel kaynakların kullanımında belirgin bir farklılığın bulunduğu buna karşın *Duygulanım* ulamında böyle bir farklılığın tespit edilmediği sonucuna varılmıştır. *Takdir* ulamındaki bu anlamlı fark, ele alınan konu veya durumlar hakkında belirli bir tutum veya değerlendirme eğiliminin var olduğunu gösterirken, *Duygulanım* ulamındaki bulgular, incelenen öykülerdeki duygusal ifadelerin daha dengeli bir dağılıma sahip olduğunu göstermiştir. *Yargı* ulamında dilsel kaynakların kullanımının, bu öykülerde ele alınan toplumsal normlar, değerler ve beklentilere ilişkin belirgin bir tutum veya değerlendirme durumunun olduğu belirlenmiştir. *Yargı* ulamının olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. *Derecelendirme* ulamına gelindiğinde ise *Güç ve Odak* ulamlarının olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanım oranlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. *Derecelendirme* ulamının kullanımının belirgin bir

farklılık göstermediği, başka bir deyişle yazarların bu ulamları olumlu ve olumsuz bağlamlarda benzer bir yoğunlukta kullandıklarını tespit edilmiştir.

Türk Dili dergisinde incelenen 27 öykü metninde, *Duygulanım* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların dağılımı, ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ayrım olmadığını göstermiştir. Bu sonuçlara göre, yazarların farklı duygu belirten dilsel kaynakları metinlerinde dengeli bir şekilde kullandıkları ve *Duygulanım* ulamının alt ulamları arasında kullanım oranının çok farklı olmadığı saptanmıştır. *Takdir* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların kullanım oranlarının bulguları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ayrım olmadığını belirlenmiştir. *Türk Dili* dergisinde incelenen öyküler *Yargı* ulamı çerçevesinde incelendiğinde ise ulamın alt ulamları olan *Normallik*, *Yeterlik*, *Kararlılık*, *Doğruluk*, *Uygunlukta* olumlu ve olumsuz dilsel kaynak kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını tespit edilmiştir.

Post Öykü dergisinde incelenen 57 öyküde *Tutum* ulamının alt ulamı *Takdir* dizgesinde yer alan dilsel kaynakların kullanım oranında belirgin bir farklılığın bulunduğu buna karşın *Duygulanım* ulamı ve alt ulamlarında dilsel kaynakların kullanım oranlarında böyle bir farklılığın tespit edilmediği sonucuna varılmıştır. *Yargı* ulamının alt ulamları incelendiğinde ise olumlu ve olumsuz dilsel kaynakların kullanım oranları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Öykü yazarlarının kullandıkları veya seçtikleri dilsel kaynaklar açısından bakıldığında, *Yargı* ulamının kullanım oranının fazla olması yazarların belirgin bir tutum veya değerlendirme eğiliminde olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Dil ve Edebiyat dergisinde incelenen 39 öykü, *Tutum* ulamının *Takdir* dizgesinde ele alındığında olumlu ve olumsuz dilsel kaynak kullanım oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, yazarların farklı *Takdir* ulamlarını benzer oranlarda kullandıklarını ve bu ulamlar arasında belirgin bir ayrım yapmadıkları sonucuna varılmıştır. *Duygulanım* ulamı altında yer alan *Mutluluk/Mutsuzluk*, *Güven/Güvensizlik*, *İstek/İsteksizlik* ve *Hoşnut/Hoşnutsuzluk* ulamlarında kullanılan dilse seçimlerin olumlu ve olumsuz ifadeler açısından dağılımının genel olarak benzer olduğunu belirlenmiştir. *Yargı* ulamının alt dizgeleri olan *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onayda* kullanılan olumlu ve olumsuz dilsel kaynak seçimlerinin frekansları arasında istatistiksel olarak

anlamli bir fark olduğunu gösterir. Bu bulgulara göre, incelenen ulamlardaki yargıların kullanımının rastgele dağılımdan çok belirgin bir amaca sahip olduğunu göstermiştir. Özellikle, *Toplumsal Onay ulamının alt dizgesi Uygunluk* ulamındaki olumsuz ifadelerin kullanım oranının fazla olması, bu anlamli farkın büyük bir kısmını açıklamıştır. Sonuç olarak, bu ulamdaki yargıların dağılımı, toplumun değerlerine ve beklentilerine uyum sağlama konusunda bireyler üzerindeki baskıyı ve bu konudaki sosyal dinamikleri vurgular.

Türk Edebiyatı dergisinde incelenen 30 yk *Tutum* ulamının *Takdir* dizgesindeki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanım oranı açısından istatistiksel olarak anlamli bir fark olduğunu göstermiştir. *Takdir* ulamındaki bu anlamli fark, ele alınan konu veya durumlar hakkında belirli bir tutum veya değerlendirme eğiliminin var olduğunu göstermiştir. *Yargı* ulamının *Toplumsal Saygınlık* ve *Toplumsal Onay* dizgelerinde kullanılan dilsel kaynaklar arasındaki farkların rastgele bir durumdan çok anlamli bir biçimde seçilen dilsel kaynakların olduğu sonucuna varılmıştır. *Türk Edebiyatı* dergisinde incelenen 30 öykü metninde, *Duygulanım* ulamı ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların kullanım oranının dağılımı, ulamlar arasında istatistiksel olarak anlamli bir ayırım olmadığını göstermiştir.

Olağan Hikâye dergisinde incelenen 39 yk *Tutum* ulamının *Takdir* dizgesinde kullanılan dilsel kaynakların olumlu ve olumsuz kullanım oranı arasında istatistiksel olarak anlamli bir fark olduğunu göstermiştir. Buna karşın, *Duygulanım* ulamındaki *olumlu* ve *olumsuz* dilsel kaynakların kullanım oranı arasında anlamli bir fark olmadığı saptanmıştır. *Derecelendirme* ulamı ve alt ulamlarının kullanım oranları açısından incelenildiğinde istatistiksel olarak anlamli bir ayırım olmadığı tespit edilmiş; başka bir deyişle yazarların bu ulamları olumlu ve olumsuz bağlamlarda benzer bir yoğunlukta kullandıklarını ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan dergilere genel olarak bakıldığında *Tutum* ulamının alt dizgesi *Takdir* ulamında kullanılan *Nitelik* yargısıdır. Öykülerde yer alan *Olumlu Nitelik* ulamında kullanılan dilsel kaynakların kullanım oranının Olumsuz *Nitelik* ulamından fazla olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuca göre, kullanılan dilsel kaynakların seçimine ilişkin tutum çoğunlukla olumlu tutum olduğu durum da yazarın tutumun söz konusu olduğunu göstermiştir. Çalışma kapsamında ulaşılan bir

diğer *Takdir* ulamının dizgesi olan *Etki* yargısıdır. *Nitelik* dizgesi ile karşılaştırıldığında ise *Etki* dizgesinin *Olumsuz Etki* olarak ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre ise, yazarın, değerlendirdiği ya da kullandığı dilsel kaynağı çoğunlukla ilgi çekici bulmadığı ve sıradan gördüğü saptanmıştır. Bütün dergilerde incelenen öykülerde *Denge* ulamı kapsamında biri olumlu diğeri olumsuz olmak üzere iki bulguya ulaşılmıştır. Bu ulam kapsamında olumlu ulam, öykülerde geçen konuların yaşamın bir parçası olması; olumsuz olan ise öykülerde yer alan konuların toplumun bazı kesimlerine ters düşmesi, onların görüşleriyle uyuşmamasıdır. Bu durumda yazarın, söz konusu öyküleri yaşamla özdeşik görmesi nedeniyle *Olumlu Denge*, dar görüşlü insanların bakış açılarına uygun olmaması nedeniyle *olumsuz denge* unsuru olarak değerlediği ortaya çıkmaktadır. Bu durum yazarın öykülere karşı olumlu tutum geliştirdiğini göstermektedir. Takdir dizgesinin yanı sıra, çalışma kapsamında incelenen bir diğer ulam *Derecelendirmedir*. *Derecelendirme* kapsamında en çok bulgularan ulam, *nitelik /yoğunlaştırma* ulamıdır. Bu durum, yazarın, ileri sürdüğü takdir öğelerini yoğunlaştırma yoluna gittiğini ve takdirin etkisini artırmayı amaçladığını göstermiştir; başka bir deyişle yazar, tutumunu yoğunlaştırıcılarla desteklemiştir.

Söz konusu niceliksel veriler, yazarın tutumu hakkında okuyucuya bilgi vermektedir. Bulguların yorumlanması sonucunda yazarların öykülere yönelik çoğunlukla *Olumlu Takdirde* bulunduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda, öykülerin içeriğine ilişkin bazı unsurlar yazar tarafından beğeni almasına karşın, bu içeriğin sunulma biçimine ilişkin olumsuz bir tutum bulunmaktadır. Yazarların öykülere ilişkin tutumu, öykünün yalnızca konu açısından görece başarılı olduğu ancak okuyucuya hedeflenen iletiyi vermede sığ kalması nedeniyle geçici bir etki bıraktığıdır.

Sonuç olarak, bu çalışmada, Türkçe öyküler *Tutum ve Derecelendirme* ulamları çerçevesinde incelenmiş, öykülerde kullanılan dilsel kaynakların görünümleri tespit edilmiş, dilsel kaynakların hangi ulamlarda sıklıkla kullanıldığı karşılaştırılarak ortaya çıkarılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre veri tabanında yer alan altı farklı dergide *Tutum ve Derecelendirme* ulamlarının ve alt ulamlarında kullanılan dilsel kaynakların kullanım sıklıklarında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe öykülerin Değerleme Kuramı çerçevesinde incelendiği bu çalışmada, çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda ileriki çalışmalar için birtakım önerilerde bulunulabilir:

- 1) Bu çalışma dil, kültür, edebiyat dergilerinde yer alan öykü metinleri ile sınırlandırılmıştır. İleriki çalışmalarda dil, kültür, edebiyat dergileri altında ancak farklı ideolojilere sahip dergilerde yer alan öykü metinler ele alınarak yazarların duruşu ve tutumu ideolojileri bağlamında incelenerek karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir.
- 2) Değerleme Kuramının ulamları ve alt ulamlarının farklı metin türlerinde nasıl bir görünüm sergilediği incelenebilir.
- 3) Günümüzde teknolojinin ve sosyal medyanın hızla ilerlemesi ile birlikte, dijital platformalarda yayımlanan öykülerin Değerleme Kuramı çerçevesinde nasıl bir dil kullanımı sergilediği ortaya çıkarılabilir ve geleneksel ve dijital medya arasındaki dilsel farklılıkları incelenebilir.
- 4) Bu çalışma, yetişkinlere yönelik öykülerin Tutum ve Derecelendirme ulamları çerçevesinde incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Çocuklara yönelik öyküler kuram çerçevesinde incelenerek kullanılan dilsel kaynakların nasıl bir görünüm sergilediği ortaya koyulabilir.

KAYNAKÇA

A`Beckett, L. (2009). Appraisal in the Russian Press: the Characterization of the Ukrainian Leaders. *Revista Electronica de Linguistica Aplicada*.8: 102-119.

Aksan,D. (1993). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Be-Ta Basım Yayım A.Ş.

Aksan, M. ve Aksan, Y. (1991). Metin Kavramı ve Tanımları. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*. 2: 90-104.

Andaç, F. (2017). *Öykü Yazmak Hikâye Anlatmak*. İstanbul: Eksik Parça Yayınları.

Arfiyantama, R. (2012). Appraisals and Critical Discourse Analysis in “We will not go down” Song Lyric. (Post Graduate Research Project). Semarang: Semarang State University.

Aytaç, G. (2019). *19. Yüzyıldan Günümüze Türk Edebiyatında Öykü*. Ankara:Hece Yayınları.

Bakhtin, M. M. (2017). *Karnaval dan Romana Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar*. Çev: Cem Soydemir. İstanbul:Ayrıntı Yayınları.

Barnes, K. ve Harris, J. (2006). Leadership Storytelling. Industrial and Commercial Training. Emerald Publishing. 38(7) :350-353.

Baş, T. (2001). *Anket*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Beaugrande, R. ve W. Dressler. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London:Longman.

Bednarek, M. (2009). Dimensions of evaluation: Cognitive and linguistics perspectives. *Pragmatics and Cognition*, 17(1).146-175.

Bhatia, V. K. (2013). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. New York: Routledge.

Biber, D. (1989). A Typology of English Texts, *Linguistics*. 27: 3-43.

Birkenkhare, M. (2014). Using Storytelling Methods to Improve Emotion, Motivation and Attitude of Students Writing Scientific Papers and Theses. *Conference Paper*.

Bloor, M., ve Bloor, T. (2013). *The practice of critical discourse analysis: An introduction*. Routledge.

Bolat, S. (2012). *Öykü yazma teknikleri: yaratıcı yazma dersleri*. Varlık Yayınları.

Bozkurt, Ü. (2009). Öğrenci Metinlerinde Anlatı Şeması. *I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu*. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.

Brata, F. M. (2010). Investigating the Translation of Address Terms via Attitude of the Appraisal Theory. *Proceedings of Kongres Internasional Masyarakat Linguistik Indonesia (KIMLI)* (pp. 348-351). Malang.

Caldwell, D. (2009). Working Your Words: Appraisal in the AFL Post-Match Interview. *Australian Review of Applied Linguistics*. 32 (2):1-17.

Cava, A. M. (2010). Evaluative lexis in science: A corpus-based study in scientific abstracts. *Rice Working Papers in Linguistics*. 2: 20-38.

Cemiloğlu, M. (2003). *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

Coffin, C. (2000). *History as Discourse: Construals of Time, Cause and Appraisal*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Avustralya: University of South Wales.

Coşkun, E. (2007). *Geçmişten günümüze Türkçe öğretimi*. Editör: Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. İlköğretimde Türkçe öğretimi içinde (1-13). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Cuddon, J.A. (2013) *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. West Sussex: Willey and Blackwell..

Çapan Tekin, S. (2023). *Farklı Türde Metinlerde Tutarlılık Görünümleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetişli, İ. (2006). Edebiyat Eğitiminde Edebi Metnin Yeri Ve Anlamı. *Milli Eğitim Dergisi Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı*. 169 (75-84).

Denning, S. (2004). Telling Tales. *Harvard Business Review*. 82(5):1-9.

Denning, S. (2011). *The leader's guide to storytelling: Mastering the art and discipline of business narrative*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Doğruyol, H. (2020). *Öykü Evreni*. Cinius Yayınları.

Eggins, S. (1994). *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. London: Pinter Publisher.

Eggins, S., ve Slade, D. (1997). *Analyzing Casual Conversation*. Cassell.

Ercan, G. S. (2008). *Türkçe Tarih Ders Kitaplarında Nedenselliğin Kurgulanması*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ercan, G. S. ve Dizdarcı, E. (2016). Medyada Yargı: Gazete Köşe Yazıları Örneği. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 12: 98-119.

Ercan, G. S. (2018). Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi. *Dilbilim Kuramları: İki Düzlem Beş Kuram* (154-212). İstanbul: İthaki Yayınları.

Erden, A. (2002). *Kısa öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. İstanbul: Gendaş Kültür.

Erden, A. (2009). *Çağdaş Türk öykü ve romanında yaratıcılık*. Hayal Yayınları.

Faigley, L. ve Meyer, P. (1983). Rhetorical Theory and Readers' Classifications of Text Types. *Text-Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*. 3(4): 305-326.

Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde Metin Seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 1(1). 1-12.

Güneş, F. (2014). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar Ve Modeller*. Ankar: Pegem Akademi Yayınları.

Halliday, M. A. K., Hassan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.

Halliday, M. A. K. (1985). *Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.

Halliday, M. A. K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar* (2nd Edition). London ve New York: Arnold.

Halliday M. A. K. ve Matthiessen, C. M. I. M. (2004). *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold.

Holmgreen, L. L. , Vestergaard, T. (2009). Evaluation and audience acceptance in biotech news texts. *Journal of Pragmatics*. 41 (586-601).

Horarik, M. M. (2003). Appraisal and the special instructiveness of narrative. *Text*. 23 (2): 285-312.

Hunston, S. ve Thompson, G. (2000). *Evaluation in text: authorial stance and the construction of discourse*. Oxford: Oxford University Press.

Hyland, K. (2002). Authority and invisibility: Authorial identity in academic writing. *Journal of pragmatics*. 34(8): 1091-1112.

Hyland, K. (2008). Genre and academic writing in the disciplines. *Language Teaching*, 41(4), 543.

Hyland, K. (2011). Academic Discourse. *The Continuum Companion to Discourse Analysis*.:171-184. Ed. Hyland, K. ve Paltridge, B. London:Continuum.

Iedema, R., S. Feez ve P.R.R. White (1994). *Media Literacy*. Sydney: Disadvantaged Scholles Program, Nsw Department of School Education.

Issa, O. (2016). *The Art of Storytelling. A Research Paper*. National Center for the Distinguished.

İnce-Özyıldırım, I. (2010). *Tür Çözümlemesi: Türkçe Metin İncelemeleri ve Karşılaştırmalar*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A. S. (2013). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

İşeri, K. (2018). *Sözden Yazıya Dile Gelen Metin*. Ankara: Pegem Yayınları.

Jullian, P. M. (2011). Appraising through someone else`s words: The evaluative power of quotations in news reports. *Discourse Society*. 22 (6): 766-780.

Kavcar, C. ve Oğuzkan, F. (1999). *Örnek Edebi Metinlerle Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kawamitsu, S. (2012). Logogenesis and Appraisal: A Systemic Functional Analysis of English and Japanese Language Arts Textbooks. (Unpublished Master's Thesis). Huntington: Marshall University.

Keçik, İ., Uzun, L. (2001). *Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kress, G. (1985). *Linguistic Processes in Sociocultural Practice*. Geelong. Deakin University Press.

Lüleci, M. (2010). *Yeni Bir Disiplin Olarak Metin Dilbilim Ve Türk Edebiyatına Metin Dilbilimsel Yaklaşım*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Marchesani, L.T. (2018). *Art as Storytelling: A Process of Discovery and Creativity Applied in the Medium of Story Branding*. Selected Honors Theses.

Martin, J.R. (2000). *Beyond exchange: appraisal systems in english. evaluation in text: authorial stance and the construction of discourse*. Oxford: Oxford University Press: 142-175.

Martin, J. R. (2004). Sense and Sensibility: Texturing Evaluation. *New Perspectives on Education and Discourse*. (pp.270-304). Editor J. A. Foley London: Continuum.

Martin, J. R. ve Rose, D. (2003). *Working With Discourse: Meaning Beyond The Clause*. London ve New York: Continuum.

Martin, J.R. ve White, P.R.R. (2005). *The Language of Evaluation: Appraisal in English*. New York: Palgrave Macmillan.

Miller, D.R. (2004). Truth, justice and the americanway: the appraisal system of judgement in the u.s. house debate on the impeachment of the president. Editor Bayley, P. *Cross cultural Perspectives on Parliamentary Discourse* (pp. 34-55).Amsterdam ve Philadelphia.

Mora, N. (2011). Annotating Expressions of Engagement: A Contrastive (English Spanish) Corpus Study for Computational Processing. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Spain: Faculty of English Philology.

O'Donnel, M. (2011). Appraisal: The Speaker's Evaluation of Things in the Text.

Ohara, S. ve Cherniss, M.(2010). Storytelling at Juniper Networks Connects a Global Organization to the Values and Behaviours of Success. *Global Business and Organizational Excellence* 29/6 : 31-39.

Oktar, L. (2011). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Çerçevesinde Değerlendirme Kuramı. *Doğan Aksan Çalıştayı*.

Oomen, U. (1979). Texts and Sentences, in Text Versus Sentence: Basic Questions. *Text Linguistics*. Editor J. S. Petöfi. Hamburg: Buske.

Özdemir, E. (1995). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Ümit Yayınları.

Özmen, B.D. (2019). *Türkçe Günlük Gazetelerde Kadına Şiddet Haberlerinin Değerleme Kuramı Alt Dizgelerinden Yargı Çerçevesinde İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özsoy, A. Sumru., Emeksiz, Zeynep Erk., Turan, Ümit Deniz., Uzun, Leyla. (2013). *Genel Dilbilimi II*. Editörler: A. Sumru Özsoy, Zeynep Erk Emeksiz. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özyıldırım, I. (2001). Tür Çözümlemesi: Yönelimler, Yöntem ve Sınırlamalar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 18(2): 67-78.

Page, R. (2003). An Analysis Of Appraisal In Childbirth Narratives With Special Consideration Of Gender And Storytelling Style. *Text*. 23 (2): 211-237.

Patton, M. Q. (2014). Nitel Araştırma Ve Değerlendirme Yöntemleri (3. baskıdan çeviri). (Çeviri Editörleri: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Akademi.

Rao, M.S. (2019). *The Significance of Storytelling While Sharing Leadership Education*. The European Business Review.

Ready, D. A. (2002). How Storytelling Builds Next-Generation Leaders. *MIT Sloan Management Review*. 43(4):63-69.

Scheaffer, R., Mendenhall, W. ve Ott, L. (2006). *Elementary Survey Sampling*. USA: CA.

Seferoğlu. G. (1999). Prototip Kuramı Çerçevesinde Bir Araştırma. *Dilbilim Araştırmaları*.1999: 79-88.

Shedlock, M.L.(2004). *Öykü Anlatma Sanatı*. Çev. Ertuğ Ergün. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.

Simmons, A. (2006). *The story factor: Inspiration, influence, and persuasion through the art of storytelling* . New York, NY: Perseus.

Simmons, A. (2007). *Whoever Tells the Best Story Wins: How to Use Your Own Stories to Communicate with Power and Impact*. New York: Amacom.

Soo-Guan Khoo, C., Nourbakhsh, A. ve Na, J. (2012). Sentiment analysis of online news text: a case study of appraisal theory. *Online Information Review*. Vol. 36(6):858-878).

Stenvall, M. (2008). On emotions and the journalistic ideals of factuality and objectivity – Tools for analysis. *Journal of Pragmatics* (pp.1569-1586). 40.

Süner, R. (2018). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinlerden B1 Düzeyine Uyarlanması: Eskici Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Swain, E. (2007). Constructing an Effective ‘voice’ in Academic Discussion Writing: An Appraisal Theory Perspective. *Language and Education*. (pp.166-184). Editors R. Whittaker, M. O’Donnell and A. McCabe. Advances London: Continuum Press.

Swales, J. (1985). A Genre-Based Approach to Language Across the Curriculum. *Language Across the Curriculum*. Editor Tickoo, ML. Singapore: SEAMEO Regional Language Center (pp.10-22).

Swales, J.M. (1990): *Genre Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Swales, J, M. (2014). Afterword. *Abstracts in Academic Discourse*. (pp.319-323). Editors. Bondi, M. ve Lores Sanz. R. Bern: Peter Lang.

Şenöz Ayata, C. (2000). Metin Türü Çözümlemesinin Ana Dil Ve Yabancı Dil Öğretimine Katkısı. *İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 12:143-167.

Şenöz Ayata, C.(2003). *Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi*. İstanbul: Mavi Bulut Yayınları.

Toprak, Z. (1984). *Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı. Türkiye'de Dergiler ve Ansiklopediler*. İstanbul: Gelişim Yayınları.

Tosun, N. (2018). *Modern Öykü Kuramı*. Ankara: Hece Yayınları.

Weick, K.E. (2001). *Making Sense of the Organization*. Oxford:Blackwell.

White, P. R. R. (2004). Subjectivity, Evaluation and Point of View in Media Discourse. *Applying English Grammar: Functional and Corpus Approaches*. (pp.229-246). Editors C. Coffin, A. Hewings and K. O'Halloran. London: Arnold.

White, P. R. R. (2006). Evaluative semantics and ideological positioning in Journalistic discourse: a new framework analysis. *Mediating Ideology in Text and Image: Ten critical studies*. (pp.37-68). Editor I.Lassen. Amsterdam: John Benjamin.

White, P. R.R. (2015). *Appraisal Theory*. Australia: University of New South Wales.

Wilson, R. (2011). *Appraisal Theory as a Linguistic Tool for the Analysis of Market Research Interview Data*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). England: University of Leeds.

Yağcıoğlu, S. (2002). Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım. *1990 Sonrası Laik-Antilaik Çatışmasında Farklı Söylemler: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*. (ss. 3-34). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Yalçın Çakmak, Y. (2014). *Family in Politically Conservative Discourse: A Corpus Based Analysis in the Frame of Appraisal Theory*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yapar, A. (2000). *Türk Dergiciliğinin Sorunları*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları. 10: 65-69.

Yeniceler, İ. (2019). *Türkiye'de Mizah Dergileri*. Düzenleyen: Gönenç, A. Y. ve İris, M. Dijitalleşme ve Dergicilik. İstanbul: DER Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yivli, O. (2019). *Öykü Nasıl Okunur Modern Öykü ve Yöntem*. İzmir: Günce Yayınları.

Zagorcic, S. (2015). *Truth: missing in action? An Appraisal Theory approach to two newspapers' portrayal of the Israel-Palestine conflict*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Oslo: The University of Oslo The Department of Literature.

Zeyrek, D. (2009). *Türkçe Söylem İşaretleme Çalışması*: ODTÜ-MEDİD.

EKLER

EK 1: Türkçe-İngilizce Sözlükçe

A /B/C

akılda tutma: entertain

algı: sense

algılayan: sensor

anlaşma: agreement

bağlam: context

bakış açısı: point of view

belirsiz dil: vague language

belirtisiz: unmarked

benzer ses: monogloss

benzer sesli: monoglossic

boyut: mass, size

bütüncü: corpus

D/E/F

dağıtım: distribution

daraltma: contract

davranışsal: behavioural

değer: value

değer konumu: value position

değerleme: appraisal

Değerleme Kuramı: Appraisal Theory

değerlendirilen bağlam: evaluating context

değerlendirilen şey: thing evaluated

değerlendirme : assessment, evaluation, valuation

değerleyici: appraiser

değerlik: valency

derecelendirme: graduation

dışsal: external

dilbilgisel eğretileme: grammatical metaphor

dilek kipi: desiderative

dinleyici: addressee

Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi: Systemic Functional Linguistic

doğruluk: veracity

durum bağlamı: context of situation

duruş: stance

duruş alma: stance-taking

duygu: affection, emotion

duygulanım: affect

düşünsel: ideational

düşünsel üstişlev: ideational metafunction

düz anlam: denotative

edinç: competence

Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Critical Discourse Analysis

etki: impact

en üst düzeye çıkarma: maximisation

farklı ses: heterogloss

farklı sesli: heteroglossic

G/H/İ

güç: force

his: feeling

hiyerarşik yapılanma: ranking clauses

ilgi eylemi: linking verb

ilişkisel: relational

İşlevsel: functional

İşlevsel Dilbilgisi: Functional Grammar

İşlevsel Söylem Dilbilgisi: Functional Discourse Grammar

J/K/L

kaçınma: hedge

kanıtsallık: evidentiality

kapsam: extent

kararlılık: tenacity
katılım: engagement, involvement
katılım değeri: engagement value
kesit: profile
kesit dil: register
keskinleştirme: sharpen
kılıcı: agent
kişilerarası: interpersonal
kişilerarası üstişlev: interpersonal metafunction
kurucu: constituent
kutuplaşma: polarisation
kutupsallık: polarity
kültür bağlamı: context of culture

M/N/O/Ö

metin türü: genre
metinsel: textual
metinsel ses: textual voice
metinsel üstişlev: textual metafunction
miktar: amount
netleştirme: clarification
niceleyiciler: quantifiers
nicelik: quantity
nicelleştirme: quantification
niteleyici: attribute
nitem: epithet
nitelik: quality
normallik: normality
numaralandırma: numeration
odak: focus
olgu: phenomena
olumlu: affirmative

olumsuzlama: negation
olumsuzluk belirleyicileri: negation markers
onay yargıları: judgements of sanction
önemsiz ayrıntı: technicality
örnekleme: instantiation
örtmece: euphemism
öznelerarası: intersubjective

P/Q/R /S/T/U/Ü

sahte özne: dummy subject
sav: argument
savlama: argumentation
sayı: number
sayısal değerlendirme: scalar assessment
saygınlık yargıları: judgements of esteem
ses: voice
sezgi: sensing
sınıflama: taxonomy
sınıflandırma: taxonomic
söylem: discourse
söylem aşaması: phase of discourse
söylem biçemi: tenor
Söylem Çözümlemesi: Discourse Analysis
söyleşimsel: dialogic
söyleşimcilik: dialogism
söyleşimsellik: dialogistic
sözbilim: rhetoric
sözcük dilbilgisi: lexicogrammar
sözcük dilbilgisel: lexico-grammatical
sözde ayrıklar: pseudo-cleft
sözde soru: pseudo question
süreç: process

takdir: appreciation
tanılayıcı: diagnostic
tanımlama: description
tepki: response
tetikleyici: booster
toplumsal onay: social sanction
toplumsal saygı: social esteem
tutum: attitude
tutumsal anlam: attitudinal meanings
ulam: category
ulamlama: categorization
uygunluk: propriety
uyum: alignment
uyumsuzluk: disalignment
uzaklaştırma: distance
uzam: space
uzlaşma: negotiation
üstişlev: metafunction

V/W/X /Y/Z

varsayılan okuyucu: putative reader
yakınlık: proximity
yargı: judgement
yazar kimliği: authorial identity
yeterlik: capacity, adequacy
yineleme: tagging
yoğunlaştırma: intensification
yoğunluk: intensity
yumuşatma: soften
yükümlülük kipi: deontic modality

EK 2: İngilizce-Türkçe Sözlükçe

A /B/C

addressee: dinleyici
adequacy: yeterlik
affect: duygulanım
affection: duygu
affirmative: olumlu
agent: kılıcı
agreement: anlaşma
alignment: uyum
amount: miktar
appraisal: değerlendirme
Appraisal Theory: Değerleme Kuramı
appraiser: değerleyici
appreciation: takdir
argument: sav
argumentation: savlama
assessment: değerlendirme
attitude: tutum
attitudinal meanings: tutumsal anlam
attribute: nitelleyici
authorial identity: yazar kimliği
behavioural: davranışsal
booster: tetikleyici
capacity: yeterlik
category: ulam
categorization: ulamlama
clarification: netleştirme
competence: edinç
constituent: kurucu
context: bağlam

context of culture: kültür bağlamı
context of situation: durum bağlamı
contract: daraltma
corpus: bütüncü
Critical Discourse Analysis: Eleştirel Söylem Çözümlemesi

D/E/F

deontic modality: yükümlülük kipi
description: tanımlama
denotative: düz anlam
desiderative: dilek kipi
diagnostic: tanılayıcı
dialogic: söyleşimsel
dialogism: söyleşimcilik
dialogistic: söyleşimsellik
disalignment: uyumsuzluk
discourse: söylem
Discourse Analysis: Söylem Çözümlemesi
distance: uzaklaştırma
distribution: dağıtım
dummy subject: sahte özne
emotion: duygu
engagement: katılım
engagement value: katılım değeri
entertain: akılda tutma
epithet:nitem
euphemism: örtmece
evaluating context: değerlendirilen bağlam
evaluation: değerlendirme
evidentiality: kanıtsallık
extent: kapsam
external: dışsal

feeling: his

focus: odak

force: güç

functional: işlevsel

Functional Grammar: İşlevsel Dilbilgisi

Functional Discourse Grammar: İşlevsel Söylem Dilbilgisi

G/H/İ

genre: metin türü

graduation: derecelendirme

grammatical metaphor: dilbilgisel eğretileme

hedge: kaçınma

heterogloss: farklı ses

heteroglossic: farklı sesli

ideational: düşünsel

ideational metafunction: düşünsel üstişlev

impact: etki

instantiation: örnekleme

intensification: yoğunlaştırma

intensity: yoğunluk

interjection: laf arasında söyleme

interpersonal: kişilerarası

interpersonal metafunction: kişilerarası üstişlev

intersubjective: öznelarası

involvement: katılım

J/K/L

judgement: yargı

judgements of esteem: saygınlık yargıları

judgements of sanction: onay yargıları

lexicogrammar: sözcük dilbilgisi

lexico-grammatical: sözcük dilbilgisel

linking verb: ilgi eylemi

M/N/O

mass: boyut

maximisation: en üst düzeye çıkarma

metafunction: üstişlev

monogloss: benzer ses

monoglossic: benzer sesli

negation: olumsuzlama

negation markers: olumsuzluk belirleyicileri

negotiation: uzlaşma

normality: normallik

number: sayı

numeration: numaralandırma

P/Q/R

phase of discourse: söylem aşaması

phenomena: olgu

point of view: bakış açısı

polarisation: kutuplaşma

polarity: kutupsallık

process: süreç

profile: kesit

propriety: uygunluk

proximity: yakınlık

pseudo-cleft: sözde ayrıklar

pseudo question: sözde soru

putative reader: varsayılan okuyucu

quality: nitelik

quantification: nicelleştirme

quantifiers: niceleyiciler

quantity: nicelik

ranking clauses: hiyerarşik yapılanma

register: kesit dil

relational: ilişkisel

response: tepki

rhetoric: sözbilim

S/T/U

scalar assessment: sayısal değerlendirme

sense: algı

senser: algılayan

sensing: sezgi

sharpen: keskinleştirme

size: boyut

social esteem: toplumsal saygı

social sanction: toplumsal onay

soften: yumuşatma

space: uzam

stance: duruş

stance-taking: duruş alma

Systemic Functional Linguistic: Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi

tagging: yineleme

taxonomic: sınıflandırmacı

taxonomy: sınıflama

technicality: önemsiz ayrıntı

tenacity: kararlılık

tenor: söylem biçemi

textual: metinsel

textual metafunction: metinsel üstişlev

textual voice: metinsel ses

thing evaluated: değerlendirilen şey

unmarked: belirtisiz

V/W/X/ Y/Z

vague language: belirsiz dil

valency: değerlik

valuation: değerlendirme

value: değer

value position: değer konumu

veracity: doğruluk

voice: ses

EK 3: Veri Tabanında Yer Alan Öykülerin Künyeleri

NOTOS			
Dergi Yılı ve Sayısı	İncelenecek Öykünün Numaralandırılmış Biçimi ve Öykü Adı	Öykü Yazarı	Sayfa Sayısı
2018 Aralık-2019 Ocak, Sayı 73	4. Pardon, Çıkaramadım	Demet Danki Erken	94
	5.Akşam Suyu	Derya Sönmez	94
	6.Kaçak Elektrik	Eylem Ata Güleç	97
	9. 119 Numara	Emre Yörük	133
Şubat-Mart 2019, Sayı 74	11. Beautiful Tango	Buket Arbatlı	78
	12. Bir Yıl Sonra	Ekin Kadir Selçuk	82
	17.Yediemin	Mustafa Çöçelli	122
Nisan-Mayıs 2019, Sayı 75	22. Uyurgezer	Ömer Arslan	86
	23. Çürük Elma	Gönül Ocak	92
	24.Nesneler ve İşaretler	Turan Erden	95
	26.Vazgeçemeyenler	Muhsin Çelik	116
	27.Bir Boşanma Hikayesi	Mediha Gürgöze	120
	28.Yaralı Domuz	Muammer Bayraktar	124
	30.Falımda Ancak Ayrılık Çıkar	Oğulcan Özgenç	130
Haziran-Temmuz 2019, Sayı 76	31. Aşkın Bununla Ne İlgisi Var?	Can Çalıcı	66
	33.Nevzat	Oğuz Tecimen	73
	35.Büyüsü Bozulmuş Dünya	Mehmet Kavuk	76
	36.Şükrü Dayı	Alphan Akgül	104
	38.Kilitli	Ceren Tan	112
	39.Aylı Bir Gece	Cihan Çakan	116
	43.Söz	İlay Bilgili	128

Ağustos-Eylül 2019, Sayı 77	50.Siren	Hasan Öztoprak	114
	54.Naci	Cahit Roda Şahin	128
Ekim-Kasım 2019, Sayı 78	66. Peride	Sitem Şanlı	126
2019 Aralık- 2020 Ocak, Sayı 79	68. Yer Gösterici	Tarkan Barlas	82
	73.Alacakaranlık	Özgü Çömezoğlu	128
Şubat-Mart 2020, Sayı 80	75. Kızılgerdan Kuşları,İntihar Eden	Remzi Karabulut	74
	76.Kapüşon	Sedat Demir	76
	79.Anahtar	Gönül Ocak	110
	80.Suçlu	Ceren Tan	113
	81.Sihirli Karyola	Çağdaş Küçük	116
	82.İsmim Cecilia	Ayşe Özlem İnci	118
	83.Kadın Hamlet	Batikan Köse	121
	84.Sınırdı	Alev Sönmez	123
Nisan-Mayıs 2020, Sayı 81	87.İsırıyor mu?	Şenay Eroğlu Aksoy	72
	91.Oyuncak Bebek	Tarkan Balsa	102
	92.Kertenkele	Deniz Saatkaya	105
	93.Ayıran	Serhat Uyumaz	108
	95.Cıs	Hakan Sarıpolat	113
	96.Yas	Ebru Elbaşıoğlu	118
	97.Son Aşk	Oğuz Tecimen	122

Kasım- Aralık 2020, Sayı 83	114.Bu Dünyaya Üzölmeyeceğim	Eser Kuru	117
	116.Örümcek	Gölce Maşrabacı	124
	118.Karşı Ev	Meral Adalı	129
Ocak-Şubat 2021, Sayı 84	122.Babamın Tarafında	Gamze Efe	114
	123.Sanrı	Osman Gür	119
Mart-Nisan 2021, Sayı 85	128.Bir elinde yangın, bir elinde su	Celal Üster	84
	135.Halep'in Yolları	Tunç Kurt	122
	136.Can cana	Başak Arslan	125
	137.Barbunyalar	Başak Güntekin	128
Mayıs-Haziran 2021, Sayı 86	140.İnat	Buket Arbatlı	94
	141.Köpeğin Adını Birinci Tekil Koyduktan Sonra Rahatladım	Murat Çelik	98
	146.Pembe	Berna Terziahmetoğlu	146
Temmuz- Ağustos 2021, Sayı 87	148.Geride Kalan Ayaklar	Deniz Eldam	101
	150.Üç Otuz Paraya Fal Baktı	Fatma Nuran Avcı	108
	151. His	Yapıncak Gürerk	114
Eylöl-Ekim 2021, Sayı 88	160.Cilve	Ebru Yücesoy Bayar	99
	161.Çengeldeki	İbrahim Alaş	110
	164.Üç ev, bir Aliye	Sema Öztürk	122
	166.Issız Bir Tarlada Bir Siyeç	Ayla Burçin Kahraman	128

TÜRK DİLİ DERGİSİ			
Dergi Yılı ve Sayısı	İncelenecek Öykünün Numaralandırılmış Biçimi ve Öykü Adı	Öykü Yazarı	Sayfa Sayısı
Şubat 2019, Sayı 806	4. Elimde Bir Buket Çiçek	Şadi Kocabaş	70
Mart 2019, Sayı 807	5.Kumar	Uğur Demircan	78
Nisan 2019, Sayı 808	7.Romina Hanım'ın Gözyaşları	Şadi Kocabaş	43
Mayıs 2019, Sayı 809	9.Elif'in Rüyası	H. Hüseyin Bahadır	32
Haziran 2019, Sayı 810	13.Başka, Uzak, Kimsesiz Bir Yer	Ayşe Ünüvar	80
Temmuz 2019, Sayı 811	17.Ah Bugün O!	Semra Saraç	82
Eylül 2019, Sayı 813	21.Çocuk Oyunağı	Volkan Topalak	82
Kasım 2019, Sayı 815	24.Kırık	Uğur Demircan	46
Aralık 2019, Sayı 816	25.Tercih	Uğur Demircan	56
Ocak 2020, Sayı 817	30.Dava	Abdurrahman Günay	56
Şubat 2020, Sayı 818	33.Koku	Firdevs Kapusızoğlu	44
	34.Pembe Senin Adın Ne?	Dinçer Apaydın	58
	35.Anneme Mektup	Mustafa Karataş	72
Mart 2020, Sayı 819	36.Hayriye Bir Dal	Feyzi Ersoy	20
	38.Uzay ve Kelimeler	Ayşe İlker	74
Nisan 2020, Sayı 820	42.Yarayı Duvara Sor	Ayşe Ünüvar	76

Haziran 2020, Sayı 822	46.Köy Değil Kasaba	Mustafa Uçurum	30
Ağustos 2020, Sayı 824	50.K'nın Öyküsü	Selcan Karataş	50
Ekim 2020, Sayı 826	54.Yanılgı	Selcan Karataş	56
Ocak 2021, Sayı 829	57.Öğretmen	Uğur Demircan	92
Şubat 2021, Sayı 830	58.Acı Aşure	Büşra Nur Yıldız	104
Nisan 2021, Sayı 832	59.Tozluymdu Saat	Neslihan Alpagut	58
Haziran 2021, Sayı 834	62.Adını Arayan Hikâye	Abdurrahman Günay	66
Temmuz 2021, Sayı 835	65.Deli Kızın Çeyizi	Selcan Karataş	94
Ağustos 2021, Sayı 836	68.Fısıltı	Tayfun Ak	59
Ekim 2021, Sayı 838	71.Gün Dönümü	Nuh Öztürk	30
Kasım 2021, Sayı 839	77.Muzip Bir Ölüm	Abdurrahman Günay	92

POST ÖYKÜ			
Dergi Yılı ve Sayısı	İncelenecek Öykünün Numaralandırılmış Biçimi ve Öykü Adı	Öykü Yazarı	Sayfa Sayısı
Ocak-Şubat 2019, Sayı 26	1.Artificial Endüljans	Onurhan Ersoy	4
	8.Sonbahar Gece ve Kambur	Ali Yağan	44
	9.Imruü'l Kays'ın Odası	Alkan Kılıç	55
	10. Üç Hikâye	Ömer Çelik	79
Mart-Nisan 2019, Sayı 27	13.Turaç	Ali Yağan	42
	14.Kırkıncı O da	Güven Adıgüzel	44
	15.Artık Yeter	Arda Arel	48
	16.Hayri Bey'in Gözleri	Ecehan Biçen	52
Mayıs-Haziran 2019, Sayı 28	18.Yankı Ustası	Mahmut Sami Yıldız	4
	22.Mecburi Yön	Akif Hasan Kaya	42
	24. Yakup'un Göğesi Yükselişi	Selahattin Yusuf	44
	25.Sineklerin Tanrısı	Ömer Çelik	46
	26.Hatıran Yeter	İbrahim Aslaner	48
	27.Yolculuk Bir Hiçleştirme Uğraşı	Bilal Acarözmen	52
Temmuz-Ağustos 2019, Sayı 29	30.Hakiki Hüzün Hakkı	Onurhan Ersoy	7
	36.Dondurma Yanığı	Hafsa Esen	83
	38. Paltosu Mavi Kadın	Hale Sert	87
	40.Tüyler Ürperten Bir Hikâye	Ali Can Eren	92
Eylül-Ekim 2019, Sayı 30	50.Kara Kedi Öldü	Yasin Çetin	101
Kasım-Aralık 2019, Sayı 31	58.Beton Kâmil	Erol Yıldırım	86
	60.Pişdar	Esmahan Devran İnci	96

Ocak-Şubat 2020, Sayı 32	65.Çölün Ortasında Bir Hayat	Betül Sezgin	18
	68.Çorbacı Hikmet	Sebahat Meraki	98
	69.Sirayet	Merve Can	102
	71. Kelle Koltuk Şakir	Hasan Hakan Boyraz	113
Mart-Nisan 2020, Sayı 33	74.Aşkın Radyo Aktivitesi	Onurhan Ersoy	11
	76.Neden Bıçkın bir Delikanlı Olamadım?	Mustafa Aplay	23
	80.Kadavra	Sebahat Meraki	98
	81. Rüzgârı Sallayan Ağaç	Neslihan Soydaş	103
Mayıs-Haziran 2020, Sayı 34	85.Ebegümece	Hafsa Esen	21
	86.Behram-name	Okan Erdağı	26
	87.Lambadaki Cin	Aydın Furkan Kaynak	87
	88.Kahrolsun Pazartesi ya da Tüm Başlangıçlar	Muhammed Atakur	38
Temmuz- Ağustos 2020, Sayı 35	91.Canavarlar ve İnsancıklar	Mukadder Gemici	4
	94.Zeytin Çölü Kuş Bakışı	M.Fatih Kutlubay	18
	96.Hatırlamanın Bariz Bir Yolu	Şeyda Arslan	75
Eylül-Ekim 2020, Sayı 36	101.Memurun Dirilimi	Cemal Şakar	6
	102. Klişe Hikâye	Emeti Saruhan	10
	106.Zamanı Durduran Adam	Ertuğrul Emin Akgün	44
	109.Arka Kapak	Merve Can	85
Kasım-Aralık 2020, Sayı 37	116.Gece İnsanları	Osman Cihangir	20
	118.Kuyruk Doğdu, Tuz Nehir, Kuyruk Doğdu Bal Kuyusu	M.Fatih Kutlubay	60
	119.Ağla Allah Ağla	Gökhan Yılmaz	70
	121.Malta Eriği	Gülay Süngü	80

Ocak-Şubat 2021, Sayı 38	129.Cazgır Rıza	Metin Çalı	76
Mart-Nisan 2021, Sayı 39	133.Ölümsüzlük	Güray Süngü	24
	136.Monsieur Teste Benim!	Hayrettin Orhanoğlu	74
	137.O İtler	Sebahat Meraki	79
Mayıs-Haziran 2021, Sayı 40	140.Paradoks	Sebahat Meraki	19
	141. O Eski Asil Masal	Kadir Daniş	23
Temmuz- Ağustos 2021, Sayı 41	151. Bir Garip İntihar	Hüseyin Kılıç	94
	153.İzmarit	Emrah Kurul	101
Eylül-Ekim 2021, Sayı 42	155. Mazz Ramann İnn Khug Velan Ram	Bülent Ayıldız	4
	161.Kor	Erva Kara	84
Kasım-Aralık 2021, Sayı 43	162. Kar Yağdı Beyaz Belenince	Cemal Şakar	4
	166. Dünyayı Kurtaran Adam İbrahim	Hüseyin Kılıç	90

DİL VE EDEBİYAT DERGİSİ			
Dergi Yılı ve Sayısı	İncelenecek Öykünün Numaralandırılmış Biçimi ve Öykü Adı	Öykü Yazarı	Sayfa Sayısı
Şubat 2019, Sayı 122	3.Kaşe	Serpil Tuncer	65
Mart 2019, Sayı 123	5.Salvador Salih	Serpil Tuncer	43
Nisan 2019, Sayı 124	9.Oblomov Ölmeyince	Berat Bıyıklı	38
Mayıs 2019, Sayı 125	11.Balık Nedret	Ergün Tanlak	50
	12.Kuş	Hatice Tekin	71
	14. Yer Sofrası	Eda Tosun	68
Haziran 2019, Sayı 126	17. Üç Harfli İki Şey	Hatice Tekin	58
Temmuz 2019, Sayı 127	18.Çocukluğum Geçiyor Kapıların Önünden	Mehmet Baş	45
	19.Mendil	Eda Tosun	51
	20.Fotoğrafımı Çekmeyin	Hatice Tekin	54
	22.Kantinin Yükselişi	Ergün Tanlak	62
	24.B'nin Hikayesi	Selin Karacan Işık	77
Ağustos 2019, Sayı 128	25.Duvara Çizik At	Serpil Tuncer	60
Eylül 2019, Sayı 129	31.Tragi-comédie	Berat Bıyıklı	64
Ekim 2019 Sayı 130	35.Uyumlu ve Eski; Protest ve Yeni	Elif Sönmezışık	58
Aralık 2019, Sayı 132	46.Affedilmeyen	Elif Merve Kabadayı	60
	47.Kundakçı	Sena Karakuş	61
Şubat 2020, Sayı 134	50.Makyaj	Hatice Tekin	49
	51.Bihaber	Ergün Tanlak	52
	52.İkinci Taş Taşlığı	Berat Bıyıklı	54
Nisan 2020, Sayı 136	55.Değirmen	Serpil Tuncer	83

Mayıs 2020, Sayı 137	57.Sessiz Vapur	Kemal Kurak	69
Temmuz 2020, Sayı 39	62.Misafir	Halit Yıldırım	75
Ağustos 2020, Sayı 140	64. Hayatta Böyle Değil Miydi Zaten	Özgür Şahin	67
	65.Evlilik	Ayşe Şener	70
Eylül 2020, Sayı 141	67.Kulübe	Serpil Tuncer	89
Kasım 2020, Sayı 143	76. Ölgün Tebessüm	Gülay Karakuş	93
Aralık 2020, Sayı 144	78.Ezberlenen Kelimeler	Ömer Can Coşkun	73
	79.Mülayim	Berra Salman	76
Ocak 2021, Sayı 145	80.Karanlıktan Gelen Kahkaha	Feyza Kartopu	69
	83.Son Fenerci	Nilgün Akad	89
Nisan 2021, Sayı 148	93. Eskiler Alırım Eskiciii!	Eda Tosun	83
	94. Tanrı'nın Gözleri	Gülçin Granit	86
	95.Eski Ceviz Çıkmazı	Nilgün Akad	88
Temmuz 2021, Sayı 151	102. Hayalet Sevgilim	Özay Erdem	72
	104. Kayıp	Hande Arslan	78
Ağustos 2021, Sayı 152	110. Anneler Yanılmaz Müezza	Beyza Ecer	76
Eylül 2021, Sayı 153	113. Fötrlü Ressam	Ülkü Kara	61
	114. Şiraz'ın Bülbülleri	Ahmet Yılmaz	78

TÜRK EDEBİYATI DERGİSİ			
Dergi Yılı ve Sayısı	İncelenecek Öykünün Numaralandırılmış Biçimi ve Öykü Adı	Öykü Yazarı	Sayfa Sayısı
Nisan 2019, Sayı 546	11.Delibaş	Yağmur Çelik	73
Mayıs 2019, Sayı 547	14.Çatı	Ahmet Hakan Karataş	38
Ekim 2019, Sayı 552	22. İnsanın Talihi	Nizami Muradoğlu	62
Kasım 2019, Sayı 553	24. Yüzyıllık Yalnızlık	Şeyma Subaşı	76
Ocak 2020, Sayı 555	26.Çarpıntı/Bulanık	Nurhan Nebi Çam	10
Şubat 2020, Sayı 556	30.Boş Kalan	Mehmet Faruk Kurt	14
Mart 2020, Sayı 557	32.Patron	İbrahim Halil Çelik	76
Mayıs 2020, Sayı 559	33.Masalhı Çizgi Rüya	Tuncay Günaydın	21
	35.Cenaze	Bayezid Çay	71
Haziran 2020, Sayı 560	36.Halka Şeker	Alim Kahraman	4
	37.Kayıp Bahar Nergisi	İmdat Avşar	7
	38. Bugün Yarındayım	Semih Diri	73
Temmuz 2020, Sayı 561	39.Zincirleme Mutluluk Denemesi	Tuncay Günaydın	15
Ağustos 2020, Sayı 562	41. Allı	Fatma Pekşen	12
Kasım 2020, Sayı 565	46. Pencereleeri Açın	Murat Uzunkaya	10
	47.Destur Erenler	Süleyman Arif Yıldız	15
Aralık 2020, Sayı 566	49.Fotoğraf ve Kaşığı	İmdat Avşar	58
	50.Iskat	Şenol Turan	60
Mart 2021, Sayı 569	54.Bir Deli Ölüm	Semih Diri	62
Ağustos 2021, Sayı 574	65.Güllerin Solsa	Ayşe Tüfekçi	61
	66.Güneşle Raks Edenler	Eluca Atalı	65

Eylül 2021, Sayı 575	71.Kaldır Başını ve Göğe Bak	Hakan Kaya	68
	72.Yiğitlere Selam Olsun!	Derya Çetin	70
Ekim 2021, Sayı 576	73.Parantez	Ahmet Tahsin Erdoğan	6
	75.Eğri Minare	Mustafa Ruhi Şirin	7
	76.Kâğıttan Kumlar	Mehmet Baş	8
Kasım 2021, Sayı 577	81.Sunu	Ejder Ol	5
Aralık 2021, Sayı 578	82. Vaktinden Sonra Gelen Şah	Ejder Ol	4
	84. Her İnsan Ölecek Yaşta	Ahmet Tahsin Erdoğan	6
	87. Gözlerimin Arkada Kaldığı An	Şeyhmus Çiçek	7

OLAĞAN HİKÂYE			
Dergi Yılı ve Sayısı	İncelenecek Öykünün Numaralandırılmış Biçimi ve Öykü Adı	Öykü Yazarı	Sayfa Sayısı
Ekim-Kasım 2020, Sayı 1	2.Dördüncü Dünya	Yıldız Ramazanoğlu	18
	3.Hızırla Kırk Hikâye	Mustafa Nezihi Pesen	92
	7.Kırık Tabure	Mustafa Uçurum	111
	9.Yazılan Gelir Başa	Yıldırım Türk	117
Aralık 2020-Ocak 2021 Sayı 2	17.Gömlek	Serkan Türk	10
	18.Kasaba	İsmail Demirel	13
	21. Şeker	Hasan Haykan Boyraz	140
	25.Anka'yı Takip Et	Berra Salman	173
Şubat-Mart 2021, Sayı 3	27.Canikom 2023	Merve Çakır	4
	28.Yitirilen	Mürüvvet Özpehlivan	7
	29.Pardösü	Hatice Tekin	11
	31. Baktım Göğe Bakar Gibi Toprağa	Gökhan Yılmaz	62
	32. Uzaklar Mat	İbrahim Halil Çelik	65
	34.Temiz Bir Sayfa	Özay Erdem	72
	37.Hızırla Kırk Hikâye 2	Mustafa Nezihi Pesen	140
Nisan-Mayıs 2021, Sayı 4	44.Kayıp	Abdullah Yıldırım	20
	47.Sonsuz Yokuş Sokağı	Tuncay Günaydın	33
	51.Kakuleli Mantar	Sebahat Meraki	51
	52.VIP Özgür	Sıddık Yurtsever	55
Haziran-Temmuz 2021, Sayı 5	55.Akide Şekeri	Fatma Rana Çerçi	11
	56.Feretza	Hüseyin Ahmet Çelik	16
Ağustos-Eylül 2021, Sayı 6	66.Yenik Düşme Korkusu	Cihan Aktaş	4
	74.Son Harfi N	Fatma Rana Çerçi	150

	75.Yanlış Kitap	Emine Batar	155
	77.Ayşe'nin Kalbi	Emre Ergin	163
Ekim-Kasım 2021, Sayı 7	81.Mor Bir	Gökhan Yılmaz	6
	85.Dünyanın En Uzun Savaşından Sonra	Serkan Türk	20
	88.Hayali Zaman Seyahatnamesi	Ömer Yiğit Demir	39
	89.Saliç'in Bukleleri	Recep Seyhan	106
	90.Havadaki Kuşlarda Ölür	Cahit Çelikel	110
	94.Yeni Yollar	Elif Arpacı	124
	96.Kısır Kelimeler	Elif Leyal Uğraş	130
	99.Kutsal Kara Kediler	Ali Kerem	200
	100.Pencere	Betül Taşçı	209
	102.Güvensizlik Yoldaşım	Rukiye Aydın	214
Aralık 2021- Ocak 2022, Sayı 8	110.Usanmalar Hep Bana	Hüseyin Hakan	148
	111.Kargalar ve Martılar	Yasemin Karahüseyin	153
	112.İkea	Kuddusi Demir	162
	113.Uçmayan Güvercinler	Recep Seyhan	167

EK 4: NOTOS Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi

RESULTS**PRINT****DOWNLOAD****CLOSE**

1 Set of **60 Unique** Numbers
Range: From **1** to **174**— **Sorted from Least to Greatest**

Set #1

4, 5, 6, 9, 11, 12, 17, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 36, 38, 39, 43, 50, 54, 66, 68, 73, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 114, 116, 118, 122, 123, 128, 135, 136, 137, 140, 141, 146, 148, 150, 151, 160, 161, 164, 166

Please note: By using this service, you agree to abide by the [SPN User Policy](#) and to hold Research Randomizer and its staff harmless in the event that you experience a problem with the program or its results. Although every effort has been made to develop a useful means of generating random numbers, Research Randomizer and its staff do not guarantee the quality or randomness of numbers generated. Any use to which these numbers are put remains the sole responsibility of the user who generated them.

EK 5: Türk Dili Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi

RESULTS**PRINT****DOWNLOAD****CLOSE**

1 Set of **27 Unique** Numbers
Range: From **1** to **80**— **Sorted from Least to Greatest**

Set #1

3, 5, 7, 9, 13, 17, 21, 24, 25, 30, 33, 34, 35, 36, 38, 42, 46, 50, 54, 57, 58, 59, 62, 65, 68, 71, 77

Please note: By using this service, you agree to abide by the [SPN User Policy](#) and to hold Research Randomizer and its staff harmless in the event that you experience a problem with the program or its results. Although every effort has been made to develop a useful means of generating random numbers, Research Randomizer and its staff do not guarantee the quality or randomness of numbers generated. Any use to which these numbers are put remains the sole responsibility of the user who generated them.

EK 6: Post Öykü Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi

RESULTS

[PRINT](#)[DOWNLOAD](#)[CLOSE](#)

1 Set of 57 Unique Numbers

Range: From 1 to 166— Sorted from Least to Greatest

Set #1

1, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 18, 22, 24, 25, 26, 27, 30, 36, 38, 40, 50, 58, 59, 60, 65, 68, 69, 71, 74, 76, 80, 81, 85, 86, 87, 88, 91, 94, 96, 101, 102, 106, 109, 116, 118, 119, 121, 129, 133, 136, 137, 140, 141, 151, 153, 155, 161, 162, 166

Please note: By using this service, you agree to abide by the [SPN User Policy](#) and to hold Research Randomizer and its staff harmless in the event that you experience a problem with the program or its results. Although every effort has been made to develop a useful means of generating random numbers, Research Randomizer and its staff do not guarantee the quality or randomness of numbers generated. Any use to which these numbers are put remains the sole responsibility of the user who generated them.

EK 7: Dil ve Edebiyat Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi

RESULTS

[PRINT](#)[DOWNLOAD](#)[CLOSE](#)

1 Set of 39 Unique Numbers

Range: From 1 to 114— Sorted from Least to Greatest

Set #1

3, 5, 9, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 31, 35, 46, 47, 50, 51, 52, 55, 57, 62, 64, 65, 67, 76, 78, 79, 80, 83, 93, 94, 95, 102, 104, 110, 113, 114

Please note: By using this service, you agree to abide by the [SPN User Policy](#) and to hold Research Randomizer and its staff harmless in the event that you experience a problem with the program or its results. Although every effort has been made to develop a useful means of generating random numbers, Research Randomizer and its staff do not guarantee the quality or randomness of numbers generated. Any use to which these numbers are put remains the sole responsibility of the user who generated them.

EK 8: Türk Edebiyatı Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi

RESULTS

[PRINT](#)[DOWNLOAD](#)[CLOSE](#)

1 Set of **30 Unique** Numbers

Range: From **1** to **87**— **Sorted from Least to Greatest**

Set #1

11, 14, 22, 24, 26, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 46, 47, 49, 50, 54, 65, 66, 71, 72, 73, 75, 76, 81, 82, 84, 87

Please note: By using this service, you agree to abide by the [SPN User Policy](#) and to hold Research Randomizer and its staff harmless in the event that you experience a problem with the program or its results. Although every effort has been made to develop a useful means of generating random numbers, Research Randomizer and its staff do not guarantee the quality or randomness of numbers generated. Any use to which these numbers are put remains the sole responsibility of the user who generated them.

EK 9: Olağan Hikâye Dergisinde İncelenen Öykülerin Numaralandırılmış Biçimi

RESULTS

[PRINT](#)[DOWNLOAD](#)[CLOSE](#)

1 Set of **39 Unique** Numbers

Range: From **1** to **113**— **Sorted from Least to Greatest**

Set #1

2, 3, 7, 9, 17, 18, 21, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 44, 47, 51, 52, 55, 56, 66, 74, 75, 77, 81, 85, 88, 89, 90, 94, 96, 99, 100, 102, 110, 111, 112, 113

Please note: By using this service, you agree to abide by the [SPN User Policy](#) and to hold Research Randomizer and its staff harmless in the event that you experience a problem with the program or its results. Although every effort has been made to develop a useful means of generating random numbers, Research Randomizer and its staff do not guarantee the quality or randomness of numbers generated. Any use to which these numbers are put remains the sole responsibility of the user who generated them.